BIDRAG

till

KÄNNEDOM AF

FINLANDS NATUR och FOLK,

utgifna

af

Finska Vetenskaps-Societeten.

Tjugondeåttonde Häftet.

MUSEUM
BOTANICUM
GARDEN.

Qe241

BIDRAG

till

KÄNNEDOM AF

FINLANDS NATUR OCH FOLK,

utgifna

af

Finska Vetenskaps-Societeten.

Tjugondeåttonde Häftet.

Mo. Bot. Garden.

1897.

HELSINGFORS,

Finska Litteratur-sällskapets tryckeri, 1878.

13

ANTECKNINGAR

OM

KORPO OCH HOUTSKÄRS SOCKNAR.

SOMMARSTUDIER

AF

L. W. FAGERLUND.

Innehåll:

I. Socknarnas läge och utsträckning, beskaffenhet, namn och förvaltning . . . . . Pag. 6.
II. Näringsfång och lefnadssätt . . . . . » 20.
III. Historiska minnen . . . . . » 64.
IV. Statistiska notiser . . . . . » 84.
V. Folkspråk, folkpoesi, folklekar och folkdanser . . . . . » 120.
VI. Prester, kyrkor och predikohus . . . . . » 221.
VII. Vägar och farleder . . . . . » 278.
VIII. Flora och Fauna . . . . . » 284.
IX. Fasta fornlemningar och minnesmärken . . . . . » 290.
Samling af i Korpo allmogemål förekommande egendomligare ord och uttryckssätt . . . . . » 296.
Samling af i Houtskärs allmogemål förekommande egendomligare ord och uttryckssätt . . . . . » 318.

Resenären, som, på färd ut i den stora vida verlden, från däcket af en af våra snabbgående ångbåtar låter sina blickar irra till de klippiga skär, emellan hvilka fartyget styr sin slingrade väg, tröttas ofta ganska snart af att egna de så hastigt framträdande och lika hastigt förbifarna holmarne någon uppmärksamhet, någon granskning. Han har snart nog af de ständigt upprepade vyerna: holmar badande i fjärdens friska, glittrande vatten; holmar, från hvilka vågen, så högt den förmått slunga sin bölja, bortsköljt sanden och lemnat kvar endast en otalig mängd större och mindre stenar, bakom hvilka sedan en af snö och is på mångfaldigt sätt fårad och sönderspjälkt klippa höjer sig, i hvars remnor några af storm och vind illa medfarna, nödvuxna tallar och granar söka ett fäste och en torftig näring. Lätt spårar man i hans blickar likgiltighet för den omgifvande naturen och med ett medlidsamt leende på läpparne stiger han ned i salongen för att vid ett välförsedt bord söka ett mera uppiggande tidsfördrif. Endast då hans blickar granska horizonten och det af blott några få lätta skyar skuggade blåa hvalfvet der ofvan, ser man en skymt af tillfredsställelse och belåtenhet öfverfara hans anletsdrag, emedan allt låter honom hoppas klart väder, sakta bris och en snabb färd.

Huru helt annorlunda te sig icke dessa samma vyer för den, hvars glada sorgfria ungdomsdagar till stor del förflutit just på dessa holmar och på de böljor, som skölja deras stränder? Hvilka helt andra känslor lifva ej honom

då han åter får helsa sina gamla, honom så kärvordna klippor? Ty han har ej, såsom resenären, kastat blott en helt flygtig blick på de invid de stora hafsfjärdarne belägna holmarnes steniga stränder, utan han har äfven sett de emellan dessa holmar sig slingrande sunden och de här och der djupt inträngande vikarne, öfver hvilka lummiga björkar luta sina kronor och bakom hvilka furuskogen i högtidlig allvar reser sig för att äfvenledes kunna få kasta en blick i den lugna vattenytans kristallklara spegel. Han har lärt sig älska dessa holmar, detta underbart skimrande vatten. Han har lärt sig känna och akta det folk, som bebor dessa stränder och som i vikarne, sunden och de brusande fjärdarne hafva sina bästa åkrar och ur dem hemta sin silfverglänsande, sprattlande skörd.

Ju mer man står i beröring med folket i skärgården, desto mer lär man sig uppskatta det fria, naturfriska och lifskraftiga element, som finnes nedlagt i djupet af dess sköte och hvilket afspeglar sig i dess lif, seder och handlingssätt. Ju mer man ser det genom redligt och oförtrutet arbete tillväxa i välstånd och i lugn och ro njuta frukterna af sina mödor, gladt och förnöjdt genom den tillfredsställelse medvetandet om ett väl utfördt dagsarbete medförer, desto mer ökas intresset för detsamma, desto lifligare önskar man sig kunna läsa dess lefnadssaga i det förflutnas dunkla bok; — se, om det alltid fått framlefva sina dagar i lika harmlös, idog verksamhet; — se, om ovädret, som hastigt uppstod långt i fjerran och som mångengång med blod tecknade sin väg, om det lagt sig till hvila vid stranden af dessa holmar och skär eller om det med några häftiga ilar omflägtat äfven dessa, nu så fredliga bygder. Kort sagt: ju mer vi lärt oss älska vårt land och uppskatta och värdera vårt folk, desto mer åstunda vi att lära känna huru lifvet gestaltat sig för detsamma

under år som flytt och i denna belysning se dess lif och verksamhet under den tid som är.

Sådana känslor och tankar är det, som afspegla sig på efterföljande blad och der antagit form. Läsaren må dock icke hoppas att ur denna uppsats få en i allo fullständig bild af Korpo och Houtskärbons lif och öden under närvarande och förgångna tider. Dertill hade fordrats en mer kompetent forskare. Det som här framlägges äro blott korta anteckningar gjorda på lediga stunder under snabbt flydda sommardagar. Önskan att lemna något litet bidrag till kännedomen om fosterlandet och dess etnografiska förhållanden har ledt min penna, men ty värr befarar jag att den goda viljan mångengång också nödgats ersätta pennans udd. Har jag emellertid helst i någon ringa mån lyckats i min afsigt, är min möda rikligen lönad och min tid ingalunda förspilld.

En omständighet, som väsendtligen inverkat på framställningen är den att tvenne socknar beskrifvas tillsamman. Detta har dock varit en nödvändighet all den stund Houtskär under en lång tid varit som kapellförsamling förenad med Korpo och först under de sista åren bildat en särskild socken. Då Houtskär sålunda stått i ett dylikt beroende förhållande, är det tydligt, att dess öde varit så intimt förenadt med Korpo, att man vid en framställning af förhållandena i den senare socknen ingalunda kan lemna dem i den förra obeaktade. Houtskärbon sjelf har äfven blifvit så van att betrakta sig som veritabel Korpobo att det ännu är rätt svårt för honom att göra sig förtrogen med den tanken att hans egen hembygd numera utgör en likaså god socken som Korpo. Exempel härpå är man nästan dagligen i tillfälle att iakttaga. Bland andra må här anföras följande: Då tvenne båtar mötas händer det ofta att man från den ena gör sig underrättad om den andras hemort. En Houtskärbo svarar

alltid på en dylik fråga att han är hemma från Korpo. Är någon främmande händelsevis med ombord och han svarar att båten är hemma från Houtskär, rättas detta ofelbart och omedelbart genom upplysningen: ja, från Korpo-Houtskär.

De källor, ur hvilka dessa anteckningar framkvält, äro, utom den mundtliga folktraditionens friska flöde, hufvudsakligen de handlingar, som förvaras i Korpo och Houtskärs pastorsarkiv. De härur sammanbragta uppgifterna har jag vidare sökt komplettera från en mängd andra håll, bland hvilka må nämnas: *Anrep:* Svenska adelns ättartaflor. *Bomansson:* Finska presterskapets berättelser om Monumenter och Antiqviteter i Finland, införd i Suomi för 1858. *Elmgren:* Beskrifning öfver Pargas socken, införd i Suomi för 1847. Finlands minnesvärde män. *Freudenthal:* Om svenska allmogemålet i Nyland, införd i 15:de häftet af Finska vetenskapssocietetens „Bidrag till kännedom af Finlands natur och folk". *Gyllenius:* Dagbok (manuskript). *Hassel:* Virmoensis in Finlandia territorii memorabilia. *Hornborg:* Matrikel öfver presterskapet i Finland. *Koskinen:* Lähteitä ison vihan historiaan. *Koskinen:* Nuija-sota. *Lagus:* Handlingar rörande Finlands kyrkohistoria. *Strandberg:* Åbo erkestifts herdaminne. *Tolpo:* Åbo erkestifts matrikel, m. fl.

Vidare är det mig en kär pligt att frambära min tacksamhet till kyrkoherden i Korpo herr *H. G. v. Bonsdorff* och kyrkoherden i Houtskär herr *E. G. Fogelholm* för den beredvillighet hvarmed de för mig öppnat nämnde församlingars pastorsarkiv och för den välvilja hvarmed de förövrigt understödt mina sträfvanden, till t. f. kapellanen i Mietois herr *J. Gröndahl* och lyceisten *A. Fogelholm* för de många värdefulla upplysningar i etnografiskt och lingvistikst

hänseende, som genom dem kommit mig till del, äfvensom till filos. kand. herr *H. Ingelius* för det han godhetsfullt för piano arrangeradt åtskilliga i arbetet ingående folkmelodier. Alla öfriga, som på ett eller annat sätt bidragit till detta arbetes fromma, får jag slutligen härmed bringa min varma, hjertliga tack.

Nådendal i Juli 1878.

L. W. F.

I. Socknarnas läge och utsträckning, beskaffenhet, namn och förvaltning.

Af den vidsträckta skärgård, som omsluter Finlands sydvestra hörn och ifrån landets fordna hufvudstad sträcker sig som en bred brygga bort emot Svithiods gamla och minnesrika strand, upptaga Korpo och Houtskärs socknar ett ganska vidsträckt område. En stor del af detta område utgöres dock af vida fjärdar och dem förenande sund, i följd hvaraf dessa socknar till sin landvidd likväl måste räknas bland de minsta i landet. Emellan båda socknarna och *söder* om **Houtskär** brusa Finnödjupet och Berghamnfjärden. I *vester*, der denna sistnämnda socken vetter mot Kumlinge, svallar Skiftet; i *norr* omgifves den af Töfsala örika skärgård och sin *östra* sida vänder den mot den till Korpo hörande s. k. Norrskatan. Houtskärs *vestligaste* ö Jungfruskär, redan tidigt under namnet Hynskär (Hundskär) känd för sin goda hamn, är belägen 39° 12′ 45″ ostl. från Ferro och socknens *östra* gräns, dragen tätt förbi Stor-Pensar, befinner sig på 39° 47′ 45″ ostl. längd. Socknens *nordligaste* öar Ostingsholm och Gåsaskär ligga vid 60° 22′ och den *sydligaste* Vellinghamn vid 60° 6′ nordl. latitud. Inom dessa gränser utbreda sig socknens 7 större och dess otaliga mindre öar, holmar och skär, sönderskurna af mer eller mindre djupt inträngande vikar och mindre träsk. Bland de förra må nämnas Roslaksvik och Hönsnäsvik och bland de senare åter kunna de inom Medelby, Höns-

näs och Träsk byar belägna förtjena framhållas, ehuru intet af dem är af någon betydenhet.

Öster och söder om Houtskär utbreder sig **Korpo** socken i en vida större utsträckning än den förra. Dess *nordligaste* öar Hevoslot och Fjesarklobb äro belägna emellan Töfsala och Rimito socknar vid en nordlig bredd af 60° 21′ 30″ och på ett afstånd af omkr. 8 mil från dessa bryta sig Östersjöns och Finska vikens böljor emot Utö klippiga skär, hvaraf det *sydligaste* befinner sig vid 50° 40′ nordl. bredd. I *öster* skiljes Korpo genom Vandrocksund från Nagu och i *vester* genom Skiftet från Föglö. Den förra gränsen är dragen på 39° 52′ 45″ och den senare på 39° 16′ 45″ ostl. längd. I denna socken är det s. k. Kyrklandet den största och vigtigaste ön. Egande omkr. 1 mil i diameter och intagande ett temligen centralt läge, förefalla alla de öfriga till socknen hörande ögrupper i bredd med denna jemförelsevis små och obetydliga, långt afskilda som de äro från hvarandra genom vidsträckta fjärdar, af hvilka må nämnas Hamnskärs, Jurmo, Vidskärs, Ormskärs, Kalgarholms äfvensom Norr- eller Kyrkfjärden, hvilken sköljer Kyrklandets norra strand. Bortom denne sistnämnde fjärd befinna sig 3 större öar, som med underlydande holmar bilda den s. k. Norrskatan*), hvilken sträcker sig ända in mot Rimito socken.

Den utsträckning dessa socknar nu ega, har ej alltid varit densamma. Några öar hafva under tidernas lopp tillagts, andra afskilts, ja somliga hafva under en lång följd af år räknats till tvenne socknar på en gång. Sålunda hörde Innamo i ecclesiastiskt afseende till Korpo, men i judicielt till Nagu. Genom Kejserl. Resol. af d. 19 Juli 1847 blef

*) Namnet är sammansatt af nord, väderstrecket, och ett dialektord skata pl. skatar, mask. betydande: topp, spets.

den från och med 1848 helt och hållet skild från Korpo samt förenad med **Nagu.** Likaså hörde Utö, Söderjurmo, Österskär och Kälö till Föglö sockens tingslag, men till Korpo församling, Ofvensor åter under Rimito ting men Korpo pastorat. Genom Kejserl. Resol. af d. 5 Febr. 1855 blefvo de förstnämnde från 1856 äfven hvad jurisdiktionen vidkommer förenade med **Korpo,** hvilket också sedan 1860 är fallet med Ofvensor. Slutligen förenades 1867 med **Houtskär** Nåtö och Äpplö byar, hvilka dessförinnan hört till Vehmo härad och Töfsala församling.

Begge socknarna förete en temligen stor likhet. Såsom redan anmärkts upptages största delen af deras område af vida fjärdar och det som finnes af land är dessutom på många sätt af vattnet sönderstyckadt. Likasom vi ofvan sågo Houtskär sönderskuret af vikar och träsk, finna vi detta vara förhållandet äfven i Korpo. På kyrklandet ensamt inträngа i söder Syvälax vik, i öster Rosklax vik, i vester Vestervik och Långvik, hvilken sistnämnde sträcker sig ända fram till midten af ön. Likaledes förekomma här en stor mängd fiskrika träsk, bland hvilka följande må omnämnas: Retais-storträsk, de i Bonäs, Björkö, Hafträsk, Änkis och Vatkast byar belägna, af hvilka det sistnämnda genom ett kort smalt utlopp står i förening med hafvet. Det största af alla är dock det invid Korpogård belägna Storträsket *), hvilket genom ett större dike står i förbindelse med det vid Koponby belägna Kopoisträsk. Åar och strömmar saknas såsom naturligt är i begge socknarna helt och hållet. Till och med bäckar, hvilka under vår- och höstfloden skulle

*) Utom fisk förekommer i detta träsk äfven ymnigt kräftor (Actacus fluviatilis) planterade hit 1839 af apothekaren L. E. Stigzelius.

ega någon betydenhet och användning, förekomma ej numera. Att dock fordom till och med kvarnbäckar funnits här och der, derom påminnes man af benämningen „mjölnars“, hvilket namn bland andra kvarstår för ett under Korpogård lydande torpställe. Invid detsamma löper nemligen ett dike, som förenar den s. k. Digermossen med hafvet och här var ännu i början af 16-hundratalet en liten vattenkvarn uppställd. Utom Digermossen, belägen emellan Retais och Rosklax byar, förekomma väl en mängd andra kärr och mossar, men af högst ringa omfång. Bland dem det s. k. Stockkärret eller Stockholms mossen invid Karby.

Hvad sjelfva marken angår är den såsom merendels i skärgården något kuperad, utan att bergen likväl uppstiga till någon betydligare höjd. Högst är Sitilax klint i Hvässby och Kasaberget i Bonäs. Äfven Hästbergen vid Korpogård och Prostberget vid Korpo prestgård äro bland de betydligare. De bestå i allmänhet af granit och gneis. *Kalkberg* förekomma här och der, ymnigast likväl på Ofvensor, men derjemte äfven på några under Elfsjö hemman lydande holmar; bland dem Limskär. På detta skär bröts från 1831 under många år ganska mycket kalkspath, hvilken sedan brändes i ugnar uppförde på det under Korpogård lydande s. k. Näset och af hvilka ugnar lemningar ännu kvarstå, starkt påminnande om gamla borgruiner. Sedan bränningen här blef nedlagd uppbyggde apothekaren *L. E. Stigzelius* 1845 på Runöudd i Ofvensor en hög, tornlik ringugn för kalkbränning. Den var i så godt som oafbruten gång ända till 1873, då den såldes och af köparen nedrefs. Numera torde ej kalk brännas i Korpo vidare än till husbehof, men kalkspath brytes fortfarande temligen ifrigt och föryttras rå. Under de sista åren har man sett till och med Pargasbor i Ofvensor inlasta kalksten för att härmed

förse egna ugnar. Äfven *jern* anträffas i Korpo. Rikligast förekommer det i Hväsby der grufva blifvit öppnad och malm bruten. Grufvan, som hyser s. k. *svartmalm* (magnetisk jernmalm) inmutades 1845 och belades 1846 med arbete af bergsconducktör *C. G. Laureus*. Ända till 1852 bröt denne här något öfver 2,000 Skʃ malm årligen. Derefter stod grufvan öde till 1860 då *Dahlsbruk* arrenderade densamma. Sedan för brukets räkning 5,487½ Skʃ malm brutits nedlades arbetet ånyo år 1863. Om detta skedde i följd af ogynnsamma konjunkturer eller berodde på malmens beskaffenhet är mig obekant, då det varit mig omöjligt att någonstädes erhålla en kemisk analys af malmen. Grufvan står allt fortfarande öde. —

Jordmånen består hufvudsakligen af lermylla och sandjord äfvensom på några ställen af svartmylla. Stränderna beklädas af yfviga alar, kullarne af björk, asp samt rönn och högre upp ses granskog och resliga furor höja sig längs bergens sluttningar. Till och med ekar förekomma på några ställen, dels enstaka såsom på Korpogård, Galtby, Finnö, Hävonkak holme under Ofvensor by och Häslö vid Korposström, dels bildande formliga skogsdungar såsom på Strömma hemman i Korpo. Dälderna upptagas af åker och äng. Ju längre ut i den yttre skärgården man begifver sig desto flackare och kalare blifva holmarne, klipporna mer sterila och marken allt mer och mer täckt af ljung och nödvuxna längs jorden krypande enbuskar. Kommer man rätt långt ut ser man fortfarande längs stränderna albuskar och här och der en dunge af låga knotiga björkar höja sig, men dessa utgöra också numera nästan de enda representanterna för skogen. Åkrarne försvinna här ute mer och mer. Många hemman eger icke engång en liten potatistäppa. Ängarne blifva äfven allt sällsyntare, men det gräs, som sticker upp ur den tunna jordskorpan, är så mycket frodigare och safti-

gare. Så kal och ödslig den yttre mot Östersjön och Skiftet belägna skärgården än är, så mycket vackrare och behagligare äro socknarnas mer centrala delar. De inträngande vikarne och de slingrande sunden med sina löfklädda, leende stränder, de skogbeväxta holmarne, som dyka upp ur de blånande fjärdarne och sjelfva de ofruktbara, mossbelupna klipporna, bakom hvilka odlade trakter blicka fram, förläna naturen ett eget behag och framställa på månget ställe rätt vackra och intagande vyer.

Hvadan Houtskär har sitt namn må lemnas oafgjordt. Måhända kunde det härledas från det på Wormsö och möjligen äfven på andra orter förekommande dialektordet Hoit, subs. neut. hvete, då Houtskär skulle blifva ungefär liktydigt med hveteskäret. Om Korpo säger kanslirådet *H. Hassel* i en under hans presidium af G. A. Hallenius 1741 utgifven disputation *): „Inikorpi ferunt fuisse antiquissimum pagum, a qvo tota parœcia dein et nomen et insigne (Corvus) suum sortita est“. Socknens nuvarande namn kan väl ega någon likhet med senare delen af namnet på ofvan anförde by **), men socknens vapen (om man så får kalla det) „en korp“ skulle dock ej härur finna någon förklaringsgrund. Må kanslirådet Hassels supposition likväl gälla hvad den kan och frågans närmare utredning föröfrigt öfverlemnas åt framtiden, att i den erhålla sin lösning.

I Korpo finnas för närvarande 116 odelade bebodda hemman fördelade på 41 byar och omfattande 103 $^{5}/_{8}$ oförmedlade och 36 $^{20}/_{48}$ förmedlade mantal. Af hela detta an-

*) Virmoensis in Finlandia territorii memorabilia pag. 8.

**) Namnet skrifves äfven Enikorpi och i en uppbördslängd från 1540 har jag till och med sett det skrifvas Jänikorpi, hvilket möjligen vore att härleda från de finska orden jänis, hare och korpi, vildmark.

tal äro 2 ecclesiastika och 7 krono. Alla de öfriga äro skatteköpta och lagda som augment under rusthåll i Vehmo, Masku och Haliko socknar. Houtskär räknar 14 byar med in alles 90 hemman, af hvilka 1 ecclesiastikt, 4 krono och 85 skatte om tillsamman 93 oförmedlade och 26 $^{27}/_{48}$ förmedlade mantal *). Genom hemmanens klyfning, hvilken på några ställen sträckts nog långt **), äfvensom genom afskilda delars sammanslagning och återförening, variera hemmansrökarnes antal mycket tid efter annan. 1875 uppgingo deras antal i Korpo till 155 och i Houtskär till 133. Hemmanens beskattning är fortfarande ganska hög ehuru skatteförmedling erhölls 1865. Storskiftet genomfördes på de flesta ställen under senare hälften af 1700-talat.

Byarne, hvilka oftast äro belägna på någon höjd, nedanför hvilken underlydande åkrar och ängar utbreda sig, hafva följande namn och lägen ***). På **Korpo** kyrklandet: Prestgården (pastorsbostället), Korpogård eller Kyrkby, Galtby 6, Vester-Retais 4, Öster-Retais 4, Rosklax 6, Rumar 5, Inikorpi 2, Böhl 2, Syvälax 4, Korposströms gård (enstaka), Öster-Kalax 3, Vester-Kalax 4, Karby 1, Markomby 2, Kölingby 4 (uttalas

---

*) I förbigående må här anföras att 1777 funnos i Korpo endast 18 skattehemman, 1845 hade deras antal redan stigit till 74 och 1866 till 92. I Houtskär åter 1777, 4; 1845, 56; och 1866, 81.

**) Bland andra kunna Björkö by i Houtskär framhållas i detta afseende. Här äro några hemman, hvilka odelade ej uppgå till ens $^1/_2$ mantal, styckade i 3 till 4 delar, hvilka åter i sin tur ytterligare kunna vara delade, hvarigenom denna by sålunda kommer att räkna 30 hemmansrökar. Då för de flesta åbor härstädes åkerbruk är mera en bisak och fiske hufvudnäringen, äro de nöjda, om blott de kunna kalla för sin den jordlapp, på hvilken deras koja står.

***) En siffra efter namnet utmärker antalet odelade hemman i hvarje by.

af allmogen *Tjölngby)* Bonäs 2 (fordom benämnd *Näsby*) Skofatt 2, Bendby 2 (uttal. af allm. *Bemby*) Hväsby 4 (ett af byns hemman Kejsars benämndt är kapellansbol), Strömma (enstaka) och Koponby 1. På öar vester om kyrklandet äro: Finnö 3, Elfsjö 1 (benämnes af allm. *Ilves*) Lempersjö 1, Gyltö 1 (fordom äfven *Galtö* benämnd) och Kälö 2. Längre söderut befinna sig Lohm 2, Kalgarholm (enstaka), Brunskär 2, Österskär 1, Aspö 3, Björkö 2, Söder-Jurmo 4 och Utö 2. På en ö straxt invid Galtby finnes Vatkastby 3, och på Norrskatan förekomma: Pensor 2, Hafträsk 4 (uttal. af allm. *Hatträsk*), Änkis 2, Kärvois 5 (uttal. *Tjärvois)*, Houtsala 5, Jerfsor 2 och Ofvensor 7. *Utbyskatter* äro Lill Gyltö och Karherä (som af allm. benämnes Kura).

På **Houtskärs** kyrkland finnas 4 byar neml. Näsby 5 (af hvars hemman ett åt S:t Andreas helgadt är pastorsboställe), Träsk 4, Jervis 6 och Roslax 5. Österut på en ö Safverkeitby 12 (uttal. *Sávertjeit*) och på en annan Kittus 6 (uttal. *Tjits*) Medelby 8 (uttal. *Mølby*) och Hönsnäs 4. Vesterut befinner sig Hyppisby 8 och norrut: Björkö 13, Mussala 11 (uttal. *Mussäl* och skrefs 1540 *Mustsal)* Kivimo (uttal. *Tjivimo*), Äpplö 3 och Nåtö 3. *Utbyskatter* äro: Lempnäs, Sördö och Stor-Pensor, hvilken senare är belagd med $^1/_6$ mantal och donerad under Safverkeitby till styrka för denna bys stamhemman.

Hemmanen hafva ofta sina namn efter väderstrecken: Östergård, Vestergård, Södergrann, Norrgrann o. s. v. men äfven en mängd andra benämningar förekomma. Sålunda heta gårdarne t. ex. i *Rosklax* by af **Korpo:** Knuss, (Knuts), Smedis, Kocks, Giesars, Ingas och Napas; i *Vester-Kalax* by: Grodas, Guddings, Staffas och Ryttars; i *Hafträsk* by: Bryggars, Bränners, Vidix, Mårs;

i *Ofvensor:* Mickfors, Mattfors, Junnil, Klavos, Knutis, Jeppis och Lyfors. I *Björkö* by af **Houtskär** åter: Staffas, Eriks, Giöstas, Joses, Clemes, Anders, Arves, Erkas, Lassas, Backas, Stens, Franses och Mickels; i *Jervisby:* Knuters, Klemets, Stuss, Hinders, Grannas och Jokos (Jakobs); och slutligen i *Safverkeitby:* Klobbars, Jeppas, Pedars, Knuss, Donas, Simos, Kaifors, Smedis (Smiss), Jönnis, Bengtas och Abras.

Det största och mest betydande gods inom dessa socknar är Korpogård, hvilken egendom var det enda, som vid Karl XI:s reduktion återstod af Korpo friherreskap. Endast af särskild nåd erhöll grefvinnan *Hedvig Eleonora Lewenhaupt*, enka efter ryttmästaren *Thure Gustafsson Bjelke*, detta gods såsom lifstidsdonation. Sjelf bosatt i Sverige utarrenderade hon gården till en Clas Ekbom, hvilken „förmedelst ett absolut arrendekontrakt“ af den 4 Martii 1687 åtog sig att hålla densamma vid „Sätherijes byggning och bruk“. Då grefvinnan emellertid försummat att skaffa sig något bevis öfver gårdens tillstånd vid den tid Ekbom tog hand om densamma, gjorde denne allt sitt till att rikta sig på gårdens bekostnad, hvaraf följden blef att Korpogård inom 8 år var ett fullkomligt skattevrak. Vid en 1695, då Ekbom afgick, företagen syn befanns „uti mangården icke itt enda dugiligt eller laggilt huus, undantagandes en gammal Bagarstuga till wäggarne någålunda duglig; men Skorsten och Bakugn sampt taket aldeles odugliga, och 2:ne små kamrar med förruttnade golff och taak, hvilka huus pröfvas, dock icke utan stor kostnad, kunna repareras, men alla de andra husen måste ånyo byggas..... Åkrarne äro till en del öde warandes ock det som är brukt utmärglat och illa plöjt..... Diken ähr i alla åkrar öfwerallt förfallna och igengrodda och icke på mång åhr ränsade..... Engiarne

mehrendels skoggågne och ohägnade..... Skog finnes till Brännweed, gerdsle och stör sampt något till kallhus och reparation, men intet dugiligt till warmhus eller Stugutimber, då allt timber blifvit uthuggit". Under sådana omständigheter såg sig Kongl. Majest. och kronan föranlåten att ingripa, och i en af dåvarande landshöfdingen Lorentz Creutz den 16 Maj 1695 utfärdad skrifvelse heter det bland annat: „Emedan Korpo Gårdh, som Grefvinnan, Högvälborna Fru *Hedvig Eleonora Lewenhaupt* under lifstidsvilkor besitter, varit en lång tid i förlamat och förfallit tillstånd, och på det, efter lifstidsrättighetens expirerande, Kongl. Maj:t och kronan i stället för en behållen ej måtte bekomma en ödes gårdh och den sedan komma med dess afsaknad och bekostnad att oprättas; thy hafver jag till dess förekommande och att den under varande lifstidsrättigheter måtte kunna oprättas, warit föranlåten bemälde gårdh under frihets åhr att utbiuda och förmått Probsten och Kyrkoherden Mag. *Georg Prytz* hälften deraf sig att antaga, hwilken förthy härmed deruti inrymmes, eftersom han ock allaredan derför inställt Båtsman uti Hans Kongl. Maij:ts tjenst" o. s. v.

Prosten Prytz antog sig således halfva Korpogård och erhöll under 7 år befrielse från alla utskylder till kronan, blott han ville upparbeta den ur det lägervall hvaruti den råkat. Han dog likväl redan 1699 efter att i endast fyra år handhaft denna egendom, men hans efterträdare „et officii et matrimonii" prosten *N. Fridelinus* tog vård icke blott om den hälft af gården som Prytz upptagit, utan begynte odla och bebruka äfven den andra hälften, samt pante- och skatteköpte egendomen efter frihetsårens utgång 1705, för en summa af 132 daler 4 öre silfvermynt, eller 2,200 d:r kopparmynt*)

*) Pantebrefvet är dateradt den 30 Jan. 1705 och skattebrefvet d. 10 April s. år. I dessa upptages Korpogård som ett hemman om

Knappt hade han likväl hunnit få gården i något så när brukbart skick och ånyo försedd med nödiga byggnader, innan så bistra tider åter inträffade att egendomen på nytt råkade i fullt ödesmål.

Lyckan hade vändt Carl XII ryggen. Ryssarna härjade Finland, som snart (1713) helt och hållet var i deras våld. Äfven Korpo hemsöktes af krigets fasor och Korpogård blef härunder härjad och utplundrad samt stod under flera år öfvergifven samt lemnad åt sitt öde. Efter sluten fred 1721 uppodlade Fridelinus den ånyo och kunde efter flerårig möda och mycket arbete åter från dess tegar inhösta rika skördar. Efter hans 1738 timade död handhade hans enka fortfarande gården, som vid hennes frånfälle 1742 tillföll en dotter till henne i hennes föregående gifte *Anna Prytz*, förmäld med kapitainen vid Hans Maj:ts armé *Johan Laurbeck*, bosatt i Nagu. Kapten Laurbeck lemnade då Nagu, flyttade hit och bodde till sin död på Korpogård. 1771 såldes egendomen af Copvardiekaptenen *Carl Fredrik Laurbeck* (sannolikt en son till den förre) åt Prosten i Nagu *Abraham Mjödh* och Kapellanen dersammastädes *Gustaf Salonius*. 1778 arrenderade Hofrättssekreteraren *Herman Mjödh* densamma, köpte 1780 Salonii hälft och ärfde vid sin faders död 1785 den andra hälften. Han begynte 1802 uppbygga den nu derstädes befintliga 2 våningar höga 52 aln långa och 17 aln breda karaktärsbyggnaden och anlade för den skull på egendomen ett ännu i gång varande tegelbruk. Byggnaden, som fullbordades 1805, är uppförd enligt ritning af arkitekten Bassi i Åbo. Under sekter Mjödhs tid förrättades tinget på Korpogård, af hvilken orsak den under 1808 års krig blef befriad från rysk

---

$2^1/_4$ mantal med 1 d:r 22 öres årlig skatt. Vid skatteförmedlingen 1865 nedsattes mantalen till $1^1/_2$.

inkvartering. Vid sekter Mjödhs död 1828 sålde hans enka gården till Apothekaren *Lars Evert Stigzelius* och är den sedan 1871 i dennes enkas och arfvingars ego. — Öfriga hemman erbjuda ej något särskildt intresse.

Hvad administrationen vidare beträffar bilda Korpo och Houtskär tillsamman ett länsmansdistrikt under Virmo härad i Åbo och Björneborgs län. Likaså utgöra de förtfarande ett samfält tingslag under Virmo domsaga, hörande till Åbo Hofrätts distrikt. Såväl höste- som vintertingen räcka hvardera 3 à 4 dagar och förrättas på Norrgårds hemman i Böhl by. Nämnemännen äro f. n. 5 deraf 3 från Houtskär och 2 från Korpo.

Begge socknarne hafva dessutom sin särskilda, temligen väl ordnade fattigvård och brandstodsförening samt äro sedan 1867 med i Virmo fiskeriförening, hvars hufvudsyfte är fiskyngletsfredande och förökande. Från 1870 handhafves hvardera socknens allmänna angelägenheter af en Kommunalstyrelse hvars medlemmar äro valde på 3 år i sender. Vid företagna val af dessa kommunens förtroendemän utsågos i **Korpo** för åren 1870—1873 till

Ordf. i kommunalstämman:
Possessionaten *B. Strömborg*, från Korpoströms gård.

Vice ordf. i kommunalstämman:
f. d. Fyrmästaren *K. W. Gyllenius*, från Rumar Kortas.

Ordf. i kommunalnämnden:
f. d. Skallfogden *G. Molin.*

v. ordf. i kommunalnämnden:
Bonden *Petter Pettersson*, från Rosklax Koks.

Ledamöter i Nämnden:
Bonden *Johan Pettersson*, från Bonäs Södergård.
» *Johan Danielsson*, från Brunskär Norrgård.
» *Johan Pettersson*, från Hafträsk Vidix.

Bonden *Aug. Jansson*, från Retais Rauas.
„ *Erik Eklund*, från Galtby Erkas.
Torparen *Mickel Liljander*, från Kalfholm.

För åren 1873—1876:

Ordf. i både kommunalstämman och nämnden:
Possessionaten *B. Strömborg*, från Korpoströms gård.

v. ordf. i både stämman och nämnden:
Landthandlaren *Jonas Danielsson*, från Hväsby Hardas.

Ledamöter i nämnden:
Skepparen *Johan Jansson*, från Brunskär Södergård.
Bonden *Johan Mattsson*, från Inikorpi Östergård.
„ *Matts Mattsson*, från Strömma.
„ *Frans Penström*, från Pensor Södergård.
Skräddaren *Josef Lindström*, från Syvälax by.

För åren 1876—1879:

Ordf. både i komunalstämman och nämnden:
Possessionaten *B. Strömborg*, från Korpoströms gård.

v. ordf. i både stämman och nämnden:
Landthandlaren *Jonas Danielsson*, från Hväsby Hardas.

Ledamöter i nämnden:
Skepparen *Johan Jansson*, från Brunskär Södergård.
Bonden *Johan Mattsson*, från Inikorpi Östergård.
„ *Matts Mattsson*, från Strömma.
„ *Erik Eklund*, från Galtby Erkas.
„ *Aug. Mickelsson*, från Hafträsk Nybrännars.
Torparen *Mickel Liljander*, från Kalfholm.

I **Houtskär** för åren 1870—1873:

Ordf. i kommunalstämman:
Bonden *M. A. Mattsson*, från Hyppis by.

v. ordf. i kommunalstämman:
Bonden *W. Jansson*, från Träsk Olofs.

Ordf. i kommunalnämnden:
Bonden *A. M. Eriksson*, från Björkö by.
v. ordf. i nämnden:
Bonden *Jeremias Pettersson*, från Medelby Knuts.
Ledamöter i nämnden:
Bonden *Mårten Lundqvist*, från Björkö Stens.
» *Matts Mattsson*, från Mussala Mickels.
» *August Sandström*, från Safverkeit Kaifors.
» *Henrik Henriksson*, från Kittus Lassas.
» *Jakob Eriksson*, från Jervis by.

För åren 1873—1876:
Ordf. i kommunalstämman:
Landthandlanden *Adam Mattsson*, från Näsby.
v. ordf. i kommunalstämman:
Torparen *Matts Mårtensson*, från Medelby.
Ordf. i kommunalnämnden:
Bonden *Anders Mårtensson*, från Kivimo Nybondas.
v. ordf. i kommunalnämnden:
Bonden *Matts Eriksson*, från Kivimo Erkas.
Ledamöter i nämnden:
Bonden *Karl Gustaf Mattsson*, från Björkö Lassas.
» *Matts August Mattsson*, från Mussala Gunnars.
» *Erik August Mårtensson*, från Roslax Olofs.
» *Henrik August Jakobsson*, från Hyppis Jokas.
» *Karl Hindrik Karlsson*, från Safverkeit Smiss.

För åren 1876—1879:
Ordf. i kommunalstämman:
Bonden *Johan Fagerlund*, från Björkö Franses.
v. ordf. i kommunalstämman:
Bonden *Gustaf Gustafsson*, från Medelby Mars.

Ordf. i kommunalnämnden:
Bonden *Gustaf Henriksson*, från Kivimo Grannas.
v. ordf. i kommunalnämnden:
Skepparen *August Hagrell*, från Björkö Klemits.
Ledamöter i nämnden:
Bonden *Jonas Lindqvist*, från Björkö Storstupist.
„ *Johan Jansson*, från Mussala Giöstas.
Skepparen *Emil Eriksson Sjöberg*, från Safverkeit by.
Bonden *Erik Eriksson*, från Hyppis Staffas.
„ *Knut Herman Mattsson*, från Jervis Knuters.

Slutligen kan det omnämnas att såsom landtdagsman för Virmo domsaga vid 1863 och 1872 års landtdagar var bonden *Johan Pettersson*, från Bonäs Södergård i Korpo utsedd.

II. Näringsfång och lefnadssätt.

Inom hvardera socknen utgör åkerbruket en af hufvudnäringarna, men åkrarne äro, ehuru de plöjas och ansas med temlig flit, ej sådana de borde och kunde vara. Då nemligen boskapsskötseln äfven försummas, kunna åkrarna ej erhålla nog gödning, så mycket mer som artificiella gödningsämnen ännu icke funnit vägen hit. De äro indelade på sådant sätt att $^1/_3$ ligger i träde och plöjes, sedan stubben från föregående års skörd redan om hösten blifvit uppvänd, tvenne gånger under sommaren *), hvarefter den sladdas och är nu färdig från sådden, som nedplöjes med „åder".

*) Dessa plöjningar hafva olika namn. Den första benämnes träsärjo = trädesplöjning, den andra árvég likbetydande med andra plöjningen. Plogen nämnes åder eller årträ af äri præs. aer pt. ård, sup. årt, vb. tr. plöja. Trädesåkern användes som betesmark för fåren.

En annan $^1/_3$ af åkern år besådd med råg och något litet hvete samt på en dryg $^1/_3$ (de s. k. vårsädsländerna) odlas korn, hafra, ärter, potäter, rofvor kålrötter, hvitkål äfvensom på några ställen lin och vicker. Rågen utgjorde fordom hufvudutsädet men numera har vårsäden intagit dess plats. Rågen, hvetet, kornet och hafran skördas med lie, läggas i stackar på åkern, inköras i vanlig finsk ria, tröskas med slagar och kastas någongång för hand men oftast med maskin. Ärterna skäras med skära och uppläggas antingen på enkom härför byggda häsjor eller på gärdesgårdarne till torkning innan de införas i rian. Hit köres skörden i träskodde häckslädar försedde med två låga, men breda hjul. Afkastningen har under de sednare åren i medeltal utgjort af rågen 6:te kornet, af kornet 6:te, hafran 5:te, hvetet 10:de, ärter 7:de och af potatisen 7:de. Tager man tillika i betraktande den omständigheten att sådden oftast verkställes alltför tätt, måste man anse nyssanförda siffror såsom ett ganska godt resultat. Ängarna äro merendels oskötta och lemnade åt sig sjelfva*). De slås med rakskaftad, lång, här benämnd svensk lie, till skilnad från den med böjdt skaft försedda, kortare, här s. k. finska lien. För höets förvaring finnes på hvarje äng lador uppförde och hit köres detsamma i „skrindor“ d. ä. liknande häckslädar som användes till sädes hemkörning, men utan hjul. De utgöra äfven det vanliga hömåttet. Boskapsskötseln är något försummad och de produkter, som genom den erhålles bearbetas sällan väl. Utom nötkreatur utgöras husdjuren af hästar, får, svin, getter (talrikast i den yttre skärgården), höns, ankor, hund

*) Härifrån måste dock undantagas ängarna eller rättare sagt backarne på hemmanen i yttre skärgården, hvilka, då åkrar saknas, göras för frambringande af en ymnig och frodig gräsväxt, på det åtminstone en del af det för vintern erforderliga boskapsfodret må fås från egen torfva.

och katt. Dragoxar användas ej af allmogen. Alla djur visas stor ömhet. Under sommaren betas kreaturen på holmar och sedan höet är inbergat hållas de i ängarna ända in på sena hösten. Kvistar af al och björk brytas om hösten, bindas i knippor, torkas och användas under vintern till foder åt fåren och getterna. Skogsskötseln är ingen och i hög grad menligt för ungskogen är den allmänt vedertagna plägseden att låta ungboskapen utan tillsyn sommaren igenom använda skogen som beteshage. Det vanligen använda gärdselsättet är äfven i hög grad skogödande. Likväl är skogen detta oaktadt temligen god och på sina ställen tillochmed sådan att den kunnat användas till skeppstimmer. Icke blott vid Åbo skeppsvarf har mången reslig fura, uppväxt i Korpo eller Houtskärs skogar, infogats i ett präktigt fartygs vackert rundade bog, utan sådant har skett på många ställen äfven inom dessa socknar. Sålunda byggdes under de sednaste 20 åren

i Bonäs 1855 en skonert,
i Hafträsk 1864 en brigg,
i » 1868 ett barkskepp,
i Pensor 1867 en brigg,
i Hväsby 1868 en brigg,
i Finnö 1872 ett skonertbark,
i » 1875 ett barkskepp,
i ÖsterRetais 1874 ett barkskepp,
i Houtsala 1874 ett barkskepp,
i VesterKalax 1875 en brigg,

och måhända äfven på andra ställen. Dessutom bygges jakter och båtar såväl för egen räkning som till afsalu. Vid dessa sistnämnde byggnadsföretag äro vanligen hemmansegarene sjelfve eller någon torpare byggmästare. Ved både af barr och löfträd föryttras i mindre partier. Bräder sågas

blott till husbehof för handsåg. För smedernes behof brännes kol i vanliga milor. Trädkärl förfärdigas blott för eget behof. Öfrig slöjd är väfnad, nätbindning och halmflätning.

I socknar, sådana som ifrågavarande, der vattnet upptager ett så ofantligt stort område och af hvilkas hela landvidd 54,047 tunnland *), i Korpo 254 tnl. upptages af träsk, 235 tnl, af kärr och mossar, 106 tnl. af vägar och tomter, 13,414 tnl. af berg, 15,641 tnl. af skogsmark, 2,609 tnl. af äng och i Houtskär 140 tnl. af träsk, 218 tnl. af kärr och mossar, 109 tnl. af vägar och tomter, 9,575 tnl. af berg, 9,601 tnl. af skogsmark och 1,913 tnl. af äng, inses lätt att ej mycket kan blifva öfver för åkrarnes räkning; i den förra socknen endast 826 tnl. och i den senare endast 741 tnl. Inkilade som de små åkertäpporna äro emellan höjderna och fördelade emellan en stor mängd hemman äro de ock långtifrån tillräckliga att afkasta en skörd rik nog att lifnära den folkmängd, som här är samlad. Åkerbruket kan derför icke ensamt för sig utgöra folkets hufvudnäring, utan de behof landet lemna ouppfyllda, dem måste sjön tillfredsställa. I denna eger skärgårdsbon också en åker jemngod med den, på hvilken den gulnade säden vaggar för ljumma vindar. För mången utgör den äfven hans enda. Denna plöjer han derför ock både bittida och sent samt tilltvingar sig ur dess skimrande djup rika och ymniga skördar.

Utom åkerbruk och fiske utgör äfven seglationen en af hufvudnäringarne. Korpo handelsflotta utgjordes:

*) Sifferuppgifterna äro hemtade ur General-Landtmäterikontorets kartebeskrifning. I sammanhang härmed må det påpekas att i ofvanstående siffror för skogen ingå i Korpo 2,965 tnl. och i Houtskär 1,099 tnl. sved. Svedjandet har dock längesedan upphört ehuru det förfarande kvarstår i kartebeskrifningarne, såsom alla hänförande sig till kartor uppgjorda på 1600 och 1700-talen.

	Jakter.	Sumpar.	Galeaser.	Skonare.	Briggar.	Skonert-Bark.	Barkskepp.	Lästetal.	Skeppare och besättning som af fartygen sysselsättes.	Fartyg byggde på klink.	Fartyg byggde på kravel.	Summa fartyg.
1850	3	5	3	9	—	—	—	875 3/4	104	16	4	20
1855	9	5	3	6	—	—	—	727 3/4	91	14	9	23
1860	7	8	2	5	4	—	—	1,130	125	17	9	26
1865	5	8	3	6	1	—	1	1,066 3/4	121	16	8	24
1870	2	5	2	5	6	2	1	1,746 3/4	156	9	14	23
1875	2	1	3	3	7	6	4	3,219 1/2	228	7	16	26

Och Houtskärs

1850	1	—	6	—	—	—	—	177 1/8	28	7	—	7
1855	2	—	4	1	—	—	—	189 15/100	26	6	1	7
1860	9	—	2	4	—	—	—	416	59	10	5	15
1865	6	1	4	3	—	—	—	624 3/4	67	8	6	14
1870	4	—	1	2	—	—	—	182 1/2	27	5	2	7
1875	7	1	1	—	—	1	—	240 1/4	31	9	1	10

Kasta vi en blick på dessa siffror, se vi huru Korpo handelsflotta i en nästan jemn progression år för år tillväxt i lästetal, äfvensom huru det äldre och enklare byggnadssättet på klink mer och mer fått vika för det på kravel. I Houtskär deremot stiger lästetalet ända till 1865 då, dels genom försäljning, dels genom haverier, fartygen betydligt reducerades. Nu tillväxa de dock ånyo såväl i antal som storlek.

Korpobon såväl som Houtskärbon är så att säga född till sjöman. Redan af naturen hänvisad till sjön känner han sig på den nästan bättre till mods än på landbacken. Aldrig kan man finna honom vid bättre lynne än då en gynnande vind fyller hans segel och han, gungande på vågen, snabbt ilar fram mot målet för sin färd. Då kan man få

höra honom berätta om de äfventyr han i sin ungdom, under färder på „böljorna de blå“, upplefvat. Uppsluppen och glad skämtar han då gerna. Helt hastigt kan han t. ex. visa dig en större ensam sten, belägen ett godt stycke ut från land, med påstående att den vänder sig hvarje gång den hör kyrkklockorna ringa. Ber du honom förklara sig närmare skall han utan tvifvel med ett godmodigt leende yttra: „nog kan full *) herrn förstá, än**) ein stein alder ***) kan hör sláje †) helder ††)“. Är han vid dylika tillfällen åter ensam, gifver han sina känslor luft i en rask och hurtig sjömanssång, eller inleder en högljudd conversation med dem, som färdas i hans grannskap. Lika glad och fryntlig han är vid godt väder, lika lugn och trygg är han ock då stormen rasar. Lungt granskar han då hvarje väderil, håller med kraftig och van hand sitt roder och styr sin vaggande båt fram genom skummande böljor.

Så långt vi gå tillbaka i tiden se vi att Korpo- och Houtskärsbon fått göra långa färder för att föryttra sina produkter och skaffa sig det nödvändigaste. Åbo var väl den närmaste orten härför, men nästan lika ofta utgjorde äfven Stockholm målet för hans färder, ja icke sällan fann man hans jakter långt inne bland Mälarens grönskande öar. Då han ensam ej ägde tillräckligt med varor för att få sin jakt lastad emottog han, mot en ringa frakt och billigt kommissionsarvode af vänner och grannar hvad de kunde hafva att föryttra. Härigenom uppstod småningom inbringande fraktresor, hvilka snart sträckte sig icke blott till Stockholm utan vida kring Östersjöns, ja Nordsjöns kuster. Jakterna växte ut tilll skonare, skonarena till briggar samt briggarne till skepp och nu plöjas till och med Atlantens och Medelhafvets böljor af Korpofartyg.

*) = väl, adv. **) att, ***) aldrig, †) något litet, ††) heller.

Fartyg och seglation utgör ock det ständigt återkommande samtalsämnet, så snart några Korpobor mötas. Härom tala gubbarne på kyrkbacken, härom gummorna vid besöken hos sina grannkvinnor, härom ungdomen i dansstugorna. För alla erbjuder ämnet ett lika stort intresse, ty alla hafva de del i något fartyg. Det är väl sannt att andelarna ej äro stora, men så mycket mer vinstgifvande. Utrustningen göres så billig som möjligt. Besättningen består vanligen af intressenter i fartyget, hvilka, då de enhvar anse detta som sin egendom, noga vårda sig om detsamma och vaka öfver att intet förstöres, intet skadas. Också står den unge bondpojkens diktan och traktan aldrig högre än att med tiden blifva skeppare och få sig ett eget fartyg att styra. Detta hägrar såsom det högsta målet för hans sträfvanden. Förut gick det ock ganska lätt för honom att komma derhän. Han seglade två eller tre somrar; den sista vanligen som styrman. Utan några studier eller annan theoretisk underbyggnad ansåg han sig nu fullt färdig att sjelf taga hand om ett eget fartyg. Han ställer sig i spetsen för en aktieteckning. I ett nu äro aktierna tecknade, skutan byggd och han seglar som „kapten“ mångengång lyckligt, mångengång ock med den framgång man kan vänta sig af en, den der utan några theoretiska insigter endast stöder sig på naturlig fallenhet och en ringa erfarenhet, inhemtad under en helt kort praktisk tjenstgöring; men en dylik seglation kan ej gerna betraktas annorlunda, än som ett djerft tärningsspel om medmenniskors lif och gods.

De sista åren hafva dock medfört en helsosam förändring härutinnan. Nu fordras af alla härefter blifvande skeppare att de förr än de kunna få föra något fartyg, vid navigationsskola måste förvärfva sig nödiga theoretiska insigter af hvad till sjömansyrket hörer. Nu komma de

förut föraktade böckerna fram. Nu begynner ett bråkande och ett stretande, ett pluggande och ett räknande, hvarom man ganska väl kan göra sig en föreställning, då man betänker att all underbyggnad saknas. Läsa kunna väl alla, men de flestes öfriga kunskap sträcker sig knappt till qvatuor species med hela tal. Hvarje gång det hittills blifvit fråga om inrättande af folkskola har man med stolthet afvisat den. Man behöfde ju ej densammas biträde för att kunna blifva skeppare. Måhända skall dock en snar framtid bringa dem på andra tankar *).

Fartygen ligga vanligen hemma öfver vintern, men när vårsolen åter frigör isad bölja, då veckla de ut sina hvita vingar och ila bort till fremmande land, följda af de på stranden ståendes hurrarop och välgångsönskningar. Med våren begynner äfven för de hemmablifvande ett nytt lif. Flyttfåglarne återkomma och fjärdarne och sunden hvimla af be-

*) Fråga om fast folkskolas inrättande i Korpo väcktes första gången den 20 Jan. 1861 och föranledde då endast tillsättande af en s. k. skoldirektion, bestående af 5 ledamöter med pastor i församlingen som sjelfskrifven ordförande, hvilken direktion skulle öfvervaka det ungdomens undervisning i läsning i hemmen ej blefve försummad. Denna direktion uträttade — intet. På denne punkt stod frågan ända till 1875 då den ånyo bragtes till tals med anledning af de frikostiga bidrag för skolans upprättande, som då erbjödos socknen. Innehafvarene af Korpogård hade nemligen förbundit sig att gratis upplåta nödig mark och provinsialläkaren på Åland D:r F. D. Wilenius erbjöd att med 1,000 mark bidraga till skolan utrustning, men icke ens nu kunde saken vinna gehör. 1870 förkastades äfven förslaget om inrättande af ett spanmålslånemagasin och fråga om sparbank har ej varit föremål för öfverläggning, då hvarje sparpenning nedlägges i fartygsandelar och sålunda förräntas. Äfven i Houtskär har såväl folkskolefrågan, som lånemagasins och den 1870 härstädes verkligen under allmänt bepröfvande hänskjutna sparbanksfrågan rönt samma öde som i Korpo.

fjädrade skaror. För dessa måste nu ställas försåt. Genom sina bulvaner eller „vetar“ såsom de här nämnas, lockar den, i sitt af stenar uppbyggde gömsle, (vetaskål) dolde skytten fåglarna till sig och för hans säkra lod faller mången skön och präktig alla, pracka, grissla, lom m. m. Nu vidtager också arbetet i åkern. Sådden verkställes och äfven fisket, som under den tid då isen hvarken „burit eller brutit“ idkats blott till husbehof, inträder i ett nytt skede. Alla, som blott hafva tillfälle dertill skynda sig nu med sina strömingsskötar ut till hafsbandet, några till det s. k. norrhafvet d. ä. Delet, andra till Östersjön, der den vältrar sina böljor mot Utö klippiga skär. Här ute bland hafsklipporna dröja de ända inemot midsommar, då de med sin fångst resa till Åbo för att der på sommarmarknaden föryttra densamma. Denna marknad har såsom kändt uppstått derigenom att folket hemtade med sig till afyttring hvarjehanda produkter, då det samlades till de storartade fester, hvilka under katholska tiden årligen firades dagarna kring den 18 Juni, med anledning af biskop Henriks bens flyttning från Nousis till Åbo domkyrka. Ehuru denna marknad numera blifvit officielt upphäfd, kvarlefver likväl hos allmogen fortfarande bruket att vid denna tid samlas till allmänt köpslagande. Gammal häfd och inrotad sedvänja kunna ej så lätt genom maktbud utrotas.

Efter återkomsten från stadsresan tillbringas midsommaren i lugn och ro — men midsommaraftonen den måste firas. Då samla sig de unga i hvar och en af de olika byarna. Eldar upptändas på höjderna och eko från klipporna mångdubbla bössornas skarpa knall och upprepa ungdomens glada sånger. Under skämt och glam klädes en hög midsommarstång. Prålande af friskt grönt, glitter, vimplar, „gångande“ skepp och brokiga solar reses stången under

högljudt jubel och då den står och vimpeln svajar, fartygen segla och solen snurrar, då känner glädjen knappt någon gräns. Då hurras, då skjutes, sjunges och dansas till dagen börjar gry. Kring hvarje trappa ställas nu unga björkar. Sammanbundna med topparna bilda de ett grönskande hvalf öfver densamma. Äfven farstugan och rummen äro prydda med gröna kvistar, vanligen af rönn, instuckna här och der i springorna och den uppgående solen belyser ett folk, hvilket nöjdt med sin lott, glädjande sig åt sommarens skönhet, i den fridfulla morgonen, öfver fjärdarne och sunden hasta till helgedomen att ur tacksamma hjertan hembära alla goda gåfvors frikostiga gifvare sitt stilla lof.

Midsommartiden utgör för Korpo- och Houtskärsbon den angenämaste och sorgfriaste under hela sommaren, ja måhända under hela året. Nu njuter han i fulla drag af den korta sommaren, fiskar blott för det dagliga behofvet med rysjor, mjärdar, nät, klabbkrok, drag eller långref efter abbor, gädda, ål, flundra, brax, id och mört, samt drar vid de närmaste stränderna ett eller annat notvarp, i hvilket man emellanåt bland strömmingarne, liknande jettar i förhållande till dessa, finner några sprittande sikar och präktiga laxar. Men då höslåttern begynner är hvilan och lugnet slut och bråda dagar taga sin början. Slåttern fortgår under senare hälften af Juli och början af Augusti. Under denna tid förete ängarna en särdeles liflig och glad anblick. Karlar, hvilkas rena, hvita skjortor lysa i solskenet (rock och lifstyck [vest] äro aflagda för sommarhettan) afmeja gräset, hvilket kvinnor i ljusa sommardrägter räfsa och utbreda till torkning. Glada sånger, skämt och skratt höras från den brokiga skaran. Arbetet lider emellertid raskt, då enhvar tyckes anse det mer för en förlustelse än som ett verkligt mödosamt och ansträngande arbete. För att undgå sommar-

dagens tryckande hetta slås ängar ofta nattetid. Vid sådana tillfällen sammankallas emellanåt allmän „talko“. Bud härom afsändes då till närgränsande byar och vid aftonskymningen är vanligen en stor skara slåtterfolk samlad. Till inemot morgonen fortfar arbetet. Ingen betalning erhålles. Den rikliga trakteringen af kaffe samt ost och bröd med åtföljande sup, i förening med den glada, skämtsamma stämningen hos den ungdomliga skaran, gör att en sådan talko snarare betraktas som ett kalas än ett arbete. Efter någon timmes hvila är man åter redo till följande dags bestyr och förrättningar. Äfven höbergningen bär samma festliga prägel. Då hemmanets största äng inbergas anses dagen nästan som en högtidsdag. Alla äro iklädda sin snyggaste sommardrägt och allt hvad lif och anda har är ute för att biträda vid bergningen. Gubben i gråa lockar, räfsar med lika stor ifver och är lika intresserad, som gossen den der första gången drager sina ovana tag med den lilla räfsa han på sin sednaste födelsedag erhållit af gamle farfar. Värdinnan infinner sig på ängen med förfriskningar. Kaffepannan ryker; den ena koppen efter den andra af den ljufva nektarn fukta struparne och åtföljas af bastanta smörgåsar. Alla njuta helt af stundens glädje. Lycka och trefnad, belåtenhet och förnöjsamhet stråla oss till möte och en mer anslående bild af en landtlig idyll torde man hafva svårt att finna. Kunde blott denna fridfulla bekymmerslösa stämning ständigt råda, visst vore väl då vår jord ett paradis. Men lyckans ögonblick äro thyvärr så korta; ljusa, som sommardagens varma sol, men flyktiga, som ängens fjäril.

Efter höslåttern vidtager höstsådden och skörden, men innan man hunnit samla allt i visthusen och fylla de tömde sädeslårarne är redan en god tid af hösten förbi. Skörden

verkställes utan några ceremonier. Väl är skördefolket, arbetet till ära, äfven nu klädda i snygga, ljusa och prydliga drägter, men någon särskild välfägnad kommer ej i fråga. Tröskningen är redan i Oktober helt och hållet slutförd.

Med höslåttern begynner äfven tiden för storfisket, hvars resultat emotses med lika stort intresse, som det af åkerns afkastning och årets seglation. Ju rikligare fångsten blifver desto sorgfriare och angenämare kan ju vintern förflyta. Men ungdomen har ett annat skäl derjemte att arbeta för ett rikt fiskafänge, ty blir detta ringa, bort då med alla förhoppningar på en liten vrå bland bergen för det året. Blir fångsten deremot riklig, då leder mången ungersven sin rodnande brud till altaret, reder eget bo och ser framtiden skimra i rosenrödt. Ej under då att alla, som kunna undvaras för slåttern och skörden, begifva sig ut på storfiske. Vi kunna ju, för att få se huru fiskandet tillgår, anhålla om att få blifva dem följaktiga på färden. Detta beviljas med beredvillighet och en vacker dag i slutet af Juli befinna vi oss derför jemte toma strömmingstunnor och fyllda saltsäckar på väg till Utö. Förde af en frisk bris kryssa vi på hvittoppade vågor fram och åter mellan holmar och skär, hvilkas skiftande former fängsla ögat. Med förtjusning betrakta vi vågsvallet, huru underbart det skimrar och gnistrar då det, belyst af solen, yr upp öfver klipporna och sedan sjunker ned igen för att redan nästa minut förnya sitt anlopp. Styrde af en säker hand ila vi fram mot skäret; redan tyckes båten nästan snudda emot klippan, då en lätt vridning på rodret, ger den en annan riktning och vi hasta på nytt utåt fjärden, länkande vår kosa mot andra stränder. Snart se vi Utö fyrbåk höja sig och såsom en säker vägvisare utpeka för oss vår väg. Emellertid är den likväl mer än 1 mil aflägsen då solen sjunker, vinden slumrar in och

vågen lägger sig till hvila. Äfven vi längta efter ro och den nära stranden, ehuru kal och stenig, tyckes oss så inbjudande att vi ej kunna motstå dess lockande kraft, utan landa för att vid den hvila natten öfver. Vi befinna oss sålunda på Söder-Jurmo, en ö hvilken, ehuru till sin yta knappt tre gånger så stor, som den af de fleste sannolikt kände, vid inloppet till Åbo belägna stora Bockholmen, likväl är delad emellan 4 hemmansegare, hvilka med sina familjer, jemte torpare och inhysingar här nedslagit sina bopålar. Sällan synes dock en ort så föga ämnad till boningsplats för menskliga varelser som denna. Vegetationen är ytterst torftig. Ej en tall, ej en gran eller björk reser sig; endast längs södra stranden hafva några albuskar slagit rot. För öfrigt ser man blott frodig ljung, omvexlande med vidt utgrenade längs marken krypande enbuskar, söka sina näringssafter ur den magra sanden, som fyller rummen emellan de otaliga miljoner rullstenar, som bilda denna ö och hvilka i sydvest och sydost hopat sig till 1 à 2 verst långa, men endast 10—20 famnar breda reflar. Höjande sig likasom hela den flacka ön endast föga mer än $1^1/_2$ famn öfver vattenytan, sträcka de sig vida ut i hafvet. Ingen åkertäppa, ingen äng kunna vi upptäcka och dock lefver här ett folk, sorgfritt och gladt, utan saknad af de fördelar ett fruktbarare land kunde erbjuda dem. Men så ställa ej heller dessa öbor stora pretensioner på sin fäderneärfda torfva, ty för den är sjön allt. Åt den egna de all sin omtanka och hela sitt lif. Vinden och böljorna äro deras kära, om ock falska och nyckfulla vänner. Men det veta de, taga sig derför i akt för deras nycker och leka dagligen en kämpalek på lif och död med de orolige sällarne. Dessa hämnas väl understundom sina nederlag, genom att tillskansa sig några af sina modige betvingares fiskbragder, men då

är ock deras fröjd stor. Då skumma de och svalla högt af glädje öfver sin seger. Ständigt oroa de Jurmobons lif och störa genom sin ombytlighet mångengång äfven hans hvila, men uppmärksam på hvarje vindkast ler han åt deras fåfänga försök att fördystra hans dag. De göra den endast mer skiftande och omvexlingsrik.

Vi gå upp till byn, men irra vi oss? Stå vi verkligen på fast mark och se en by? Befinna vi oss ej snarare midt ibland en flottilj af fartyg, hvilkas sirligt utskurna, än förgylda, än målade namn vi tydligt kunna urskilja? Nej vi irra oss icke. Vi stå på fast mark och upptäcka till vår förvåning öfver hvarje dörr, kvarnarnes och uthusens icke ens till förglömmande, ett namnbräde, som förut tillhört något fartyg. Sorgliga rester af de fartyg, som förolyckats bland dessa skär, utgöra de för Jurmobon kära minnen af ett bastant nappatag med hans goda vänner: vågorna och vinden. Ty då stormen rasar, åskan rullar och hafvet dånar, då är allt hvad lif och anda har på Jurmo i rörelse. Kvinnorna gå rundt omkring ön att se om ej hafvet möjligen kommer ihåg sina vänner på stranden med någon gåfva och männen samlas med sina kikare, för att söka upptäcka om någon seglare, som råkat ut för stormen och ovädret, skulle synas. Och se de, då ljungelden för ett ögonblick lyser upp hafvet, något fartyg, som af stormen drifvits ur sin kosa och förvillat sig in bland bränningarna, då vet Jurmobon att hjelp behöfves och han är äfven genast villig att lemna den. Han skjuter ut sin båt och sedan han läst sitt „Fader vår“, kan ej stormen, ej hafvet, ej den lifsfara han hvarje ögonblick sväfvar uti, inge honom någon fruktan. Väl förtrogen med hafvet, träffar honom ock ytterst sällan någon olycka under hans djerfva färder. Med säker hand styr han sin båt trots mörker och storm emellan bränningar och vrakspillror, och

mången skeppsbruten har i hans torftiga stuga vaknat upp till nytt lif ur den dvala, hvari han försjunkit under sina förtviflade ansträngningar bland de rasande vågorna. Otaliga äro de tårar här flutit af glädje öfver den lyckliga räddningen och talrika de tackoffer här höjts till Honom, som råder öfver lif och död.

Också finnes det ingen bland männen på denna ö, på hvars bröst man ej skulle se, då han är iklädd sin helgdagsdrägt, en silfvermedalj för räddning af menniskolif blänka och denna enkla penning pryder den ringa fiskaren, vida mer än de granna ordnar och band, som prunka på den af fred och vällefnad försoffade krigarens bröst.

Men vi få ej stadna här. Vi måste längre ut. Vi passera derför Utö och hamna vid en liten klippholme ett godt stycke utanför nämnde ö. Härute på klipporna äro små kojor uppförda, hvilka äro så stora att de endast nätt och jemnt förmå erbjuda ett nödtorftigt skydd mot storm och oväder. Strömming är nu lösen för dagen och till dess fångande användas s. k. skötar, d. ä. nät, hvilka äro flera famnar djupa. Allt efter väder och vind sker fiskandet med dem på olika sätt. Då en „kvickare kåre“ blåser, förankras de, än alla i en rät linie, än i form af „krokskötа“, om aftonen ett stycke utanför den klippa der man för tillfället residerar och upptagas åter tidigt följande morgon. Är vinden deremot „moj“ och hafvet lungt, då reser man med skötarne ut „på drift“. Detta sätt att fiska erbjuder ett visst intresse, hvarför vi ju engång kunna följa med på en sådan färd. Tidigt på eftermiddagen begifva vi oss derför i väg på det vi mot aftonen må befinna oss nog långt ute i hafvet. Seglen hänga slappa och vi hjelpa oss fram med årarna. Då solen begynner nalkas horizonten, upphör roddden, masterna tagas ned och skötarne utläggas, sammanfo-

gade vid hvarandra så att de bilda en enda lång sträcka. Med ett starkt tåg fästas de sedan vid båtens akter och denna får sålunda lof att följa med dem på alla irrfärder de under natten, förda af hafvets strömmar, komma att göra Då skötarne blifvit utlagda strör redan den försvinnande solens sista strålar sitt guld öfver hafvet, hvilket i denna magiska belysning företer en i sanning storartad anblick. Nu bildas ett tält af seglen, några dynor och ryor framtagas och snart kryper den ena efter den andra „till kojs“ lemnande båten att drifva vind för våg. Natten insveper inom kort allt i sin slöja, månen drager en bred silfverfåra öfver vattenytan, och tusen stjernor tindra högt uppe på himlafästet och der lågt ned uti hafvets dunkla djup. Ett fridsamt lugn råder och nattens stillhet afbrytes endast då och då af någon vaknande säls vemodiga läte. Entonigt plaskar vågen emot båtens sidor och svårt är att emotstå dess söfvande ljud. Redan har ock fader Morfeus tagit våra följeslagare i sitt välvilliga hägn, men vi ligga än och blicka upp till en liten stjerna, hvilken, genom ett hål på seglet, ler emot oss så vänlig och blid, väckande till lifs tusende underliga tankar. Småningom tillsluter sömnen äfven våra ögonlock och vi invaggas i ljufva drömmar, ur hvilka vi, först sedan solen redan länge omstrålat oss med sin skimrande glans, väckas af fiskarens kraftiga stämma. Skötarna tagas nu upp försilfrade af tusentals stora, präktiga strömmingar, hvilka trasslat in sig i de förrädiska maskorna. Seglen hissas. En lätt kåre blåser upp och för oss inom kort till vår klippa. Nu begynner rensningen och inläggningen. De som kunna undvaras för denna procedur resa emellertid ånyo ett stycke ut på hafvet, förankra sin båt och ställa försåt för den intet ondt anande torsken. (Gadus). Här slanta de, knyckande sina refvar upp och ned, till på

eftermiddagen, då de begifva sig till lands med det byte de lyckats draga upp ur det fuktiga djupet. Sedan detta blifvit aflemnadt är man ånyo färdig att resa ut med skötarna.

Så förgår den ena dagen efter den andra, under ständiga stämplingar emot hafvets harmlösa skaror. Ofta blifva mödorna lönta genom en riklig, ofta äfven genom en ringa fångst. Mångengång slukar det oroliga, ombytliga hafvet de skötar, till hvilka man ställt sin förhoppning och på hvilkas förfärdigande man användt sin förmögenhet. Mångengång drifver det fiskaren i hans lilla båt i mörker och storm ut i hafvet, mot främmande, okända stränder. Beroende af slumpen och utsatt för ödets alla nycker, förlorar skärgårdsbon dock aldrig modet. Hemtande af hvarje nederlag en ny erfarenhet, börjar han blott på nytt och arbetar till dess han genom sina bemödanden och försakelser slutligen, så att säga, tvingar lyckan att vara sig bevågen.

Lemnande våra fiskare åt sitt öde härute på klipporna, vända vi åter till de centralare delarna. Emellertid kunna vi ej underlåta att på återfärden för en stund landstiga äfven på sjelfva Utö. Fröjdande oss åt den vård och det skyddande hägn, som egnas öns enda träd, ett äppelträd, styra vi våra steg direkte upp till fyrbåken, ett massivt fyrkantigt torn, hvilket höjer sig på toppen af ön till en höjd af omkr. 120 fot öfver hafsytan. Bottenvåningen utgör ett magasin hvaruti de vätskor förvaras, hvilka erfordras för underhållandet af båkens heliga eld året om. Stiga vi en trappa upp, komma vi till ett stort rum, visserligen något mörkt, men inredt till kyrka, der gudstjenst förrättas hvarje gång församlingens prest gör en tur hit ut. Ytterligare en trappa upp och vi befinna oss i ett ljust, luftigt rum, genom hvars glasväggar 9 stora lampor utstråla det ljus, med ledning af hvilket seglaren kan finna sin väg emellan brännin-

garne och de lömska klipprefven. En blick ut ur denna lykta utöfvar ett i sanning mägtigt intryck. Majestätiskt utbreder sig hafvet för våra blickar. De hvita seglen af otaliga små fiskarbåtar blänka i solskenet. Ståtliga fartyg, hvilkas resning afteckna sig mot horizonten, göra sina lofvar derborta i fjerran under det ett eller annat af dem med fulla segel nalkas inloppet vid båken. Allt detta, jemte hafvets egen rörlighet, gifver denna tafla lif och förlänar den ett så fängslande behag att man endast med svårighet förmår slita sig lös från den tjusande anblicken. Vända vi oss mot en annan sida, varsna vi de byggnader, i hvilka öns idoga befolkning hafva sitt hemvist. Folket utgöres till största delen af sådana, som bita en liten bit af kronans stora brödkaka, d. ä. lotsar, tulltjenstemän, väktare och uppsyningsmän öfver fyrbåken, hvilka här sommaren om föra ett rörligt och omskiftande lif till dess vintern kommer och med den en tid af ostörd ro och hvila, hvars enformiga stillket och afsöndring från den öfriga verlden, gör Utöbon i hög grad kontemplativ och fallen för religiösa grubblerier.

Sedan vi äfven tittat in i det bakom den egentliga lyktan befindtliga dejour kammaren, inspekterat, det här uppställda bibliotheket och funnit att den lektyr, som här erbjudes fyrväktaren till förkortande af nattens ensliga timmar i sanning är föga uppbygglig, då hvarje bok innehåller endast en trädklots, innesluten i ett grannt, prydligt band, anträda vi återtåget. Lyckligen nedkomna få vi ej försumma att taga i ögnasigte den nedanför båken uppställda mistklockan, hvilken de nautiska handböckerna med så mycken tillförsigt omnämna. Till icke ringa förvåning upptäcka vi på den anvisade platsen endast en liten dagsverksklocka, hvars ljud vid lugnt väder nätt och jemt höres ned till stranden. Illa torde den derför under mist och tjocka mot-

svara sin bestämmelse och föga troligt är att den någonsin förmått varna en seglare för klippornas grannskap. Då man ser den lilla bjellran och hör dess svaga ljud, är man nästan fallen för att tro att man skämtar med oss, men en blick på första sjökort vi få tag i öfvertygar oss om att vi verkligen befinna oss inför „the fog bell“ och vi häpna af beundran öfver de storartade uppoffringar här blifvit gjorda för säkerställande af sjömännens lif, till undvikande af skeppsbrott och dyrbar egendoms förstöring. Sedan vi af öboarna erhållit den upplysning att inskriptionen *P. G. Brodd 1814*, hvilken vi läsa inhuggen i klippan straxt nedanom båkens östra vägg, utgör namnet på den man, som uppfört båken och året då detta skett, begifva vi oss åter ned till vår båt. Vandrande på de emellan de rätt talrika byggnaderna sig slingrande gångstigarna, upptäcka vi uppspikade öfver ingången till stugorna ett och annat fartygs namnbräde, bevisande att äfven här lefver ett raskt och hurtigt folk, redo att för medmenniskors räddning djerft sätta sina egna lif på spel. Efter att ytterligare hafva egnat en stunds uppmärksamhet åt de otaliga fiskredskap, som framför hvarje stuga äro upphängda till torkning och kastat en blick på det kaos af bryggor och båtar, som garnera stränderna, bjuda vi ön farväl, styra färden till socknarnas mer centrala delar och invänta här storfiskets slut.

Detta inträffar i slutet af September och då skynda alla att förvandla sin fångst till klingande mynt. Hvad man ej kan afyttra i Åbo, föres till Helsingfors, Reval och Stockholm, från hvilka resor man återvänder först i slutet af Oktober. Härunder hafva de hemmavarande haft fullt upp att göra med slagt och fyllt tunnor och kar med kött för den stundande vinterkampanjen. Hösten förnötes föröfrigt under fiskande med not och nät, såväl efter abbor och gädda,

som hufvudsakligen efter strömming, sik och simpa, till dess isen lägger. Fisket fortgår dock äfven sedan isen bredt sitt skyddande täcke öfver fiskens rike. Fortfarande får abboren, gäddan, simpan och flundran akta sig för nätens försåtliga maskor, laken för rysjans irrgångar och strömmingen den alltid förföljda lilla stackaren, kan icke ens nu vara lugn för att ej en vacker dag se sig omsluten af notens trånga bugt.

I December kort före isläggningen återkomma fartygen. „Thomasmäss“ instundar nu och med den ett stök och ett bråk utan like. Då slagtas och stekes, brygges och bakas, putsas och fejas till dess julen är inne, men då är ock allt klart. De greniga julljusen tändas, halm strös på golfvet och julaftonen firas stilla och högtidligt med tanken rigtad mot den stundande högtiden. Vid det rågade julbordet göras upp planer för morgondagens färd till julottan. Den måste besökas. Ingen vill stadna hemma. Ljus brännas hela natten och knappt hafva juldagens första stunder flyktat innan morgonringningens toner klinga genom rymden. Nästan mer högtidliga än vanligt ljuda klockorna i den fridfulla morgonens tidiga timme. Bjellrornas glädtiga klang blanda sig snart med deras och öfver stålblank is draga frustande springare andäktiga skaror till den åldriga af hundradetals ljus klart upplysta helgedomen. Hemfärden från ottan sker i fyrsprång under formlig kappkörning på fjärdarnes glatta tak, ty man måste ju visa att äfven kreaturen ej blifvit utan gruta till julen.

Annandag jul samla sig hvarje bys unge män arla om morgonen och vandra med lyktor och bloss genom byn att sjunga „Staffan“. Då de komma till en gård stadna de på trappan. Den äldste sändes in. Inkommen helsar han: „Godmorgon, är Staffan hemma“? Svaras nej, drager man till en

annan gård, svaras ja, uppstämmes först en psalmvers, och sedan denna blifvit sjungen den bekanta Staffansvisan:

(Mel. se N:o 20 af „100 Svenska folkvisor“.)

1. Staffan var en stalledräng,
Vi tackom nu så gerna.
Han vattna' sina fålar fem,
Allt för den ljusa stjerna,
Men ingen dager synes än
Fast stjernorna på himmelen de blänka.

2. Två de voro röda,
De tjente väl sin föda.

3. Två de voro hvita,
De va' de andra lika.

4. Den femte han var apelgrå,
Den rider sjelfva Staffan på.

5. Innan hanen galit har,
Staffan uti stallet var.

6. Innan solen månd' uppgå
Betsel och guldsadel på.

7. Staffan rider till källan,
Vi tackom nu så gerna,
Han öser upp vatten med skällan,
Allt för den ljusa stjerna,
Men ingen dager lyser än
Fast stjernorna på himmelen de blänka.

Stugans innevånare hafva härunder hunnit morgna och kläda sig. De bjuda nu ynglingarne in och undfägna dem med kaffe eller bränvin. Under skämt och glam uppsamlas härunder i en medförd påse gåfvor för dansstugorna *) under julen. Efter erhållen välfägnad begifva de sig åter ut på trappan, sjunga här ytterligare en visstump såsom t. ex.:

*) = danstillställningarne.

„Tack för supen, som vi fick,
Han gick lustigt neder,
Gjorde magen i godt skick,
Styrkte alla leder.
Men ingen dager lyser än,
Fast stjernorna på himmelen de blänka".

och draga derpå till en annan gård. Så fortgår man byn till ända. På eftermiddagen uppspikas vid taklisten af nästan hvarje stuga ett sirligt utskuret kors, på det alla må kunna se att julfreden och julfröjden råder derinne.

För gammal och ung är julen en fröjdefull tid. Nu tager enhvar skadan igen för alla under hösten utståndna umbäranden och mödor. Kalaser och dansstugor aflösa hvarandra julen om. Då råkar ungmön åter sin hjertevän, som med vårens vind for att „plöja böljan blå" och gossen svänger hurtigt om med sin raska tös. Men glädjens dagar äro snart till ända. „Tjugundedag Knut, är jul ut", säger ordspråket, men illa vore det om den ej dansades ut. Knutdagen, julens sista afton är dansen ock så liflig, glädjen så uppslupen, som om man endast under denna dag af året egde rätt att glömma alla omsorger och helt och hållet hängifva sig åt nöjet.

Då julen är slut, begynner åter allvarligare värf. Vinterfiske, skogshygge och sälskytte taga nu tiden i anspråk. Nu begynner äfven skepparena göra upp sina räkenskaper, kalkylera ut fartygens vinst och förlust och då räkenskaperna blifvit granskade och årets procenter utdelas är detta åter anledning till stor glädje, festlighet och dans, men så stundar en tid full af oro och bekymmer. Isynnerhet äro tiderna bistra och allvarsamma för det yngre slägtet, ty läsförhören taga nu sin början. Med beklämdt hjerta nalkas mången den gamle, vänlige, barnkäre pastorn eller den barske klockaren, men då allt lyckligen är öfverståndet äro ock alla så

mycket nöjdare. Då triumfera mödrarne öfver huru väl deras älsklingar kunnat göra reda för sig inför presten både „i bok“ *) som ock „utanföre“ **). Den allmänna belåtenheten plägade förr urladda sig i ett dundrande kalas, men numera hafvs dessa begynt torka in allt mer och mer ***). Snart är också påsken med sina rundliga „leivor“ †) och sin söta „memma“ förbi. Sålunda löper vintern snabbt till ända och inom kort andas våren åter i blånad sky.

Härmed hafva vi sökt visa huru lifvet gestaltar sig här ute i skärgården året om. Skiftande förströelser omvexla med mödosamt arbete, förtagande detta dess tyngd och afbrytande dess enformighet. Likväl finnas ännu ytterligare tillfällen, hvilka mer än någon af de hittills anförde festligheterna, utgöra ett afbrott mot det vanliga lifvet, och detta är bröllopen. Till dessa begynna gästerna samlas redan straxt på eftermiddagen och ju längre det lider desto talrikare blir samlingen. Hvar och en välkomnas i farstugan af brudens fader, som uppmana gästerna att taga plats i áronstuvun. Här samlas också alla efter att hafva gjort en titt i „sitistuvun“ och der helsat på brudens moder, hvilken omtankan om det stundande kalaset ej än ger någon ro. Kvinnorna taga plats vid ena, männerna vid andra sidan af

---

*) = innantill. **) utantill.

***) I Houtskär var det förr vid dessa läsförhör vanligt att stugan kläddes med lakan och brokiga dukar. Om denna sed fordom varit öflig äfven vid bröllopen vet jag ej. Åtminstone har det ej på detta århundrade varit brukligt att kläda bröllopsstugan, då man deremot ännu för omkr. 10 år sedan såg en och annan Houtskärs stuga klädd till läsförhören.

†) leivo pl. leivor, subst. fem. brödkaka. Likasom man till påsken bakar påskleivor, bestående af flera slag af finare, enkom för högtiden bakade bröd, har man ock till julen julleivor, och till pingsten pingstleivor.

rummet. Kaffet kringbjudes och drickes under förbidan på prestens ankomst. Eftermiddagen är redan framliden ett godt stycke, då denne anländer, hemtad till stället, mångengång af brudgummen sjelf. Sedan äfven desse fått sitt qvantum satis af den mörka nektarn och alla yttermera blifvit undfägnade med bränvin jemte ost och bröd, antager presten en högtidlig min och blickar betydelsefullt omkring sig. Verkan häraf blir äfven snart nog synlig. Ut ur „loftet“*) träder nemligen bruden åtföljd af „brudsätan“ **) och „brudpigorna“. Med ett trofast handslag mötas de unga tu och den blick de vexla är vältaligare än ord. Tysta vandra de in och stanna midt på golfvet. De två ledsvennerna ***) och brudpigorna, ställa sig på ömse sidor om dem, hållande en brokig sidenduk öfver deras hufvuden som „päll“. Presten tager plats framför brudparet och snart äro de sköna löften om trohet och kärlek i nöd och lust vexlade, och den Högstes välsignelse nedkallad öfver de ungas förbund. Bruden är klädd i en klädning af svart siden, en gåfva af fästmannen. En liten myrtenkrona och en lång, hvit slöja fullända toiletten. Brudgummen åter bär bonjour, benkläder och väst allt af fint, svart kläde. Efter vigseln bjudes vin och derpå åter kaffe. Sedan enhvar fått sitt lystmäte häraf tillfredsställdt anordnas för männen ett toddy-bord; kvinnorna åter undfägnas med vin och sylt åtföljd af något slags sockerbröd. Derpå njuter enhvar åter af bränvin, pannkaka och bröd. Nu ljuda tonerna af en fiol och en klarinett. Dansen är snart i full gång. Emellan danserna kringbjudes vin och konfekt samt the. Då dansen är som lifligast måste den dock upphöra, ty nu uppmanas gästerna att ej försmå den i stugan uppdukade kvällsvarden. Alla gifva sig likväl god

*) Ungdomens och tjenstefolkets sommarbostad. **) I Houtskär benämnd „brudframma“. ***) = marschalkar.

tid. Ingen vill synas framfusig. Genom ledsvennernas ifriga bemödanden erhålla dock enhvar slutligen den plats som honom med rätta tillkommer.*) Nu griper man sig an med anrättningarne lika rundliga, som talrika. Efter måltiden vidtager dansen ånyo. Glädjen står högt under tak. Äfven de åldrige blifva som unga på nytt. Gamla minnen väckas hos dem till lifs och gubben svänger om med sin gumma nästan lika ifrigt, som ungersvennen med ungmön. Men den obevekliga tiden ilar och kan ej hejdas i sitt lopp. Morgonen gryr och den uppgående solens strålar skingra såväl nattens dimmor, som den glädtiga brudskaran. En kort hvila blir dem nu beskärd.

Inemot middagen samlas gästerna ånyo. Dansen vidtager snart åter. Trakteringen utgöres som föregående dag af bränvin med smörgåsar, kaffe och vin, sedan kaffe, derpå åter bränvin med ost och bröd, pannkaka, vin samt sist och slutligen the efter hvars förtärande enhvar bryter upp, tackar värden och värdinnan, lyckönskar det unga paret och begifver sig af hem till sig.

Annorlunda var det i fordna dagar. Ännu på 40-talet utmärkte sig bröllopen genom många ceremonier och formaliteter, hvilka numera ej iakttagas. De firades då vanligen på sensommaren eller hösten efter storfiskets slut och med något olika bruk i hvardera socknen. Såsom man berättat mig tillgick det i Korpo sålunda att då den raske skärgårdsynglingens hjerta råkat flamma upp af kärlek till en ung flicka, gick han en tid och följde henne med iakttagande

---

*) I Houtskär är det emellanåt platt omöjligt för ledsvennerne att komma tillrätta med de motsträfvige gästerna. Under sådana kvistiga förhållanden plägar värden sjelf med hög röst ropa upp alla vid namn i den ordning de i enlighet med rang och värdighet skola intaga sina platser; först då kan allt blifva, som sig bör.

och frågande blickar. Då han omsider trodde sig säker om hennes ynnest, vidtalade han en i slika värf väl förfaren person (på senare tider vanl. en äldre gumma) att såsom „talman“ begifva sig till föremålet för hans ömma låga, utforska hennes hjertelag och derpå å hans vägnar såväl till henne, som hennes föräldrar framställa den grannlaga fråga, som ligger honom så tungt om hjertat och hvaruppå så mycket beror. Talmannen infinner sig i flickans hem. Fullt medveten om det vigtiga och maktpåliggande värf han erhållit, ordar hon till en början vidlyftigt hit och dit för att utforska terrängen och undanrödja möjliga hinder. Lyckas hon häri, rycker hon slutligen fram med ändamålet för sitt besök och friar formligen å den unge mannens vägnar.

Återkommen efter välförrättadt uppdrag lät hon ej den unge mannen genast veta hela vidden af sin lycka, utan gjorde allehanda invändningar och omsvep, då han orolig söker utforska huru allt aflupit. „Int sa 'on ja o int sa 'on nej; få si sa 'on“, är än ett ibland folket gängse ordspråk hvarmed talmannen skall hafva plägat afspisa den nyfikne friaren. Småningom låter hon honom likväl veta att de „tackat för bodena“ och att han sjelf kunde infinna sig. Dagen derpå gör han följaktligen sin uppvaktning åtföljd af talmannen, hvilken äfven nu håller granna loftal öfver den unge mannens förtjenster och framför ytterligare engång hans frieri. Sedan de äfven denna gång tackat honom för hans anbud och gifvit sitt bifall till frieriet, undfägna de honom på bästa sätt. Nu framtager han medförda presenter både åt bruden och hennes föräldrar, bestående af dukar, schalar, halsband, psalmbok o. s. v. Derpå underrättas presten, och följande söndag göres från predikstolen allt folket kunnigt om den ingångna trolofningen och ett ståtligt „friarkalas“ hålles hemma hos bruden.

Nu stundar för henne en bråd tid. Då hon första gången aflägger besök hos fästmannens föräldrar måste hon gifva dem hvar sitt par strumpor och hvar sin skjorta förfärdigade af henne sjelf. Äfven åt talmannen skulle hon förfärdiga skjorta, strumpor och vantar i gengäld för det hedersbesvär de unga tu förorsakat honom. Inom kort uttages lysningen till äktenskap och då denna första gången blifvit afkunnad begynnte hon att „gá i brudstuun“. Utstyrd på det grannaste med fingrarne fullsatta af guldringar lånade af vänner och bekanta, och försedd med ett stort dynvar, i hvilket „brudstuugåfvorna“ skola samlas, anträder hon sin vandring. En äldre gift man af brudens slägtingar vidtalas att såsom „brudföljare“ blifva henne följaktig. Sedan han, iklädd hägtidsdrägt och hög hatt, infunnit sig hos bruden, öfverlemnades åt honom ett stort paraply, hvarigenom man ville utmärka att likasom paraplyet skyddar mot regn, så skall ock brudföljaren utgöra brudens skydd under hennes brudstuvufärd.

Sålunda utstyrde vandra de hela socknen igenom, gård ut och gård in uppsamlande brudstuvugåfvor, hvilka efter hvar och ens råd och lägenhet utgöres af ull, lin, bomullsgarn, lärft, m. m. d. Vanligen var dynvaret försedt med en bred s. k. mellanspets på det de erhållna gåfvorna till en del må blifva synliga för undrande blickar. På hvarje ställe skulle brudföljaren föra ordet och möjligen säga någon kvickhet för att roa folket. Då han derjemte på nästan alla ställen undfägnades med en sup, lärer hans uppträdande längre fram på dagen, mångengång hafva varit rätt tragikomiskt. Att ej gå i brudstuu ansågs som höjden af högmod.

Tiden går och bröllopet tillstundar. Såsom nämndt firades de vanligen på sensommaren eller hösten efter stor-

fiskets slut. Vigseln skedde vanligen i kyrkan, vid söndagens gudstjenst. Dagen förut infann sig brudsätan för att kläda bruden. Allt som erfordrades härför skulle brudsätan hafva med sig, till och med klädningen af något slags svart ylletyg om bruden ej sjelf egde en sådan. Ungefär ett kvarter från fållen prydd med en bred silfvergalon var den sluten ända upp till halsen, med ärmar, som räckte ned endast på halfva öfverarmen. Händer och armar voro beklädda af hvita kambriksvantar, hvilka sträckte sig ända upp till det ställe der klädningsärmarne vidtogo. En stor hvit spetskrage sträckte sig öfver axlarne ned på bröstet. På hufvudet upptornades håret så att det framtill, straxt öfver pannan, bildade en valk i hvilken en mängd brokiga glasbitar och annat glitter infattades. Ofvanpå denna höjde sig en hög krona, rik på glitterguld, brokiga glas, speglar m. m. Ju mer den skramlade då bruden rörde sig, desto bättre var den. Ofta kunde man äfven få se en hel skog af plymer i alla både möjliga och omöjliga färger växa upp genom kronan, hvilken härigenom erhöll en ansenlig vidd, höjd och tyngd.

På söndagsmorgonen samlades de inbjudna bröllopsgästerna hos klockaren eller i någon af de invid kyrkan belägna stugorna och då morgonpsalmen uppstämdes i kyrkan satte sig tåget i rörelse. Främst tågade spelmännen, framlockade ur sina fioler en festlig marsch, derefter en svärm barn, yngre slägtingar till brudparet (korfskärare kallade) derpå de två brudpigorna, sedan brudparet och straxt efter dem af brudsätan. Derpå följde de två ledsvennerna och den öfriga skaran, männen först, kvinnorna sedan, ordnade af ledsvennerna efter en viss rangordning. Man försökte afpassa sin gång så, att man uppnådde kyrkan då morgonpsalmen var sjungen till ända. Var psalmen lång gick man

saktare var den kort snabbare. Kom man det oaktadt för tidigt väntade man utanför kyrkdörren. Då psalmens sista toner bortdött tågade bröllopsskaran upp för stora gången, företrädd af spelmännen, som fortfarande ifrigt gnida sina fioler. Spelmännen stadnade vid gången till vapenhuset, men fortfara att spela ända till dess tåget hunnit fram till altaret, der presten väntar. Vigseln förrättades nu efter det i gamla svenska psalmboken befindtliga formuläret. Efter densamma begåfvo sig bruden i första bänken på kvinnosidan, *) hvarvid brudpigorna öppna bänkdörren, brudgumen åter i första bänken på karlarnes sida, der ledsvennerna göra sin uppvaktning. Brudsätan tog plats bredvid bruden och brudpigorna i bänken straxt bakom. Ledsvennerna sutto likaledes i bänken straxt bakom brudgumen. Hela den öfriga skaran uppsöker sina vanliga platser. Predikan afhöres och sedan äfven kommunionen är slutförd, framträdde brudparet ånyo till altaret och brudmessan sjöngs. Härunder hölls pället öfver dem, hvarvid de båda ledsvennerna höllo i hvar sitt hörn närmast altaret och brudpigorna i hvar sitt hörn nedåt kyrkan **).

Efter slutad gudstjenst begaf sig tåget ifrån kyrkan i samma ordning, som det dit anländt. Skedde färden der-

---

*) Första bänken på kvinnosidan är i bänkfördelningslängden upptagen såsom „herregårdsbänk“, tidigare under benämningen „fruebänk“. Bänken bakom denna var främmande bänk. De två första bänkarna på karlsidan benämndes „herrebänkar“. Om ock blott för formens skull hörde det till saken att brudfolket hos innehafvaren af Korpegård (herrgården) skulle anhålla om tillstånd att på sin hedersdag få sitta i dessa bänkar. Vanligen åtföljdes denna anhållan af en knippa fisk.

**) Messan och pället fingo ej begagnas af enke- eller ålderstigna brudar, äfvensom ej heller af dem emot hvars moral något var att anmärka, utan då slutfördes vigseln redan före predikan. För pällets begagnande erlades en afgift till kyrkan.

efter till sjös togo spelmännen plats främst i brudparets båt och spela det ena stycket efter det andra till dess man uppnått brudens hem der kalaset väntar.

Bröllopsmåltiden var vanligen uppdukad på tre långa bord ordnade i hästskoform. Brudparet tager plats i högsätet, beläget vid midten af det mellersta bordet; bredvid bruden, brudsätan, bredvid brudgumen, presten. På brudens sida derefter de kvinliga, på brudgumens, de manliga gästerna. Alla måste de dock ledas till bords af ledsvennerna och af dem få sig plats anvisad. Desse hade härunder fullt upp att göra, ty det hörde till saken att visa sig så motsträfvig som möjligt att derigenom blygsamt utmärka att platsen i fråga vore för hög för dem, men Gud nåde svennerna om någon med fog kunde påstå sig hafva erhållit en för låg plats. De sista platserna erhålla brudparets yngsta slägtingar. För spelmännen är ett litet bord skildt uppdukadt vid dörren, på det de vid behof genast må vara till hands och de behöfvas ofta, ty hvarje rätt hemtas in föredrädd af spelmännen, hvilka spela af alla krafter. Rätternas antal uppgick oftast till 12 à 15. Enhvar af gästerna medförde egen knif, gaffel och sked.

Efter slutad måltid begynnte dansen hvarvid isynnerhet polska, vals, menuett, schulsa, pater Mickel, engelska, ryska, maskurát, Gustafs skål, ringdanser m. fl. förekommo. Mot slutet af festen, skulle bruden dansa flickorna till. Detta tillgick sålunda att alla flickorna bildade en ring kring bruden, hvilken under tonerna af en glädtig polska svänger om med dem alla hvar i sin tur. Härunder stå gossarna rundt omkring med ljus och lysa dem. Derefter dansade brudgumen gossarna till och flickorna lyste nu i sin tur. Sedan dansade bruden åter gummorna till och gubbarne lyste, brudgumen derefter gubbarne till och gummorna lyste.

Mo. Bot. Garden

Slutligen dansades kronan af bruden. Alla flickorna bildade då en ring, inom hvilken bruden befann sig med förbundna ögon och med kronan i hand. De dansa rundtomkring och hela bröllopsskaran sjunger härunder:

„Héd*) ha vári, o héd ha fári,
Alder blir hon bruden jumfru meir,
Alder dansar hon me krono meir".

Den på hvars hufvud hon nu lyckas placera kronan ansågs komma att till först blifva gift af alla de närvarande flickorna.

Samlingen glesnar nu. De närboende begåfvo sig hem och för dem, som voro bosatte längre bort finnas lägerstälen anordnade. För enhvar är hvilan kärkommen så kort den än är, ty redan kl. 12 samlades alla åter till en lätt frukost. Bruden är nu iklädd den för de gifta kvinnorna egna svarta bindmössan. Efter frukosten samspråkade de äldre och ungdomen roade sig med ringdanser, danslekar, pantlekar o. d. inne, eller om vädret medgaf, helst ute i det fria, till dess småningom åter en ståtlig kvällsvard hunnit anrättas. Under förbidan på denna hände det ofta att någon förklädd muntergök infann sig, som genom löjliga upptåg, kvickheter och hokus pokus framkallade skallande skrattsalfvor och stormande bifall. Efter kvällsvarden, medan alla ännu sutto kvar vid bordet, fattade brudgumen bägaren, hvars innehåll vanligtvis bestod af hembrygdt öl eller med sirap försatt bränvin och sjöng följande sång hvari alla instämde:

„Hörer nu till,
Hveim som vill
Dricka sin täcka fästmös skål
Med fullrågadt mål.
Ta glaset i hand

*) héd, pron. det.

Säg fästemöns namn,
Hva heiter hon?“

Brudgumen nämnde då sin unga bruds namn hvarefter man åter sjöng:

„Tack ska ni ha,
Skålen va bra.
Ni som sång så bra,
Tack ska ni ha“.

Derefter gick bägaren till bruden hvarvid samma sång sjöngs endast med utbyte af fästemö emot fästeman. Från henne fortsatte bägaren laget rund, hvarvid det hörde till saken att fundera ut de mest underliga och befängda namn för att uppväcka munterhet och löje. Äfvenså gaf de ungas bryderi ofta anledning till ett godt skämt.

Nu var bröllopet vanligen slut för de närmast boende, hvilka vid afskedet begåfvades med „bymat“, bestående af ost, flera sorter bröd, pannkaka m. m. äfven om de ej medförde sådan då de kommo, hvilket dock hörde till saken. De mera aflägset boende stadnade ännu öfver natten, undfägnades följande morgon med ett lätt mål och erhöllo sina knyten med bymat. Man följer dem ned till stranden, båtarne strykas ut, seglen hissas och synes inom kort fjerran ute på fjärden.

I hufvudsak liknade bröllopen i Houtskär dem i Korpo och skiljde sig endast i vissa detaljer från desse. Härstädes ledsagades bruden på sin brudstuvuvandring af sin fader genom hembyn, men vid nästa by möttes hon af en ny brudföljare, (här oftast en äldre kvinna), som följde henne genom denna by och aflöstes vid gränsen till den nästa af en ny brudföljare.*) Icke blott åt fästmannens far och mor samt åt talmannen måste bruden förfärdiga hvar sin skjorta, utan

*) Ännu för några år sedan gick man här i brudstuvu, men ej numera.

äfven åt alla de öfriga af hans slägt skall hon gifva mindre skänker. Fästmannen åter slipper undan endast med de vanliga fästmans presenterna. Brudgumsdrägten, hvilken skiljde sig från den i socknen annars brukliga (se pag. 61) endast deruti att brudgumens knäbyxor skulle vara af svart vadmal, är en skänk af bruden. Vid sitt utträde ur föräldrahemmet erhåller hon af fästmannen en ny klädning, men i stället skall hon vid sitt inträde i det nya hemmet likaledes ihågkomma sin svärmor med en klädning. Den äldsta bruddrägten här i Houtskär (använd sista gången 1810, Pl. I) utgjordes af en röd vadmalskjortel och en tröja af mörk grönt vadmal, kantad med gula sidenband, under hvilken, då bröllopen äfven här vanligen firades om hösten, för den framskridna årstidens skull, nyttjades en fårskinnströja omgifven med fransar af lång hvit ull. Förklädet var af hvitt linne, nedtill kantadt med spetsar och ett stycke från nedre fållen försedd med en bred mellanspets. En spetskrage omgaf halsen och en rödbrokig sidenduk sträckte sig ofvanpå den gröna tröjan ned öfver axlarne och sammanhölls fram på bröstet genom trenne mindre brisker (maljor). Midjan omslöts af ett dyrbart bälte bestående af stora breda plåtar af massivt silfver fästade vid en remsa af rödt vadmal. Röda strumpor och skor med höga klackar, samt ett par stora brokiga på ett eget sätt stickade vantar hörde äfven till utstyrseln. Hufvudet pryddes och täcktes helt och hållet af brokiga band. Straxt på hårfästet var ett smalt rödt, sedan ett svart och så åter ett rödt. Derpå följde ett bredt och brokigt sidenband och sedan vidtogo silfvergaloner och band af stråperlor ända till det ställe, som upptogs af de i en rundel upplagda flätorna. Dessa omgåfvos af ett bredt rödt vadmalsband, utsydt med brokiga stråperlor och från bakre kanten af bandet nedhängde talrika blanka silfver-

penningar. Under och bakom dessa, täckande korbeillen bars en liten krona af på jerntråd uppträdda stråperlor. Ungmorsdrägten var i det närmaste lik den nyssbeskrifne bruddrägten, endast med den skilnad att de hvita fransarne, som framtill omgåfvo skinntröjan, voro täckte af ett litet kort förkläde, samt hufvudet prydt med den för de gifta kvinnorna egna hvita lärftshatten. Hufvuärnklädet (se pag. 63) saknades dock och i dess ställe omslöts bakhufvudet af en egendomlig, styft stärkt kantig mössa af hvitt lärft. Denna drägt användes som kyrkdrägt ännu söndagen efter bröllopet. Sedan dessa uråldriga drägter kommo ur bruk, blef både brud- och ungmorsdrägten här snarlik dem i Korpo, dock med den olikhet att till ungmorsdrägten i Houtskär äfven hörde en temligen stor fyrkantig spegel buren frampå bröstet. Denna spegel bars af den unga nygifta i kyrkan ännu nästa söndag efter bröllopet. Likasom i Korpo skedde också i Houtskär vigseln vanligen i kyrkan. Sedan den förra delen af vigseln blifvit förrättad och brudparet trädt från altaret och satt sig på för dem framför klockarens bänk uppställda stolar, vandrade hela bröllopsskaran hvar i sin tur fram till altaret för att i en framlagd skål „offra“ en skärf till brudparets bosättning. För öfrigt voro bröllopsbruken här temligen liknande dem i Korpo. Golfståndare tolererades ej i Korpo, men i Houtskär ser man än i dag unge män objudne infinna sig och deltaga i dansen.

Kristningsöl och graföl som förr i begge socknarne utgjorde kalasartade tillställningar, hafva på senare tider begynnt att allt mer och mer inskränkas och förminskas.

Om ock rundlighet, ja till och med öfverflöd i mat och dryck*) utmärka festerna, iakttages i det dagliga lifvet

*) Rusige och öfverlastade personer höra dock till sällsyntheterna till och med vid kalasen.

stor måttlighet, om man blundar för den nästan till passion gränsande smaken för kaffet. Sommartid samlas man kl. 5 på morgonen till en „lillfrukost“ bestående af kaffe, „spikeströmming“, surmjölk och syradt rågbröd, till hvilket i vissa fall fogas smör och ost. Straxt efter frukosten begifver man sig ut på arbetet. Kl. 10 ätes „morosvård“, hvilken utom brödet och den salta strömmingen, som aldrig får saknas på bordet, äfven har att bjuda på någon varm rätt såsom kokt färsk strömming om tillgång derpå finnes, paltbröd eller vanligast korngrynsvälling. Middagen, som intages kl. 3 e. m. utgöres vanligen af fisk och potatis. Såsom supanmat får surmjölk eller fisksoppa tjena. Slutligen styrker man sig efter dagens arbete genom en bastant „kvéldsvård“ kl. 8 på aftonen. Ärtsoppa eller någon slags grynvälling omvexla härvid med gröt af groft rågmjöl, korn-, hafregryn eller potatis. Denna lefnadsordning följes nu ända till Allhelgone (1:sta Nov.) då man ordnar sig för vintern. Lillfrukosten inskränker sig nu blott till kaffe kl. 7. Morosvården intages kl. 9, middagen kl. 12 och kvéldsvården kl. 7 e. m. Under hösten är färsk fisk och färskt kött det vanligaste innehållet i grytan, men ju längre det lider på vintern desto oftare ser man äfven de saltade förråden tillgripas. Vintersäsongen räknas till Walborgsmess (1:sta Maj), då lefnadsordning åter ombytes. Eget nog är det bruket att såväl kvéldsvården, som ock morosvården ännu mångenstädes är uppdukad (bordsduk användes dock ej i hvardagslag) på en fram på golfvet dragen bänk eller på ett enkom härför förfärdigat litet, lågt, rundt bord, omkring hvilket folket tager plats på små och temligen låga stolar. Denna sed har dock sin förklaringsgrund i det allmänna bruket att vintertid förrätta alla arbeten och göromål vid skenet af den i spiseln flammande elden eller vid ljuset af ett pert-

bloss. Då äfven vid måltiderna ingen annan upplysning bestods, var det godt att hafva ett litet, lätt flyttbart och lågt bord, hvilket kunde dragas fram till spiselns närmaste grannskap, så att man lyst af den flammande lågan kunde intaga och njuta af sin enkla anrättning. Efter slutad måltid slås bordet ihop på sådant sätt att skifvan vikes dubbel, hvarvid en af de breda fötterna kommer att bilda karmen till en på tre ben stående stol, hvartill bordet nu blifvit förvandladt. Om man ock numera på sina ställen, der petroleum lampan undanträngt pertblosset, begynnt afvika från det gamla bruket, kvarstår dock detta ännu så allmänt att man fortfarande äfven sommartid ej kan undgå att fästa sig vid detsamma.

På hvarje hemman finnes en större ofta röd målad byggnad, innehållande flera eller färre boningsrum. Inträda vi t. ex. en vacker vårafton i denna och titta in i „sitistuvun“, der folket vanligen uppehåller sig kunna vi få se hela familjen samlad. Husbonden sjelf kan då kort förut hafva slutat sitt arbete på en plog, afsedd för det snart stundade arbetet i åkern, och är vid vårt inträde sysselsatt med att hugga flöten till noten och skötarne, på hvilka hans yngre son och dotter flitigt binda. Hans äldre son, som inom kort åter skall ut och segla, sysslar, nyss hemkommen från sitt arbete på fartyget, med sina storstöflar, bemödande sig om att försätta dem i sjömässigt skick. Den äldsta dottren lappar de sönderrifna näten. Drengen slöjdar på ett ämbar och värdinnan sjelf låter sin spinnrock surra under det hon då och då stiger upp, tittar i grytan och makar om elden, som ur den öppna spiseln kastar sitt fladdrande sken öfver gruppen och gifver det hela en glad och effektfull kolorit. Slutligen återstår blott att omnämna „gámbel mor“, n. v. husbondens mor, som under tonerna af en gammal romans

eller kämpavisa vaggar husets yngsta medborgare till sömns efter dagens lek och oro.

Det mest i ögonen fallande föremål i stugan är den väldiga med bakugn försedda spiseln, invid hvilken en så med vatten och en hylla med diverse trädtallrikar, skålar, skedar, slefvar, kräklor m. m. d. har sin plats. Ett, mångengång i ganska bjerta färger måladt skåp, ett, med prydliga sirater försedt, klockskåp med klocka, ett bakbord, vanligen hvilande på korsfot, det tidigare omtalade runda matbordet, en hylla fullsatt med tallrikar och fat af porslin och tenn samt hvilande på ett litet skåp, några små stolar samt en bred „vaggstol“ (gungstol) utgöra möblerna. Rundtomkring väggarne löpa bänkar och i tvenne hörn af stugan höja sig de väggfasta sängarne med tvenne läger öfver hvarandra, det öfre benämndt „högsäng“ *). I taket hänga, fästade vid de bastanta sparrarne, några brödspett fullsatta med hålbrödskakor. På andra ställningar ser man några lodbössor hvila och invid dem hvarjehanda trädvirke uppsatt till torkning. Öfver dörren till farstugan märka vi några väldiga bilor och lätta behändiga yxor. Väggarne prydas, utom af en mångfald af redskap och verktyg, äfven af några mindre taflor, speglar och fotografiporträtter inom glas och ram, att ej tala om de stora granna, af någon kringvandrande arkangelit köpta pennibilderna, som garnera fenstret på gafvelväggen.

I samma byggnad som denna sitistuga är äfven áronstuun. Denna utgör mer ett gästrum eller salong och är numera vanligen försedd med tapeter **) och på sina ställen

---

*) I Houtskär brukas dessutom en säng, äfven den högsäng benämnd, uppe på ugnen dit en murad trappa leder upp. Hela spiseln blir härigenom så framskjuten att den upptager nästan $^1/_4$ af hela stugan.

**) Tapeter kommo först omkr. 1825 i bruk.

äfven med kakelugn af glacerade kakel. Här träffar man en byrå försedd med klaff, en säng, pinnsoffa, några bord med blomkrukor, en gungstol och några stolar. En temligen stor spegel inom förgylld ram och några teckningar af fartyg m. m. pryda väggarne. Emellan sitistuvun och áronstuvun är farstun, der vanligen ett skåp för mjölkbunkar och ostar har sin plats. På många ställen utgör denna ännu en gång emellan båda stugorna och är då försedd med en dörr åt gården och en annan åt vedbacken (se fig. 1). Detta var i hvardera socknen det äldsta byggnadssättet och i början af detta århundrade det enda brukliga. Med tiden stängdes likväl gången i farstun genom en vägg och sålunda uppstod en kammare emellan de båda stugorna. Snart växte kamrarnes antal till tvenne och detta förhållande är numera det vanliga på de flesta ställen. Eldstädernas och dörrarnas olika placering förläna dock rummen i hvardera socken en viss skiljaktighet i utseendet. Vi må blott jemföra fig. 2 visande grundritningen till en Houtskärs och fig. 3 visande grundritningen till en Korpobyggnad för att se skilnaden framträda. I Houtskärsstugan måste vi genast fästa oss vid de två tätt invid hvarandra stående dörrarne, af hvilka den ena leder till farstun och den andra till den innanför stugan belägna kammaren *). I Korpo deremot se vi detta icke vara fallet, utan ingången till kamrarne är här antingen direkte från farstun eller en dörr finnes emellan ena kammaren och i áronstuvun står kakelugnen vanligen emellan de båda dörrarne. Icke ens på de få ställen der sitistugan står genom en dörr i förening med kammaren invid, är stugans begge dörrar tätt invid hvarandra, utan då är anordningen sådan

*) I denna finnas vanl. väfstolen uppställd.

fig. 4 utvisar. Spiseln är i detta fall flyttad i knuten mot farstun och emellan båda dörrarne står den ofvan omtalade på ett litet skåp hvilande tallrikshyllan.

Utom denna byggnad förekommer alltid på hvarje hemman ett loft med en utbyggnad (loftiskovan), löpande längs yttre sidan af väggen, för uppgångens skull. Under loftet, som saknar eldstad och utgör tjenstefolkets och ungdomens sommarbostad, är vanligen en eller tvenne bodar i hvilka kläder och hvarjehanda effekter förvaras. På en torr, solig backe står spannmålsboden (visthuset). Ett stall, ett fähus, fårhus, svinstia alla med nödiga lador, ett redskaps- eller vedlider samt en veritabel finsk badstuga äro de vanliga uthusen. I gårdens grannskap finnes dessutom en ria med loge och lada, en mjölkvarn, på hvarje äng en lada af obilade stockar, samt nere vid sjön ett båthus för båtarne och en strandboda till förvaringsrum för fiskredskap, strömmingstunnor och båttillbehör. Byggnaderna äro oftast försedda med tak af pertor, men äfven af näfver och belagde med s. k. takved, som på röstet sammanbindes med hvarandra. Ladorna täckas mångengång äfven med halm, som då foderbrist uppstår nedtages och serveras åt boskapen. De enskilda hemmanen som tillsamman bilda en by, ligga vanligen tätt invid hvarandra och äro merendels försedda med en liten trädgårdstäppa, innehållande några äppelträd och stickelbärsbuskar, hvilka dock till störste delen äro lemnade utan ans och vård.

Då någon inträder i en stuga helsas han alltid af ett gladt: „god dag“. „God dag ja och tack för sist“, är alltid svaret härpå och senare dalen af denna fras upprepas sedan särskildt för hvar och en, som finnes i stugan, äfven om bland dem vildfremmande personer befunne sig, då den inträdande genom ett handslag helsar de innevarande. Att

ej taga hvar och en i hand anses bevisa stor bålhet. På de allra sista tiderna har man likväl en och annan gång hört uttrycket „tack för sist“, vid helsning på fremmande personer och framförallt herrskap, utbytt mot ett enkelt „tackar ödmjukast“.

Man säger att i hvarje gård finnes en liten välvillig tomte, som ordnar och styr det hela samt genom sin flit och sina visa anordningar bringar till gården lycka och trefnad. Ehuru man aldrig sett honom, fortlefver han under flera namn såsom gårdstomten, rådarn m. fl. i folkmedvetandet, och man är alltid innerligt medveten om hans närhet. För min del vore jag dock böjd för att tro det gårdens sannskyldige, ständigt synlige och oroligt bestyrsamme tomte är ingen annan än väderflöjeln, hvilken aldrig får saknas på någon gård. Denna rådfrågas både arla och sent och efter dess anvisning inrättas arbetet för dagen. Vissa vindar äro gynnsamma för fisket andra för åkerbruket, somliga bringa regn, andra torka. Allt detta har skärgårdsbon noga reda på och efter en blick på flöjeln och en annan på molnen sköter han i lugn och ro om sina tegar eller ordnar sina båtar till härnad emot hafvets tallösa troppar.

En viss frimodighet och värdighet, som måste ingifva förtroende utmärker såväl Houtskärbons, som än i högre grad Korpobons hela uppträdande. Bemötte med höflighet och vänlighet visa de sig välvillige och hjelpsamma, men öfversitteri och ett dumdrygt bemötande sårar dem på det högsta och framkallar deras rättmätiga vrede. Gästfrihet och anspråkslöshet, fredlighet och saktmodighet, ordentlighet och renlighet äro dygder, som kunna betraktas så godt som medfödda. Fullt förtroende hysa de till hvarandras ärlighet och redlighet, så att uthus och bodar, lådor och skåp, ja till och med farstugudörrarne sällan äro försedde med lås. I

flit och arbetsamhet kunna de ej jemföras med sin broder med finskt tungomål, utan äro alltid fallne för en viss bekvämlighet då omständigheterna sådant medgifva. De tröttna ofta tidigt med att sköta sina hemman och öfverlemna dem emot hög sytning åt sina söner eller svärsöner, mångengång dock äfven åt främmande folk, till stort men för de äfven annars nog högt beskattade hemmanslotterna.

Skrock och vidskepelse, dessa skapelser af en upphetsad inbillning och ett omtöcknadt förstånd, äro sällsporda och trolldom och signerier okända. Fördomsfrihet gör sig öfver hufvud gällande och ett godt omdöme saknas ej på områden der vana och tradition ej fått göra sitt maktspråk absolut gällande och tystat alla förnuftets invändningar.

Äfven i klädedrägten råder en viss propreté. Den af karlarne vanligen nyttjade helgdagsdrägten utgöres af sortout eller långtröja och benkläder af svart eller blått vadmal eller kläde, lifstyck (väst) af brokigt utländskt ylletyg och hatt af filt eller silkesfelb; vintertid skinnbrämad mössa. I hvardagslag nyttja de benkläder och långtröja af grått vadmal, väst af brokigt halfylle och antingen stickad eller sömmad mössa.

Kvinnorna åter bära, då de äro kyrkklädda, klädningar af svart eller blått fint ylletyg eller siden, öfver axlarne en brokig sidenduk faststucken frampå bröstet och ofvanpå denna en, mångengång svart men ofta äfven i granna färger prålande, ylle eller sidenschal. På hufvudet hafva de en duk af svart råsilke med långa fransar. I hvardagslag hafva de åter klädningar af hemväfdt bomulls-, ylle- eller halfylletyg, rutiga och randiga i alla möjliga färger samt på hufvudet och axlarne brokiga bomullsdukar.

Fordom rådde dock en väsendtlig olikhet i klädedrägt i Korpo och Houtskär. Redan tidigare (pagg. 47, 52) hafva

vi sett huru stor skilnaden var emellan de äldre bröllopsdrägterna i båda socknarne och detsamma är äfven förhållandet med folkets under förgågna tider brukade drägter. I Korpo torde den äldre drägten varit något så när lik den nu brukliga, utom att karlarne då använde knäbyxor försedda vid knäet med ett ovalt spänne af stål eller silfver, gråa eller vid högtid hvita ullstrumpor och skor dels med, dels utan spännen. Kvinnorna åter hade endast i hvardagslag duk på hufvudet, men vid högtider och fester voro de utstyrda i „bindmössa“. Denna bestod af en liten, med sidentyg beklädd, styf hätta, som passade efter hufvudet och på hvilken baktill var fästad en rosett af ett bredt sidenband i samma färg som sjelfva mössan. Framtill sågs det s. k. „stycket“, som utgjordes af en temligen bred, fin, hvit spets, sticka ett godt stycke fram under mössan. Bindmössans färg var bland flickorna ofantligt omvexlande, mångengång hvit, men ofta ock i bjerta och lysande färger. De gifta kvinnorna hade den alltid svart. Ännu för några år sedan kunde man få se en och annan gammal gumma på sin kyrkfärd under högsommaren utstyrd i bindmössa och stycke på gammalt vis.

I Houtskär deremot buro karlarne ännu i början af detta århundrade långa hvita, (senare blå) vadmalsrockar, rödrandiga halfylle lifstycken, knäbyxor af sämskskinn eller af hvitt, (som brudgum svart) vadmal, med ett ovalt spänne vid knäet, hvita (vid sorg svarta) yllestrumpor omknutna med ett, med brokiga tofsar försedt strumpeband. Fötterna omslötos af skor och hufvudet täcktes af en filthatt. Vintertid bars under vadmalsrocken en fårskinnspels.

Kvinnorna åter brukade sommartid kjortlar af blårgarn eller halfylle vanligen i blått, med några trådar hvitt, veckade uppifrån ända ned till fållen. Då de togo af sig

kjorteln genomdrogo de den genast på några ställen med rynkband och lade den sedan i press emellan tvenne kimmar på det vecken skulle vara skarpa och tydliga då de nästa gång togo den på sig. Om vintern åter nyttjade de kjortlar af hvitt, blått eller orangefärgadt vadmal. En tröja af svart vadmal, under hvilken vintertid bars en fårskinnströja kantad med fransar af lång, hvit ull, hvilka hängde fram under vadmalströjan, rödt i kanten blått och hvitt prickigt och randigt förkläde, röda „kilstrumpor“ och skor med höga, nästan midt under fotsulan belägna klackar, hörde vidare till drägten. Ofvanpå vadmalströjan bars vidare af de gifta en, af de ogifta 2 eller 3 sidendukar, hvilka omslöto halsen, sträckte sig ned öfver axlarne och fastskuckos fram på bröstet med trenne brisker (maljor). Den svarta tröjan var sommartid ofta aflagd och då såg man ett brokigt, vanligen med gröna och röda fasoneringar prydt lifstycke och den af fint hvitt lärft förfärdigade öfre delen af lintyget (som alltid var skildt från den gröfre egentliga „lifsärken“), hvilkens vid handleden knäppta ärmar omslöto armarne.

I hufvudets utstyrsel skiljde sig de ogifta kvinnorna skarpt och tydligt från de gifta. De förra gingo nästan alltid barhufvade, med håret uppstruket, flätadt och flätorna hoprullade i nacken. De omgåfvos här med ett band (perlbandet) af öfverst svart och på sidorna rödt vadmal, prydt på det svarta, med små svarta perlor och på de röda ändarne med små gröna och större hvita perlor. Härifrån nedhängde dessutom några brokiga sidenband. Straxt öfver hårfästet hade de dessutom först ett smalt rödt, sedan ett svart och så åter ett rödt band och bakom dessa ett bredt och brokigt sidenband. De gifta kvinnorna buro åter en hufvudbonad af hvitt lärft, för hvars fästande och stödjande en med lärft öfverklädd båge af grof jerntråd eller träd

(vridin) bands fast vid bakhufvudet och inflätades i håret. En s. k. „hatt“ af fint hvitt linnelärft och framtill försedd med en temligen bred spets *) (bríka) omslöt hufvudet och öfver denna hatt bars en liten, i nacken knuten duk (hufvuärnklädet) af hvitt lärft försedt med broderier i svart och rödt, samt små svarta tofsar i alla hörn. Den veks så att den broderade snibben kom att hänga ned öfver den ofvannämnda vridin. **)

---

*) Vid ungmorshatten var denna spets dubbelt så bred som annars och undertill fordrad med rödt vadmal, som lyste igenom densamma.

**) För kuriositetens, fullständighetens och jemförelsens skull må här bifogas utdrag ur tvenne sockenstämmoprotokoll från den 21 och 28 Juli 1793, hvilka stämmor höllos med anledning af en från regeringen till domkapitlen aflåten skrifvelse, deruti dessa uppmanas att söka hämma det bland allmogen öfverhandtagande öfverflödet och lyxen „särdeles i förbrukande af sidentyg bland allmogens kvinnfolk“. Korpoboarne förklara då som svar på domkapitlets till dem härom aflåtna skrifvelse: .... „det de i djupaste underdånighet öfverlemnade till Kongl. Maj:ts nådiga godtfinnande hvad klädedrägt Kongl. Maj:t för dem sjelfva, deras söner och alla till deras stånd hörande personer af mankönet i nåder täckes föreskrifva; men hvad deras hustrur, döttrar och de öfriga af qvinnokönet i församlingen beträffade, så wore deras underdåniga önskan, om Kongl. Maj:t i nåder wärdes tillåta dem att wid sin Kyrkogång och andra högtidliga tillfällen få bruka sidenmössor och silkes halsdukar såsom det enda af det så kallade öfverflödet, som hos dem på någon tid varit öfligt. Erinrandes likväl några hemmans åboer härvid, att det skulle wara för dem såsom husfäder ganska förmånligt och mindre kostsamt i den händelse Kongl. Maj:t nådigst täckes förordna i bemälte afseende för allmogen visse och högst trenne couleurer, så att dem ej lemnades tillstånd att nyttia så många slags sidenmössor och dertill bruka så dyrbara tyger som nuförtiden“ o. s. v. — Houtskärboarne åter förklarade: „det de gerna såge, såsom de ock wore dermed bäst belåtne, om manspersoner samt deras hustrur, döttrar och öfriga af qvinnokönet i församlingen blefwe bibehållne vid deras i bruk warande drägter; ty i allmänhet gå manfolken härstädes med hvita och gråa bondevadmals-

Dessa gamla, om de af Dalarnes innevånare brukade, så mycket påminnande, drägter voro ännu på 1820-talet ganska allmänt i bruk och af de gummor, som ända till det sista nyttjade dem, dog den ena på Erkas hemman i Medelby 1865 och den andra på Matjes hemman i Mussala 1873. Redan på 1830-talet sågs dock perlbandet och lärftshatten utbytte mot bindmössan, till dess äfven den numera fått vika för sidenduken, ty äfven på dessa undanskymda trakter är modet en magt, som ingen gerna vågar trotsa.

III. Historiska minnen.

Hvarifrån Korpobon med rätta härstammar, hvar han kan söka sina stamfäders barndomshem, är en gåta, som måste öfverlemnas åt framtiden att lösa. Likaså må det lemnas oafgjort om de svenske nybyggarene vid sin inflyttning till Korpo nödgades undanträngа en förut härboende finsk befolkning, eller träffat på ett obebodt och öde land. Sannolikast synes det mig att i socknens sydligare delar funnos endast några få enstaka finska nybyggen, hvilka dock på

---

kläder, undantagandes några få, som i sednare tider funnit för godt att lägga sig till blåa. Qvinnorna kläda sig med sarger och ylletyger, som de af egen afwel tillverkadt och vid högtidliga tillfällen kunna några, särdeles de förmögna bruka koftor af svart och grönt kläde. Hustrunas hufvudbonad består för större delen uti en såkallad hatt eller hylliks af lärft med grof spets före banden, men ganska få bruka någon sidenmössa. Döttrarne och alla ogifta qvinnor hafva från urminnes tider gått med bart hufvud, hvarpå håret är uppstrukit och knutit i nacken, samt omgifvet med stråperlor och något silkes- eller taftsband. Men den skadliga oseden att nyttja twå eller tre silkesdukar på en gång, hvilket öfverflöd hos qvinnokönet i denna församling småningom sig inrotat, önskade och bådo de i djupaste underdånighet Kongl. Majt wärdes nådigst förbjuda“ o. s. v.

Norrskatan och ju mer man nalkades emot Rimito och Töfsala tilltogo i antal. Vid sidan af dessa skulle då de nya invandrarene nedslagit sina bopålar, befolkat de vida utmarkerna och småningom så tilltagit i antal att de uppfyllt hela socknen. Till denna slutsats ledes jag på den grund att ortnamn, i hvilka något slags finskt ursprung möjligen kunde spåras, förekomma i socknens sydliga och centrala delar till högst ringa antal. Endast följande äro af mig kända: Rosklax (lax af lahti, vik), Syvälax, Kalax, Sitilax, det redan tidigare omnämnda Inikorpi, Finnnö och Lampana (af lampi, träsk, namn på några till Korpogård hörande sankaingar invid Storträsket). Men ju nordligare man begifver sig, desto flera namn på lax, lot (luoto, ö,) sor (saari-,holme), mo*) (maa, land) möta. Huru denna inflyttning vidare skett och på hvilka tider, är äfven svårt att afgöra. Måhända har den inträffat samtidigt med biskop Henriks tåg till Finland, måhända ock att den skett redan tidigare, och biskopen sålunda redan på Utö anträffat svenskar, hvilka han egnade sin omvårdnad och omsorg. Om detta biskop Henriks tåg, hans ankomst till Finland och vistelse i Korpo anför *Gyllenius* **) följande: Utön består af tre holmar, Ene-

*) Denna sistnämnda ändelse torde dock endast i undantagsfall få gälla som bevis för här uttalade åsigt, då ordet „mo“ ju ock är rent svenskt och många ortnamn i Sverge ega denna ändelse.

**) Under de första tiderna af det finska nuiversitetets tillvara, finner man, att ett icke ringa antal svenska ynglingar besökte den nyinrättade högskolan. De fleste af desse unge män återvände efter slutade studier till sitt fädernesland. Bland dem var en Vermlänning, Petrus Magni Gyllenius. Under de år 1645—1656 denne vistades i Finland förde han en ganska noggrann dagbok öfver allt det märkliga han derunder såg och upplefde. Denna dagbok har blifvit bevarad i Gymnasii bibliotheket i Carlstad och en afskrift deraf har genom D:r K. Bomansson blifvit anskaffad till Finska statsarkivet. Under sin studenttid vista-

skär, Gjusskär eller Måsskär och Ören, hvilken sistnämnda ligger så nära de andra „att man kan som nogast gå thär emellan för wattn, på hwilken holma ähre otaliga många steenhoopar fordomdagz tilhopa lagde lijkasom huuss; uthan twiffel haffwa the warit fiskiare bodar. Thär ähr och en stoor groop, uthi hwilcken Sancte Hendrik sägz haffwa warit uthi när han först kom till thenna landzorten, tå drogh han til folcket, som fiskiade i Skären och omwände dem till en San Gudz kännedom och thär war han i tre åhr (?) och på samma skär bygde han thå ett Capel, som sedan bleff flött till Juremoo. Thärifrån reste S. Henricus till Rimito, och thär töffwade han en tijd på en högh och trindh holma som ännu kallass S. Hendrickz holma, öffverst på honom ähr en källa som ännu kallass S. Hendrickz källa, ähr ock många andra Legender som om honom berättass“. Ännu i dag utvisas ett ställe på södra sidan af Utölandet, der den af biskop Hendrik uppförda kyrkan skall hafva stått.

Såsom ett af de landamären der svenska kolonister tidigast slagit sig ned, utpekar en än i dag gängse tradition äfven Söder Jurmo, men dessa nybyggare skola hafva idkat ett så oförsynt och vidsträckt sjöröfveri att regeringen slutligen sett sig tvungen att genom utsänd militär göra ett slut på deras våldsbragder. Dessa kunde dock ej stäfjas förr än en formlig batalj utkämpats, hvarvid alla Jurmobor nedgjordes. Inom kort efterträddes de dock af nya fredligare kolonister. Hvilken ort på sjelfva kyrklandet det varit, som utgjort sätet för den första svenska koloni är ovisst.

Hvad åter den nuvarande befolkningens i Houtskär härstamning beträffar, finnes derom följande tradition: Sedan Finland blifvit bragt under svenskt välde, kom engång en

---

des Gyllenius äfven en tid i Korpo 1649—51, såsom informator för kyrkoherden Nikolai Magni Ringii söner.

svensk konung med sin flotta till Houtskär och sökte att der erhålla någon, som vore villig att lotsa honom till Åbo, dit han var stadd på resa. Det var likväl omöjligt att härifrån erhålla någon lots. Ingen ville hjelpa honom fram. Till slut lyckades han dock förmå en gumma att åtaga sig uppdraget. Då konungen efter välförrättadt ärende återvände lät han sin straffande hand tungt hvila på Houtskärboarne för deras visade ohörsamhet och ogenhet. Så många, som blott kunde få rum, drefvos ombord på de svenska skeppen och bortfördes till de ofruktbaraste trakter af Dalarne. Det Dalfolk åter, som hade sitt hemvist i dessa trakter hemtades till Houtskär, och från dem skulle då de nuvarande Houtskärboarne leda sitt ursprung. Om de sålunda bortförde Houtskärboarne varit af finsk eller svensk stam, derom tiger traditionen *).

Såväl i Korpo, som i Houtskär synes de inflyttade kolonisterna nästan uteslutande hafva lifnärt sig af fiske och jordbruk idkats endast på de lättast odlingsbara ställena. Att till och med ännu på 14-hundratalet åkerbruket och den dermed hand i hand gående boskapsskötseln måste hafva varit ganska obetydligt, framgår bland annat deraf, att från Korpo och Houtskär tillsammans då utgick endast 1 tunna smör för kanikernas i Åbo behof, under det t. ex. Esbo fick lemna 6 och Nerpes 7 tunnor*) för samma

*) Såsom redan af pagg. 62—64 framgår, påminner Houtskärboarnes äldsta drägt mycket om den af Dalarnes innevånare brukade, hvilken omständighet äfven talar för ofvan anförda traditions trovärdighet. Att afgöra från hvilken trakt af Dalarne inflyttningen skett, blir dock ej möjligt förr än Dalarnes allmogemål blifva noggrannare undersökta än hvad hittills skett. Sannolikt är dock, så vidt jag kunnat finna, att från ÖsterDalarne, d. ä. socknarna Mora, Rättvik, Leksand och Orsa torde Houtskärboarne ej härstamma.

*) Porthan, Opera sel., II pag. 563.

ändamål. Deras fiske deremot var synnerligen indrägtigt, men så mycket större svårighet hade de att få sin fångst föryttrad. En del kunde visserligen vinna afsättning i Åbo, men den största delen måste transporteras till Stockholm, hvilken till 1593 var den enda ort i Sverge der Korpoboarne*) fingo sälja sina varor. Mången gång var det likväl ganska svårt för dem att ens här finna köpare. Nyssnämnda år hade dessutom skörden alldeles felslagit i Korpo och äfven i Stockholm hade man ej något öfverflöd på säd, hvarför Korpoboarne funno sig föranlåtna att hos hertig Karl anhålla det „the thenne gång måge söka sin föda och bärgning uthi upstäderna och obehindrade draga genom Söderström up i landet ther the kunna fåå byta sigh någon spannemåhl för fisk, thy eliest måste the medh hustru och barn thenna winter swälta ihiäl“. Deras anhållan beviljades och synas de härefter obehindrat hafva fått besöka äfven städerna vid Mälaren. 1624 anföra likväl Korpoboarne klagomål deröfver att de efter att hafva förtullat sin fisk i Stockholm, dock ånyo måste förtulla densamma i Upsala. Gustaf II Adolf fann deras klagan grundad och upphäfde denna ytterligare förtullning i uppstäderna. Efter hans död „confirmerar och stadfäster“ förmyndar-regeringen genom en resolution af den 15 Sept. 1640 detta privilegium. Men redan den 27 Juli 1643 finner samma förmyndar-regering sig föranlåten att öfver det kort förut medgifna privilegiet afgifva en förklaring hvari det bland annat heter: „Nu såsom H:s Kongl. Maj:t hafwer öfverwägat och betracktat, sampt i wercket befunnit att denna genomfarten up i Mälaren såsom Skärikarlarna hafwa warit förund och efterlåten, hafwer så

*) Likaså Houtskärsboarne, hvilka aldrig under den tid Houtskär utgjorde kapell under Korpo särskildt nämnas, utan gå under den allmänna benämningen Korpobor.

städerna som landet märkligen skadat och ländt till förfång, warit ett tillfälle och lägenhet at bruka och föröfva landz-kiöp*) sampt uthi näringarna mycken förvirring förorsakat. Alltså hafver H:s Kongl. Maj:t nu nästförledet åhr den förordningen gjordt att alla Skärikarlar med flere, som efter stadgar och sedwänian hafva brukat Stockholms seglationer, skola stanna östan wid Stockholm och der, ifrån den 1:sta Augusti til den sista Octobris, såsom 3 hela månader, såwäl medh Stockholmsboar som upstäders Borgerskapet, Presterskapet, Bergsmän och menige Allmogen frijt köpslaga och sin fisk i spannemål förbyta och förwäxla. Nu hafwa ock Korpoboarne medh flere från Åland och Finland, som denna genomfarten, efter H:s Kongl. Maj:tz Sal. Herr faders gjorda köphandels ordinantie och stadga hafwer warit wägrad(!) och förbjuden,(!) **) jemte skärikarlarne be[mäl]te seglation och genomfart till Lagh och Städernas previlegiers

*) = landthandel.

**) Att uppfarten till Mälaren enl. Gustaf Adolfs „köphandels ordinantie och stadga“ ingalunda varit Korpoboarne „wägrad och förbjuden“ utan tvertom tillåten; att Korpoboarne derjemte varit befriade från att för sina varor erlägga tull i Upsala sedan de förtullat dem i Stockholm; äfvensom att förmyndare-regeringen verkligen stadfästat dessa previlegier, framgår otvetydigt ur de här ofvan omnämnda resolutionerna af 1624 och 1640, hvilka för undanröjande af alla tvifvelsmål in extenso införas här nedan. Så mycket egendomligare förefalla härigenom uttrycken i 1643 års resolution.

„Vi Gustaff Adolph med Guds nåde, Sveriges, Giöthes och Wändes konung, Storfurste till Finland, Hertigh till Estland och Carelen, Herre utöfwer Ingermanland: Giöre vitterligit att wåre undersåther ifrån Korpo sochn, hafwe här hoos oss warit och i underdånigheet klageligen tillkännagifwit, att oansedt dee wedh Blåckes udden, hafwe förtullat för den strömming de föra och föryttra; Lijkväll understå sijg Borgmästare och Rådh uthi Ubsala, att wela twinga dem till, på nytt tullen der af andre gången att utgifwa; Ödmiukeligen bediandes, dee medh samma

förkränkelse brukat och föröfvat; hvarföre dömmer och mäktar H:s Kongl. Maj:t att de med ingen rätt och fog hafwe be[mäl]te seglation och genomfart att tala, utan de mera hafwa detta för en Gunst och Nåde at erkiänna, att dem seglationen hit på Stockholm blifwer efterlåten och förund". Detta lät väl något skarpt, men icke förthy tyckas dessa

---

Tull wedh Ubsala måge warda förskonade, hwilken deras underdåniga begäran Wi nådigst uptaget hafwe. Och för den skull härmed befale förbe[mäl]te Borgmästare och Rådh att dee dem för samma Tull aldeles frij och oplågade låthe, Såsom och icke twinga them meed theras farkoster längre at liggia uthi åån än som dee komma kunne och dee tilförene äro wane att liggia. Der de alle wetta sigh efterrätta. Datum wårt Swartesiöö den 29 Augusti. År 1624.

GUSTAFF ADOLPH.

„Wi Christina med Guds nåde, Sweriges, Göthes och Wändes uthkorade Drottning och Arffurstinna, Storfurstinna till Finland, Hertiginna uthi Estland och Carelen, Fröken öfver Ingermanland: Giöre witterligit att Oss hafwe Wåre undersåther ifrån Korpo Sochn vijst ett Sal. Kongl. Maij:tz wår Kiäre her faders lofwärdigst i åminnelse bref, daterat Svartesiöö den 29 Augusti 1624, Lydandes att när dee en reesa af den fisk som dee till upstäderne föra och där yttra, Tullen här wedh Blåckes udden gifwit hafve skola för all wijdare Tulls afläggiande, när dee till upstäderne anlända, förskonas, Begärandes wij nådigst wele dem be[mäl]te frijhet confirmera och stadfästa. Denna deras ödmiuke begäran hafwe wij nådigst uptagit och oss för den skuld härmedh sålunda där öfwer förklarat, att dee, som här i Stockholm sin fisk, den dee till upstäderna upföra och där försälia wele, förtulladt hafwe, skola när dee medh nögachtige bevijs kunne verificera och betyga sigh Tullen här aflagt hafwa, för dess vijdare erläggiande der uppe frije wara, så länge godset är i deras wåld och egendomb. Men sedan de det försålt hafwa till androm, som till äfwentyrs dett uppå andra orter åther föra och föryttra, skall Tullen efter ordinantien betalas och erläggias. Wij binde och befalle fördenskuld allom dem som wederböör att de be[mäl]te wåre

föreskrifter småningom blifvit mildrade och Mälaren åter öppnats för dem, ty 10 år härefter ansöka de åter „at niuta en Lindring uppå samma fördubblade tullen, lijka som dee Ålandzboar och en by i Korpo Sochn Jurmo benämnd*) thå ock andra skäribönder af Slijke tilstånd niutit hafwa“. Till denna deras anhållan bifaller Carl X Gustaf genom en resolution daterad Upsala den 22 juni 1654.

Under denna korta tid af 60 år aflöste sålunda den ena förordningen den andra, den senare ofta upphäfvande den förra, så att det icke var nog med att allmogen fick resa långa vägar för att kunna skaffa sig det nödvändigaste, utan de blefvo dessutom utsatta för de mest småaktiga trakasserier. Men denna tid hade sina egna åsigter om handelsfriheten. Det mägtiga tyska hanseförbundet, innehade stora handelsrättigheter, under det landets egna innebyggare hade dem genom reglementen högst kringskurna. Under Gustaf II Adolf hade väl en friare anda härutinnan gjort sig gällande, men förmyndarregeringen kom sedan åter med nya inskränkningar. Dessa upphäfdes dock till stor del af Carl X Gustaf, och frukterna af hans frisinnade handelsstadgan-den kommo äfven Korpoboarne till del. Af denna utvidgade frihet i handel och seglation njöto de ock ända till dess stora ofreden gjorde ett slut icke blott på all seglation, utan

---

undersåther häremot intet hinder eller förfång tillfoga. Till yttermehra wisso är detta medh wårt secret och wåre sampt Sweriges Rijkes respektive förmyndares och Regerings nnderskrift bekräftat. Datum Stockholm den 15 Septembris. Anno 1640.

GABRIEL OXENSTJERNA. JACOBUS DE LA GARDIE. CLAS FLEMINGH.
GUSTAFFSON. S. R. Marsk. i R. Amiralens ställe.
S. R. Dråtts.

AXEL OXENSTJERNA. GABRIEL OXENSTJERNA.
S. R. Canzler. Friherre till Wäreby och Lindholm m. m.
S. R. Skattmästare.

*) Se pag. 8.

äfven på all idog verksamhet öfverhufvud, upplösande alla samhällsband och bringande allt i oreda och förvirring. Men innan vi komma så långt, återstår ännu ett och annat att omtala.

Johan III hade dött och hans långvariga fejd med Ryssland hade slutats. Hans son Sigismund var hyllad som Sverges konung och detta rikes förvaltning, under hans frånvaro i Polen, anförtrodd åt hans farbroder hertig Karl. Emellan desse uppkommo dock snart förvecklingar. Klas Fleming, hvilken Sigismund insatt till styresman öfver Finland, hyllade sig helt och hållet till Sigismund och vägrade att lyda hertigens befallningar. Ehuru ryska fejden redan upphört, kvarhöll Fleming likväl, trotsande hertigens bud, i Finland, rikets hela flotta och större delen af dess krigshär. Soldaternas inkvartering och underhåll hvilade tungt på allmogen, som derjemte fingo utstå allehanda öfvervåld och utpressningar. Snart blef förtrycket olidligt och klagomål begynnte småningom äfven låta höra sig i Sverge. De första kommo från Korpo och Iniö och några månader derefter, hade deputerade anländt äfven från en stor mängd andra socknar. Regeringen mägtade dock föga uträtta, hvarför den utpinade allmogen begynte sätta våld emot våld och det s. k. klubbekriget tog så sin början 1596. Hvilken roll Korpo derunder vidare utförde, derom tiger historien.

1608 skänktes Korpo *) såsom friherrskap åt den då i friherrligt stånd upphöjda familjen Bjelke **). Långt ifrån

---

*) Jemte Houtskär, se noten pag. 68.

**) Här må i korthet bifogas några ur „Svenska adelns ättartaflor“ hemtade notiser om denna på sin tid ganska mägtiga slägt. Slägtens äldsta kända medlem är riddaren *Bengt Jönsson* hvilken omnämnes 1281. Han var Sverges och konung Magni älskliga råd samt förde i sitt vapen 2 gula bjelkar i blått fält. Dennes afkomling i 8:de

att förtrycka eller plåga folket med dryga pålagor, såsom vid dylika förläningar på denna tid oftast var fallet, synes denna familj deremot med ömhet vårdat sig om socknen och dess angelägenheter, ihågkommande äfven kyrkan med

---

led *Thure Pedersson*, herre till Sahlestad, Gäddeholm och Kråkerum, död såsom lagman i Uppland $15\frac{17}{6}77$, var den förste, som efter vapnet antog namnet *Bjelke*. Hans söner *Svante* och *Nils* upphöjdes $16\frac{12}{8}08$ till friherrligt stånd med Korpo till friherrskap.

Svante Thuresson Bjelke föddes 1567 på Hörningsholm, blef 1599 lagman i Småland och ännu samma år ståthållare på Kronobergs slott, utnämndes 1600 till riks- och kansliråd, till rikskansler 1603 och blef, såsom redan nämndes, 1608 jemte brodren upphöjd till friherre. Han dog $16\frac{2}{6}09$ på Kråkerum och begrofs i Upsala domkyrka. Gift med *Elisabeth Lejonhufvud*, hade han endast en son *Sten*, hvilken 1633 var general-guvernör i Pommern och dog ogift 1638 såsom riks-vice-kansler och general-legat i Tyskland. Med honom utdog Svantes ätt. Af sina samtida skildras Sten såsom en duglig, lärd och vältalig man. Gustaf Adolf värderade honom högt och ansåg honom såsom den lämpligaste att fylla Axel Oxenstjernas plats om denne ginge bort, ett yttrande, som rikskansleren sjelf icke jäfvade.

Nils Thuresson Bjelke, föddes $15\frac{5}{11}69$ på Hörningsholm och blef 1594 hertig Karls hemliga råd, derpå lagman i Oppunda härad i Södermanland 1598, kansli- och hofråd 1602, öfverste befälhafvare öfver allt krigsfolket i Sverge 1605, riksråd 1606 och jemte brodren friherre till Korpo 1608. Lagman i Östergötland samma år, kammarråd 1612, assessor i Svea hofrätt 1614, lagman i Småland 1617, utnämndes 1623 till president vid den då inrättade hofrätten i Åbo och blef tillika landshöfding öfver Finland, i hvilken egenskap han utöfvade ett icke ringa inflytande på Finlands öden. 1634 blef han landshöfding öfver Vestergöthland och dog såsom lagman öfver Kalmar län och Öland 1636. Med sin gemål *Ingeborg Oxenstjerna* hade han 4 söner: *Thure*, *Gustaf*, *Sten* och *Svante*, hvilken sistnämnde dog ogift 1645, såsom major vid Carl Gustaf Vrangels regemente, i följd af en blessyr erhållen vid staden Crems stormning.

Thure Nilsson Bjelke född 1606, erhöll de gamla arfvegodsen Sahlestad, Gäddeholm och Kråkerum och blef 1636 öfverste vid Nylands och

frikostiga skänker. Om någon medlem af denna familj med sin fot beträdt sitt friherredöme är ovisst, men säkert är att om så skett vistelsen här, varat högst kort tid. Vigtiga värf i statens tjenst sysselsatte dem på annat

---

Tavastehus regemente till häst. Kom senare till Svea hofrätt och utnämndes der till assesor 1642 och riksråd s. å. Dog 1648 såsom häradshöfding öfver Vehmo härad. Gift med *Anna Christina Banér*, med hvilken han hade en son *Nils*, som, född i Stockholm $15\frac{7}{2}44$, deltog i yngre år som frivillig i åtskilliga den franska härens rörelser. Efter hemkomsten 1665, utnämndes han till öfverkammarherre hos drottning Hedvig Eleonora, men utbytte snart hoflifvet emot krigarebanan. 1673 hade han avancerat till öfverste vid lifgardet till häst och kämpade med sådan framgång i slagen vid Halmstad och Lund att konung Carl XI förklarade att han näst Gud hade Bjelken att tacka för sina segrar öfver Danskarne. Upphöjd till svensk grefve $16\frac{10}{12}87$ dog han som fältmarskalk 1716. Från honom och hans gemål *Eva Horn* af Björneborg härstammar den i Sverge ännu lefvande grefliga ätten Bjelke.

Gustaf Nilsson Bjelke åter tecknar sig såsom friherre till Korpo, herre till Edshammar, Frösvik och Åkerö. Född $16\frac{2}{9}18$ på Frösvik blef han kammarherre 1640 och vice-president vid Svea hofrätt 1645. President vid Dorpats hofrätt 1647 och utnämndes 1648 till häradshöfding i Satagunda, Vehmo och Töfsala. Var 1656 Legat till Ryssland och blef der kvarhållen i 3 år. Dog såsom hofrättsråd i Svea hofrätt 1661 på Almesnäs i Vestergöthland och är jemte sin fru *Maria Elisabeth Sparre* begrafven i Bettna kyrka i Södermanland. Deras son *Thure*, friherre till Korpo, herre till Frösvik, född i Stockholm $16\frac{15}{9}52$, stupade såsom ryttmästare vid lifgardet till häst i slaget vid Landskrona $16\frac{14}{7}77$ och begrofs i Bettna kyrka. Han var gift med *Hedvig Eleonora Lewenhaupt*, en dotter till grefve Axel Lewenhaupt till Koberg. Hon dog $16\frac{30}{11}99$, 45 år gammal och är begrafven i Tyska kyrkan i Götheborg.

Sten Nilsson Bjelke, friherre till Korpo, herre till Lealslän, Gäddeholm, Gräsö, Mellå, Örboholm och Tangå, föddes $16\frac{8}{8}24$ på Åbo slott, ingick först i sjötjenst och befordrades 1654 till Vice-amiral och amiralitetsråd. 1657 blef han amiral och samma år riksråd. Han användes sedan i flere beskickningar bland annat såsom komissarie vid fredsunderhandlingarna i Rœskilde 1658 och vid de derefter pågående underhand-

håll och styrde deras steg till andra nejder. På 1660 och 1670-talet hade dock amiral Carl Oxenstjerna,*) på möderne slägt med Bjelkarne, sitt residens på Korpo gård. Friherrskapets förvaltning skedde genom en s. k. hopman (hauptman), hvilken hade uppsigt öfver socknen och uppbar de härifrån inflytande skatterna. Dessa hopmän synas hafva

---

lingarna om en allians med Danmark. I detta ärende uppehöll han sig i Köpenhamn, när Carl X Gustaf i Aug. 1658 plötsligen bröt freden. Bjelke blef då förklarad för statsfånge; 1659 utlöstes han dock emot 3 danska riksråd. Efter Carl Gustafs död afslöt han 1660 jemte Schering Rosenhane freden i Köpenhamn. President i reduktionskollegium från 1663 till 1670, då han såsom ett särdeles beneficium emottog häradshöfdingesysslan i tvenne härad i Ångermanland; lagman i Söderfinne lagsaga 1673 och i Vestmanland och Dalarne 1680. Oaktadt rikskanslerens motstånd valdes han 1672 af rådet till riksstallmästare. Likasom de andra riksförmyndarena drabbades han hårdt af reduktionen. Han måste till och med sälja sin dyrbara boksamling, som införlifvades med kongl. bibliotheket och vid hans död $16\frac{8}{9}84$ indrogs äfven friherrskapet Korpo till kronan. Gift, 1:o med *Beata Rosladin*, som dog 1675 af förskräckelse för en tjuf, som ville bryta sig in genom fenstret, 2.o med *Märtha Sparre*, enka efter Leonhard Lilje. Han begrofs i Bjelkeska grafven i Riddarholmskyrkan. I sitt första gifte hade han en son *Thure*, hvilken dog som landshöfding öfver Stockholms län 1717. Dennes son äfter *Sten Carl Thuresson Bjelke*, född 1709, avancerade till hofrättsråd och vice president i Åbo hofrätt, men sin egentliga ryktbarhet vann han genom sina naturvetenskapliga studier, hufvudsakligast i botanik, agronomi och horticultur. Död 1753. Ätten utgick på svärdssidan med hans son *Thure Johan Carlsson Bjelke*, extra ordinarie kanslist vid kongl. kansliet, hvilken $17\frac{2}{3}92$ intog gift för att icke blifva ransakad och dömd för delaktighet i Gustaf III:s mord.

*) *Karl Oxenstjerna*, född 1648, var son till Erik Karlsson Oxenstjerna, friherre till Eka, herre till Lindö m. fl. och Margaretha Bjelke af Åkerö. Han var kapten vid amiralitet och blef slutligen vice-amiral. Gifte sig på 1670-talet med friherrinnan Helena Christina Sperling, enka efter Axel Lott af Skadebo.

åtnjutit ett ganska stort anseende, och äfven gjort sig förtjente häraf genom humanitet och välvilja emot hvar man. Under den tid socknen tillhörde familjen Bjelke omnämnas här tvenne hopmän: *Hindrik Börjesson* och *Christian Petzsche*. Den förra omtalas ännu som en särdeles myndig man och säges hafva varit den, som med eget fartyg hemtat den första saltlasten till Korpo. Ännu i dag utvisar man invid Hönssund i en ängsbacke (fordom hörande till Safverkeit by, men nu till Medelby) på gränsen emellan Kittus och Medelby, ruiner efter hans gård, hvilken skall hafva varit särdeles väl byggd och försedd med stora kopparportar, hvilka, då de om aftonen tillslötos, skola hafva åstadkommit ett sådant buller, att det hörts ända upp till Medelby. Han dog 1665 och begrofs i en af honom byggd murgraf i Korpo kyrka. Honom efterträdde Christian Petzsche, gift med Barbro Larsdotter. Han ägde och bebodde Norrgårds hemman i Elfsjö by och visade en verkligt storartad frikostighet emot kyrkan. För att få densamma värdigt prydd och utrustad med taflor, väggmålningar, altarkläden m. m. gjorde han ingalunda små uppoffringar. Honom hade kyrkan ock att tacka för dess första orgel.

Kort var dock den tid friherrskapet varade, ty vid Carl XI:s reduktion fick Korpo dela så många andra stolta adelsgods öde. Vid riksskattmästaren *Sten Nilsson Bjelke's* död 1684 fann regeringen tillfället gynnsamt och indrog förläningar till kronan. Endast på grud af särskildt nåd erhöll 1687 grefvinnan *Hedvig Eleonora Lewenhaupt*, enka efter *Thure Gustafsson Bjelke*, af hela det fordna friherrskapet Korpo endast Korpogård såsom lifstidsdonation, hvilken egendom hon likväl såsom vi redan tidigare (pag. 15) sett redan 8 år derefter måste lemna.

Kom så år 1700. Detta år begynnte Carl XII det för hela norden så ödesdigra kriget med det, genom Tzar Peters ifriga ansträngningar till civilisation nu småningom uppvaknande ryska riket. Under de första åren skonades väl Finland för krigets fasor, men slaget vid Pultava 1709 förändrade situationen så, att ryssarne redan året derpå göra en påhelsning i Viborg. De följande åren framtränga de mer och mer, till dess 1713 hela Finland var bragt under deras välde. Denna tid, „stora ofredens tid“, den hemskaste vårt land någonsin upplefvat, kunde icke lemna Korpo oberört af eländet och fasorna.

Redan 1710 den 5:te Januari uppmanas samtelig allmoge och isynnerhet det till defensiven tjenliga manskapet att hålla sig beredda med sina gevär, hvilka de anbefaltes „att sig förskaffa, som ock att hafva i beredskap 6 à 8 veckors kost, om det något hastigt uppbrott skulle fordra“. 1711 härjade en svår pest. 1712 den 8 Mars fann man det „nödigt vara att allt manskapet på det s. k. Kyrkiolandet må hafva sina Logementer, då de för menföres skuld ofta ej kunna komma tillstädes från aflägsna orter“. Detta år fick Korpo båtsmanskompani äfven emottaga en egen fana, hvilken ännu finnes i behåll, (upphängd i kyrkan) ehuru tärd af tidens tand. Den 14 Nov. 1713 utfärdar Johan Aræus, kapten och kongl. amiral å fregatten Wolgast, då förankrad i Korpo ström, en uppmaning till folket „att ej befläcka den Troo och Redelighet, som denna Nambkunniga Orten ifrån uhrminnes Tijder, emot vår allernådigste rätta naturliga Öfverhet och Sverges Crona städse berömligen wist och förklarat“. Men detta var allt blott förspel till det, som komma skulle.

„Åhr 1714 om Sommaren då Fiendens Krigsflåtta kom igenom Jungfrusund, måste hela Moderkyrkio Lähnet, några

få undantagandes, som intet ville eller kunde afkomma, efter sträng publikation från Amiralitets Skeppet sampt vijdare fiendens hårda pådrifvande hastigt gifva sig undan till Swerge". Allt synes stadt i upplösning. Presterskapet och de befallningshafvande lemnade sina befattningar och de få socknеboar, som dristade dröja kvar voro helt och hållet i fiendens våld och höllos af dem i ständig oro. En stor del, isynnerhet ungdom af begge könen, bortfördes till Ryssland, hvarifrån endast några få lyckades återvända. Ingen kunde om morgonen veta hvilka ohyggliga dåd han under dagens lopp skulle få upplefva och bevittna. Med ett synnerligt tålamod uthärdade Korpoboarne ryssarnes förtryck, men dageligen plågade och förtryckte tog deras tålamod emellanåt slut och de försökte då om ock förgäfves att värna sig emot fiendens grymheter och våldsbragder. Om sådana försök handlar bland annat några bref, skrifne af major *J. H. Böckler* till den tappre partigängaren *Stephan Löfving*. Uti ett af dem, *) dateradt Grelsby den 16 Januari 1714 med adress till „Hudskiär", heter det: „Manhaftig fältväbel". „Edert bref af den 15 och 16 har iag i dag bekommit och är iag eder mycket benägen at i bruka en sådan vaksamheet, och efter nij menar, med allmogen dersammastädes vara vuxen at fördrifva de der varande 50 Man Ryssar, gifver mig så mycket mera anledning at önska eder lycka till edert förehafvande, vore fördenskuld vähl om nij kunde slå desse femtijo Man derifrån för en som de förstärka sig". o. s. v. Och i ett annat **) från den 9 Mars samma år säger han: „Hvad allmog[en] i Corpo beträffar så kan nij i anledning af detta mitt bref försäkra dem at Konungen och höga öfverheet lärer visa dem Nåd enär dhe sig som trogna

*) Y. *Koskinen*, „Lähteitä ison vihan historiaan", pag. 318.
**) ibidem; pag. 340.

undersåtare åthbära och vid tillfälle Fiend: afbräck giöra, och den som nu med Fienden håller lährer vähl få sin löhn innan kort, ty det blifver vähl efterfrågat“ o. s. v. Dylika afbräck och fiendtligheter från befolkningens sida, medförde dock intet varaktigt gagn, utan uppretade endast ryssarne, hvilka sedan vid lägligt tillfälle utkräfde hämd härför. Lika liten verklig nytta medförde de djerfva partigängarenes oförvägna angrepp och öfverrumplingar. De bragte endast ryssarne i raseri och desse utgöto, då de ej kunde anträffa de sannskyldige, sina vredes skålar öfver folket, misstänkande dem att stå i förbund med partigängarene och handla under deras ledning. Ej under derför om folket till slut hyste nästan större fruktan för partigängarene än för ryssarne och derför ej alltid gåfvo de djerfva sällar det bistånd och det medhåll, som desse hade önskat och hoppats. Löfving sjelf erfor detta rätt ofta och har i sin dagbok äfven antecknat några sådana fall från Korpo och Houtskär, hvilka jag ej kan underlåta att här anföra, sådana de af honom sjelf berättas: *)

„Från Pargas Reeste iag till Corpo Sochn, och Ruhmar, sedan till Kalais, der fant iag i Lotsgården en Skippare af Siöö Staten med en skiärbåt, den Tracterade iag hela natten för det han mig skulle med sig taga till Åhland, som han och försäkrade, men han fohr dock stielandes sin vägh och iag måste med våld taga Lodsfålk mig att föra till Singelskär“ o. s. v. Han fortsatte nu resan till Åland der han dröjde ända till den 12 Jan. 1714 „och“, berättar han vidare, „då for jag med Fourier Gustaf Gisselkors till Kårpå hudskier, och voro vij J gudstensten, och hörde H:r Muntins Predikan, och sedan vij kommen var från herrans huus, be-

*) Y. *Koskinen*, „Lähteitä ison vihan historiaan“, pagg. 401—403.

gynte Böndren från hönsnäs oss skälla med full hals för alt som fuhlt var, hissandes uppå oss hela försambl:n, då vij måste göra oss reda med Granater, Kastade altså en på backan, och så snart den Creverade, fohr böndren den ena hijt, den andra dit; om aftonstunden fohro vij med Prästens häst till Saueskeit, och begiärte natt herberge; bonden sade sig eij veta sielf om han finge vara i fred, iag dref uth Både. Bonden, hustrun, och Barn, med bara Föttren, fohr så halfva Sochn omkring om Natten, och således åter till Prästgården i hudskiär; sände Bodkaflor omkring och kallade dem alla till sammans; voro och af Sochnen samman sankat till Branskat 363 Plåtar, hvilka peningar Böndren tänkte att bort föra till Åbo; Jag förestelte dem med goda Exempel och förmaningar om fijendens Suptila Stratagem hvar med han låckade dem förstone under sin Lydno, och småningom skulle dem alt mehr med skatt och uthlagor plåga, vähl vetandes såssom vinet är sött för dem som honom dricka, men innan Man veet af är både förstånd och Föttren undan des herre bort fallne, Påminnandes och om den plicht och skyldigheet dhe sin förra Konung svorit och skyldig var at Bevijsa; böd mig för dem att skrifva till Fursten Gallitzen, om Convoi eller att han ville sielf låta afhämpta brandskatts penningar. Aldenstund dhe Svänska med partjer ifrån Åhland, dem dagel:n besvärade, och för deras skull kunde dhe intet för drista sig att röra mindre att bort föra några penningar, Låfvade iag att slå Convoiien och taga penningarna ifrån deras hand, samt gifva Sochnen Halfparten tilbaka, och den Andra hälften för mig och mina Karl:r Behålla; Först föllo dhe till en sådan tanka, Men 2:ra dagen kom Kårpå och hudsskiers försambl:r och togo sina peningar, och bad oss strax Packa från Sochnen, i annor händelse skulle de skaffa Ryssen uppå oss; sade och Iacob-Erson från hudsskiers börkö:

vij äro allenast i vår by Karl:r att slå 50 st: Svänska Såldater, och du understår dig att komma med få man; så snart desse orden var uttalt, spände iag op hanan, och Befalte honom straxt falla på sina Knä, och läsa Fader vår, ty han skohle på Blixten döö; hade och sannerl:n honom skuttit, så framt han intet fallit på sina Knä, Men som han föll på Knä och utlas fader vår, släfte iag hannan neder, och slog med Musqveten några slag på hufvud, och sade: du schelm, skall du unstå dig att tahla sådana ord, vij slår du icke Ryssen; tog så deras peningar och förde åter till Kyrckan; då Capitulerade hela Sochn och försäkrade mig at vara trogen, Men deremot skulle iag ingen Rysse i deras Sochn atrapera; hvarföre dhe och mig låfvade sända bod, der iag och Ryssen träffade tilljka komma utj Sochnen, att iag kunde mig undan hålla; denna vår giorda Capitulation, varade ejj längre än att jag kom till Nagou S:n och vid återkombsten voro församblade En hell partie med Karl:r, J hudskiärs Kifvimo, som skulle fast taga och föra mig fången till Ryss:n. Men som iag der om littet tilförende af skiuts påiken blef varnad, hölt jag litet op när vid gården, och ropade att dhe skulle man sig giöra färdig; då fohr var en sin väg, iag kom in, och varnade värden att så framt de understodo sig det ringaste att företaga, så vore iag densamma som dhem hvar och en skulle, om natte tijden med hustru, Barn och hella huus, med Eldh förgiöra, eft:r som dhe voro mig och Öfverheten tillhinders, som skulle report skaffa till Åhland och Sverige; efter den tijd fördristade ingen sätta sig emoth mig, utan hölt jag mit randevou hos Thomas Mattson i Äplä Öhn, sedan iag gått om kring bland Ryssar i Åbo och der kringliggande Sochn“ o. s. v.

Huru fienden hade farit fram, härjande och ödeläggande och i hurudant skick folket fann sina hem, då det efter slu-

ten fred 1721 återkom från sin långvariga flykt, derom lemna efterföljande handlingar en tydlig bild:

„Högwälborna Herrn,

Herr Baron, GenralMajor och Landzhöfdinge,

Nådigste Herrn“;

„Huru som Korpogård eller Kyrkby hemman här i Sochnen, à 2¼ Mantahl, som af min Antecessor Probsten Mag Georg Prytz A:o 1695 af öde blifvit uptagit och af honom begynt, och sedan af mig i full byggnad och bruk bracht, så att Kongl. Maij:t och Cronan A:o 1705 deraf dess fulla Ränta och utlagor hade, hvilket hemman, att jag icke skulle gå det qvitt, då mitt och minas svett och blod derpå var kostat, då emot een försträckning måste förpanta, samt under Skatt Rättighets lösen innehafver, är nu mehra beklagligen under Ryska öfvervåldstiden råkat i full öde, 2:ne st. mangårds huus af fienden nedrifne och med alt behör til Fursten Galizins behof till Åbo bortförda, af hvilken den ena kostsamma byggning icke ännu in till denne dag der kunnat uppspanas, så att manngård:n blifvit öde och fägårdshusen till taak och eljest aldeles förfallen och all behagsbyggn:r inom och utom gårdz förstörda; Boskapen till 3 par oxar, koor, förutom småboskap, 50 st. klafbundna nöt och killingar, som efter speciel Annotation bevijsligen kan framtees, af fienden besynnerligen i 3:ne särskilta plundringar i Februari, Martz och Aprill år 1714 hädanifrån öfver Strömmen till Ryska Armeen i Åbo bortförd, gårdsens spannemåhl till 50 tunnor förskingrade, åkern hel och hållen fallen i öde, och sedan fiendens hela armee af siö och landtmilice åhr 1721 öfver en månad på prästegårds och Kyrkby ägor hade sitt stående läger, giärdesgårdar mehrendels nedrefne,

söndertrampade och uppbrände, dijken aldeles igengrodde och till en stoor deel af fienden till Exercitie Platz för dess Cavallerie igenkastade, Skogen aldeles illa medfaren och uthuggen, små skog till Koijor för hela armeen och furuskogen till badstuguhus och eljest, som oräkneligit är, nedfäld, hvarigenom de bästa fiskvarpen äro förskämde, Är allt hos högvälb. Herr General Majoren och Landzhöfdingen samt Kongl. CammarCollegium, igenom husesyns instrumentet för detta ödmiukeligen föredragit; Så att till detta förfallna hemmans upprättelse, till all huses byggnad, åkerns upbrukande, dikens uprensande till 2,280 famnar, hägnader och åkergårdar 1,476 famnar, ängsgårdar omkr. berg och moras 3,400 famnar, stor möda och omkostnad erfordras och utan synnerlig nådig hjelp lijsa och förskoning på lång tijd af mig omöjligen kan till sitt förra stånd uprättas eller till Kongl. Maij:t kronan någon nytta af sig kasta, All den stund och emedan iag af bemälte hemman alzingen fördeel äger, ej eller ännu af Kongl. CommerceCollegio förtröstad blifven är om ersättning utaf det af Kongl. Maij:t allernådigst intresse, som ännu för 10 åhr tillbaka står, oansedt det af Riksens ständer ifrån åhr 1720 pro futuro beviljades, utan tvärtemot måste till hemmanets begynte cultiverande stå för besvär och stor omkostnad, täcktes högwälborna Herr General-Major och Landzhöfding höggunstigt detta ährendet om hemmanets totale ödesmåhl, som det vid ofredens slut befanns, till loff. Häradsrättens förhör och bevittnande remittera och efter ransakning likmätigt Riksens Ständers Contributions bevillning 18 §, samt Kongl. Maij:ts Förordning om länings- och betalnings afgifft, jemte och med Kongl. Commissionen högrättvist och höggunstigt bemälde hemman ifrån extra ordin. utlagor befrija; Att kunna nådigst förskonas att utgifva der intet upbäres, uthan fast mehra kostar. Afvack-

tar här i ödmiukaste tillförsicht, högrättvis och nådgunstig befordring, förblif:s

Högwälborna H:r Baron, GeneralMajor och Landzhöfdinge

Min Nådgunstige Herres

ödmiukaste tjenare

Nicol. Fridelinus.

Præp. et Past. in Korpo".

„Anno 1725 den 1 Junii höltz ordinarie häradz Sommarting uti Wattkast by, med allmogen och de menige man af Korpo Sochen och Houtskiärs Capellgield" etc. etc.

„Sedan till följe af högwälbårne H:r Baron, General-Major och Landshöfdingen remiss och befallning af den 14 nästl. Maji, Laga undersökning anstältes om H:r Probstens och Kyrkioherdens här i Korpo Sockn högl:de Mag. Nicolai Fridelini så wähl som den af honom innehafde Prestegårds tillstånd; Så inhemtades af nämbdens och Tingelagets intygan att när bemälte H:r Probst flyktade undan fienden med andra Kongl. Maij:tts trogna undersåter 1713 till Sverge har han måst qvarlembna ansenl. egendom i Hästar, Oxar, Boskap större och mindre, Får, Svijn, Spannmåhl, bohag och åkerredskap, hvilket sedan genom fienden och andra blifvit borttaget, att H:r Probsten vid sin hemkomst om hösten 1721 af alltsammans ej funnit något för sig utan måste nu allt hvad som vid Prestegården betarvas med stor omkostnad sökia sig att förskaffa, dertill med har H:r Probsten å warande flycht i Swerige den store olyckan tillstödt, att han 1721 på Löfsta gård, hvarest H:r Probsten afsatt sin undan fienden flyttade redbaraste egendom i Silfver, Kläder, Lijnkläder, Böcker och mehra vid berörde gårds wådel:a afbrännande förlorat, opgående det öfriga genom en långsam flycht, hvarmedelst H:r Probsten är till sin förmögenhet all-

deles uthblåttad, finnandes jemwäl Prestegården, som H:r Probsten lembnat 1713 i behörig byggnad och gådt bruk, vid sin hemkomst 1721 förfallen till huus sampt taak och innandöme mycket ruineradt, i Österåker 4 Tunl. och i Wästeråkern 2 t:nneland i linda, den öfriga delen i brist af gödsel i magert tillstånd, dijken alla igengrodda och gärdesgården upruten, under de Presters tid, som förde dispositionen deröfver under ryska wäldet. Skogen har 1721 af ryska armén, som öfver en månad haft under prestgården sitt ständ, blifvit uthuggen och nyttiat till bryggors uthförande långt i vattnet, der som grundt varit, sampt till Soldate Koijor och huus användt, fiskiewattnet bortskiemdt på ½ mihl medelst pålar, som nedslagits för hvar fiendens Galeje, trampat ängar, opbrändt giärdesgården om Träskängen så ock en skiljegård; uthi det öfriga lider herr Probsten uti sin rättighet genom många under ryska tiden uthi ödesmåhl förfallne hemman af Socknemännens utblottade tillstånd. Ty hos dem finnes brist på boskap och siöredskap, den som förr egde een hel så och half noot har nu ej mer, än som en half, en tridie ja ock ¼ dels noot, tagandes fisket af åhrl:n hvarföre ock H:r Probsten, ifrån dess utblåttade och ruinerade tillstånd eij har kunnat sig uprätta; Öfver hvilket alt, som på ofvanstående sätt förmält finnes, ofta omrörde H:r Probsten Laga bewijs härigenom meddelt blifver.

Uppå Häradsrättens Vägnar:

P. A. Longe".

I samma ruinerade skick som Korpogård och Prestgården befunno sig ock socknens flesta andra hemman. Endast småningom kunde befolkningen repa sig efter de lidanden de utstått. Härvid är det glädjande att se, med hvilken ömhet prosten Fridelinus på allt sätt tillhanda går dem

med råd och dåd. Ehuru sjelf utblottad och försedd med en talrik familj, efterskänker han ofta de utskylder han egde rätt att uppbära, då han ser att deras indrifvande skulle sätta någon familj i trångmål eller förlägenhet. Hjelper der han kan, tröstar der tröst behöfves och föregår sålunda sjelf sina församlingsbor med det bästa, ädlaste och upphöjdaste exempel. Vid denna menniskovänliga mans död (1738) hade socknen åter något så när återhemtat sig och spåren af stora ofredens härjningar mer och mer utplånats. Freden hade spridt sitt ljus och sin välsignelse i hyddorna. På de åkrar, hvars gröda fienden förtrampat, vaggade säden med svällande ax och på sjön ljödo åter fiskarens glada sånger. Ett nytt slägte hade spirat upp, hvilket med förvåning och häpnad lyssnade till de berättelser mödrar och fäder förtäljde dem från stora ofredens tid. Men äfven denna, nu så ystra, tanklösa skara skulle sjelf få vara med om ett krig och pröfva hvad oro och olycka ett sådant alltid medför.

År 1741 hade det i alla afseenden så nesliga Hattarnes krig med Ryssland utbrutit. Åter flykt och förvirring om ock ej nu så allmän, som under stora ofreden. Åter hela Finland under ryskt öfvervälde. Till och med Åland höllo Ryssarne besatt och hade der samlat stora förråd af skeppsvirke m. m. En liflig samfärdsel emellan denna ort och Åbo, der ryssarne hade sitt hufvudkvarter, egde derföre rum. Korpo, som ligger midt i denna stråkväg, oroades för den skull ganska ofta af genomfarande och under vintern af genomtågande krigareskaror, samt var hårdt betungadt af transporter såväl för kronans, som för fiendens räkning. Slutligen den 20 Maj 1743 skulle äfven här höras kanonernas dofva buller och en blodig strid utkämpas.

Redan tidigt denna vår hade rustningarne på ömse sidor börjat. På varfvet i Carlskrona utvecklades en ovanlig verksamhet, hvaraf följden blef att flottan redan den 30 April kunde utlöpa derifrån. Efter många kryssningar stationerade den sig vid Hangö udd. Svenskarne kommo dock litet för sent, ty här fingo de underrättelse om att ryska galérflottan 21 segel stark redan passerat denna udde och nu befann sig under befäl af amiral *Keit* på väg till Åland. Emellertid hade också den svenska galérflottan under viceamiral *Falkengrens* befäl seglat från Stockholm. Galérerna (skärgårdsflottorna) möttes den 20 Maj vid Korposström. Ryssarne lågo inne uti en vik*) med vinden blåsande emot inloppet och hade på bergshöjderna uppfört starka batterier. Falkengren angrep dem kl. 4 på eftermiddagen, men måste efter två timmars liflig kanonad och flera förnyade anfall med betydlig förlust draga sig tillbaka.

Detta var den sista strid, som i detta så olyckliga krig utkämpades och fred slöts kort derefter. Nu hade man emellertid fått blicken öppnad för huru vigtig punkt Korposström var. Här måste alla fartyg passera fram, hvilka ärnade sig från finska sidan öfver till Stockholm eller tvertom, och här straxt invid gick äfven farleden för dem, som från Östersjön styrde kosan till Finlands d. v. hufvudstad Åbo. Under sådana omständigheter fann man det lämpligt att här anlägga ett batteri, genom hvilket man kunde lägga hinder i vägen för fiendtliga flottors fria framfart. Killingholm, belägen just der farlederna från Östersjön och Stockholm möta hvarandra, blef derför nu befästad och försedd med en garnison af 14 man. Under krigstid, var denna besättning dock alltför otillräcklig, hvarför äfven Korpoboarnes

*) På Hjortö holme invid Korposström inträngер på vestra sidan en vik, som ännu bär namnet Ryssviken.

beredvillighet att kläda blodig skjorta för fosterlandet togs i anspråk. Så var t. ex. fallet under Gustaf III:s krig med Ryssland 1788—1790. Då åtogo sig Korpoboarne att efter en gifven signal af 4 skarpa skott genast från hvarje hemman sända en man att biträda vid batteriernas försvar, emot vilkor att de skulle befrias från att göra kronoskjutser på fasta landet under den tid marken var bar. Ehuru denna deras beredvillighet lofordades och deras uppställda vilkor godkändes, voro dock omständigheterna sådana, att Korpoboarne detta oaktadt under dessa oroliga tider allt som oftast likasom förut blefvo hemsökta af transporter och andra onera för krigets skull. Bland annat finnes det antecknadt att då Gustaf III i slutet af Mars månad 1790 färdades härigenom uppbådades 70 man med 13 båtar att bråka sönder isen på det konungen måtte slippa fram *).

---

*) Såsom belysning af ofvanstående må här bifogas följande protokoll, inlemnadt till landshöfdinge-embetet i Åbo den 12 April 1790.

„Genom Högädla Herr Hofrättsrådet och vice Landshöfdingens högstwördade utslag af den 8 Oct. sistlidet år, äro alla wi under det så kallade Korpo Moderkyrko Länet lydande hemmansbrukare högrättwisligen frikallade ifrån deltagande uti de allmänna kronoskjutserna å fasta Landet, under varande bar mark, så länge och intill dess något manskap å de härvarande Batterierne icke mera vore af nöden; sådant oaktadt och ehuru redannämnde utslag genast blef till Krono Betjeningens underrättelse och efterlefnad meddelt, har icke dess mindre Kronounderbetjeningen i Socknen, mera uppå ett försök än af öfvertygelse om billighet och rättvisa, wågat till den 14 innevarande April månad uppkalla att skjutsa ett ansenligt antal af oss under Moderkyrkolänet lydande och till Killingholms Batteriernes försvar anslagna hemmansbrukare".

„Af Herr Capitains Hagelbergs härhos i all ödmjukhet närlagda intyg täckes högädla H:r Hofrättsrådet och vice Landshöfdingen högunstigt inhemta uti hvad wådelig ställning Batterierne i anseende till Brist på tillräckligt manskap nu äro, hvarföre ock wälbemälte H:r Ca-

Om batterierna på Killingholm någonsin utstått ett fiendtligt anfall är obekant. Redan under 1808 års krig blefvo de öfvergifna och numera återstå blott några mindre lemnin-

---

pitain, såsom nuförtiden Chef, warit nödsakad ytterligare göra sig försäkrad om wår beredvillighet att äfven denna Sommar, så snart något fiendteligt Fartyg af de ständigt på utkik stående Poster i sjön skulle synas, efter gifvet tecken af trenne skarpa Skått genast inställa oss på Batteriet och i händelse af anfall manneligen vara dem till hjelp och undsättning. Dertill wi uppå samma grunder och med samma vilkor, som förlidet år, nemligen att blifva befriade ifrån skjutsningsbesväret, nu äfven förklarade oss nögde".

„Endast detta bud tyckes efter wår tanka gjöra tillfyllest till wår befrielse ifrån skjutsningsbesväret under påstående öppevatten. Men när härtill kommer att wi i grund af Krono Befallningsman Lohmans här i afskrift bilagda Kungörelse af den 27 Januari innevarande år, wid hårdt ansvar äro anbefalta, att så ofta det påkallas, hålla oss färdiga till Krono Transport fartygens framlotsande åt Stockholm och Sweaborg, och äfven äro antydda, att ifrån Korposström genom natt och dag på 6 à 12 mil wäg framskaffa alla de bref och raporter, som skola till Åland, Utön, Jungfrusund och Åbo, utom de många handräckningar, wi framför alla andra sjösocknar, såsom närmast till hafvet boende och omgifne af flera allmänna farleder, tidt och ofta måste vidkännas, utan att kunna få någon hjelp af andra socknar, hvilket Hans Kongl. Maij:t sjelf för twå weckor sedan wid framresan genom Korposström allernådigst hade tillfälle att se och erfara, då endast af Korpo Moderkyrkolandet blef uppkallat till Isbråkning Sjuttio man med 13 stora båtar. Så wåga wi allerödmjukast hoppas och anhålla det högädla Herr Hofrättsrådet och vice-Landshöfdingens wärda utslag af den 8 Oct. 1789 måtte i anseende till wår befrielse ifrån Landsskjutserne, än framdeles blifva wederbörande Kronobetjente anbefalte att icke igenom hvarjehanda egensidiga förtydningar det på något sätt öfverskrida" o. s. v.

Löjtnant Hagelbergs skrifvelse är af följande lydelse:

„Vid hållen sockenstämma i Korpo Socken åtogo sig samteliga hemmans Åboer i moderkyrkiolänet, uppå undertecknades anmodan, komma Killingholms batterie till hjelp, 1 man af hvarje hemman, på samma sätt som i förledne sommar, i händelse af fiendtligt anfall; Eme-

gar af dem, äfvensom af den för garnisonen derstädes uppbyggda kasernen.

Den stora kamp, som för alltid skilde Finland från dess moderland, försiggick utan att Korpo synnerligen besvärades deraf. Väl drog Kulneff på färden till Åland med sina skaror genom socknen, men en sträng disciplin och ordning upprätthölls, så att ej någon våldsamhet föröfvades emot befolkningen. Kulneff anlände först med en del af förtruppen, rastade två dagars tid på Korpogård och drog sedan vidare. Sjelfva hufvudstyrkan anlände någon dag derefter. Det var en söndag i Mars månad. Gudstjensten hade just slutat och folket stod ännu samladt i spridda grupper på kyrkbacken, då den ryska styrkan tågade förbi. Dess väg gick ifrån Nagu till Korpoström och vidare genom Kyrkbyn till Kittus by i Houtskär der den rastade öfver natten. Å det under Korpogård lydande s. k. Rosenbergska torpet kvarlemnades en post af 4 man och 8 hästar. Många historier om Kulneff kvarlefver från denna tid på folkets läppar *).

---

dan de i Garnizon förlagda 14 man af Kongl. artellerie Regementet icke på långt när förslå till Canonernas behöriga serverande och andra vid en attaque förefallande giöromål. Betygar Korpo och Killingholms batterie den 6 April 1790".

C. Hagelberg.

*) Sålunda omtalas huru en afton i början af Mars månad en afdelning ryska husarer, anförde af en ung löjtnant, anlände till Korpogård. Sekter Mjödh, som ännu fortfarande om vintrarna bebodde en träbyggnad, (hvilken ännu finnes under namn af gamla byggningen) anvisade dem rum uti det nya ståtliga stenhuset, som nu i en hast uppeldades. Löjtnanten valde för sig det bästa och elegantaste rummet och manskapet slog sig i ro i de öfriga rummen. Kl. 1 på natten anländer emellertid äfven Kulneff och slår läger på ängen nedan-

Under orientaliska kriget 1854—1855 var folket här temligen fredat för fienden. Engelsmännen gingo väl här och der i land och försågo sig med hvad de möjligen behöfde, men lemnade vanligen efter sig full valuta för det de tagit, ehuru det mångengång kunde hända att de funno byn nästan tom på folk, ty så pass stor var dock förskräckelsen för dem att alla, som blott hade krafter dertill, sprungo till skogs så snart fienden visade sig. Mest led befolkningen i utskären, såsom Utö-, Jurmo-, Aspö-, Björkö-, Brunskär-, Berghamnboarne m. fl. ty alla män på dessa öar fingo prompt öfvergifva sina hem och flytta upp till Kyrklandet, på det fienden ej skulle kunna tvinga dem att lotsa sig fram emellan klipporna. Endast kvinnor och barn erhöllo tillstånd att stanna kvar härute. För att signalera de fiendtliga skep-

---

för gården. Sekter Mjödh vill anvisa äfven honom rum i stenhuset, men beklagar sig öfver att de bästa rummen redan äro upptagna. Då Kulneff får höra att det redan fanns inkvartering på gården, går han och väcker upp husarerna ur deras ljufva slummer och hänvisar dem att tillbringa återstoden af natten i drifvorna på ängen med de öfriga truppema, föregifvande att stenbyggnaden skulle stå för furst Bagration's räkning i händelse att han skulle komma. Sjelf tog han för sin räkning en liten, oansenlig kammare i trädbyggnaden der han sökte en välbehöflig hvila efter dagens strapatser, och drömde han något, så var det helt säkert ej om den från sin mjuka, varma bädd i drifvorna utdrifna husarlöjtnanten.

På sin färd öfver Skiftet mötte honom en fora med rom, tillhörig en Abo köpman, hvilken sjelf medföljde. Kulneff spränger fram till foran och gör sig underrättad om kärlens innehåll. Derpå låter han slå ut bottnet på ett af dem, tager först sig en klunk och kommenderar sedan man efter man fram, till dess alla fått smaka på den i vinterkylan värmande drycken. Derefter frågar han den bestörte och nedslagne köpmannen huru högt han uppskattade den förlust han lidit. Köpmannen nämner hvad varan kostat konom, hvarefter på en vink af Kulneff, hans kassör utbetalar den uppgifna summan åt den förbluffade köpmannen.

pens ankomst, voro på särskilda ställen optiska telegrafstationer inrättade. Sådana funnos på Berghamn, Hjortö och Loom. Från dessa orter telegraferade man till Vandrock i Nagu och härifrån gingo signalerna vidare till Hanga by i Rimito, dit man kunde se från den på Kakola backen i Åbo inrättade observationsstation.

Från dessa tider omtalas att då vakterna på Vandrock skulle telegrafera om ankomsten af de 4 engelska örlogsmännen, hvilka sedan beskötо batterierna på Runsala, kunde de ej få signalerna högre än på half stång. Invid signalstången var en stor rishög hopsamlad, afsedd att genom dess antändning gifva signal, om fienden nattetid skulle försöka att smyga sig fram. Fruktande för att signalerna ej skulle synas till Rimito, stucko de eld på nyssnämnda väldiga rishög. Sedan de sålunda fullgjort sina åligganden väntade de helt lungt för att se hvad min Engelsmännen månde visa. I ett nu syntes ett litet rökmoln vid den främste af de engelska fregatterna och kulorna hveno kring vakternas öron. Nu funno de det rådligast att taga till fötters allt hvad de förmådde och de lyckades verkligen komma helskinnade undan, ehuru ytterligare en skur drufhagel sändes dem. — Dessutom berättas från dessa tider äfven en händelse, som bevisar att också under bondens grofva rock klappar ett hjerta fullt af beslutsamhet och mod, varmt af kärlek till fosterlandet och redoboget att våga allt, för att hämnas på dem, som drista störa landets frid.

Såsom bekant stadnade engelska fregatten „Alban“, commenderad af capten Otter, på grund 2 mil utanför Åbo och var der i temligen redlöst tillstånd. Engelsmännen tillskrefvo ett oblidt öde skulden för denna fatala händelse, men slumpen var ej så blind som de trodde, tvertom var den denna gång ganska klarsynt, representerad, som den

var, af lotsen *Daniel Hamberg* från Berghamn. Tvertemot förbudet hade han begifvit sig hem till Berghamn att proviantera och afhemta hvarjehanda förnödenheter att dermed förse sitt provisoriska hem på Houtskärs kyrkland. Helt hastigt uppenbara sig härunder engelsmännen. De fasttaga honom och söka tvinga honom att medfölja såsom lots, väl vetande att han såsom skärgårdsbo, nog kände farleden, om han ock ej skulle råka vara lots till yrket. Hamberg hade emellertid fått en idé. Han hade hviskat åt kvinnorna att de för den engelska tolken skulle angifva honom som sinnessvag och för den skull lemnad hemma, då alla de andra begåfvo sig undan. Engelsmännen lita emellertid ej riktigt härpå utan föra honom med sig, lofvande å ena sidan en rundlig summa om han för dem på rätt väg, men visa hotande på rännsnaran och rånocken om han sätter dem på grund. Ehuru sålunda på ena sidan en stor belöning och å andra sidan repet och rännsnaran vinkade, tvekade han ej ett ögonblick att göra det han ansåg pligten fordra. Han fortfar att spela rollen af sinnessvag med den framgång, att när han fått fregatten stadigt fast på Själö ref, engelsmännen verkligen ansågo honom från förståndet och läto honom oskadd fara sin väg. Af en händelse råkade „Alban“ då resa endast som parlamentär, förande bref från Amiral *Napier* till general-guvernör *Rokassowskij* och generalmajor *v. Wendt*, äfvensom 9 ryska undersåter, som vid Bomarsund fallit i fiendens händer, men icke ansågs böra som krigsfångar bortföras. Detta visste dock ej Hamberg, utan han trodde att fregatten var utsänd att härja Åbo, hvilket han genom en slik hjeltemodig handling ville förekomma. Att denna blef utan resultat var derför ej hans fel, ty han hade redligen fullgjort det han ansåg vara sin pligt.

IV. Statistiska notiser.

Noggranna uppgifter öfver folkmängdens tillväxt eller förminskning under olika år finnas först ifrån år 1749 då tabellverket inrättades. Enligt dessa tabeller har folkmängden i Korpo och Houtskär under de senaste 125 åren varit i nästan oafbrutet stigande. Den utgjorde:

I Korpo				I Houtskär			
år.	män.	kvinnor.	Summa.	år.	män.	kvinnor.	Summa.
1749	574	612	1195	1749	439	514	953
1750	576	632	1208	1750	447	517	946
1751	570	652	1222	1751	448	518	966
1754	588	657	1245	1754	465	547	1012
1756	599	660	1239	1756	466	529	995
1760	601	650	1251	1760	464	520	984
1763	604	671	1275	1763	465	512	977
1766	610	665	1275	1766	477	537	1014
1769	629	664	1293	1769	499	559	1058
1772	660	699	1359	1772	513	585	1095
1775	691	737	1428	1775	460	584	1044
1780	713	714	1427	1780	458	586	1044
1785	689	717	1406	1785	480	597	1077
1790	661	700	1361	1790	483	589	1072
1795	737	766	1503	1795	492	552	1044
1800	747	779	1526	1800	550	603	1153
1805	773	831	1604	1805	529	647	1176
1810	770	876	1646	1810	553	627	1180
1815	778	842	1620	1815	567	628	1195
1820	758	820	1570	1820	595	658	1253
1825	789	849	1638	1825	623	683	1306
1830	832	873	1705	1830	643	725	1368
1835	829	886	1715	1835	667	735	1402
1840	898	947	1845	1842	703	749	1452
1845	906	995	1901	1845	727	807	1534
1850	958	999	1957	1850	737	820	1557
1855	926	997	1923	1855	721	812	1533
1860	904	942	1846	1860	663	735	1398
1865	985	1002	1987	1865	689	775	1464
1870	991	1083	2074	1870	737	810	1547
1875	1061	1158	2219	1875	712	975	1687

Den förminskning och förökning af folkmängden, som visar sig emellan de anförda åren beror dels på förhållandet emellan födde och döde, dels af antalet in- och utflyttade. De föddes och dödes antal har varit så som i efterföljande tabell anföres. Härtill hafva vi äfven bifogat en annan förteckning upptagande antalet vigde, dödfödde, oäkta barn samt antalet af mödrar, som nedkommit med tvillingar.

Korpo:

år.	Födde.			Döde.			Vigde par.	Död-födde.	Oäkta barn.	Mödrar för tvilling.
	män.	kvin.	Summa.	män.	kvin.	Summa.				
1749	24	15	39	16	15	31	12	2	—	—
1750	19	18	37	16	9	25	8	2	1	1
1751	17	29	46	17	18	35	6	1	—	—
1752	15	26	41	10	16	26	10	3	—	—
1753	19	22	41	8	10	18	13	3	1	—
1754	24	18	42	10	15	25	11	3	2	2
1755	28	15	43	10	11	21	10	3	—	1
1756	22	24	46	10	11	21	10	—	—	—
1757	19	15	34	16	20	36	11	1	—	—
1758	20	16	36	20	24	44	12	1	—	—
1759	25	19	44	17	32	49	14	2	—	1
1760	26	23	49	8	13	21	9	1	—	2
1761	24	24	48	11	8	19	13	—	1	3
1762	16	18	34	14	10	24	6	3	—	—
1763	15	21	36	16	15	31	12	2	—	1
1764	28	20	48	14	15	29	10	2	2	1
1765	20	18	38	19	15	34	7	—	—	—
1766	21	19	40	16	18	34	8	1	—	1
1767	28	19	47	10	9	19	10	—	3	1
1768	22	12	34	14	11	25	13	1	—	—
1769	29	22	51	11	11	22	10	—	—	—
1770	20	18	38	4	11	15	11	—	—	—
1771	23	23	46	9	17	26	5	2	—	1
1772	15	29	44	13	10	23	3	2	—	—
1773	14	17	31	14	12	26	10	—	—	—
1774	24	23	47	7	8	15	13	1	1	1
1775	25	30	55	23	18	41	8	4	1	1
1776	20	16	36	16	23	39	9	1	—	—
1777	18	22	40	17	19	36	8	1	—	1
1778	25	15	40	17	29	46	17	1	—	1
1779	22	23	45	13	11	24	12	2	—	1
1780	24	27	51	11	17	28	13	1	1	2
1781	16	20	36	35	28	63	10	1	—	1
1782	19	23	42	11	20	31	13	3	—	—
1783	13	25	38	7	13	20	13	—	—	2
1784	21	16	37	13	11	24	10	1	—	—
1785	23	20	43	10	7	17	12	2	—	—
1786	22	14	36	12	11	23	10	2	2	—

Houtskär:

år.	Födde.			Döde.			Vigde par.	Död-födde.	Oäkta barn.	Mödrar för tvilling.
	män.	kvin.	Summa.	män.	kvin.	Summa.				
1749	20	22	42	11	11	22	10	4	—	—
1750	16	18	34	7	13	20	7	2	—	—
1751	16	15	31	11	7	18	8	—	—	2
1752	16	16	32	7	12	19	9	3	—	2
1753	21	20	41	10	7	17	6	1	—	—
1754	20	14	34	11	10	21	15	2	—	1
1755	24	15	39	8	13	21	7	2	—	1
1756	28	20	48	12	10	22	7	—	—	1
1757	19	10	29	14	17	31	3	1	—	1
1758	14	18	32	8	19	27	27	—	—	2
1759	19	17	36	14	16	30	12	2	—	1
1760	16	22	38	13	11	24	4	2	—	2
1761	13	15	28	9	9	18	5	3	1	1
1762	16	16	32	10	17	27	12	—	—	—
1763	24	12	36	13	18	31	5	1	1	3
1764	14	21	35	8	10	18	12	—	—	2
1765	17	19	36	23	15	38	3	1	1	—
1766	19	14	33	7	4	11	11	—	—	2
1767	18	18	36	6	11	17	5	1	—	—
1768	15	23	38	8	15	23	10	—	—	1
1769	16	12	28	7	19	26	8	4	—	—
1770	18	24	42	10	11	21	9	2	—	—
1771	20	17	37	11	6	17	5	3	—	1
1772	12	14	26	7	12	19	8	3	—	—
1773	10	22	32	9	13	22	9	—	—	2
1774	17	16	33	15	12	27	3	—	—	1
1775	14	16	30	11	17	28	8	1	—	1
1776	12	19	31	14	20	34	10	1	—	2
1777	15	9	24	12	9	21	9	2	—	2
1778	14	17	31	30	32	62	9	2	—	2
1779	20	25	45	9	8	17	9	—	—	3
1780	11	11	22	9	10	19	5	1	—	1
1781	19	19	38	8	21	29	6	—	—	4
1782	17	10	27	18	11	29	8	—	—	1
1783	10	16	26	10	7	17	8	1	1	—
1784	10	15	25	5	8	13	7	—	2	1
1785	16	11	27	9	13	22	12	1	1	1
1786	12	13	25	5	11	16	10	1	—	3

Korpo:

år.	Födde.			Döde.			Vigde par.	Död-födde.	Oäkta barn.	Mödrar för tvilling.
	män.	kvin.	Summa.	män.	kvin.	Summa.				
1787	21	24	45	34	21	55	14	1	1	—
1788	24	21	45	20	12	32	11	—	1	—
1789	15	16	31	25	25	50	1	1	—	—
1790	24	17	41	10	19	29	12	3	1	1
1791	23	22	45	12	15	27	20	1	—	—
1792	31	22	53	16	11	27	24	1	1	1
1793	33	25	58	5	17	22	9	3	2	2
1794	20	28	48	14	18	32	17	2	1	2
1795	27	25	52	11	88	29	7	1	—	3
1796	27	24	51	10	13	23	7	4	2	1
1797	24	27	51	18	11	29	10	2	—	1
1798	32	22	54	19	11	30	14	2	2	3
1799	22	29	51	21	14	35	12	1	—	3
1800	21	22	43	26	32	58	7	—	1	2
1801	21	21	42	9	10	19	2	1	2	2
1802	21	24	45	19	11	30	10	3	1	5
1803	15	24	39	13	10	23	10	—	—	—
1804	20	25	45	21	18	39	17	—	—	2
1805	24	17	41	10	4	14	12	1	3	2
1806	19	21	40	13	16	29	5	1	—	1
1807	21	19	40	8	13	21	9	—	—	—
1808	15	18	33	10	13	23	9	—	—	—
1809	8	19	27	18	14	32	4	—	1	1
1810	7	19	26	10	12	22	16	—	3	—
1811	15	21	36	8	9	17	11	—	1	1
1812	20	17	37	12	12	24	11	1	1	2
1813	15	14	29	9	12	21	19	—	1	—
1814	17	18	35	17	13	30	6	—	1	—
1815	23	15	38	13	17	30	19	1	1	—
1816	18	18	36	13	14	27	20	1	2	—
1817	24	19	43	12	13	25	15	1	1	1
1818	19	21	40	11	18	29	12	—	—	1
1819	25	17	42	23	14	37	8	—	2	—
1820	14	7	21	19	16	35	14	—	—	1
1821	19	18	37	20	20	40	38	1	—	1
1822	25	17	42	11	13	24	26	—	—	1
1823	20	28	48	11	14	25	20	2	3	1
1824	29	23	52	24	10	34	17	—	1	1

Houtskär:

År.	Födde.			Döde.			Vigde par.	Död-födde.	Oäkta barn.	Mödrar för tvilling	
	män.	kvin.	Summa.	män.	kvin.	Summa.					
1787	13	15	28	7	10	17	10	2	—	—	
1788	18	9	27	15	21	36	7	—	—	—	
1789	17	13	30	13	17	30	11	—	—	1	
1790	10	11	21	9	9	18	11	—	—	1	
1791	22	13	35	23	15	38	13	2	1	1	
1792	23	14	37	11	15	26	17	2	1	2	
1793	13	18	31	21	15	36	10	4	—	2	
1794	19	18	37	13	15	28	6	2	2	1	
1795	20	10	30	27	27	54	15	1	3	1	
1796	16	23	39	6	7	13	10	—	—	—	
1797	20	16	36	11	12	23	17	1	2	2	
1798	11	21	32	8	15	23	9	2	—	2	
1799	30	8	38	12	11	23	6	1	—	2	
1800	16	15	31	10	15	25	12	1	1	1	
1801	19	19	38	12	10	22	12	1	1	1	
1802	22	23	45	19	10	29	7	2	—	—	
1803	17	11	28	13	15	28	9	2	—	2	
1804	18	24	42	22	14	36	12	—	—	—	
1805	31	26	57	15	16	31	9	1	1	1	1 moder födde trillingar.
1806	15	21	36	17	17	34	6	1	1	1	
1807	23	13	36	12	15	27	9	3	1	—	
1808	12	11	23	19	16	35	7	4	—	—	
1809	10	16	26	19	16	35	10	1	1	2	
1810	23	19	42	19	14	33	7	—	1	2	
1811	16	14	30	7	13	20	10	2	—	—	
1812	16	18	34	17	17	34	13	—	1	—	
1813	22	13	35	16	15	31	5	1	2	3	
1814	15	14	29	14	12	26	16	—	2	—	
1815	13	22	35	18	19	37	11	2	—	—	
1816	18	21	39	10	16	26	10	1	1	1	
1817	18	23	41	6	13	19	11	3	2	2	
1818	17	15	32	12	7	19	8	—	—	1	
1819	23	18	41	16	17	33	10	1	1	—	
1820	15	17	32	17	14	31	11	1	1	1	
1821	18	19	37	25	26	51	8	1	1	1	
1822	16	26	42	20	12	32	12	2	4	—	1 moder födde trillingar.
1823	31	12	43	13	14	27	11	4	—	1	
1824	30	15	45	8	3	11	13	2	—	2	

Korpo:

år.	Födde.			Döde.			Vigde par.	Död-födde.	Oäkta barn.	Mödrar för tvilling.	
	män.	kvin.	Summa.	män.	kvin.	Summa.					
1825	27	17	44	17	9	26	15	—	1	—	
1826	27	20	47	11	13	24	20	1	—	1	
1827	18	23	41	12	11	23	16	2	—	—	
1828	28	23	51	18	11	29	11	3	4	4	
1829	25	24	49	20	7	27	13	1	4	2	
1830	28	14	42	17	15	32	12	2	2	—	
1831	16	22	38	18	16	34	22	2	2	—	
1832	19	30	49	19	16	35	15	1	—	1	
1833	21	33	54	15	26	41	8	—	—	—	
1834	22	15	37	16	18	34	19	2	1	1	
1835	25	22	47	17	24	41	16	3	1	—	
1836	28	24	52	23	8	31	13	1	1	2	
1837	23	27	50	9	12	21	11	1	2	1	
1838	21	21	42	15	16	31	11	4	3	—	
1839	20	16	36	14	15	29	17	—	3	—	
1840	28	24	52	15	26	41	18	4	3	1	
1841	23	19	42	21	15	36	13	—	1	—	
1842	17	18	35	13	19	32	16	1	1	—	
1843	20	32	52	28	27	55	16	—	3	1	
1844	27	22	49	16	16	32	33	1	2	3	
1845	20	27	47	10	15	25	15	4	4	1	
1846	18	22	40	13	22	35	13	—	3	1	
1847	26	17	43	14	22	36	10	2	1	—	
1848	26	23	49	21	18	39	17	3	1	2	
1849	21	27	48	15	23	38	22	3	3	3	
1850	30	32	62	22	19	41	14	1	—	1	
1851	24	20	44	19	13	32	18	4	—	1	
1852	29	26	55	19	20	39	17	2	1	2	
1853	23	26	49	19	15	34	17	2	1	2	
1854	24	23	47	19	17	36	16	1	2	—	
1855	31	22	53	33	31	64	12	2	2	—	
1856	11	12	23	46	41	87	15	—	2	—	
1857	27	20	47	46	38	84	14	2	2	2	
1858	31	26	57	54	31	81	22	3	2	1	
1859	32	38	70	20	35	55	13	5	3	1	
1860	31	24	55	25	21	46	14	3	6	2	
1861	23	19	42	21	17	38	19	2	—	—	1 moder födde trillingar.
1862	39	27	66	19	23	42	25	—	1	1	

Houtskär:

år.	Födde.			Döde.			Vigde par.	Död-födde.	Oäkta barn.	Mödrar för tvilling.
	män.	kvin.	Summa.	män.	kvin.	Summa.				
1825	19	18	37	9	9	18	8	—	—	1
1826	10	21	31	17	11	28	12	—	1	2
1827	25	24	49	6	8	14	14	—	2	—
1828	18	19	37	16	8	24	10	—	2	—
1829	19	24	43	13	19	32	7	2	1	—
1830	17	17	34	18	10	28	8	—	2	1
1831	21	15	36	16	25	41	9	2	2	—
1832	24	10	34	21	17	38	5	—	—	1
1833	19	16	35	28	19	47	10	2	—	1
1834	25	18	43	8	16	24	11	2	1	1
1835	21	18	39	19	5	24	19	1	1	—
1836	24	17	41	11	16	27	11	—	3	2
1837	15	26	41	11	10	21	8	1	4	—
1838	16	18	34	11	14	25	9	1	1	1
1839	23	20	43	15	22	37	10	1	1	1
1840	25	18	43	14	11	25	13	1	—	—
1841	23	20	43	12	7	19	15	1	—	1
1842	16	25	41	18	11	29	5	—	2	—
1843	17	29	46	26	16	42	12	—	1	2
1844	33	16	49	16	16	32	16	1	1	2
1845	19	25	44	12	7	19	13	—	5	—
1846	18	22	40	13	17	30	8	1	—	1
1847	15	15	30	13	19	32	12	—	—	2
1848	18	22	40	17	16	33	9	—	2	—
1849	20	32	52	18	32	50	12	3	2	1
1850	26	18	44	21	17	38	17	1	3	1
1851	23	20	43	19	13	32	11	—	3	1
1852	21	27	48	13	17	30	15	1	1	2
1853	19	24	43	25	26	51	13	3	3	—
1854	Uppgifter saknas.									
1855	15	13	28	39	37	76	3	1	1	—
1856	13	9	22	35	42	77	6	—	—	—
1857	27	31	58	22	20	42	14	—	3	2
1858	25	23	48	34	27	61	23	1	—	2
1859	29	19	48	21	34	55	14	—	4	2
1860	23	14	37	21	24	55	15	3	2	1
1861	31	25	56	16	24	40	16	—	2	—
1862	19	18	37	19	23	42	14	1	1	3

Korpo:

år.	Födde.			Döde.			Vigde par.	Död födde.	Oäkta barn.	Mödrar för tvilling.
	män.	kvin.	Summa.	män.	kvin.	Summa.				
1863	23	21	44	17	15	32	18	3	3	2
1864	25	33	58	12	11	23	18	2	4	—
1865	39	31	70	16	15	31	13	—	2	2
1866	36	31	67	12	10	22	10	—	2	4
1867	34	28	62	41	25	66	18	3	4	1
1868	24	27	51	22	14	36	14	1	2	—
1869	33	30	63	17	19	36	14	2	7	1
1870	31	38	69	17	18	35	12	1	5	2
1871	25	34	59	14	11	25	15	1	4	3
1872	41	34	75	20	19	39	17	1	8	2
1873	22	36	58	21	22	43	14	1	11	2
1874	30	45	75	33	26	59	16	3	10	2
1875	39	32	71	18	20	38	18	2	9	—

Häraf framgår att i medeltal

Föddes i Korpo.

	män.	kvin.
1750—60	21	21
1760—70	22	19
1770—80	21	22
1780—90	20	20
1790—1800	26	25
1800—10	17	20
1810—20	20	16
1820—30	24	20
1830—40	22	23
1840—50	23	24
1850—60	26	24
1860—70	31	29
1870—75	31	36

Dogo i Korpo.

	män.	kvin.
1750—1800	22	21
1800--1850	21	21
1850—1875	29	30

Dogo i Korpo.

	män.	kvin.
1750—1800	14	15
1800—1850	15	14
1650—1875	23	20

	män.	kvin.
1750—60	12	15
1760—70	12	12
1770—80	14	16
1780—90	17	17
1790—1800	15	16
1800—1810	13	13
1810—20	13	13
1820—30	16	12
1830—40	16	16
1840—50	17	19
1850—60	30	26
1860—70	19	16
1870—75	21	19

Öfverskottet af antalet födde utöfver antalet döde utgör sålunda i medeltal uti Korpo 14 personer årligen. Det för folkförökningen mest gynnsamma året var 1866 då de

Houtskär:

år.	Födde.			Döde.			Vigde par.	Död-födde.	Oäkta barn.	Mödrar för tvilling.
	män.	kvin.	Summa.	män.	kvin.	Summa.				
1863	23	22	44	17	15	52	18	3	3	—
1864	28	23	51	18	16	34	15	1	1	1
1865	22	31	53	20	10	30	11	—	3	1
1866	27	20	47	19	15	34	13	2	1	1
1867	29	22	51	38	37	75	13	4	—	2
1868	25	27	52	22	17	39	10	1	2	—
1869	26	27	53	18	11	29	14	—	1	2
1870	29	19	48	8	17	25	9	2	—	2
1871	27	30	57	12	35	37	12	1	1	2
1872	25	34	59	15	14	29	17	1	7	—
1873	31	19	50	12	16	28	7	—	1	—
1874	26	32	58	16	23	39	13	—	4	—
1875	31	34	65	20	23	43	6	1	3	2

Häraf framgår att i medeltal

Föddes i Houtskär.

	män.	kvin.
1750—60	19	19
1760—70	17	17
1770—80	15	17
1780—90	15	13
1790—1800	19	16
1800—1810	19	17
1810—20	17	18
1820—30	20	20
1830—40	21	19
1840—50	20	22
1850—60	21	19
1860—70	26	23
1870—75	28	30

Dogo i Houtskär.

	män.	kvin.
1750—1800	17	16
1800—1850	19	19
1850—1875	25	24

Dogo i Houtskär.

	män.	kvin.
1750—1800	12	13
1800—1850	15	14
1850 —1875	20	21

Dogo i Houtskär.

	män.	kvin.
1750—1760	11	12
1760—70	10	12
1770—80	13	14
1780—90	10	13
1790—1800	14	16
1800—1810	17	14
1810—20	13	14
1820—30	15	12
1830—40	15	15
1840—50	17	15
1850—60	26	26
1860—70	19	18
1870—75	15	20

Öfverskottet af antalet födde utöfver antalet döde utgör sålunda i medeltal uti Houtskär 8 personer årligen. Det för folkförökningen mest gynnsamma året var 1827 då de

föddas antal öfversteg de dödas med 45 personer och dernäst 1863 och 1865 med ett öfverskott af 39, 1793 och 1872 med ett öfverskott af 36. Det för folkförökningen minst gynnsamma år var 1856 då 64 flere dogo än föddes och dernäst 1857 då de dödas antal öfversteg de föddas med 37 personer, 1781 med 27, 1858 med 24.

Folkmängdens varierande beroende af öfverskottet in-

Korpo:

1825—		1835—		1845—		1855—		1865—		1875.	
	män.	kvin.	män.	kvin.	män.	kvin.	män.	kvin.	män.	kvin.
Öfversk. af inflyt.	4	—	—	19	—	—	—	—	44	1
Öfversk. af utflyt.	—	15	10	—	53	26	18	21	—	—

Såsom i skärgården öfverhufvud, rensa här friska hafsvindar luften om sommaren och mildra kölden under vintern, hvarigenom klimatet blir jemnare och mer tempereradt, än hvad fallet är i det inre af landet. I följd häraf är också helsotillståndet ovanligt godt, men så är ock svårigheten att erhålla läkarehjelp, när sådan vore af nöden, ovanligt stor. Dessa socknar höra nemligen till Rimito provinsialläkare distrikt, hvars i Nådendal bosatte läkare är skyldig att vid kallelse besöka äfven Korpo och Houtskär. Genom storm och motvind eller menföre kan dock en dylik

föddas antal öfversteg de dödas med 35 personer och dernäst 1824 med ett öfverskott af 34, 1872 med ett öfverskott af 30 och 1779 med ett öfverskott af 28. Det för folkförökningen minst gynnsamma år var 1856 då 55 flere dogo än föddes och dernäst 1855 då de dödas antal öfversteg de föddas med 49 personer, 1778 med 31.

och utflyttade personer gestaltar sig på följande sätt:

Houtskär:

	1825—		1835—		1845—		1855—		1865—		1875.	
	män.	kvin.	män.	kvin.	män.	kvin.	män.	kvin.	män.	kvin.	män.	kvin.
Öfversk. af inflyt.	9	14	—	—	—	1	—	—	28	24		
Öfversk. af utflyt.	—	—	9	6	—	—	27	24	—	—		

resa upptaga flera dygn. Derföre är presten vanligen den, som äfven på detta fält får tillhandagå folket med råd och dåd. Vid botande af benbrott, sår och ledvrickningar innehafva likväl några bland allmogen sjelf en icke ringa på erfarenhet grundad skicklighet. Ytterst allmänna äro hvarjehanda slag af utslagssjukdomar, vattenreform och hudåkommor öfverhufvud. Venerisk sjukdom föga spridd. Från och med 1750 har döden förvållats af följande sjukdomar och händelser:

Korpo:

	Lungsot, bröst-sjuka.	Hetsig feber.	Håll & stygn bröstfeber.	Koppor.	Vattusot.	Frossa.	Gikt, ledvärk och torrvärk.	Okänd barn-sjukdom.	Ålderdom.	Drunknade.	Barnsbörd.	
1750	3	3	4	—	—	1	3	8	1	1	—	
1751	2	12	3	4	—	1	1	6	6	—	—	
1752	2	2	1	5	—	—	—	8	4	2	—	
1753	—	2	—	3	—	—	—	6	6	—	—	
1754	1	3	—	8	—	1	—	2	7	—	—	
1755	4	—	—	2	—	1	3	9	2	—	—	
1756	—	1	—	—	—	2	—	6	5	3	—	
1757	—	6	3	—	—	7	4	8	7	—	—	
1758	3	7	10	1	—	8	—	9	4	—	1	
1759	—	2	3	8	—	5	—	6	6	—	—	
1760	—	3	2	1	—	2	—	4	5	—	1	
1761	—	2	3	—	—	—	1	11	2	—	—	
1762	3	4	—	—	—	7	—	5	4	—	1	
1763	6	5	3	—	—	—	3	5	4	1	—	4 döda af buk-ref.
1764	2	5	4	1	—	1	2	11	3	—	—	
1765	—	—	—	22	1	2	1	—	3	—	1	
1766	2	2	4	—	1	5	—	—	7	3	—	
1767	1	4	3	—	—	1	2	3	4	—	—	
1768	2	3	—	—	1	—	1	7	10	—	—	
1769	3	1	—	—	1	1	—	7	6	—	1	
1770	—	1	—	—	—	—	—	7	5	—	—	
1771	—	1	—	6	—	—	—	8	6	1	—	
1772	1	4	—	1	1	1	—	4	4	2	—	
1773	2	—	3	2	—	—	—	4	2	1	—	5 d. af rötfeber.
1774	—	1	1	2	—	—	—	3	6	—	—	
1775	—	—	2	1	—	6	1	14	8	—	—	3 d. af d:o.
1776	—	1	2	—	3	7	—	6	6	—	—	18 d. af d:o.
1777	—	1	1	—	3	2	—	14	8	4	—	2 d. af d:o.
1778	—	1	1	12	—	10	—	9	9	1	1	
1779	—	4	2	1	1	3	—	6	3	—	—	
1780	—	—	—	—	1	5	—	9	7	—	1	1 d. af rödsot.
1781	—	—	7	—	—	4	—	9	4	—	1	35 d. af d:o.
1782	—	2	—	1	—	3	—	9	8	2	—	2 d. af d:o.
1783	—	1	2	—	2	—	—	5	5	3	—	
1784	3	1	2	—	—	—	—	4	9	—	2	
1785	1	—	2	—	—	1	—	4	4	2	—	

Houtskär:

	Lungsot, bröstsjuka.	Hetsig feber.	Håll & stygn bröstfeber.	Koppor.	Vattusot.	Frossa.	Gikt, ledvärk och torrvärk.	Okänd barnsjukdom.	Ålderdom.	Drunknade.	Barnsbörd.	
1750	11	—	—	2	—	—	—	2	2	—	1	—
1751	3	—	—	—	—	—	—	2	3	3	—	—
1752	3	—	—	—	—	1	—	4	1	—	—	7 omkomna af os.
1753	2	—	—	2	1	—	1	3	1	1	—	
1754	3	—	—	2	—	—	—	3	1	2	1	—
1755	1	1	—	4	—	—	—	7	1	—	2	—
1756	1	—	—	—	—	—	1	10	5	1	—	
1757	—	2	2	—	—	—	—	7	6	—	1	8 döda af kikhosta.
1758	1	—	6	—	—	—	2	9	4	—	1	
1759	1	—	—	20	—	—	—	3	2	1	—	
1760	4	—	—	—	1	1	—	11	3	—	1	
1761	4	—	—	—	—	—	—	5	6	—	—	
1762	1	—	4	4	—	—	—	8	10	—	—	
1763	2	—	3	3	—	—	—	13	5	2	—	
1764	—	—	—	—	—	—	—	11	5	—	—	
1765	1	—	1	18	—	—	1	7	3	3	—	
1766	1	—	—	—	—	—	—	6	1	1	—	
1767	3	—	—	—	—	3	—	4	5	—	—	
1768	3	4	—	—	—	—	—	8	6	—	—	
1769	3	—	1	—	—	—	—	9	3	1	—	8 d. af kikhosta.
1770	1	—	2	—	—	—	—	12	4	—	1	
1771	—	—	—	2	—	—	—	6	6	2	—	
1772	1	3	2	—	—	—	—	3	8	—	—	
1773	3	1	—	—	—	—	3	7	7	—	—	
1774	—	1	—	—	—	1	—	10	4	1	—	
1775	—	—	—	—	—	—	—	7	7	—	—	5 d. af kikhosta.
1776	2	—	1	—	4	1	—	11	5	—	—	
1777	1	—	2	1	1	1	—	7	2	—	1	
1778	—	—	—	36	—	1	—	6	9	4	2	
1779	—	—	1	—	—	—	1	7	5	—	—	
1780	—	—	1	—	1	—	—	9	4	1	—	
1181	—	—	—	—	—	—	—	12	5	1	2	
1782	1	—	10	—	—	—	—	9	2	—	—	5 d. af kikhosta.
1783	—	—	5	—	—	—	—	5	1	—	—	
1784	—	—	1	—	1	—	—	4	3	—	—	
1785	—	—	4	—	—	—	—	3	9	2	—	

Korpo:

	Lungsot, bröst-sjuka.	Hetsig feber.	Håll & stygn bröstfeber.	Koppor.	Vattusot.	Frossa.	Gikt, ledvärk och torrvärk.	Okänd barn-sjukdom.	Ålderdom.	Drunknade.	Barnsbörd.	
1786	—	4	1	—	2	2	1	7	5	—	—	
1787	—	1	1	31	—	1	—	7	6	—	—	
1788	—	2	3	7	1	2	—	5	8	3	—	6 d. af rödsot.
1789	5	2	1	—	2	4	—	8	16	2	—	14 d. af rötfeber.
1790	—	2	2	—	2	1	—	3	5	—	2	6 d. af d:o.
1791	—	—	4	—	—	—	—	10	3	—	—	12 d. af d:o.
1792	4	—	6	—	—	—	—	6	15	2	—	
1793	—	—	3	—	—	2	—	10	3	—	1	
1794	—	2	—	2	—	3	—	13	11	—	—	
1795	3	—	4	2	—	3	—	9	3	3	—	
1796	—	—	4	—	4	—	—	7	4	1	—	
1797	1	—	4	—	1	1	—	10	2	2	1	
1798	2	—	1	—	3	—	—	14	2	—	—	
1799	1	1	5	1	1	1	—	12	7	1	—	
1800	1	—	1	19	3	—	—	10	3	—	—	13 d. af kikhosta.
1801	—	—	2	—	1	2	—	7	1	—	1	
1802	2	—	3	—	4	—	—	8	7	2	—	
1803	2	3	4	—	2	1	—	6	1	—	—	
1804	5	—	3	4	2	—	1	10	6	2	—	
1805	2	—	2	1	—	—	—	9	5	—	—	
1806	1	—	2	—	1	2	1	7	10	2	—	
1807	3	—	—	—	—	—	—	6	5	—	1	
1808	—	—	1	—	3	—	1	4	4	1	2	
1809	2	—	1	1	3	—	—	9	11	—	2	7 d. af rötfeber.
1810	2	—	4	—	2	—	—	5	8	—	—	
1811	1	—	3	—	—	—	—	9	9	—	1	
1812	2	2	1	1	1	1	—	6	9	—	—	
1813	2	—	1	—	2	—	1	3	7	3	—	
1814	2	1	3	—	2	—	—	5	10	—	1	
1815	2	1	—	—	3	—	—	6	10	4	—	
1816	1	3	4	—	—	—	—	7	10	—	—	
1817	1	—	—	—	4	—	1	4	7	1	—	
1818	1	3	3	—	—	—	1	13	4	1	2	
1819	5	7	3	—	—	—	1	13	4	1	2	
1820	2	3	2	—	2	1	1	8	9	1	—	
1821	1	—	5	—	2	5	—	12	8	1	—	

Houtskär:

	Lungsot, bröstsjuka.	Hetsig feber.	Håll & stygn bröstfeber.	Koppor.	Vattusot.	Frossa.	Gikt, ledvärk, torrvärk.	Okänd barnsjukdom.	Ålderdom.	Drunknade.	Barnsbörd.	
1786	2	—	2	—	—	—	—	7	3	—	—	
1787	1	—	2	—	—	—	1	4	4	—	—	
1788	4	2	7	—	2	—	—	2	6	—	—	6 d. af rötfeber.
1789	—	8	2	—	—	—	—	4	5	2	—	
1790	—	—	1	—	—	—	—	5	3	2	1	
1791	1	3	7	—	1	—	—	10	2	3	2	3 d. af rödsot.
1792	—	—	4	—	2	—	1	9	4	—	—	
1793	1	—	3	—	6	—	—	13	6	1	—	3 d. af kikhosta.
1794	—	3	—	—	2	—	—	10	5	—	—	6 d. af d:o.
1795	4	—	4	29	1	—	—	9	3	—	—	
1796	—	—	—	—	—	—	—	3	9	—	—	
1797	—	—	6	—	—	—	—	9	5	—	—	
1798	—	—	7	—	—	—	1	8	3	—	2	
1799	—	1	3	—	—	—	—	8	9	1	—	
1800	3	6	5	6	—	—	—	2	6	—	—	
1801	—	—	3	—	—	—	1	6	9	2	1	
1802	1	—	3	—	1	—	1	15	6	1	—	
1803	1	1	2	—	—	—	—	9	10	2	1	
1804	—	—	4	—	1	—	1	18	4	1	—	4 d. af kikhosta.
1805	—	—	3	—	2	—	—	16	4	—	1	
1806	1	—	3	—	2	—	—	3	7	1	2	13 d. af kikhosta.
1807	2	—	4	—	1	1	—	8	7	2	—	
1808	2	—	9	—	2	—	—	5	10	—	2	
1809	1	—	15	—	1	—	—	4	12	—	—	
1810	—	—	9	—	4	—	—	5	5	3	1	
1811	1	—	2	—	—	—	2	7	5	—	2	
1812	—	1	10	—	2	1	—	6	10	—	—	
1813	—	—	4	—	1	—	4	13	7	1	1	
1814	2	—	6	—	—	—	—	5	10	2	—	
1815	2	3	4	—	—	—	—	10	12	—	—	
1816	1	1	2	—	—	—	—	1	6	1	—	10 d. af mässling.
1817	—	1	1	—	—	—	—	8	6	—	2	
1818	—	—	1	—	—	—	1	8	6	3	—	
1819	—	—	6	—	—	—	—	8	10	5	—	
1820	—	9	—	—	—	6	1	7	5	2	—	
1821	1	2	2	23	1	2	—	5	8	1	—	6 d. af mässling.

Korpo:

	Lungsot, bröstsjuka.	Hetsig feber.	Håll & stygn bröstfeber.	Koppor.	Vattusot.	Frossa.	Gikt, ledvärk, torrvärk.	Okänd barnsjukdom.	Ålderdom.	Drunknade.	Barnsbörd.	
1822	2	—	4	—	—	1	1	5	6	1	1	
1823	1	—	—	—	—	—	—	14	4	1	1	
1824	1	—	—	—	4	—	2	8	10	5	—	
1825	4	—	1	—	2	—	1	10	4	2	—	
1826	1	1	1	—	1	1	2	6	3	5	2	
1827	4	—	—	—	3	—	2	1	10	1	—	
1828	2	2	—	—	—	1	3	8	6	1	—	
1829	8	—	2	—	—	—	—	3	8	—	—	
1830	4	—	2	—	1	1	1	12	6	—	—	
1831	4	—	7	—	—	—	5	7	11	—	—	
1832	—	1	7	—	2	—	4	6	11	1	—	
1833	2	—	8	—	3	—	6	6	7	1	—	
1834	—	—	7	—	1	—	3	9	7	3	1	
1835	—	—	6	—	4	1	1	13	9	3	3	
1836	1	—	1	—	1	—	3	11	7	4	—	
1837	1	—	2	—	3	—	3	3	6	3	—	
1838	2	—	3	—	—	—	2	10	9	1	—	
1839	—	—	5	—	2	—	5	4	8	3	1	
1840	—	—	6	—	—	—	4	12	13	3	—	
1841	2	—	5	—	2	—	6	4	11	3	—	
1842	1	—	1	—	4	—	—	9	12	—	—	
1843	—	—	7	—	3	—	1	10	9	5	1	16 d. af mässling.
1844	1	1	1	—	4	—	3	4	11	1	—	
1845	—	—	2	—	2	—	—	4	10	3	1	
1846	5	3	2	—	1	—	—	5	12	4	1	
1847	2	3	4	—	6	—	—	9	7	1	—	
1848	2	3	2	2	—	—	2	10	8	1	1	
1849	1	4	3	7	—	—	—	8	5	2	1	
1850	3	5	5	—	2	—	—	7	8	2	1	4 d. af kikhosta.
1851	1	3	4	—	1	—	—	7	7	2	—	
1852	1	4	5	—	—	—	—	8	9	5	1	
1853	5	4	3	—	1	—	—	9	2	1	1	
1854	—	4	3	—	4	—	—	6	8	—	3	
1855	10	12	6	—	5	2	—	7	8	1	1	6 d. af scharlakansfeber.
1856	2	8	12	—	12	19	—	9	14	1	—	5 d. af bukref och 4 af slag.

Houtskär:

	Lungsot, bröstsjuka.	Hetsig feber.	Håll & stygn bröstfeber.	Koppor.	Vattusot.	Frossa.	Gikt, ledvärk, torrvärk.	Okänd barnsjukdom.	Ålderdom.	Drunknade.	Barnsbörd.	
1822	—	—	4	—	3	—	1	8	7	7	1	
1823	—	1	5	—	—	3	—	9	7	1	—	
1824	—	—	2	—	—	—	—	4	4	1	—	
1825	—	1	2	—	1	—	—	7	6	—	—	
1826	—	—	2	2	2	—	—	4	11	2	1	
1827	—	1	—	—	1	—	—	4	3	2	—	
1828	—	2	3	—	—	2	—	7	6	—	1	
1829	—	4	3	—	2	2	—	9	6	1	—	
1830	1	2	2	—	—	—	—	10	8	1	—	
1831	1	2	1	—	3	4	2	11	11	—	1	
1832	—	2	4	—	—	3	2	12	10	2	—	
1833	1	6	10	7	1	—	1	9	8	—	—	
1834	1	2	6	—	3	—	3	3	3	—	—	
1835	2	3	2	—	1	—	—	4	2	5	—	
1836	—	3	3	—	—	—	3	7	9	1	—	
1837	1	—	2	—	3	—	1	7	3	—	1	
1838	—	3	4	—	2	—	—	3	5	2	—	
1839	1	2	2	1	1	—	—	16	4	1	1	4 d. af bukref.
1840	—	1	6	2	1	—	—	7	4	1	—	
1841	—	3	1	—	—	—	—	8	3	2	1	
1842	1	—	1	—	—	—	—	8	1	7	1	6 d. af kikhosta.
1843	1	1	2	—	1	—	1	8	2	2	1	8 d. af mässling,
1844	1	4	3	—	2	—	—	10	7	1	1	8 af strypsjuka.
1845	1	2	4	—	—	—	—	3	4	—	1	
1846	1	1	3	—	3	1	1	5	4	1	2	
1847	6	1	2	—	—	1	—	5	3	1	—	
1848	3	3	1	—	1	5	1	3	5	—	1	
1849	3	4	4	4	3	—	1	7	4	4	1	
1850	2	1	5	1	2	—	1	5	3	1	—	4 d. af kikhosta.
1851	3	1	3	—	1	—	1	3	2	4	—	7 d. af rödsot.
1852	2	1	4	—	2	—	1	5	4	2	—	
1853	4	3	3	—	2	—	2	5	4	3	—	5 d. af bukref, 6 halsfluss.
1854	Uppgifter saknas.											
1855	4	23	2	—	—	16	2	3	11	2	1	
1856	2	5	14	—	11	15	1	4	7	2	—	6 d. af halsfluss

Korpo:

	Lungsot, bröst-sjuka.	Hetsig feber.	Håll & stygn bröstfeber.	Koppor.	Vattusot.	Frossa.	Gikt, ledvärk, torrvärk.	Okänd barn-sjukdom.	Ålderdom.	Drunknade.	Barnsbörd.	
1857	1	1	8	1	2	3	1	17	7	1	1	7 d. af rötfeber, 17 af halsfluss, 5 strypsjuka.
1858	1	15	15	—	3	8	—	13	5	3	5	5 d. af rötfeber, 6 af halsfluss.
1859	3	13	5	—	—	7	—	—	12	4	1	
1860	3	12	5	—	2	4	—	—	6	8	1	
1861	7	9	—	—	1	2	1	7	5	1	1	
1862	5	4	—	—	2	3	—	6	7	1	2	6 d. af mässling.
1863	2	2	—	—	1	—	1	3	6	6	—	
1864	4	2	—	—	—	—	1	8	1	1	2	
1865	1	1	—	—	2	—	—	12	4	2	1	
1866	Uppgifter saknas.											
1867	2	21	3	8	1	—	2	9	8	2	1	De under dessa år upptagna fall af hetsig feber = thyfus.
1868	1	3	5	—	4	—	—	3	9	—	—	
1869	4	—	8	—	2	—	2	5	6	2	—	
1870	9	1	4	—	2	—	4	3	—	1	1	
1871	4	—	3	—	2	1	2	5	—	—	1	
1872	6	—	8	—	—	1	5	2	—	4	—	
1873	3	2	4	—	—	2	2	3	4	4	2	3 d. af kräfta i magen.
1874	3	—	1	13	1	1	2	8	4	1	—	5 d. af scharla-kansfeber.
1875	3	—	5	—	2	1	3	3	3	—	—	

Angifvet i procent af samtliga döda, har sålunda i Korpo: Lungsot skördat 6,45%, Hetsig feber 6,99%, Håll och stygn 6,83%, Koppor 4,69%, Vattusot 4,36%, Frossa 4,57%, Gikt 3,99%, Okänd barnsjukdom 23,41%, Ålderdom 20,61%, Drunkning 4,38%, Barnsbörd 1,96%, o. s. v.

I Houtskär åter har Lungsot skördat 5,17%, Hetsig feber 5,78%, Håll och stygn 10,08%, Koppor 5,94%, Vattusot 3,36%, Frossa 2,45%, Gikt 1,49%, Okänd barnsjukdom 21,89%, Ålderdom 16,09%, Drunkning 3,79%, Barnsbörd 1,54%.

Houtskär:

	Lungsot, bröstsjuka.	Hetsig feber.	Håll & stygn bröstfeber.	Koppor.	Vattusot.	Frossa.	Gikt, ledvärk, torrvärk.	Okänd barnsjukdom.	Ålderdom.	Drunknade.	Barnsbörd.	
1857	3	4	4	—	2	2	—	3	4	1	1	
1758	2	24	5	—	2	1	1	5	1	—	—	8 d. af halsfluss
1859	4	13	2	—	4	2	3	4	3	1	1	5 d. af bukref.
1860	2	14	5	—	1	4	—	6	6	1	—	9 d. af bukref.
1861	5	6	4	—	5	1	—	5	3	—	—	
1862	4	2	4	—	4	2	1	6	2	1	2	
1863	7	4	3	—	2	—	—	4	—	2	—	
1864	5	2	2	—	1	—	1	5	4	2	2	
1865	5	2	3	3	2	—	—	3	2	1	—	
1866	3	1	5	1	2	—	—	3	2	1	—	
1867	3	3	1	32	1	—	—	6	5	—	—	6 d. af kikhosta.
1868	1	6	6	—	2	—	1	2	5	—	—	
1869	—	2	1	—	—	—	—	2	6	—	—	4 d. af bukref, 5 af halsfluss.
1870	1	2	3	—	—	—	—	7	2	3	1	
1871	6	—	9	—	1	—	—	8	2	—	2	
1872	4	1	4	—	—	2	—	2	4	2	—	
1873	2	—	3	—	—	1	—	1	4	1	—	5 d. af halsfluss.
1874	3	—	2	6	1	2	—	1	7	3	—	3 d. af messling.
1875	5	—	6	—	3	—	1	4	5	1	—	5 d. af bukref.

Af dödsorsakerna kunna vi icke undgå att fästa oss vid det höga procenttal rubriken „genom drunkning omkomne“ företer. Mera sällan har dock drunkning förvållats genom kullsegling, oftare genom nedgång på svag is eller vid sälskytte. Af sjukdomar se vi hetsig feber, håll och stygn samt lungsot skördat talrika offer. Siffran för de genom frossa döde är äfven jemförelsevis ovanligt hög. Under vissa år hafva äfven kopporna härjat på ett fasaväckande sätt. Efter vaccinationens införande har dock deras framfart något stäfjats, men likväl ej upphört, ty hos en stor del af allmogen kvarstår än en viss afvoghet emot vaccinen och denna fördom underhålles genom illa aflönade vaccinatörers likgiltighet och deras alltför ofta med föga tillbör-

lig samvetsgrannhet utförda vaccinationer. Sedan 1800 då koppympningen genom Kejserl. Finska Hushållningssällskapets bemödanden och kapellanen *C. Lembergs* upplysta nit här infördes, hafva årligen personer till följande antal blifvit vaccinerade:

I Korpo:

1800	66	1820	43	1834	64	1845	39	1856	39	1868	34
1804	158	1821	47	1835	30	1846	25	1857	35	1869	89
1805	72	1824	13	1836	33	1847	97	1858	84	1872	51
1810	44	1826	67	1837	34	1848	29	1859	76	1873	63
1811	91	1827	63	1838	81	1849	32	1860	117	1874	54
1813	36	1828	33	1839	24	1850	55	1861	58	1875	78
1814	100	1829	37	1840	44	1851	55	1862	74		
1815	46	1830	40	1841	22	1852	54	1863	52		
1816	30	1831	29	1842	32	1853	51	1864	30		
1817	55	1832	36	1843	18	1854	40	1865	63		
1818	54	1833	37	1844	45	1855	46	1867	51		

I Houtskär:

1804	40	1835	22	1846	59	1853	30	1862	34	1869	38
1822	136	1856	28	1847	38	1855	26	1863	33	1870	20
1826	37	1838	73	1848	31	1857	44	1864	34	1872	85
1829	20	1839	43	1849	42	1858	28	1865	28	1873	65
1831	11	1840	43	1850	34	1859	41	1866	31	1874	61
1833	27	1842	56	1851	40	1860	29	1867	48	1875	10
1834	14	1845	59	1852	34	1861	27	1868	27		

Medellifslängden utgör för män 36,22 år och för kvinnor 42,01 år *). Att den blir jemförelsevis ganska låg, ehuru kyrkböckerna upptaga ett icke så obetydligt antal personer aflidna vid 90 och 100 års ålder, **) härleder sig af det

*) Ehuru dessa siffror närmast afse Korpo torde de dock åtminstone i hufvudsak äfven kunna gälla för Houtskär.

**) Bland ålderstigna kunna omnämnas i Korpo: en enka från Kyrkby som dog 1704, 120 år gammal; en enka från Karby död 1733, 110 år; en enka från Vattkast död 1743, 106 år; en skräddare, enkling, från Syvälax död 1739, 102 år gammal o. s. v. I Houtskär: en enka från Träskby död 1721, 107 år g.; en inhysespiga från Mossala död 1736, 103 år; en inhysesman från Äplö död 1736, 102 år gammal o. s. v.

stora antal barn, som dö under det första lefnadsåret, ett förhållande hvarom rubriken „okänd barnsjukdom“ i ofvan anförda tabell nog tydligt vittnar. Uträknadt för hvarje decennium gestaltar sig detta förhållande på följande sätt:

I Korpo:		I Houtskär:	
1750—60	22,22%	1750—60	26,09%
1760—70	25,00%	1760—70	34,56%
1770—80	26,67%	1770—80	25,92%
1780—90	20,59%	1780—90	22,22%
1790—1800	35,49%	1790—1800	26,67%
1800—10	26,92%	1800—10	29,03%
1810—20	23,08%	1810—20	25,92%
1820—30	28,57%	1820—30	25,92%
1830—40	25,00%	1830—40	30,00%
1840—50	19,44%	1840—50	18,75%
1850—60	14,29%	1850—60	7,96%
1860—70	17,01%	1860—70	10,81%
1870—75	10,00%	1870—80	8,75%

Icke utan en viss häpnad betraktar man dessa siffror utvisande det stora antal barn, som jordats i följd af vanvård och bristande kännedom om späda barns skötsel redan innan de sett sitt första lefnadsår ändat. Att döma af vidbegåde tabell skulle det likväl tyckas, som om ifrån år 1840 de späda barnen fått åtnjuta en sundare och rationellare vård.

Hvad moralen beträffar är förhållandet öfverhufvudtaget godt, ty gröfre brottmål äro så godt som okända och mindre sådana äfven temligen sällsporda. Civila tvistemål deremot föranleda en mängd rättegångar, hvarvid Houtskärsborne i allmänhet gjort sig kände för processmakeri. Under de senaste 25 åren hafva vid häradsrätten för Korpo och Houtskärs socknars tingslag personer blifvit sakfälda för följande förbrytelser:

		1850	1851	1852	1853	1854	1855	1856	1857	1858	1859
Stöld.	Korpobor.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Houtskärb.	2	—	—	—	—	—	—	1	—	—
Snatteri.	Korpobor.	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—
	Houtskärb.	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—
Inbrott.	Korpob.	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
	Houtskärb.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Åverkan.	Korpob.	—	—	1	—	—	2	—	2	—	—
	Houtskärb.	—	1	—	2	—	—	—	—	1	—
Olofligt fiske.	Korpob.	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
	Houtskärb.	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—
Sabbats-brott.	Korpob.	—	—	1	1	—	—	—	—	—	1
	Houtskärb.	—	—	—	—	3	1	—	1	—	—
Utminutering af starka drycker.	Korpob.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
	Houtskärb.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
Slagsmål.	Korpob.	—	—	1	1	—	—	2	1	1	1
	Houtskärb.	—	1	—	1	1	—	—	—	—	—
Dryckenskap.	Korpob.	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—
	Houtskärb.	2	2	1	1	2	1	2	1	1	—
Lägersmål.	Korpob.	1	1	2	—	—	1	4	2	—	—
	Houtskärb.	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Lönnläggning af foster.	Korpob.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Houtskärb.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Svordom.	Korpob.	—	—	—	—	—	1	2	—	2	—
	Houtskärb.	—	—	—	1	3	—	1	1	—	—
Rättegångs missbruk.	Korpob.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Houtskärb.	—	—	—	3	—	2	1	—	1	—

1860	1861	1862	1863	1864	1865	1866	1867	1868	1869	1870	1871	1872	1873	1874	Summa.
—	—	—	—	—	1	—	—	2	2	—	—	—	—		5
—	1	—	1	—	—	—	—	—	1	1	—	1	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	3
—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	4
—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	6
—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	8
—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
—	—	—	1	1	—	2	4	—	—	—	—	—	—	—	10
1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	8
—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	9
—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	12
1	1	—	—	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	9
—	1	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	1	—	—	11
—	—	—	—	3	—	—	3	1	—	—	—	2	—	—	12
1	1	—	—	—	2	1	—	1	—	—	—	2	—	1	11
—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15
—	3	1	—	—	—	—	—	4	—	2	—	—	—	6	29
2	—	—	2	—	—	—	1	—	4	—	—	3	—		14
—	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—		3
—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—		2
—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—		6
—	1	—	3	—	—	1	1	—	—	—	—	1	1		14
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		0
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		7

För fullständigande af denna tabell kan det tilläggas att:

1858 fälldes 3 Korpobor för okväde.
1862 „ 1 „ för hemfridsbrott.
1872 „ 1 „ för ärekränkning.
1873 „ 2 „ för oloflig landthandel.
1874 „ 2 „ olofligt lotteri.
1874 „ 2 „ öfverdådigt kortspel.

1852 fälldes 2 Houtskärsbor för otidigt sängelag.
1854 „ 2 „ för hemfridsbrott.
1555 „ 1 „ för egenhandsrätt.
1856 „ 2 „ för enkelt hor.
1859 „ 1 „ för okväde.
1866 „ 1 „ för våld å fader.
1872 „ 1 „ för våld å svärfader.

1871 blef ett mord med åtföljande rån begånget i Korpo. Dådet föröfvades af en dräng hemma från Piikis socken, men invecklad i saken var äfven en Korpobo, torpare från Rumar, hvilken dock i brist på bevis frikändes.

Enligt anteckning i kyrkböckerna dömdes 1778 en 32-årig piga från Roslax by i Houtskär att för barnamord halshuggas och steglas. Executionen verkställdes den 13 Augusti nyssnämnda år å Vittelnäs yttersta udde i Näsby, hvarvid en skarprättare från Tavastehus utförde den ohyggliga proceduren.

Såsom en måttstock på sedligheten plägar man vanligen, ehuru måhända på icke fullt grundade skäl, anföra antalet af under året födda oäkta barn. Hvad deras antal inom ifrågavarande socknar beträffar, visa tabellerna ett anmärkningsvärdt stigande från medlet af förra seklet till närvarande tid. I medeltal föddes sålunda utom äktenskapet i

Korpo:

1755—65 hvart 139:de eller i % af hela antalet födda = 0,72%.
1765—75 „ 104:de „ „ „ = 0,96%.
1775—85 „ 210:de „ „ „ = 0,47%.
1785—59 „ 49:de „ „ „ = 2,02%.
1795—1805 „ 55:te „ „ „ = 1,81%.
1805—15 „ 28:de „ „ „ = 3,71%.
1815—25 „ 39:de „ „ „ = 1,51%.
1825—35 „ 41:sta „ „ „ = 2,45%.
1835—45 „ 24:de „ „ „ = 4,21%.
1845—55 „ 28:de „ „ „ = 3,61%.
1855—65 „ 20:de „ „ „ = 4,11%.
1865—75 „ 12:te „ „ „ = 8,41%.

Houtskär:

1755—65 hvart 118:de eller i % af hela antalet födda = 0,86%.
1765—75 „ 335:te „ „ „ = 0,00%.
1775—85 „ 99:de „ „ „ = 1,02%.
1785—95 „ 43:dje „ „ „ = 2,32%.
1795—1805 „ 77:de „ „ „ = 1,29%.
1850—15 „ 37:de „ „ „ = 2,68%.
1815—25 „ 26:te „ „ „ = 3,85%.
1825—35 „ 35:te „ „ „ = 2,89%.
1835—45 „ 24:de „ „ „ = 4,24%.
1845—55 „ 18:de „ „ „ = 5,45%.
1855—65 „ 50:de „ „ „ = 1,98%.
1865—75 „ 27:de „ „ „ = 3,76%.

Hvad slutligen sjelfmord vidkommer är i Korpo emellan åren

1750—1800 intet fall antecknadt;
1800—1825 2 fall

1825—1850 3 fall
1850—1875 4 fall.

I Houtskär åter:

1750—1800 2 fall
1800—1825 2 fall
1825—1850 1 fall
1850—1875 1 fall.

V. Folkspråk, folkpoesi, folklekar och folkdanser.

I hvarje vrå af verlden torde det vara fallet, att språket, sådant det lefver på allmogens läppar, jemfördt med det skrifna ordet, företer en mängd egendomliga olikheter. Någongång kan detta vara fallet i så hög grad, att den i allmogemålets mysterier oinvigde kan hafva rätt svårt att tyda de gåtfulla ord och uttryck, som här möta honom. Mången beler och blickar medlidsamt ned på detta folkets språk med dess för ett vid bildadt språk vant öra så ovanliga ljud och outvecklade språkbegrepp, men den, som engång lärt sig finna en väg genom dessa språkets labyrintartade irrgångar och som fått blicken öppnad för allmogemålens betydelse för vetenskapen, han ler icke åt dem. Språkforskaren ser väl, likasom alla andra, uti allmogemålen en språkform, som ej hunnit följa med den snabba utveckling skriftspråket undergått, utan stadnat på ett stadium liggande närmare ett nu föråldradt eller utdödt fornspråk. Men såsom erbjudande anknytningspunkter såväl med fornspråket, som med det nu brukliga, utgöra allmogens dialekter en vigtig förbindningslänk emellan dem hvardera och blifva för språkforskaren ett medel för utredandet af många

ännu dunkla frågor och hittills olösta spörsmål inom lingvistikens område. Men icke blott för språkforskningen erbjuda allmogemålen intresse, utan de kunna äfven lemna vigtiga upplysningar åt andra grenar af vetenskapen, särskildt den historiska. Detta senare gäller, måhända i högre grad än vanligt, de svenska allmogemålen i Finland, ty först sedan en noggrann undersökning af dessa mål försiggått kan det blifva en möjlighet för den jemförande historiska forskningen, att gifva ett tillförlitligt svar på frågan hvar Finlands svenska talande allmoge kan söka sina stamfäders barndomshem.

Så vigtiga dylika dialekt forskningar derför äro, så mycket mer ansvarsfullt är forskarens värf. Men härvid har han icke ringa svårigheter att bekämpa. Dels genom den allt mera allmänna läskunskapen, dels genom allmogens täta beröring med ståndspersoner, har det på många orter, och der ibland äfven i Korpo och Houtskär, kommit så långt att allmogen har två tungomål i sin magt: de bildades eller det vanliga svenska talspråket och sin egen dialekt. Det förra användes städse i umgänget med herrskap, det senare vid samtal med likar. Direkta frågor angående målets egendomligheter upptagas med misshag och sårar deras sjelfkänsla. Endast en flitig uppmärksamhet och ett noggrant aktgifvande på allmogens tal sinsemellan, kan leda till det afsedda målet.

Det är i sanning ock hög tid att Finlands svenska allmogemål blifva föremål för en sådan noggrann undersökning, ty måhända hafva de på ett eller annat ställe redan förlorat någon af sina ursprungliga egendomligheter och ju mer bildningen och välståndet stiger, desto mer förgöres det egentlige allmogemålet. Detta har manat mig att här

bifoga några upplysningar om allmogemålen i Korpo och Houtskär, ehuru nogsamt märkande att, fastän från tidigaste barndom van att höra dessa dialekter, min kännedom om dem och deras egendomligheter likväl i många stycken tör vara bristfällig *).

I. Ljudlära.

1. Vokaler.

a) Enkla vokaler.

Likasom i svenskan hafva de enkla sjelfljuden äfven i dessa allmogemål tvenne värden ett långt och ett kort. Om ock skriftspråket ej har behof af att med skilda tecken angifva när en vokal har ett långt eller när den har ett kort uttal, är detta dock en oafvislig nödvändighet för all-

*) Vid utarbetandet af denna öfversigt har jag så troget som möjligt följt samma plan som *D:r Freudenthal* i sin afhandling „om svenska allmogemålet i Nyland". Härvid har jag icke kunnat undgå att på sina ställen ordagrant återgifva regler o. d. ur nämnda arbete, då jag ansett dem ej kunna tydligare affattas än hvad der skett. Då Korpo och Houtskärs dialekter, ehuru temligen olika, dock hafva mycket gemensamt, hafva de, om ock med fara för att tydligheten derigenom kunde komma att lida, blifvit behandlade samtidigt. Härvid följes såsom regel: att orden i allmogemålen alltid skrifvas som de uttalas och att härvid alltid samma bokstaf användes för betecknandet af samma ljud. Sålunda tecknas t. ex. v-ljudet alltid med v, aldrig såsom det ofta sker i svenskan med f, fv eller hv; k-ljudet alltid med k, aldrig c eller q; j-ljudet alltid med j, aldrig med g, gj, hj eller lj; sch-ljudet alltid med š aldrig med sk, sj, stj, skj eller sch t. ex.: šo (sjö) šúk, (sjuk); äng-ljudet alltid med ŋ, aldrig med ng, g eller n t. ex. máŋg (många), tuŋg (tung).

mogemålen, om deras egendomligheter rätt skarpt och tydligt skola kunna framstå. I öfverensstämmelse med det af „Svenska landsmålsföreningen i Finland“ antagna beteckningssättet må äfven här såsom tecken för de långa vokalerna användas:

á, é, í, ó, ú, ý, å, æ, ø.

och såsom tecken för de korta vokalerna:

a, e, i, ŏ, u, o, ä, ö.

Hvad deras ljud vidkommer uttalas:

á, som svenskt långt **a** i fader, t. ex. *gáŋg:* gång.
é, „ „ **e** i ben, t. ex. *hénder:* händer.
í, „ „ **i** i fri, t. e. *tíma:* timme.
ó, „ „ **o** i sko, t. ex. *skó.*
ú, „ „ **u** i nu, t. ex. *brúner:* brun.
ý, „ „ **y** i yr, t. ex. *lýs:* lysa.
å, „ „ **å** i grå, t. ex. *båt:* båt.
æ, „ „ **ä** i här, t. ex. *lær:* lära.
ø, „ „ **ö** i dö t. ex. šø: sjö.

a, som svenskt kort **a** i afton, t. ex. *van:* hvar.
e, „ „ **e** i vett, t. ex. *senu:* sena.
i, „ „ **i** i fritt, t. ex. *drikk:* dricka.
ŏ, „ „ **o** i blomma, t. ex. *trodd:* trodde.
u, „ „ **u** i lund, t. ex. *sunder:* söndrig.
y, „ „ **y** i skygg, t. ex. *kryss:* kryssa.
o, „ „ **å** i grått, t. ex. *fors:* fors.
ä, „ „ **ä** i färsk, t. ex. *säti:* sätta.
ö, „ „ **ö** i ström, t. ex. *förö:* förut.

Jemföra vi vidare dessa enkla vokaler med dem i skriftsvenskan, finna vi att:

á (målens långa a) motsvarar:

1) svenskt långt **a**, t. ex.

(Korpo & Houts.) *bá*, sv. bad (af bedja), *bád*, bad (subst.), *dág* dag, *gáv* gaf, *kár* karl, *vá* vara (vrb.).

2) svenskt kort **a**, t. ex.:

(Korpo & Houts.) *bánd* sv. band, *dámb* damma, *hánd* hand, *kálder* kall (adj.), *lánd* land, *sámbäl* samla, *sánd* sand *stránd* strand.

3) svenskt kort **å**, t. ex.:

(Korpo & Houts.) *hálld* sv. hålla, *gáŋg* gång, *láŋg* lång, *stáŋg* stång, *tráŋg* trång.

4) svenskt långt **å**, t. ex.:

(Korpo & Houts.) *gá* sv. gå, *hárd* (Houts. *hál*) hård, *stá* stå.

é (målens långa e) *) motsvarar:

1) svenskt långt **e**, t. ex.:

(Korpo & Houts.) *grét* sv. gret, *véd* ved, *vég* veg.

2) svenskt kort **ä**, t. ex.:

(Korpo & Houts.) *hénder* sv. händer, *kvélld* kväll, *léŋger* längre, *vénd* vända.

3) svenskt långt **ä**, t. ex.:

(Korpo & Houts.) *jér* sv. här, *lés* läsa (ett lås, claudere), *tér* där, *tréd* träd.

4) svenskt långt **i**, t. ex.:

(Korpo & Houts.) *még* sv. mig, *tég* dig, *ség* sig.

i (målens långa i) motsvarar:

1) svenskt långt **i** t. ex.:

(Korpo & Houts.) *híd* sv. hit, *ís* is, *rív* rifva, *stíg* stiga, *tíd* dit.

2) svenskt kort **i** t. ex.:

(Korpo & Houts.) *frísk* sv. frisk, *grímo* grimma, *tíma* timme.

3) svenskt långt **e**, t. ex.:

---

*) Anmärkas bör att ***é*** förekommer i ett fåtal ord. Långt ***e*** i sv. är i dessa allmogemål oftast ersatt af tveljudet ***ei***.

(Korpo & Houts.) *frídag* sv. fredag, *jín* gen, *sí* se.

ó (målens långa o) motsvarar svenskt långt **o**, t. ex.:

(Korpo & Houts.) *bók* sv. bok, *dóm* dom, *kló* klo, *skó* sko, *sól* sol, *tómer* tom.

ú (målens långa u) motsvarar:

1) svenskt långt **u**, t. ex.:

(Korpo & Houts.) *brúd* sv. brud, *hús* hus, *júg* ljug, *júl* hjul, *súg* suga, *tjúr* tjur, *úr* ur (fint regn).

2) svenskt kort **u**, t. ex.:

(Korpo & Houts.) *lún* sv. lugn, *skúm* skum, *ún* ugn.

ý (målens långa y) motsvarar:

1) svenskt långt **y**, t. ex.:

(Korpo & Houts.) *flýg* sv. flyga, *frýs* frysa, *lýs* lysa, *nýer* ny, *rýk* ryka, *strýk* stryka.

2) svenskt kort **y**, t. ex.:

(Korpo & Houts.) *rým* sv. rymma, *ýster* yster.

å (målens långa å) motsvarar svenskt långt **å**, t. ex.:

(Korpo & Houts.) *får* sv. får, *hål* hål, *råg* råg, *såg* såg, *åk* åka.

æ (målens långa ä) motsvarar svenskt långt **ä**, t. ex.:

(Korpo & Houts.) *fjærd* sv. fjärd, (Houts. *fjæl*) *lær* lära, *næt* nät, *ærild* äril.

ø (målens långa ö) motsvarar:

1) svenskt långt **ö**, t. ex.:

(Korpo & Houts.) *blød* sv. blöda, *brø* bröd, *bøn* bön, *før* föra, *før* före (subst. neut.), *løser* lös, *röder* röd, *šø* sjö.

2) svenskt kort, **ö** t. ex.:

(Korpo & Houts.) *bønder* sv. bönder, *drøm* drömma, *døm* döma, *føter* fötter, *gløm* glömma, *tjøld* köld, *trøst* tröst.

a (målens korta a) motsvarar:

1) svenskt kort **a**, t. ex.:

(Korpo) *fa**l**sker* (falsk), (Houts.) *fa**l**sker*.
hamar (hammare), *hamor*.
knaft (knappt), *knaft*.
natt (natt), *natt*.
slada (sladda), *slada*.
stall (stall), *stall*.
vatn (vatten), *vatn*.
var (hvart), *kvar*.

2) svenskt långt a, t. ex.:

(Korpo) *ga**l**a* (gala), (Houts.) *ga**l**o*.
karar (karlar), *karar*.
skada (skada, subst.) *skada*.
staka (stake, stör), *staka*.
*ta**l**a* (tala), *ta**l**o*.
van (hvar), *kvan*.

e (målens korta e) motsvarar:

1) svenskt kort **e**, t. ex.:

(K. & H.) *elva* sv. elfva (räkn.), *femm* fem, *hemt* hemta, *mest* mest.

2) svenskt långt **e**, t. ex.:

(K.&H.)*leva* sv. lefva, *segä**l*** segel, *senu* sena, *spegä**l*** spegel.

i (målens korta i) motsvarar:

1) svenskt kort **i**, t. ex.:

(K. & H.) *brinn* sv. brinna, *drikk* dricka; *fisk* fisk, *siti* sitta, *vinn* vinna, *vinter* vinter, *vitja* vitja.

2) svenskt kort **e**, t. ex.:

(K. & H.) *millan* sv. emellan, *šip* skepp, *sitt* sett, *viku* vecka, *vitt* vett.

ŏ målens korta o) förekommer i högst få ord och motsvarar svenskt kort **o**, t. ex.:

(K. & H.) *bŏdd* sv. bodde, *kŏpar* koppar (metall) *kŏpar* koppar (käril), *kŏst* kosta, *ŏks* oxe *trŏdd* trodd.

u (målens korta u) motsvarar:

1) svenskt kort **u**, t. ex.:

(K. & H.) *brunn* sv. brunn, *dumber* dum, *fuller* full, *hungroger* hungrig, *runder* rund, *tunno* tunna.

2) svenskt långt **u**, t. ex.:

(Korpo) *furu* sv. fura, *kullro* kullrig, *skutn* *) skjuten, *smulu* smula, *stuvu* stuga, *tu* du.

3) svenskt kort **ö**, t. ex.:

(K. & H.) *full* sv. föll, *hulld* höll, *sundág* söndag, *sunder* söndrig.

y (målens korta y) motsvarar:

1) svenskt kort **y**, t. ex.:

(K. & H.) *bryggo* sv. brygga (subst.), *bygg* bygga, *flytt* flytta, *kryss* kryssa, *lyft* lyfta, *rygg* rygg, *stykk* stykke.

2) svenskt kort **ö**, t. ex.:

(K. & H.) *bryst* sv. bröst, *bysso* bössa, *lyss* löss, *myss* möss, *mysso* mössa, *syrpa* sörpa, *trysk* tröska.

3) I Houtskärs dialekt motsvaras kort **y** dessutom af svenskt långt **u** t. ex.:

(Houts.) *ny* sv. nu, *skyri* skurit, *styli* stulit, *stjyti* skjutit, *styvy* stuga, *ty* du.

o (målens korta å) motsvarar:

1) svenskt kort **å**, t. ex.:

(Korpo) *bora* (borra),	(Houts.) *boro.*
fors (fors),	*fors.*
koma (komma),	*komo.*
somar (sommar),	*somor.*

*)I Houtskär: stjytn, (skjuten), styvy (stuga) ty (du); men i öfverensstämmelse med Korpodialekt furu (fura) kullro (kullrig) smulu (smula).

tork (torka), *tork.*
torpar (torpare), *torpar.*

2) svenskt långt **å**, t. ex.:

(K. & H.) *boga* sv. båge, *dona* dåna, *fogäl* fågel, *fola* fåle, *hole* hålet, *moka* måka, *posa* påse, *pota* påta.

3) svenskt kort **u**, t. ex.:

(K. & H.) *odd* sv. udde, *gobb* gubbe, *rotn* rutten.

4) svenskt långt **u**, t. ex.:

(K. & H.) *bod* bud, *doga* duga, *hoga* hugad.

5) svenskt kort **ö**, t. ex.:

(K. & H.) *tors* sv. töras, *torst* törst, *trotn* tröttna.

6) I Houtskär motsvarar målets korta **o** äfven sv. kort **a**, t. ex.:

(Korpo) *ge* (gifva),	(Houts.) *jevo.*
hamar (hammare),	*hamor.*
koma (komma),	*komo.*
tala (tala),	*talo.*
i somrast (i somras),	*i somorst.*

ä (målens korta ä) motsvarar:

1) svenskt kort **ä**, t. ex.:

(K. & H.) *hälft* sv. hälft, *jämt* jemnt, *släkk* släcka, *ställ* ställa, *säli* sälja, *säti* sätta, *vänn* vän.

2) svenskt långt **ä**, t. ex.:

(Korpo) *bära* (bära),	(Houts.) *bjäro.*
läsa (läsa, en bok),	*läso.*
skära (skära),	*stjäro.*
tjära (tjära, vrb.),	*tjäro.*
väva (väfva),	*vävo.*

3) svenskt långt **a**, t. ex.:

(K. & H.) *glädd* sv. gladde, *lädu* lada, *sätt* satte, *tränu* trana.

ö (målens korta ö) motsvarar:

1) svenskt kort **ö**, t. ex.:

(K. & H.) *föli* sv. följa, *förö* förut, *mörker* mörk, *söri* sörja, *överst* öfverst.

2) svenskt kort **e**, t. ex.:

(K. & H.) *jölp* sv. hjelpa, *stjölp* stjelpa, *šölv* (H. *stjölv*) sjelf.

b) Diftonger.

Af diftonger förekomma endast *ei*, *öu* och *öi* i Korpo och Houtskärs allmogemål. Af dessa har *ei* ett ganska vidsträckt område, under det att de båda senare förekomma i jemförelsevis få ord.

ei, motsvarar svenskt långt **e**, t. ex.

(Korpo & Houts.) *bein* sv. ben, *beit* bet, *breider* bred, *deil* dela, *dreiv* dref, *fleir* fler, *grein* gren, *greip* grep, *heim* hem, *leider* lera, *leik* leka, *meir* mer, *reid* red, *reip* rep, *reis* resa, *sein* sen, *skreik* skrek, *stein* sten, *veit* veta.

öi motsvarar sv. långt **ö**, t. ex.:

(Korpo & Houts.) *glöit* sv. glöta, *höi* hö, *röi* rö (rörvasse), *öi* ö.

öu förekommer i ett antal allmogeord, hvilka sällan tillåta någon jemförelse med högsvenskan, emedan motsvarande svenska ord dels saknas, dels äro bildade ur helt andra stammar. Här må anföras följande exempel:

(Korpo & Houts.) *böul* sv. böla, *böuo* insekt, *föul* fågel, *föus* fähus, *glöumo* glåmig, *gröumo* grumlig, *göut* gosse, *jöus* slösa, *möuro* myra, *röul* skråla.

---

2. Konsonanter.

Konsonanterna i dessa mål äro till antalet 15 nemligen: *b*, *d*, *f*, *g*, *h*, *j*, *k*, *l*, *m*, *n*, *p*, *r*, *s*, *t*, *v*, hvilka alla

uttalas med samma ljud, som motsvarande svenska konsonanter. Ett för begge målen eget medljud, hvilket icke har någon motsvarighet i högsvenskan, är det s. k. tjocka *l*, hvarjemte i Houtskärs dialekten anträffas ett vekt *l'* och *n'*. Några af dessa konsonanter må här blifva föremål för särskilda anmärkningar.

d såsom slutljud efter en vokal bortlemnas ofta t. ex.:

(Korpo & Houts.) *brø* sv. bröd, *mé* med, *måla* målad, *skapa* skapad, *stá* stad.

Någongång tillsättes äfven ***d*** såsom slutljud och detta ehuru en konsonant redan förut afslutar ordet t. ex.

(K. & H.) *heimand* sv. hemman, *lakand* lakan, *åderbild* plogbill, *ærild* äril.

g och ***k*** uttalas i begge dialekterna hårdt, då de stå framför hårda vokaler, framför konsonanter eller i slutet af orden t. ex.:

(K. & H.) *gá* sv. gå, *gløm* glömma, *gó* god, *gråt* gråta, *gård* (Houts. *gål*) gård, *kálder* kall, *klint* klint, *kråko* kråka, *kudda* (H. *kody*) ko, *kåm* kom, *råk* hitta, *skapa* skapad, *sok* sök, *talg* talg, *varg* varg.

Då *g* och *k* stå framför veka vokaler, hafva de i Houtskär ett lent ljud (j eller dj och tj). I Korpo bibehålla de äfven i detta fall sitt hårda uttal, t. ex.:

(Korpo) *gé* (gifva),	(Houts.) *jävo.*
geitiŋg (geting),	*jeitiŋg.*
gäjsp (gäspa),	*jäjsp.*
rågin (rågen),	*rådjin'.*
kør (köra),	*tjør.*
skynd (skynda),	*stjynd.*
skäru (skära, subst.),	*stjäru.*

Understundom hör man dock i Korpo dessa medljud uttalas omvexlande hårdt och vekt. Sålunda får man höra både:

(Korpo) *díke* o. *dítje* (diket), (Houts.) *dítje.*
gærdo o. *jærdo* (gärda, subst.), *jærdo.*
gøm och *jøm*, (gömma), *jøm.*
kéldo o. *tjéldo* (källa), *tjéldo.*
kisto o. *tjisto* (kista), *tjisto.*
kyrko o. *tjörko* (kyrka), *tjärko.*
køld o. *tjøld* (köld), *tjøld.*
skógin o. *skódjen* (skogen), *skódjin'.*
táke o. *tátje* (taket), *tátje.*
végin o. *védjin*, (vägen), *védjin'.*

Det hårda uttalet torde dock vara för Korpodialekten det genuina och det, som oftast gör sig gällande. På Norrskatan torde de veka formerna alldeles icke vara i bruk.

Dessa regler för de enkla *g*- och *k*-ljuden gälla äfven för ***gg*** och ***kk***.

(Korpo) *bakken* o. *battjen* (backen), (Houts.) *battjin'.*
hugge o. *huddje*, (hugget), *huddje.*
ryggin o. *ryddjen* (ryggen), *ryddjin'.*
stokkin o. *stottjen* (stocken), *stottjin'.*
säkkin o. *sättjen* (säcken), *sättjin'.*
väggin o. *väddjen* (väggen), *väddjin'.*

l har i många dialektord samma ljud som i svenskan, t. ex.:

(K. & H.) *láŋg* sv. lång, *let* låta tillåta, *létan* (H. *létan'*) lättare, *millan* (H. *millan'*), emellan, *rull* rulla.

Ofta får det ett egendomligt, tjockt gomljud. Detta inträffar när denna konsonant står:

1) efter lång vokal, t. ex.:

(K. & H.) *éld* sv. eld, *fóla* forsla, *sál* sal, *sól* sol, *æl* al.

2) efter **b, f, g, k**, t. ex.:

(K. & H.) *blómo* sv. blomma, *blíster* hvissla, *flýg* flyga, *flås* flåsa, *gláder* glad, *gloffa* padda, *klíto* krita, *kakkla* kacklade.

Anm. Emellan dessa konsonanter och *l* inskjutes emellanåt vokalen *ä*, hvarvid **l**-ljudet dock fortfar att vara tjockt t. ex.:

(K & H.) *fågäl* sv. fågel, *sambäl* samla, *segäl* segel.

3) efter kort vokal, då en annan konsonant, (utom **s** och **t**) i samma stafvelse följer, t. ex.:

(K. & H.) *halm* sv. halm, *hälft* hälft, *jölp* hjelpa, *tälj* tälja, *stjälk* stjelk, *stjölp* stjelpa.

4) emellan tvenne enkla vokaler, t. ex.:

(Korpo)	*gala* (gala),	(Houts.)	*galo.*
	kola (sota),		*kolo.*
	spela (bullra, rasa),		*spelo.*
	tala (tala),		*talo.*

I Houtskär får man understundom höra *l* uttalas något vekt (mouilleradt) nästan som **lj**. Detta inträffar då enkelt l-ljud föregånget af en kort vokal slutar ett ord. (Till åtskilnad från de öfriga l-ljuden teckna vi detta med *l'*). Såsom exempel anföras:

(Houts.) *gamol'* sv. gammal, *fyl'* väl, förmodligen, *nytjyl'* nyckel.

n har i Korpo alltid och i Houtskär oftast samma ljud som i svenskan, t. ex.:

(K. & H.) *bån* sv. barn, *gárn* garn, *runder* rund, *tánd* tand, *vinn* vind.

I Houtskär uttalas det dock mångengång mycket vekt d. ä. som **nj**. Detta uttal erhåller *n* då det föregånget af en kort vokal slutar ett ord. (Vi teckna detta n-ljud med *n'*). Såsom exempel anföras:

(Houts.) *bakkan'* sv. backen (uttal. nästan som bakkaj d. v. s. n-ljudet blir så vekt att det just nätt och jemnt höres), *stakkan'* spiseln, *göutin'* gossen, *brintjin'* brinken, kullen, *päron'-grýton'* potatis-grytan.

Från denna regel göra endast några pronomina undantag, t. ex.:

(Houts.) *han* sv. han, *in* han, *hån* hon, *än* hon, henne, *min* min, *tin* din, *sin* sin, *von* vår, *edyn* eder, m. fl. hvilka ej hafva ett dylikt **j**-ljud efter n.

t såsom slutljudande konsonant bortkastas ofta t. ex.:

(Korpo)	*anna* (annat),	(Houts.) *anna.*
	húse (huset),	*húse.*
	iŋga (intet),	*iŋga.*
	loke (locket),	*lottje.*
	läsi (läst),	*läsi.*
	myky (mycket),	*mytjy.*
	måla (målat),	*måla.*
	rivi (rifvit),	*rivi.*
	táke (taket),	*tátje.*

ft nyttjas ofta i stället för **pt**, t. ex.:

(K & H.) *døft* sv. döpte, *klift* klipte, *knaft* knapt, *sleft* släpte, *sveift* svepte.

ld i stället för **ll** är äfven en i målen ganska vanlig företeelse, t. ex.:

(K. & H.) *bild* sv. bill, *féld* fäll, *fåld* fåll, *háld* hålla, *kálder* kall, *kvéld* kväll, *spjéld* spjell.

ll bortkastas emellanåt då dessa medljud stå i slutet af ord, t. ex.:

(K. & H.) *ska* skall, *sku* skulle, *ti* till.

mb i stället för **mm** brukas äfven ofta t. ex.:

(K. & H.) *dámb* sv. damma, *dumber* dum, *kámb* kamma, *lámb* lamm, *sæmber* sämre, *trumbo* trumma.

kv. I nysvenskan hafva vi en mängd ord, som från fornspråket bibehållit stafningssättet *hv*, ehuru *h*-et vid ordens uttal blir fullkomligt stumt. I allmogemålet i Korpo höres

ej heller detta *h*-ljud det ringaste, men i Houtskär har detta framför *v* stående *h*-ljud öfvergått till ett hårdt **k**, t. ex.:

(Korpo) *víter* (hvit),	(Houts.)	*kvíter.*
vasser (hvass),		*kvasser.*
varáder (hvarandra),		*kvaráder.*
víl (hvila),		*kvíl.*
vetji (hvässa),		*kvess.*
van (hvarest),		*kvan.*
va (hvad),		*kva.*

rd. I Korpo höras hvardera af dessa konsonanters ljud skildt för sig, men i Houtskär sammansmälta de till ett tjockt ***l***-ljud, t. ex.:

(Korpo) *órd* (ord),	(Houts.)	*ól.*
hárdan (hårdare),		*hålan.*
jórd (jord),		*jól.*
fjærd (fjärd),		*fjæl.*
bórd (bord),		*ból.*
værd (värd),		*væl.*

Slutligen må här anmärkas att i Söder Jurmo by af Korpo socken äfvensom något på Utön förekommer ett egendomligt tydligt förnimbart *h*-ljud framför dubbelt *t*-ljud, t. ex.:

(Jurmo) *rohta* i stället för sv. råtta, *kahtor* kattor, *ohta* åtta, *goht* godt.

Måhända kan man ytterligare i dessa dialekter uppspåra ett egendomligt combineradt *hs*-ljud, med ett uttal snarlikt *th* i engelska ordet *think* (tänka). Följande ord som kunde tala härför hafva af mig blifvit antecknade; (I dessa exempel teckna vi detta ljud med *þ*).

Från Korpo: *tjeþl* kittel (uttal. nästan som *tjehshl*), *tíþlar* tistlar, *gníþl* gnissla, *kríþlo* körtel.

Från Houtskär: *liþl* lill, (uttal. nästan som *lihshl*), *maþling* mässling, *tjeþl* kittel, *tíþlar* tistlar, *vaþlo* vassla,

flippo brynsten för lie, (sv. ordet slipa deremot heter i dial. *slíp*), *gníþl* gnissla.

II. Formlära.

1. Verben.

För Korpo och Houtskärmålens verb och deras böjning gälla följande allmänna regler:

1) Böjningsändelserna för de skilda personerna och numeri äro bortfallna i alla tempora och modi utom i imperativen, hvars 2:dra pers. sing. är lika med infinitiven och hvars 2:dra pers. pl. ändas på ***in*** eller ***en***.

2) Konjunktiven uttryckes mest genom användande af hjelpverb: ***må, sku, kund,*** t. ex.: *tu må nu sæg hvad tu vill; sku he vá vinn, nog kund he gá ti segäl.*

3) Framför infinitivus användes, — motsvarande skriftspråkets att — partikeln ***ti***, t. ex.:

(K. & H.) *ti vá starker* sv. att vara stark, *ti arbeit brá*, att arbeta bra.

4) Participium praes. förekommer aldrig annorlunda än adverbialt, t. ex.:

(K & H.) *stjälandis* sv. stjälande, *róondis* roende, *mälandis* målande, *byggandis* byggande.

5) Participium praeteritum böjes likasom adjektiven.

Verben kunna åtskiljas i tvenne grupper, nemligen sådana med **stark** och sådana med **svag** böjning. Med de förra förstår man då sådana som fordom oftast benämndes oregelbundna verb, med de senare åter de s. k. regelbundna.

a) Starka verb.

De starka verben, hvilka en ansedd svensk språkforskare kallat nysvenskans „bästa och skönsta arfvedel“, omfatta ett för forskaren synnerligt intresseväckande gebit. De

nyare nordiska språken visa dock alla en bestämd sträfvan att mer eller mindre frigöra sig från de fulltoniga starka verben och låta dem öfvergå till de klanglösare svaga. Samma sträfvan gör sig till en viss grad gällande inom många allmogemål och deribland äfven inom Korpo cch Houtskärs dialekter. Hvad ändelserna i de olika tempora och modi hos dessa dialekters starka verb beträffa, gälla följande regler:

1) Infinitiven ändas i Korpo på *a* i Houtskär på *o* (kort *å*) men af en stor mängd verb bortkastas denna ändelse. Detta bortkastande eller bibehållande är dock här ingalunda så godtyckligt som t. ex. i Nyland der den talandes större

1 Klassen. Korpo.

Inf.	*Præs.*	*Præt.*	*Supin.*
Bidi (bedja),	*beder*	*bá*	*bidi, bedd.*
Bind (binda),	*binder*	*bánd*	*bundi.*
Bära (bära),	*bær*	*bár*	*buri.*
Dimp (falla tungt),	*dimper*	*dámp*	*dumpi.*
Dræp (dräpa),	*dræper*	*dráp, dræft,*	*dräpi.*
Eta l. ita (äta),	*iter*	*åt*	*iti.*
Gé (gifva),	*gér*	*gáv*	*givi, jett.*
Koma (komma),	*komber*	*kåm*	*komi.*
Kräka (krypa, kräla),	*kräker*	*kråk*	*kräki.*
Kræv (kräfva),	*kräver*	*kráv, krávd, krævd.*	*krävi, krævd.*
Kvæv (kväfva),	*kväver*	*kváv, kvávd, kvævd.*	*kvävi.*

eller mindre brådska vid meningens framsägande tyckes afgöra om ändelsen skall bibehållas eller bortfalla *).

2) Praes. indicativi ändas på ***er*** eller ***r***. Slutas stammen på ***r*** bifogas ingen ändelse.

3) Praeteritum bildas genom afljud, hvars beskaffenhet i de olika klasserna nedanstående förteckning utvisar.

4) Supin. ändas på ***i*** (eg *it* hvars *t* bortfallit). Derjemte förekomma afljud hos vissa verb; se förteckningen.

5) Particip praeteritum hvars stamstafvelse är lika med supini ändas i masc. och fem. på ***in***, i neutr. på ***i***.

Endast följande starka verb har det lyckats mig att hopsamla:

Houtskär. *1 Klassen.*

Inf.	*Præs.*	*Præt.*	*Supin.*
Bidi	*beder*	*bá o. béd*	*bidi, bedd.*
Bind	*binder*	*bánd*	*bundi.*
Bjäro	*bjær*	*bár*	*byri.*
Dimp	*dimper*	*dámp*	*dumpi.*
Dræp	*dræper*	*dráp, dræft*	*dripi.*
Jét l. jeto	*jeter*	*åt*	*jeti.*
Jevo l. jé	*jever*	*gáv*	*jivi.*
Komo	*komber*	*kåm*	*kymi.*
Kräko	*kräker*	*krák*	*kritji.*
Krävo	*kräver*	*kráv, krávd, krævd.*	*krävi.*
Kväfvo	*kväver*	*kváv, kvávd, kvævd.*	*kvävi.*

*) *A. O. Freudenthal*, Om sv. allm. i Nyland, p. 70.

Inf.	*Præs.*	*Præt.*	*Supin.*
Ligg (ligga),	*ligger*	*låg*	*lega.*
Läka (läka, om käril),	*läker*	*lák*	*läki.*
Läsa (läsa),	*läser*	*lás*	*läsi.*
Räka (drifva vind för våg),	*räker*	*rák*	*räki.*
Sema (simma),	*semar*	*sám, sema*	*sumi, sema.*
Sí (se),	*sir*	*såg*	*sitt.*
Siti (sitta),	*siter*	*sát*	*siti.*
Šuŋg (sjunga),	*šuŋger*	*sáŋg*	*šuŋgi.*
Skära (skära),	*skær*	*skár*	*skuri.*
Stjäla (stjäla),	*stjæl*	*stál*	*stuli.*

2 Klassen.

Fall (falla),	*falder*	*full*	*falli*
Få (få),	*får*	*fikk*	*fott.*
Gá (gå),	*gár*	*jikk*	*gatt.*
Gråt (gråta),	*gråter*	*grét, greit*	*gråti.*
Hálld (hålla),	*hálder*	*huld*	*háldi.*
Låt (låta, sonare),	*låter*	*lét*	*låti.*)*

3 Klassen.

Drá (draga),	*drár*	*dró*	*dragi.*
Dø (dö),	*dør*	*dó, dödd*	*dóe.*
Fara (fara),	*fár*	*fór*	*fari.*
Gala (gala),	*galar*	*gól*	*gala.*

*) *Låta*, (facere, permittere) heter i målet *let, leter, lét, leti.*

Houtskär.

Inf.	*Præs.*	*Præt.*	*Supin.*
Ligg	*liddjer*	*låg*	*liddji.*
Läko	*läker*	*lák, lékt*	*litji.*
Läso	*läser*	*lás*	*lisi.*
Räko	*rätjer*	*rák*	*ritji.*
Semo	*semar*	*sám, sema*	*symy, sema.*
Si	*sir*	*såg*	*sitt.*
Siti	*siter*	*sát*	*siti.*
Šung	*šuŋger*	*sáŋg*	*šundji.*
Stjäro	*stjær*	*skár*	*skyri.*
Stjälo	*stjæl*	*stál*	*styli.*
Vræk (vräka)	*vrætjer*	*vrók*	*vritji.*

2 Klassen.

Fall	*falder*	*full*	*falli.*
Få	*får*	*fég, fekk,*	*fott.*
Gå	*går*	*jég, jekk*	*gatt.*
Gråt	*gråter*	*grét, greit*	*gråti.*
Hålld	*hålder*	*huld*	*håldi.*
Låt	*låter*	*lét*	*låti*).*

3 Klassen.

Drá	*drár*	*dró*	*draji.*
Döi	*döir*	*dó, dödd*	*dött.*
Faro	*fár*	*fór*	*fari.*
Galo	*galor*	*gól, galo*	*gali.*
Gnago (gnaga),	*gnagor*	*gnóv*	*gnadji.*

*) *Låta*, (facere, permittere) heter i målet *let, leter, lét, liti.*

Inf.	*Præs.*	*Prœt.*	*Supin.*
Gräva (gräfva),	*gräver*	*gróv, grœvd*	*grävi.*
Hœv (häfva),	*häver*	*hóv, hœvd*	*hävi.*
Slå (slå),	*slår*	*ſló*	*slagi.*
Stá (stå),	*står*	*stó*	*statt.*
Svära (svärja),	*svœr*	*svór*	*svuri.*
Tá (taga),	*tár*	*tó*	*tagi.*
Väga (väga),	*väger*	*vóg, végd*	*vägi.*
Väva (väfva),	*väver*	*vóv*	*vävi.*

4 Klassen.

Brinn (brinna),	*brinder*	*brann*	*brunni.*
Brist (brista),	*brister*	*brast*	*brusti.*
Drikk (dricka),	*drikker*	*drakk*	*drukki, druttji.*
Försvinn (försvinna),	*försvinder*	*försvann*	*försvunni.*
Jölp (hjelpa),	*jölper*	*halp, jölft*	*jölft.*
Riŋg (ringa),	*riŋger*	*raŋg*	*ruŋgi.*
Rinn (rinna),	*rinder*	*rann*	*runni.*
Šuŋk (sjunka),	*šuŋker*	*saŋk*	*šuŋki.*
Slipp (slippa),	*slipper*	*slapp*	*sluppi.*
Smäll (smälla),	*smälder*	*small*	*smälli.*
Smält (smälta),	*smälter*	*smalt*	*smolti.*
Spinn (spinna),	*spinder*	*spann*	*sponni.*
Sprikk (spricka),	*sprikker*	*sprakk*	*sprukki, spruttji.*
Stikk (sticka),	*stikker*	*stakk*	*stukki, stuttji.*
Stjölp (stjälpa),	*stjölper*	*stalp*	*stulpi.*
Svält (svälta),	*svälter*	*svalt*	*svulti.*
Vinn (vinna),	*vinder*	*vann*	*vunni.*

Houtskär.

Inf.	*Præs.*	*Præt.*	*Supin.*
Grävo	*grävor*	*gróv*	*grivi.*
Hävo	*hävor*	*hóv, hævd*	*hävi.*
Malo (mala)	*malor*	*mól, malo*	*mali.*
Slå	*slår*	*sló*	*slaji.*
Stå	*står*	*stó*	*staji, statt.*
Svära	*svær*	*svór*	*svyri.*
Tå	*tår*	*tóv*	*taji.*
Vägo	*veger*	*vóg, végd*	*vidji.*
Vävo	*väver*	*vóv*	*vivi.*

4 Klassen.

Brinn	*brinder*	*brann*	*brunni.*
Brist	*brister*	*brast*	*brosti.*
Drikk	*drikker*	*drakk*	*drottji.*
Försvinn	*försvinder*	*försvann*	*försvonni.*
Jölp	*jölper*	*halp, jölft*	*jölft.*
Ring	*ringer*	*rang*	*rondji.*
Rinn	*rinder*	*rann*	*ronni.*
Šunk	*šunker*	*sank*	*šuntji.*
Slipp	*slipper*	*slapp*	*sluppi.*
Smäll	*smälder*	*small*	*smälli.*
Smält	*smälter*	*smalt*	*smolti.*
Spinn	*spinder*	*spann*	*sponni.*
Sprikk	*sprittjer*	*sprakk*	*sprottji.*
Stikk	*stittjer*	*stakk*	*stuttji.*
Stjölp	*stjölper*	*stalp*	*stulpi.*
Svält	*svälter*	*svalt*	*svölti.*
Vinn	*vinder*	*vann*	*vonni.*

5 Klassen.

Inf.	Præs.	Præt.	Supin.
Bít (bita),	*bíter*	*beit*	*biti.*
Blí (blifva),	*blír*	*blei*	*blivi.*
Drív (drifva),	*dríver*	*dreiv*	*drivi.*
Fís (pedere),	*físer*	*feis, fés*	*fisi.*
Gníd (gnida),	*gníder*	*gneid*	*gnidi.*
Gríp (gripa),	*gríper*	*greip*	*gripi.*
Klív o. *klýv* (klifva),	*klíver, klýver*	*kleiv, klov*	*klyvi.*
Knípa (knipa),	*knípa*	*kneip*	*knipi.*
Líd (lida)	*líder*	*leid*	*lidi.*
Pípa (pipa),	*píper*	*peip*	*pípi.*
Rid (rida),	*rider*	*reid*	*ridi.*
Riv (rifva),	*river*	*reiv*	*rivi.*
Skrík (skrika),	*skríker*	*skreik*	*skriki.*
Skrív (skrifva),	*skriver*	*skreiv*	*skrivi.*
Slit (slita),	*sliter*	*sleit*	*sliti.*
Stíg (stiga),	*stíger*	*steig*	*stigi.*
Šín, stjín (skina),	*šíner, stjíner*	*šein*	*šini, stjini.*
Strid (strida),	*strider*	*streid*	*stridi.*
Šit (cacare),	*šíter*	*šeit*	*šiti.*
Svid (svida),	*svider*	*sveid*	*svidi.*
Svík (svika),	*svíker*	*sveik*	*sviki, svitji.*
Vík (vika),	*víker*	*veik*	*viki, vitji.*
Vrid (vrida),	*vrider*	*vreid*	*vridi.*

6 Klassen.

Brýt (bryta),	*brýter*	*brøt*	*bryti.*
Drýp (drypa),	*drýper*	*drøp*	*drypi.*
Flýg (flyga),	*flýger*	*fløg*	*flugi, flygi.*
Flýt (flyta),	*flýter*	*fløt*	*fluti, flyti.*

Houtskär. *5 Klassen.*

Inf.	*Præs.*	*Præt.*	*Supin.*
Bit	*bíter*	*beit*	*biti.*
Bli	*blír*	*blei*	*blivi.*
Driv	*dríver*	*dreiv*	*drivi.*
Fis	*fiser*	*feis, fés*	*fisi.*
Gnid	*gníder*	*gneid*	*gnidi.*
Grip	*gríper*	*greip*	*gripi.*
Klif o. *klýf*	*klíver, klýver*	*kleiv, kløv*	*klyvi.*
Knip	*kníper*	*kneip*	*knipi.*
Lid	*líder*	*leid*	*lidi.*
Pip	*píper*	*peip*	*pípi.*
Rid	*ríder*	*reid*	*ridi.*
Riv	*ríver*	*reiv*	*rivi.*
Skrik	*skríker*	*skreik*	*skritji.*
Skriv	*skríver*	*skreiv*	*skrivi.*
Slit	*slíter*	*sleit*	*sliti.*
Stig	*stíger*	*steig*	*stidji.*
Stjín	*stjíner*	*stjein*	*stjini.*
Stjit	*stjíter*	*stjeit*	*stjiti.*
Strid	*stríder*	*streid*	*stridi.*
Svid	*svíder*	*sveid*	*svidi.*
Svik	*svítjer*	*sveik*	*svitji.*
Vik	*vítjer*	*veik*	*vítji.*
Vrid	*vrítjer*	*vreid*	*vridi.*

6 Klassan.

Brýt	*brýter*	*brøt*	*bryti.*
Drýp	*drýper*	*drøp*	*drypi.*
Flyg	*flýger*	*fløg*	*flydji.*
Flýt	*flýter*	*fløt*	*flyti.*

Inf.	*Præs.*	*Præt.*	*Supin.*
Frýs (frysa),	*frýser*	*frøs*	*frusi, frysi.*
Júg (ljuga),	*júger*	*løg*	*lugi.*
Jút (ljuta),	*júter*	*gøt*	*guti.*
Klýv (klyfva),	*klýver*	*kløv*	*kluvi, klyvi.*
Knýt (knyta),	*knýter*	*knøt*	*knuti, knyti.*
Nýp (nypa),	*nýper*	*nøp*	*nypi.*
Nýs (nysa),	*nýser*	*nøs*	*nysi.*
Rýk (ryka),	*rýker*	*røk, røkt*	*ryki, røkt.*
Skrýt (skryta),	*skrýter*	*skrøt*	*skryti.*
Šút (skjuta),	*šúter*	*skøt*	*skuti.*
Strýk (stryka),	*strýker*	*støk*	*struki.*
Súg (suga),	*súger*	*søg*	*sugi.*
Súp (supa),	*súper*	*søp*	*supi, sōpi.*

b) Svaga verb.

Dessa anordnas efter sina böjningsformer i tre konjugationer:

1. Konjugation.

Hvad böjningen af de till denna konjugation hörande verb vidkommer, må det anmärkas att:

1) Infinitiven ändas i Korpo på ***a***, i Houtskär på ***o***, (kort å), hvilka ändelser de dock i likhet med de starka verben ofta bortlemna (se pag. 136).

2) Praesens ändas på ***ar***, som i skriftsvenskan. De Houtskärsverb som i infint. utgå på ***o*** hafva äfven i præsens ändelsen ***or***.

3) Praeteritum ändas på ***a***; men på ***o*** i de Houtskärsverb hvilkas infinitiv ändas på ***o***.

Houtskär.

Inf.	*Præs.*	*Præt.*	*Supin.*
Frýs	*frýser*	*frøs*	*frysi.*
Júg	*júger*	*løg*	*lydji.*
Jút	*júter*	*jøt*	*jyti.*
Klýv	*klýver*	*kløv*	*klyvi*
Knýt	*knýter*	*knøt*	*knyti.*
Nýp	*nýper*	*nøp*	*nypi.*
Nýs	*nýser*	*nøs*	*nysi.*
Rýk	*rýker*	*røk, røkt*	*rytji.*
Skrýt	*skrýter*	*skrøt*	*skryti.*
Stjút	*stjúter*	*stjøt*	*stjyti.*
Strýk	*strýker*	*strøk*	*strytji*
Súg	*súger*	*søg*	*súdji*
Sýp	*sýper*	*søp*	*sypi.*

4) Supinum ändas på ***a***, utom i de Houtskärsverb, hvilkas infinitiv utgå på ***o***, ty dessas supinum ändas äfven på ***o***.

5) Participium praeteritum ändas på ***a***, per tria genera sng. & pl. t. ex. *húse ha blivi måla*, sv. huset har blifvit måladt; *bånen ha blivi basa*, sv. barnen hafva blifvit agade. Houtskärsverben på ***o*** utgå äfven här på ***o***, t. ex.: *gôutin' jé bodo*, sv. gossen är bjuden.

Såsom exempel på verb böjda efter första konjugation må anföras:

Korpo.

Inf.	*Præs.*	*Præt.*	*Supin.*
Baka (baka),	*bakar*	*baka*	*baka.*
Boda (båda, bjuda),	*bodar*	*boda*	*boda.*

Mål (måla),	*målar*	*måla*	*måla.*
Rydi (rödja),	*rydjar*	*rydja*	*rydja.*
Räkin (räkna),	*räknar*	*räkna*	*räkna.*
Segäl (segla),	*seglar*	*segla*	*segla.*
Tala (tala),	*talar*	*tala*	*tala.*

Houtskär.

Bako (baka),	*bakor*	*bako*	*bako.*
Bodo (båda, bjuda),	*bodor*	*bodo*	*bodo.*
Mål (måla),	*målar*	*måla*	*måla.*
Rydi (rödja),	*rydjar*	*rydja*	*rydja.*
Räkin (räkna),	*räknar*	*räkna*	*räkna.*
Segäl (segla),	*seglar*	*segla*	*segla.*
Talo (tala),	*talor*	*talo*	*talo.*

2 Konjugation.

Hithörande verb hafva följande former:

1) Infinitiven har samma ändelser, som i 1:sta svaga konjugationen.

2) Praesens har ändelsen ***er***, men slutas stammen på *r*, tillägges ingen ändelse, utan stammen står då här fri.

3) Praeteritum ändas på ***d*** eller ***t***.

4) Supinum ändas på ***t*** eller ock på ***i***.

5) Participium praeteritum ändas i singularis på ***d*** eller ***t***, i pluralis på ***a***.

Såsom exempel anföras:

Korpo & Houtskär.

Inf.	*Præs.*	*Præt.*	*Supin.*
Bygg (bygga),	*bygger* (H. *byddjer*)	*byggd*	*bykt, byggi* (H. *byddji*).

Inf.	*Præs.*	*Præt.*	*Supin.*
Brygg (brygga),	*brygger* (H. *bryddjer*)	*bryggd*	*brykt, bryggi* (H. *bryddji*).
Bränn (bränna),	*bränder*	*bränd*	*bränt, bränni.*
Drøm (drömma),	*drømer*	*drømd*	*drømt, drömmi.*
Leva (H. *levo*), (lefva).	*lever*	*lévd*	*lévt, levi* (H. *livi*)
Lýs (lysa),	*lýser*	*lýst*	*lýst, lysi.*
Reis (resa),	*reiser*	*reist*	*reist, reisi.*
Sveip (svepa),	*sveiper*	*sveift*	*sveift, sveipi.*
Värp (värpa),	*värper*	*värft*	*värft, värpi.*

Ett antal verber hörande till denna konjugation hafva egenheten att i Præteritum förvandla sin stamvokal. Sådana äro:

Korpo & Houtskär.

Inf.	*Præs.*	*Præt.*	*Supin.*
Doga (H. *dogo*) (duga),	*doger*	*dågd*	*dögi* (H. *dydji*).
Döli (dölja),	*döljer*	*dåld*	*dålt.*
Gära (H. *järo*) (göra),	*gær* (H. *jær*)	*jórd* (H. *jól*)	*jórt.*
Jäsa (H. *jäso*) (jäsa),	*jäser*	*jæst*	*jäsi* (H. *jisi*).
Legg (lägga),	*legger*	*lá* (H. *léd*)	*lakt.*
Lära (H. *läro*) (lära),	*lärer, lær*	*lærd* (H. *læl*)	*lært, läri* (H. *liri*)
Smöri (smörja),	*smør*	*smård* (H. *smål*)	*smårt.*
Snäri (snärja, snöra),	*snær*	*snård* (H. *snæl*)	*snårt* (H. *sniri*).
Sova (H. *sovo*) (sofva),	*sover*	*såvd*	*sovi* (H. *syvi*).
Säli (svälja),	*svæl*	*svælgd*	*sväkt.*

Inf.	*Præs.*	*Præt.*	*Supin.*
Säga (H. *sägo*) (säga),	*säger* (H. *sädjer*)	*sá* (H. *séd*)	*sakt.*
Säli (sälja),	*sæl*	*såld*	*sålt.*
Šöli, (skölja),	*šøl*	*skåld*, *šøld*	*skålt*, *šølt.*
Trýt (tryta),	*trýter*	*trøt*	*truti* (H. *tryti*).
Väli (välja),	*väljer*	*vál̊d*	*vál̊t.*
Väni (vänja),	*væner*	*vånd*	*vånt.*
Ära (plöja),	*ær*,	*ård* (H. *ål*)	*årt* *).

3 Konjugation.

1) Hithörande verbs Infinitiv uppvisa alltid, likasom fallet är i skriftspråket, den nakna, vokaliskt utgående stammen.

2) Praesens ändas på ***r***.

3) Praeteritum ändas på ***dd***.

4) Supinum ändas på ***tt***.

5) Participium praeteritum ändas i singularis på ***dd*** i masc. och fem., hvartill ändelsen ***er*** ofta fogas, i neutrum åter på ***tt***. Pluralis bildas i denna likasom i föregående konj. genom fogande af ändelsen ***a*** till singularis masc. form.

Såsom exempel anföras:

Korpo & Houtskär.

Inf.	*Præs.*	*Præt.*	*Supin.*
Flå (flå),	*flår*	*flodd*	*flott.*
Klé (kläda),	*klér*	*kledd*	*klett.*
Ró (ro),	*rór*	*rŏdd*	*rŏtt.*
Skó (sko),	*skór*	*skŏdd*	*skŏtt.*
Så (så),	*sår*	*sådd*	*sått.*
Tré (träda),	*trér*	*trédd*	*trett.*

*) Ära i betydelsen ärga, har i Korpo formerna: ärgar, ärga, ärga, och i Houtskär: ärjar, ärja, ärja.

Passivum.

Denna form bildas i Korpo och Houtskärsmålen, likasom i skriftsvenskan, på två sätt: antingen genom omskrifning med vb. *bli* hvartill praeteritum participii fogas, eller genom en tilläggsändelse. Dessa ändelser äro:

1) För Infinitivus ett ***s***, som fogas till den fullständiga aktiva infinitivformen *).

2) För Praesens ett ***s***, som fogas till den aktiva formen, hvars ***r*** bortfaller framför detta ***s***.

3) För Praeteritum ***st***, hvilka konsonanter fogas till samma tempus i aktivum. Härvid inskjuta de starka verben, äfvensom de svaga till andra och tredje konjugationen hörande verben, ett *i* såsom bindevokal. Svaga verb af första konjugationen deremot foga denna ändelse direkt till den aktiva formen.

4) För Supinum ***st*** som fogas till motsvarande aktiva form. Svaga verb af andra och tredje konj. inskjuta här ett *i* som bindevokal.

Såsom exempel må anföras:

Korpo & Houtskär.

Inf.	*Præs.*	*Præt.*	*Supin.*
Bindas (bindas),	*bindes*	*bándist*	*bundist.*
Bitas (bitas),	*bites*	*beitist*	*bitist.*
Målas (målas),	*målas*	*målast*	*målast.*
Byggas (byggas),	*bygges*	*byggdist*	*byggist.*
Sveipas (svepas),	*sveipes*	*sveiftist*	*sveiftist, sveipist.*
Skós (skos),	*skós,*	*skoddist*	*skottist.*

*) De verb i Houtskärsmålet, hvilkas infinitivi aktivi ändas på ***o***, hafva sålunda i infin. pass. ändelsen ***os***, t. ex. *talos* (talas), *blakos* (blekas), o. s. v.

Verba Deponentia förhålla sig i formelt afseende fullkomligt likasom de passiva.

Följande Anomala verb finnas i målen:

Korpo.

Inf.	*Præs.*	*Præt.*	*Supin.*
Há (hafva),	*hár, ha*	*hadd*	*havi.*
Kuna (kunna),	*kann*	*kund*	*kuna.*
—	*må* (må),	—	—
Ska (skola),	*ska*	*sku*	—
Vá (vara),	*é*	*vá*	*vari.*
— (varda),	*várder*	*várt*	—
Vila (vilja),	*vill*	*vild*	*vela, völa.*
Vita (veta),	*veit*	*vist*	*vita.*

Houtskär.

Há (hafva),	*hár, ha*	*hadd*	*havi.*
Kuno (kunna),	*kann*	*kund*	*kuno.*
—	*må* (må),	—	—
Ska (skola),	*ska*	*sku*	—
Vá (vara),	*jé*	*vá*	*vare.*
— (varder),	*váler*	*várt*	—
Velo (vilja),	*vill*	*vild*	*velo.*
Veto (veta),	*veit*	*vist*	*veto.*

2. Substantiven.

Likasom i skriftspråket återstå i Korpo och Houtskärsmålen af de skilda kasusformerna endast nominativens och genitivens. Den senare bildas så i singularis som pluralis genom tillägg af ***s*** till nominativen. Af den i isländskan, gamla svenskan och många af Sveriges allmogemål förekommande dativformen på ***um*** och ***om*** finnes i dessa mål ej nå-

gon kvarlefva. En gammal genitiv form på *a* kan måhända spåras i åtskilliga sammansatta ord, t. ex., *sonasån*, *karatág*, *vargavedär*, *ulvalåt*, *folkafólor*, m. fl.

I afseende å substantivens genus öfverensstämma målen vanligtvis med skriftsvenskan, men allmogens öra är i detta afseende särdeles fint och långt pålitligare än den bildade klassens.

Äfven vid substantivens böjning skiljer man emellan **stark** och **svag** deklination. Den förra, hvilken icke erbjuder några väsendtliga skiljaktigheter från svenska skriftspråket, sönderfaller i tre klasser eller deklinationer.

1) Första starka deklinationens kännetecken är pluraländelsen ***ar***, men i singularis ingen bestämd ändelse. Exx.:

Masculina:

(Korpo & Houts.) Sing. *fjäliŋg* (fjärding), plur. *fjäliŋgar*; *fogäl* (fågel), *foglar*; *gobb* (gubbe), *gobbar*; *hamar* (i Houts. *hamor*) (hammare), *hamrar* (H. *hamorar*); *kár* (karl), *karar*; *moron* (H. *moren'*) (morgon), *mornar*; *navar* (borr), *navrar*; *stein* (sten), *steinar*; *åker* (åker), *åkrar*.

Feminina:

(Korpo & Houts.) Sing. *brúd* (brud), *brúdar*; *bró* (bro), *bróar*; *sólkn* (socken), *sólknar*; *tjärŋg* (gumma), *tjärŋgar*.

2) Andra starka deklinationens kännetecken är pluraländelsen ***er***. Exx.:

Masculina:

(Korpo & Houts.) Sing. *bónd* (bonde), plur. *bønder*; *prést* (prest), *préster*; *skipar* (Houts. *stjepor*) (skeppare), *skiparer*

(H. *stjeporer*); *sméd* (smed), *sméder*; *stá* (stad), *städer*; *tiggar* (H. *tiddjar*) (tiggare), *tiggarer* (H. *tiddjarer*).

Feminina:

(Korpo & Houts.) Sing. *hánd* (hand), plur. *hénder*; *mast* (mast), *mester*; *nót* (not), *nøter*; *sák* (sak), *såker*.

3) Tredje starka deklinationens kännetecken är att obestämda formen af singularis och pluralis äro lika. Exx.:

Neutra:

(Korpo & Houts.) Sing. *bån* (barn), plur. *bån*; *dík* (dike), *dík*; *fröi* (frö), *fröi*; *heimand* (hemman), *heimand*; *hús* (hus), *hús* o. *húser*; *hål* (hål), *hål* o. *holer*; *næt* (nät), *næt* o. *näter*; *órd* (Houts. *ól*) (ord), *órd* o. *órder* (*ol* o. *óler*); *segäl* (segel), *segäl*; *skót* (skot), *skót* o. *skóter*; *skåt* (skott), *skåt* o. *skoter*; *spänn* (spänne), *spänn*; *spöi* (spö), *spöi*; *spøk* (spöke), *spøk*; *ställ* (ställe), *ställ*; *ták* (tak), *ták*; *vitn* (vittne), *vitn*.

Såsom af ofvanstående synes, hafva flera hithörande ord också former efter andra starka deklinationen.

Den **svaga** deklinationens kännetecken är ett redan i fornspråket ur nominat. sing. bortfallet *n*, antydt genom den återstående slutvokalen. Denna deklination sönderfaller i två klasser:

1) Första svaga deklinationens kännetecken är pluraländelsen ***ar***; singularis ändas på ***a***. Alla hithörande ord äro masculina. Exx.:

(Korpo & Houts.) Sing. *bakka* (backe), plur. *bakkar*; *dropa* (droppe), *dropar*; *haka* (hake, uncus), *hakar*; *hana* (hane), *hanar*; *hara* (hare), *harar*; *lia* (lie), *liar*; *sleda* (släda), *sledar*; *spada* (spade), *spadar*; *stabba* (stubbe), *stabbar*; *staka* (stör), *stakar*.

2) Andra svaga deklinationens kännetecken är pluraländelser ***or*** eller ***ur***; singularis ändas på ***o***, ***u*** eller ***a***. Alla hithörande ord äro feminina utom *järta*, *øga* och *øra*, som äro neutra. Exx.:

(Korpo & Houts.) Sing. *bryggo* (Houts. *bryddjo*) (brygga), plur. *bryggor*(*bryddjor*); *grímo* (grimma), *grímor*; *haka* (haka, mentum), *hakur*; *høna* (höna), *hønor*; *kéldo* (H. *tjéldo*) (källa), *kéldor (tjéldor)*; *kärro* (H. *tjärro*) (kärra), *kärror (tjärror)*; *senu* (sena), *senur*; *stuvu* (H. *styvy*) (stuga), *stuvur* (*styvyr*); *sýstro* (syster), *sýstror*; *tränu* (trana), *tränur*; *järta* (hjerta), *järtor*; *øga* (öga), *øgor*; *øra* (öra), *øror*.

Anomala substantiv.

Följande substantiv äro i målen, likasom i svenska skriftspråket, anomala:

Korpo.		Houtskär.	
S. *brór* (broder),	Pl. *brøder.*	S. *brór,*	Pl. *brøder.*
dótro (dotter),	*døtrar.*	*dótro,*	*døtrar.*
fár (fader),	*fæder.*	*fár,*	*fæder.*
fót, (fot),	*føter.*	*fót,*	*føter.*
kló (klo),	*klónar.*	*kló,*	*klóvor.*
kó (ko),	*kónar.*	*kó,*	*kóvor.*
lús (lus),	*lyss.*	*lús,*	*lyss* *).
mór (moder),	*mødrar.*	*mór,*	*móror.*
ró (höft),	*rónar.*	*ró,*	*ronar.*
skó (sko),	*skónar.*	*skó,*	*skóvor.*
són (son),	*söner.*	*són,*	*söner.*
tå (tå),	*tånar.*	*tå,*	*tånar.*

*) Gås pl. gäss, heta i dessa mål, *gås* pl. *gåsor*.

Artikeln.

Den obestämda artikeln är:

i Korpo, för masc. och fem. ***ein*** o. ***en***, neut. ***el***.

i Houtskär, för masc. o. fem. ***in*** o. ***en***, neut. ***e***.

Den bestämda artikeln är:

i Korpo, sing. masc. och fem., ***-en***, ***-in***, ***-n***, neut. ***-e***.
plur. masc. och fem., ***-na***, ***-en***, neut. ***-en***.

i Houtskär: sing. masc. och fem. ***-in'***, ***-n'***, neut. ***-e***.
plur. masc. o. fem. ***-n'***, ***-en'***, ***-na***, neut. ***-en'***.

Såsom exempel på deras användning anföras:

Korpo.		Houtskär.	
S. *fil**l**n* (filn),	Pl. *fil**l**ana.*	S. *fil**l**in'*	Pl. *fil**l**an'*
*fogäl**l**n* (fågeln),	*fog**l**ana*	*fog**l**in'*	*fog**l**an'*
kárn (karlen),	*karana.*	*kárin'*	*karan'*
ryggin (ryggen),	*ryggana.*	*ryddjiń*	*ryddjań*
šeidn (skeden),	*šeidana.*	*stjeidin'*	*stjeidań*
steinen (stenen),	*steinana.*	*steinin'*	*steinań*
vikin (viken),	*víkana.*	*vitjin'*	*vitjań*
brúdn (bruden),	*brúdana.*	*brudin'*	*brúdań*
sóknen (socken),	*sóknana.*	*sóknin'*	*sóknań*
bóndn (bonden),	*bøndren.*	*bóndin'*	*bøndreń*
hándn (handen),	*héndren.*	*hándin'*	*héndren*
mastn (masten),	*mästren* o. *mästrena.*	*mastin'*	*mästreń*
smédn (smeden),	*smédren.*	*smédin'*	*smédreń*
båne (barnet),	*månen* o. *månena.*	*båne*	*månań*
huse (huset),	*húsen.*	*húse*	*husen*
órde (ordet),	*órden.*	*óle*	*ólen'*
táke (taket),	*táken* o. *takena.*	*tátje*	*tátjeń*

bakkan (backen),	*bakkana.*	*bakkan'*	*bakkana*
haran (haren),	*harana.*	*haran'*	*harana*
lian (lien),	*liana.*	*lian*	*liana*
kéldon (källan),	*kéldona.*	*tjéldon'*	*tjéldona*
senun (senan),	*senuna.*	*senun'*	*senuna*
stuvun (stugan),	*stuvuna.*	*styvyn'*	*styvyna*

Såsom af ofvanstående exempel synes fogas den bestämda artikeln för singularis alltid omedelbart till substantivens obestämda form. För bildandet af den bestämda formen i pluralis foga endast 3:dje starka deklinationens neutra den bestämda artikeln omedelbart till den plurala obestämda formen, men alla de öfriga substantiven göra det först efter det den obestämda formen undergått vissa förändringar. Masculina af 1:sta starka och 1:sta svaga samt feminina af 1:sta starka och 2:dra svaga deklination bortkasta härvid pluraländelsens ***r***, under det de flesta ord tillhörande 2:dra starka deklination (vidfogande artikeln -***en*** och -***en'***) låta pluraländelsens ***r*** kvarstå, men bortkasta i stället det framför detsamma stående ***e***.

3. Adjektiven.

Adjektiven i Korpo och Houtskärs allmogemål visa, jemförda med dem i skriftspråhet, en stor olikhet deruti att de i masc. och fem. sing. ej göra någon åtskilnad emellan den bestämda och obestämda formen. Pluralformen är dessutom ofta lika med den för masc. och fem. sing. Obestämda formen för neutrum singularis utmärkes genom ändelsen ***t***. Ex.:

Em frisk kár,	*Han frisk kárn,*	*Tom frisk karana.*
En frisk flikko,	*Hon frisk flikkon,*	*Tom frisk flikkona.*
Et frist bån,	*He frist båne,*	*Tom frisk bånen.*

Korpo & Houtskär.

Sing. masc. & fem.	neutr.	Plur. masc. fem. neutr.
frí (fri),	*frít*	*frí l. fría.*
gámbäl (H. *gamol'*) (gammal),	*gámbält (gamolt)*	*gámbäl (gamol').*
blå (blå),	*blott*	*blå, blåa.*
raku (dålig),	*rakut*	*raku.*
rø o. *røder* (röd),	*rött*	*rø l. røa.*
hård o. *hårder* (H. *hál*) (hård),	*hárt,* (H. *halt*)	*hård* (H. *hál*).
stark o. *starker* (stark),	*start*	*stark l. starka.*
stór o. *stórer* (stor),	*stórt*	*stór l. stóra.*

Såsom af ofvanstående exempel synes är den positiva formen för masc. och fem. sing. ofta dubbel.

De adjektiv, hvilka i svenskan ändas på ***-ig***, förvandla denna ändelse i målen till ***o*** eller ***-oger*** (H. *-odjer*) t. ex.:

Sing. masc. & fem.	neutr.	Plur. masc. fem. neutr.
svetto l. svettoger (svettig),	*svettot*	*svetto.*
sömno l. sömnoger (sömnig),	*sömnot*	*sömno.*
torsto l. torstoger (törstig),	*torstot*	*torsto.*

Komparativen och superlativen bildas ur positiven antingen genom tillägg af ***er*** och ***st*** med eller utan vokalförhöjning, eller ock genom tillägg af ***an*** och ***ast***.

Det förra sättet (stark komparation) användes i några få ord.

Korpo & Houtskär.

Pos.	Komp.	Superl.
gróv l. gróver (grof),	*grøver,*	*grøvst.*
høg (hög),	*høger,*	*høgst.*
láng l. lánger (lång),	*lénger,*	*léngst.*

Pos. *låg l. låger* (låg), Komp. *léger*, Superl. *légst.*
tráng l. tránger (trång), *trénger*, *tránгst.*
tung l. tunger (tung), *tynger*, *tyngst.*
ung l. unger (ung), *ynger*, *yngst.*

Till dessa kunna ännu läggas några andra som sakna positiv:

(*gö*), Komp. *bäter* (bättre), Superl. *bäst l. all bäst.*
(*gambäl* (Houts. *gamol'*), *élder* (äldre), *élst.*
(*máng*), *fleir* (fler), *flest.*
(*myky, mytjy*), *meir* (mer), *mest l. all mest.*
(*lill*, (Houts. *liþl*), *minder* (mindre), *minst l. all minst.*
(*dolі*), *sæmber* (sämre), *sæmst.*
(*ilaker*) *värr* (värre), *värst.*

Liknande dessa men bildade ur partiklar äro:

(*ett l. bakett*), Komp. — Superl. *ettarst* (sist).
(*fram*), *fremmer*, *fremst* (främst).
(*för*), — *först* (först).
(*in*), *inner*, *innerst* (innerst).
(*millan*), — *millerst* (mellerst).
(*mitt*), — *mitterst* (mitterst).
(*neder, nider*), *nedra, nidra*, *nederst, niderst* (nederst).
(*nær*), *néman* (H. *néman'*), *némast* / *nest* } (närmast),
(*undi*), *under*, *underst* (underst).
(*út*), *ytter*, *ytterst* (ytterst).
(*över*), *övra*, *överst* (öfverst).

Gradförhöjningen genom tilläggande af ***an*** (Houts. ***an'***) och ***ast*** är i målen den vanligast begagnade. Såsom exempel på denna böjning må anföras:

Korpo:

Pos. *frisk l. frisker* (frisk), Komp. *friskan* Superl. *friskast l. friskogast.*

vaker (vacker), *vakkran* *vakkrast.*
sömno l. sömnoger (sömnig), *sömnogan* *sömnogast.*
nÿ l. nÿer (ny), *nÿan* *nÿast.*
hév (rask), *hévan* *hévast.*
ludin (luden), *ludnan* *ludnast.*
svetto l. svettoger (svettig), *svettogan* *svettogast.*
gámbäl (gammal), *gámblan* *gámblast.*

Houtskär:

Pos. *frísk l. frísker* (frisk), Komp. *friskan'* Superl. *friskast.*

vaker (vacker), *vakkran'* *vakkrast.*
sömno l. sömnodjer (sömnig), *sömnogan'* *sömnogast.*
nÿ l. nÿer (ny), *nÿan* *nÿast.*
hév (rask), *hévan'* *hévast.*
ludin (luden), *ludnan'* *ludnast.*
svetto l. svettodjer (svettig), *svettogan'* *svettogast.*
gamol' (gammal), *gamolan)* *gamolast.*

4. Räkneorden.

Bland grundtalen skilja sig endast följande från skriftsvenskan:

I Korpo: *ein, trí, nie, tie, træti, förti* o. s. v. ända till och med *níti.*

I Houtskär: *ein, trí, stjú, ná, tí, stjytton, tjygy, træti, förti* o. s. v. ända till och med *níti.*

Bland ordningstalen skilja sig följande:

I Korpo: *först, áron, tride, fjærd, sjúond, trætiond,* o. s. v. ända till och med *nítiond* och *hundrad.*

I Houtskär: *först, anin'* o. *áron', tridi, fjæl, stjätt, stjúond, stjyttond, tjygond, trætiond,* o. s. v. *stjútiond, nítiond, hundrad.*

5. Pronomina.

Pronomina Personalia.

Korpo:

1:sta Person.

Sing. Nom. *ja l. jág.*
Acc. *me l. még.*
Plur. Nom. *vi l. ví.*
Acc. *oss.*

2:dra Person.

Sing. Nom. *tu.*
Acc. *te l. tég.*
Plur. Nom. *ni l. ní.*
Acc. *eder, ér.*

Houtskär:

1:sta Person.

Sing. Nom. *je l. jég.*
Acc. *me l. még.*
Plur. Nom. *vi l. ví.*
Acc. *oss.*

2:dra Person.

Sing. Nom. *ty.*
Acc. *te l. tég.*
Plur. Nom. *ni l. ní.*
Acc. *eder, ér.*

3:dje Person.

Korpo.

	masc.	fem.	neutr.
Sing. Nom.	*han l. 'n.*	*hon l. on.*	*he.*
Gen.	*hanses.*	*henars.*	—
Acc.	*'n.*	*on.*	*héd, he, e.*
Plur. Nom.	*tom, dom.*	*tom, dom.*	*tom, dom.*
Gen.	*teiras, deiras.*	*teiras, deiras.*	*teiras, deiras.*
Acc.	*tom, dom.*	*tom, dom.*	*tom, dom.*

3:dje Person.

Houtskär:

	masc.	fem.	neutr.
Sing. Nom.	*han, an, in.*	*hån, än.*	*he.*
Gen.	*hanses.*	*henars.*	—
Acc.	*in', an'.*	*än'.*	*héd, he, e.*

Plur. Nom.	*tom, dom.*	*tom, dom.*	*tom, dom.*
Gen.	*teiras, deiras.*	*teiras, deiras.*	*teiras, deiras.*
Acc.	*tom, dom.*	*tom, dom.*	*tom, dom.*

Pronomina possesiva.

Korpo & Houts.

Sing. masc.	fem.	neutr.	Plur. m. f. n.
min,	*min,*	*mitt,*	*min, mina.*
tin, din,	*tin, din,*	*titt, ditt,*	*tin, tina, din, dina.*
sin,	*sin,*	*sitt,*	*sin, sina.*
von,	*von,*		
vår,	*vår,*	*vårt,*	*vår, vora.*
voran,	*voron,*		
edan, (i H. *edyn*),	*edan,* (i H. *edyn*),	*edert* (i H. *edyrt*),	*eder l. edra.*
eran,	*eran,*		
edran,	*edran,*		

Pronomina demonstrativa.

	Sing. masc.	fem.	neutr.	Plur. m. f. n.
K. & H.	*Han tenn* (den der),	*hon tenn,*	*he tenn,*	*tom tenn.*
K. & H.	*Han tett* (den här),	*hon tett,*	*he tett,*	*tom tett.*
Korpo	*Han tesun* (denne),	*hon tesun,*	*he tesun,*	*tom tess.*
Houts.	*Han tesyn'* „	*hån tesyn',*	*he tesyn',*	*tom tess.*
Korpo	*Tokon* (sådan),	*tokon,*	*toko,*	*toko.*
Houts.	*Tolin',* „	*tolen',*	*tole,*	*tole.*

Såväl till *toko* som *tole* kunna *ten, tett, tess* fogas för att närmare utpeka det föremål, till hvilket dessa pronomina hänföra sig, t. ex.: *tokon ten, tokon tett, toko tess; tolin' ten, tolen' tett, tole tess.*

Pronomina relativa.

I dessa mål användas såsom relativt pronomen *som;* dess genitiv är i Korpo *vars l. hokos*, i Houtskär *kvars*. Accusativens form är likasom nominativens *som*.

Pronomina interrogativa.

Sing.	masc.	fem.	neutr.	Plur.	m.	f.	n.
K. *hokon*	(hvem, hvad för en, hvilkendera),	*hokon*,	*hoko*,	*hoko l. hokona.*			
H. *holin'*		*holin'*,	*holi*,	*holi.*			
K. *veim*	(hvem),	*veim*,	*va*,	—			
H. *kveim*,	„	*kveim*,	*kva*,	—			

I genitivus hafva dessa pronomina formerna *hokos, holis, veims, kveims, vars, kvars.*

Pronomina indefinita.

Korpo.

Sing. masc.	fem.	neutr.	Plur.	m.	f.	n.
šölv l. šölver (sjelf),	*šölv l. šölver*,	*šölft*,	*šölva.*			
annar / *åder* (annan),	*åron*, *åder*,	*anna*,	*åder*,			
nån (någon),	*nån*,	*nå*,	*nager* o. *nå.*			
inga nån / *int nån* (ingen),	*inga nån* / *int nån*	*inga*,	*inga.*			
all (alla),	*all*,	*allt*,	*all.*			
vår (hvarje),	*vår*,	*vårt*,	—			

Utom dessa finnas: *många* (många), *bå* (båda), *beggi* (begge), hvilka blott brukas i pluralis. Sammansatta äro: *eindeir* (endera), *nåndeir* (någondera), *ingandeir* (ingendera), *vårdeir* (hvardera), *varåder* (hvarandra). Skriftspråkets obestämda *man*, motsvaras i Korpodialekten af *han*, *'n* eller *tom*.

Houtskär:

Sing. masc.	fem.	neutr.	Plur.
stjölv l. stjölver,	*stjölv,*	*stjölft,*	*stjölv.*
anin',	*anen',*	*anna,*	*áder.*
náin,	*náin,*	*ná,*	*nager* o. *ná.*
iŋga náin, int náin,	*iŋga náin, int náin,*	*iŋga,*	*iŋga.*
all,	*all,*	*allt,*	*all.*
kvan' (hvarje),	*kvan',*	*kvan',*	—

plurala: *máŋg, bå, begge.*

sammansatta: *eindeir, náindeir, ingandeir, kvandeir, kvaráder.* — Obestämda *man* uttryckes genom *in* eller *tom.*

6. Adverb.

Af dessa märkes i målen:

Híd (hit), *jenn* o. *jennan* (här, aflägsnare); *jér* (här, närmare); *tíd* (dit); *tenn* o. *tennan* (der, aflägsnare), *tér* (der, närmare); *jennfrån* o. *jérifrån* (härifrån); *tennfrån* o. *térifrån* (derifrån); *ján* (bort härifrån) (Houts. *jén*); *tán* (bort derifrån) (H. *tén*); *vann* (hvar) (H. *kvann*); *vart* (hvart) (H. *kvar*); *vannfrån* (hvarifrån) (H. *kvannfrån*); *änn* (ännu); *so l. sonan* (så, sålunda); *nú l. núnan* (nu); *helder* (heller).

Iŋga och *int* äfvensom *alder* brukas motsvarande skriftspråkets *nej* eller *icke.*

Likasom i skriftspråket äro adverben i dessa mål mäktiga gradförhöjning, t. ex.:

láŋgt,	*léŋger,*	*léŋgst.*
væl l. brá,	*bäter,*	*bäst.*
ill,	*värr,*	*värst.*
myky (i H. *mytjy*),	*meir,*	*mest.*
líte,	*minder,*	*minst.*
jærna,	*hélder.*	*hélst.*

7. Prepositioner.

De i målen vanligast förekommande prepositioner äro: *bák*, *bákett* o. *bakett*, *blanmé*, *ett* (=efter) *framförö*, *från*, *förbi*, *förö*, *för*, *jenom* (H. *jynym*), *hós*, *mé*, *vé*, *breivé* o. *breivider*, *í*, *inní*, *kriŋg*, *på*, *millan* (H. *millan'*), *nedan* (H. *nedan'*), *ovan* (H. *ovan'*), *nær*, *om*, *över*, *ti* o. *tél* l. *tell*, *undi*, *undann*, *öpp*, *öppett*, *úr*, *útett* o. *útförö*, *åv*, *åt*.

8. Konjunktioner.

Följande äro de vanligaste:
o,(och), *bå-o* (både-och), *helder* (eller), *men* (men) (Houts. *min*), *utan* (H. *utan'*), *ento*, *ett*, *ettsom*, (eftersom), *fast*, *fast o*, (om, om ock), *än* (än) (H. *in*), *når* (när), *tå* (då), *medan*, *sán* (sedan), (H. *senn*), *tert* (tilldess), *ti* (att, framför infinitiven t. ex.: *försøk ti gá tíd*“ = försök (understå dig ej) att gå dit), *än* (att, t. ex. „*ty séd än in jekk*“ = du sade att han gick).

9. Interjektioner.

Aj, *fý vale* (= fy tusan), *hej*, *hoho*, *nå*, *stopp*, *trå tég* (= ve dig), *voj*, *moheh* (= jaså).

På det Korpo och Houtskärs dialekternas egenheter och allmogens i dessa socknar sätt att uttrycka sig må tydligt framstå, följa här några språkprof på dessa dialekter. För jemförelsens skull hafva vi att börja med valt ett stycke ur Joh. Evang. 2 kap., hvilket i „Acta societatis scientiarum Fennicæ“ Tom. II, fasc. IV pag. 1141 finnes utfördt på Pernå-, i „Suomi“ för 1847 pag. 155 på Pargas- och i akademiska afhandlingen „Ueber den Närpesdialect“ pag. 153 på Nerpes dialekt.

Korpo.

På tride dágin vá e et bryllöp í Kána í Galilén o Jésusas mór vá tér. O Jésus vá o mé boda o lærjuŋgana (læriŋgana) hanses ti bryllöpe. O to víne börja feilas, sá Jésusas mór tél 'n: tom hár iŋga ná vín. To sá Jésus tél on: Mór! va hár ja mé tég o gära? Min tíd é iŋga komi änn. To sá mór hanses ti tjénstfolke: Va 'n säger eder, gärin héd. So vá tér seks steinkrúkor, som vá sätt ett som júdana hár e för reiniŋgen sin; vár o ein bár två helder trí mott. To sá Jésus tél dom: fyllen nu krúkona mé vatn; o tom sló dom smítfull (på rinnandis brädd). O sán sá 'n tél dom: slåin í nu o bärin e ti kokkin; o tom bár. O to kokkin smaka på víne, som hadd vari vatn o 'n iŋga vist varåv he vá komi, men tjénstfolke, som hadd öist vatne, tom vist e tom, so rópa 'n brugumen tíd o sá tél 'n: vár o ein säter fram he gó víne ti först, o når dom ha blivi pírom (drukki), to he som sæmber é. Tu ha gømt he gó víne jenntéls. Hetett vá he först tekne, som Jésus jórd í Kána í G. o vísa stórheiten sin, o læriŋgarna hanses trödd på 'n.

Houtskär.

På tridi dájin' vá e e bryllyp í Kána í Galilein o Jessysas móran' vá tér. O Jessys vá o mé bodo o lérjyŋgan' hanses ti bryllype. O to víne börja feilas (líd mot slúte), séd Jessysas móran' åt in': tom hár iŋga ná vín. To séd Jessys tell än': Kvinn! (mór) kva hár je mé tég o järo? Min tíd jé iŋga kymi änn. To séd móran' hanses ti tjénstfoltje: kva in säger ider järin' héd. So vá tér seks steinkrúkor, som vá sätt ett som júdan' hár e för reinindjin' sin; kvan' krúko dróv två helder trí mott. To séd Jessys åt dom: slåin' krúkona full mé vatn, o tom sló dom smítfull. O senn séd in åt tom: slåin' í ny o bjären' e ti kottjin'; o tom bár. O to kottjin' smako på víne, som hadd vare vatn o in iŋga vist kvaråv he hadd kymi, min tjénstfoltje (dréngan'), som hadd öist vatne, tom vist e tom, so rópa in brygomin' tíd o séd åt in': all mänšor säter fram he gó víne ti först o når tom ha blivi pírom (drottji) to he som sæmber jé. Ty ha jømt he gó víne allt jenntéls. Hetett vá he först tekne, som Jessys jól í K. i G. o vísa stórheitin' sin o lérjyŋgan' hanses trödd på in'.

Tjärŋgens vævstól.

Sannsago från Korpo.

He vá ein gáŋg en gobb, som bodd tisammans mé tjärŋgen sin í et torp í skógin. Int vá nu gobbin sjölv åv he mest igtogast sláge fast nŏ tykkt 'n væl för héd än tjärŋgen hanses vá on igtisløsast o vitløsast mänša han hadd sitt í sitt liv. Alder kund on gära 'n ti lágs. Allti vá e sláje för gobbin ti šäll om.

Ein dág når gobbin kåm heim från arbeite sitt í skógen, vá e åter nántiŋg, som gobbin tykkt än int vá víli jórt. To morska 'n ŏpp se så 'n blei regált arger o hævd tél åt tjärŋgen sin: Héd é nu förryckt än tu alder ska kuna gära még ti lágs, fast tu hár kontant iŋga anna ti tänk på. Jenn sitter tu jér heim tu, mé héndren í kors når som jág é út på arbeit o träsar o slíter en hunn o sán to 'n komber heim hár 'n bara förargéls ti sí o hør tég. Moheh, säger tjärŋgen, héd ska tu iŋga šäll még før tu, som heila dágin rännder í skógin o alder sír húr myky o va ja hár ti gära jér heim.

Gummans väfstol, folksaga. Det var engång en gubbe, som bodde med sin gumma i ett torp i skogen. Icke var nu gubben så öfver sig flitig, men icke för ty tyckte han att hans gumma var den lataste och okunnigaste menniska han hade sett i sitt lif. Aldrig kunde hon göra honom till lags. Alltid hade gubben något att brumma öfver. — En dag när gubben kom hem från sitt arbete i skogen, var det åter något, som gubben tyckte att ej var rigtigt gjordt så som det hade bordt göras. Då brusade han upp och blef dugtigt ond samt utbrast i förebråelser mot gumman: Nog är det bra förunderligt att du aldrig skall kunna göra mig till lags, ehuru du har rakt ingenting annat att tänka på. Här sitter du hemma med händerna i kors, medan jag är ute på arbete och trälar och sliter ondt som en hund och sedan då man kommer hem, kan man ej annat än förarga sig öfver allt ditt görande och låtande. Jaså, säger gumman, men det skall du ej förebrå mig för, du, som hela dagen springer ute i skogen och aldrig ser huru mycket och hvad jag har att

Kókar ja int mátn din och bäddar ja int bå britsn o kovan vár éviga dág? O so ska ja mjölk o tjærn o baka o tvätt o brygg, so iŋga ska tu gläfs än jág int hár affærder ti stoi o stím mé jér heim jág o. Freist šærskota tég, säger gobbin, nŏ mott tu há sláje ti bråk mé må 'n tró, når he é so knaft än tu häntar sí ett än klédrena mina é heil o rein, o trå tég tjärŋg, som int allt sán vi kåm ihóp ha vävi åt me so myky som et enda skáplit lívstykk helder. Ska tu há tég en tjólslarvo helder ja még en rokk, so allti ska he kopas, men he tár iŋga lág, ska ja sej de, stórtrút, ti kop var enda smulu, når tu myky brá o kund gära nántiŋg bara tu int vild vá so iníandis lát, he må tu veta o tíg helder so får tu tég mót slabbon. No húr ska ja kuna väva en tråd helder når ja int hár sláje ti vævstol må tu sí o veta? Já, en tokon ska ja nóg jära tég allti fast morondágin, säger gobbin.

O to morondágin kåm tár gobbin öksn på hærdon o ska ti hugg vævstól åt tjärŋgen sin. Men tjärŋgen, som tykkt än e

---

uträtta här hemma. Kokar jag inte maten och bäddar jag inte sängarna hvar enda dag? Och så skall jag mjölka och baka och tvätta och brygga, så icke skall du förevita mig att jag ej har sysslor att bråka med här hemma jag också. Försök nu att urskulda dig, säger gubben, nog måste du kantänka hafva rysligt mycket att bråka med när det är så knappt att du hinner med att se efter att mina kläder äro hela och rena, men stor skam har du af att inte sedan vårt giftermål hafva väft så mycket som en ordentlig väst åt mig heller. Skall du hafva dig en simpel kjortel eller jag hafva mig en rock, så måste man alltid köpa den, men det bär sig ej skall jag säga dig, stortrut, att köpa hvar enda smula, då du mycket väl också kunde göra ett och hvarje om du ej skulle vara så förskräckligt lat, det må du veta, och disputera ej vidare, ty då smäller det. Huru skall jag då kunna väfva det ringaste heller, då jag inte har en tillstymmelse till väfstol må du begripa? Ja, en sådan skall jag nog göra dig, fast redan i morgon, säger gubben.

Och då morgondagen kom tager gubben yxan på axeln och gör sig i ordning att gå till skogen att hugga väfstol åt gumman. Men gum-

vá lângsamt ti väva, int vild hon än gobbin sku gära nán vævstól o inmáro som on vá vist on nóg råd för héd. O so leita on rätt på 'n all gámblast tjöln hon hadd, tjära 'n o rulla 'n í fjädror o klädd tjöln på ség o gár ti skogs bákett gobbin. Når on henta fast 'n kleiv on öpp í et høgt tré o jennanfrån sír on húr gobbin ställder ség tél ti hugg en vævbóm. To 'n hadd huggt pár kanur, gala tjärngen från tréde:

Hugger tu en bóm,
So får tu en dóm.

Húr vá e? fråga gobbin, som inga vist vannfrån toko rópand kåm o blei bara heilt hepin ti hør toko låt í skógen.

Hugger tu en bóm,
So får tu en dóm.

rópa tjärngen åter. To vakta gobbin öpp mot tréde vannfrån röstn hørdist, men når 'n såg bara fjädrona åv tjärngens tjöl, trodd 'n än he vá en stór föul, som skreik. Int skå han, som sláje víli viss é, hugg jennan vann föulana sjölv ró-

---

man, som tyckte att det var tråkigt att väfva, icke ville hon att gubben skulle göra henne någon väfstol och fintlig som hon var, visste hon nog råd härför. Hon sökte nemligen upp den allra äldsta kjoln hon hade, tjärade den och rullade den i fjädrar och klädde kjorteln på sig samt begifver sig efter gubben till skogen. När hon upphann honom klef hon upp i ett högt träd och härifrån ser hon huru gubben bereder sig att hugga en väfbom. Då han hade huggit några spåner ropade gumman från trädet:

„Hugger du en bom,
Så får du en dom“.

Huru var det? frågade gubben, som icke visste hvarifrån ett sådant ropande kom, utan blef helt häpen att höra en sådan låt i skogen.

„Hugger du en bom,
Så får du en dom“,

ropade gumman ånyo. Då tittade gubben upp mot trädet hvarifrån rösten hördes, men då han icke såg något annat än fjädrarna på gummans kjortel, trodde han att det var en stor fågel som skrek. Icke må nu den, som har

par åt ein på hetenn móde, meint 'n o so smíta 'n öksn åter på hærdon o jikk ein lánger vég inn åt skógin; o tjärngen úr tréde o bakett. To 'n åter sku böri hugg, rópa tjärngen åter:

Hugger tu en reva, reva,
Får tu inga leva, leva.

Ja trór han värr ríder all foglar i dá, som tom inga vill háld fréd helder meir, sá gobbin, men inga drista 'n se ti hugg jennan helder meir, bara jikk lénger o lénger inn åt skógin o tjärngen bakett åter. To såg 'n et tréd som 'n tykkt sku va passlit ti vævstólsbein, men når 'n sku ti hugg kull e rópa tjärngen åter:

Hugger tu et bein, bein,
Komber tu inga heil heim.

Tom ska full há øgona úr me innan tom slútar åv, sá gobbin o várt nu bara så fördervat hepin ti hør toko so 'n ränndtán he fortast 'n kund o når 'n kåm heim o tjärngen mé, sá 'n

---

helst en liten smula sundt förnuft i behåll, hugga bär der sjelfva fåglarna ropar åt en på detta sätt, menade gubben och så slängde han åter yxan på axeln och gick långt in i skogen; och gumman ur trädet och efter. När han återigen skulle börja hugga ropade gumman åter:

„Hugger du en reva, reva, (den bom i väfstoln, på hvilken den
Får du inte lefva, lefva". färdiga väfven upprullas).

Jag tror hin onde sjelf ansätter alla fåglar i dag, då de ej mer vilja lemna en i ro, sade gubben, men icke vågade han hugga här heller, utan gick allt längre och längre in åt skogen; och gumman fortfarande efter. Då såg han omsider ett träd, som han tyckte att skulle vara passligt till ett ben i väfstolen, men då han skulle hugga omkull detsamma, ropade gumman åter:

„Hugger du ett ben, ben,
Kommer du ej lefvande hem".

De skola nu väl rakt taga lifvet af mig innan de höra upp, sade gubben, och blef så förskräckligt häpen då han hörde sådant, att han sprang derifrån det fortaste han förmådde och då han kom hem och gumman med, sade han åt henne. Jag såg i dag en så förskräck-

åt om. Ja såg en toko jerteiken ti föul i dág, som bara rópa o ulva so he vá fáslit o he bara bullra o braka í skógin når 'n gala. Még vild 'n kontant tá líve åv om ja sku hugg nán vævstól so nŏ blír han ófärdera åv még nóg o alder meir gár ja ti skogs ti hugg tég vævstól, tu mott bara jölp te som förr so brá tu jitter. O he vá just héd tjärngen vild, o hon tänkt för se sjölv: vist ja int héd jág?

Trollgobbin' o vallgöutin'.

Sannsagu från Houtšär.

In gáng vá e in vallgöut, som jekk í skódjin' o valla får. Som in tykkt än e blei lángsamt so sáng in o blåst í bokkhórne sitt so e rámbla í skódjin'. Min når trollgobbin', som bŏdd í han skódjin', høl än in spelo o boldra, so kåm in o séd åt in' än in sku lägg vá ti spelo o rejér på e tole mód. Göutin' vakta baru stint på trollgobbin' o drista se inga meir han dádjin' ti blås í bokkhórne sitt. Han baru

---

ligt stor fågel, som skrek och ulfvade så det var rigtigt rysligt och det bullrade och brakade i skogen då den galade. Mig ville den rakt taga lifvet af om jag skulle hugga någon väfstol åt dig, så nog låter jag vackert bli att göra en sådan och aldrig mer går jag till skogen i akt och mening att hugga åt dig en väfstol utan nog får du hjelpa dig som förr så godt du förmår. Och det var just så, som gumman ville hafva det och hon tänkte för sig sjelf: viste jag ej det jag?

Jetten och vallgossen, folksaga. Engång var det en vallgosse, som gick i skogen och vallade får. Och emedan han tyckte det blef tråkigt, sjöng han och blåste i sitt vallhorn så det ekade i skogen. Men då jetten, som bodde i denna skog, hörde att han väsnades och förde oljud, kom han och sade åt honom att han skulle låta bli att bullra och väsnas på ett sådant sätt. Gossen tittade helt förskräckt på jetten och vågade ej mer den dagen blåsa i sitt vallhorn. Han satt endast och

sát o tänkt kva in sku järo om trollgobbin' nåter sku komo ein gáŋg tell. Når he blei kvéldin' o in kåm heim mé fåren', so såg in än matmór stó o trysta óst o to bá in än än sku tryst åt an' mé in óst o héd jól än. Han anin' mårnin' når göutin' nåter jekk ti skogs mé fåren', so rulla in óstin' í in sándgróp o når in kåm ti skódjin' so baru sáŋg in o spelo tert trollgobbin' nåter blei ardjer o kåm fram från skódjin'. Háld fréd, garp! rópa trollgobbiń åt in', min vallgöutin' iŋga völa in om e, baru sáŋg o blåst so mytjy in kund. Argas iŋga mé me, rópa trollgobbin' to, helder smítar ja han tesyn' steinin' í de, o iŋga ska ty máŋg gáŋgor spelo to meir. Vakt híd baru, trollgobb, säger göutin', min kåm iŋga néman', för ja jé ardjer mé ny o starkań jé ja mé som ty. Vakt híd baru, ska dy få sí kvalés ja pínar vatn från han tesyn tidjilsteinin', o héd kann ty alder järo bakett. O so trysta in óstin' sin so vatne rann úr in'. Alder såg ja makan' ti göut ti va starker, séd trollgobbin', min kva trén-

---

begrundade hvad han skulle göra om jetten engång till skulle visa sig.

När det blef kväll och han kom hem med fåren, såg han att värdinnan stod och gjorde ost, och då bad han att hon skulle göra en åt honom också,' och det gjorde hon. Andra morgonen då gossen åter gick till skogs med fåren, så rullade han osten i en sandgrop och då han kom till skogen så sjöng han och förde oljud till dess jetten åter blef ond och kom fram från skogen. Låt en vara i fred, slyngel! ropade jetten åt honom, men vallgossen, icke brydde han sig derom utan sjöng och blåste så mycket han kunde. Reta mig ej, sade jätten då, heller kastar jag den här stenen på dig, och inte skall du spela många gånger efter den betan. Titta hit bara, jette, säger gossen, men kom ej närmare, för nu är jag också ond, och starkare är jag än du; titta hit bara, skall du få se huru jag kramar vatten ur denna tegelsten och detta kan du aldrig göra efter. Och så kramade han sin ost så att vattnet rann ur den. Aldrig såg jag maken till gosse att vara stark, sade jätten, men hvad behöfver du, som är så stark att dn kan krama vatten ur tegelstenar, gå här och hålla reda på får. Du kunde nog få bättre

ger ty, som jé so starker än ty kann pín vatn úr tidjilsteinar, gá jenn o háld reido på fåren'? Ty kund nóv få bäter arbeit ty? Vill ty inga tá tjénst vé még so ska vi arbeit tisamoins o gó dágar ska ty få. Héd jé ny bák ti fram än in tolin' göut som ty ska gá o pass på får. Ja vell, meint göutin', o so tjol an heim fåren' o jekk mé trollgobbin'. Min når tom kåm tíd, som trollgobbins heim vá, hadd e rei blivi middastíd so tom motta jét midda innan tom sku böri mé arbeite sitt. Trollgobbins tjärng hån ställd fram en fílbonk åt tom kvandeir, o trollgobbin' tó baru í bontjin' o drakk från sídon' dv in' min inga kund vallgöutin' järo på he víse baru han åt mé lipl steidin' sin. Kvalés jeter ty? Inga tár he lág ti jét på hetenn víse, ty ska jét på tole mód som jág, séd trollgobbin'. He vill ja inga järo, säger göutin' för he vill vá en víli starker bonk om in ska háld når ja tár í an' o sku in gá sunder, sku ja blí kontant ósáms mé tjärngjin' tin o héd vill ja inga. Jét som ty vill to baru, säger trollgobbin', för he jé han bäst bontjin' ty ha fott o inga vill ja än ty ska slå sunder in' helder.

---

arbete du, vill du inte taga tjenst hos mig, så skola vi arbeta tillsammans och goda dagar skall du få. Det är nu rakt bakvändt att en sådan gosse som du skall valla får. Ja väl, menade gossen, och så körde han hem fåren och gick med jetten. Men när de kommo till jettens hem hade det redan blifvit middagstid, så att de måste äta middag innan de skulle begynna sitt arbete. Jettens gumma ställde då fram en filbunke åt dem hvardera, och jetten tog i sin bunke och drack från sidan af den, men icke kunde vallgossen göra på det sättet, utan han åt med sin lilla sked. Huru äter du? Inte bär det sig att äta på det sättet, du skall äta på samma sätt som jag, sade jetten. Det vill jag icke göra, säger gossen, för det skall vara en bra stark bunke om den skall hålla, när jag tar i den, och skulle den gå sönder blefve jag straxt osams med din gumma och det vill jag ej. Åt som du vill då bara, säger jetten, för det är den bästa bunken du har fått och inte skulle jag just vilja att du skulle söndra den heller.

Bákett middádjin' sku tom gá o hugg véd i skódjin' o når tom jekk so baru boldra e ett dom. Når tom hadd gatt in vég fråga trollgobbin' om he iŋga sku vá rólit ti freist holin' som kund róp hålan'. Nóv kund he fyl' vá rólit allti, meint göutin', o so rópa trollgobbin' så bärjen' klomna o göutin' sku alder ha hørt óle meir om in iŋga hadd stoppa bå øronen' åter mé kådo. Ty róft baru brá, séd göutiń, min vänt sláje ska ty få hør még róp o. Kva leitar ty ett i boskan'? fråga trollgobbin' nåter. Ja sír baru ett sláje ti bind om hövö ditt än e iŋga ska sprikk sunder når ja rópar för en gáŋg når ja rópa so rambla in störer stein neder från bärje. Jé ty so svårer ti róp, séd trollgobbin', so kann ty lägg vá so léŋg ti freist järo e. Når dom nåter hadd gatt e stykk på védjin' séd trollgobbin' nåter: Ska vi freist holin', som kann smít öksin' jennan hökst öpp? Vi kan fyl' freist, meint göutin', o so tóv trollgobbin' öksin' från hælon' o smita in' so in för enda inn åt målnin'. Såg dy ná åv in'? fråga

---

Efter middagen skulle de gå att hugga ved i skogen och när de gingo så ekade det efter dem. När de då hade gått ett stycke frågade jätten om det ej vore roligt att försöka hvilkendera af dem kunde ropa hårdast. Nog kunde det ju vara roligt, menade gossen, och så ropade jetten så bergen remnade och gossen skulle aldrig hafva hört ett ord mer om han ej hade stoppat till sina öron med kåda. Du ropade ganska bra, sade gossen, men vänta litet skall du få höra mig också ropa. Hvad söker du efter i buskarna? frågade jetten åter. Jag ser bara efter någonting att binda om ditt hufvud med, att det ej må spricka då jag ropar för engång då jag ropade, lossade en stor sten ifrån berget. Är du så svår att ropa? sade jetten, så kan du låta bli så länge att försöka. När de åter hade gått ett stycke längre fram, sade jetten. Skola vi försöka, hvilken som kan kasta den här yxan högst upp? Vi kunna ju försöka, menade gossen, och så tog jetten yxan från axeln och kastade den så att den for ända in i molnen. Såg du något af den? frågade jetten. Nej, sade gossen. Kasta du nu, sade jetten. Har du då någon annan yxa med dig? frågade gossen, för

trollgobbin'. Alder, séd göutin'. Smít ty ny, séd trollgobbin'. Hár ty do náin anin' öks med de? fråga göutiń, för når ja smítar så kund in blí ti tenn öpp o to kann ví iŋga hugg in kvätt lost helder. Jé ty so förbaija ti smít so må he vá to ti in anin' gáng. So jekk tom nåter in bít inn åt skódjiń tert tom såg in tall, som noddist me skatan' inn åt målnen'. Han tenn tallin' ska vi hugg kull, séd trollgobbin'. Iŋga sku in nu tréŋg hugg han tenn helder, séd göutin', nóv kund in nu mest halo kull in' o, min létast gár e om ty huddjer o ja drár í kvístan'. Jaha, meint trollgobbin' o so dróv göutin' från kvístan' o troll-gobbin' huggd to kanuna flog láŋg vég, o fast han tallin' vá hålan' in bärje so baru kull kåm in'. Tá ty o bær i skatan' tér in jé létan' so ska ja tá jennan í stórjéndan' kvann in jé tuŋ-gan', séd göutin'. Ja vell, séd trollgobbin', o so léd in skatan' på hælon' o börja drá tallin' heim mé skatan' förö o all grei-nan' på, min vallgöutin' han seddist på stórjéndan' o reid o hadd baru rólit åt trollgobbin', som bár o dró so in blei bi-stemt svetto, o so kvít fragun' ýl úr tjöftin' hanses. Når

---

när jag kastar, så kunde den bli der uppe och då kunna vi icke hugga en spån löst heller. Är du så förskräcklig att kasta, så må det då vara till en annan gång. Så gingo de åter ett stycke in åt skogen tills de sågo en tall som räckte med toppen in i molnen. Den der tallen skola vi hugga omkull, sade jetten. Icke skulle man nu just behöfva använda yxa på den der heller, sade gossen, nog kunde man nu nästan draga omkull den också, men lättast går det om du hugger och jag drager ifrån kvistarna. Jaha, menade jetten och så drog gossen från kvistarna och jetten högg så spånorna flögo lång väg, och fast tallen var hårdare än berget, så omkull kom den. Tag du och bär i toppen, der den är lättare, så skall jag bära här i storändan, der den är tyngre, sade gossen. Ja väl, sade jetten och så lade han toppen på axeln och bör-jade draga hem tallen med toppen förut och alla grenar på, men vall-gossen han satte sig på storändan och red och hade bara roligt åt jet-ten, som bar och drog så han blef alldeles svettig och så att hvit fragga stod ur hans mun. När jetten tröttnade så kastade han tallen från

trollgobbin' trotna, so smíta in tallin' från hælon' o vénd sig om ti sí kvalés he stó tell me göutin'. O når in fekk sí göutin', som nåter hadd sprondji neder på jólen' o han såg än in inga vá svetto alls helder, snývdist in o rännd heim, min göutin' rännd bakett.

När trollgobbin' kåm heim jekk in inn í styvyn' ti tjärndjin' sin o lést åter dörren' o so fundeira tom bå o två kvalés tom kund blí frí från tolin' kár, som vá så óförnuftet starker so int náin kund råd mé in'. Min göutin' sát bák dörrin' o lyddist o høl alltihóp. När kvéldin' kåm so sätt tom göutin' ti ligg í mjölkkamorin'; o göutin' han jekk leks tér. Min når he blei stimandis mörkne steig in öpp och léd tjärnon' í sændjin' o kråk stjölver í sópvråen o vänta på trollgobbin'. Mitt åt nattin' kåm o trollgobbin' inn åt kamorin' mé öksin' í händin' o når in såg tjærnoń í sændjin' so trodd in än he vá göutin' o dromo tell tjærnoń so gräddin' gil kring in'. Senn jekk in ti tjärndjin' sin o séd åt än': „ny há göutin' fått dromahuddje, so inga komber in öpp ny meir int. Ti böri mé vild in tá mót o seddist öpp í sændjin'.

---

axeln och vände sig om för att se hur det stod till med gossen. Och då han fick se gossen, som åter hade hoppat ned på jorden och sig att han icke var det ringaste svettig, skämdes han och sprang hem, men gossen lopp efter.

När jetten kom hem gick han in i stugan till sin gumma och läste till dörren och så funderade de båda två huru de skulle kunna blifva qvitt en sådan karl, som var så oförnuftigt stark, så ingen kunde rå med honom. Men gossen satt bakom dörren och lyssnade och hörde alltsammans. Då kvällen kom, bäddade de åt gossen i mjölkkammaren och gossen han lade sig der att sofva. Men då det blef rigtigt mörkt steg han upp och lade kernan i sängen och kröp sjelf i sopvrån och inväntade jetten. Midt i natten kom jetten också in i kammaren med yxan i handen och då han såg kernan i sängen så trodde han att det var gossen och slog till kernan så gräddan yrde omkring honom. Sedan gick han in till gumman och sade: Nu har gossen fått döds-

min ja dreiv tell in' so gore stretta o so stalp in o séd inga åle helder.

Han anin' mårnin' blei bå trollgobbin' o tjärndjin' hanses stór i ogonen' når göutiń kåm inn åt styvyń o séd: Gó moren' i moreń. Kvalés ha dy syvy i natt? fråga trollgobbin'. „Baru brá, min ein gáng tykkt ja än loppon beit me“, séd göutin'. To béd tom nåter göutin' gá út på arbeit, min han henta knappast komo út úr styvyn' so hol in nåter hyry trollgobbin' börja talo mé tjärndjiń sin kvalés tom sku få live åv göutin', når in vá hál för stål. När hån anen' nattin' kåm, so rosta tom nåter åt in' ti sovo í baston'. När trollgobbin' trödd än göutin' såvd, kåm in o lést fast dörrin' o ténd éld på bastoń, min göutin' hadd kräki inn åt únin' so inga tjänd in åv éldin' fast baston' brann neder till martjin'. Min når mårnin' kåm, krák göutin' nåter fram från únin' o jekk inn åt styvyn' o séd nåter: „Gó moren' i moren'“, min trollgobbin' o tjärndjin' hanses tom vakta baru stint.

---

hugget, så att han icke stiger upp mer. I början ville han väl sätta sig till motvärn och satte sig upp i sängen men jag slog till honom så blod och annat strittade omkring och då föll han utan att gifva ett ljud ifrån sig.

Den andra morgonen fick både gumman och gubben stora ögon, när gossen kom in i stugan och sade: God morgon, denna morgon. Huru har du sofvit i natt? frågade jetten. Mycket godt, sade gossen, men engång tyckte jag att loppan bet mig. Derpå bådo de gossen åter gå ut på arbete, men han hann knappt komma ut ur stugan innan han hörde huru jetten började tala med sin gumma huru de skulle få lifvet af gossen då han var hård för stål När den andra natten kom, så bäddade de åt honom i badstugan. Då jetten trodde att gossen hade sömnat, kom han och läste fast dörren och tände eld på badstun, men gossen hade krupit in i ugnen så icke kände han af elden, fast badstugan brann ned till marken. Men då det blef morgon, kröp gossen fram ur ugnen och gick in i stugan och sade åter: Godmorgon, denna morgon; men jetten och hans gumma de bara stirrade på honom. Slutligen

Ettarst fråga tom lik kvalés in hadd syvi hån nattin'. Baru brá séd göutin', sonan' vill ja allti sovo, he vá so varmt o brá ti ligg tér so. Når iŋga éldin' helder beit på in' meint tom än tom sku freist om iŋga vatne lik sku bót in', min göutin' sát nåter bák dörrin' o lyddist o høl alltihóp. Når nattin' kåm so víst tom in' ti sovo på brunns tátje o göutin' jól, som dom bá. Min når he nåter blei mörka nattin' so steig in öpp o rulla in stórer stein på brunns tátje o krák stjölver bák brunnin' o so kåm trollgobbin' nåter. O to in såg steinin' so trodd in än he vá göutin' o so rulla han in' neder í tjéldon' so vatne ýl o gobbin' stjölver blei víli slasko. So rännd in nåter inn ti tjärndjin' sin o séd åt än': „Ny jé e lik slút mé göutin' o iŋga komber in tennfrån meir", séd in. Ja rulla in' neder í tjéldon' so vatne ýl o han baru sánk, som in stein", séd in. „He vá ny baru brá än ty ein gáŋg lek fekk bokt mé in'" séd tjärndjin' o so jekk tom leks o baru såvd tert göutin' nåter kåm o séd: „Go moren' í moren'", min

---

kommo de sig före att fråga honom huru han hade sofvit denna natt. Rigtigt godt, sade gossen, så vill jag alltid sofva, det var så varmt och godt att ligga der. När nu icke ens elden bet på honom, menade de att de skulle försöka om icke vattnet ändå skulle göra tillbörlig verkan, men gossen satt åter igen bakom dörren och lyssnade och hörde alltsammans. När det blef natt bådo de honom lägga sig på brunnstaket, och gossen gjorde som de bådo. Men då det blef mörkt, så steg han upp och vältrade en stor sten på brunnstaket och kröp sjelf bakom brunnen; och så kom jätten och då han såg stenen trodde han att det var gossen och så vältrade han ned den i brunnen så att vattnet yrde och gubben sjelf blef genomvåt. Derefter sprang han åter in till gumman och sade till henne: Nu är det likväl slut med gossen, och icke kommer han mer derifrån, sade han. Jag vältrade honom ned i brunnen så att vattnet yrde och han sjönk som en sten, sade han. Det var nu rigtigt bra att du engång fick bugt med honom, sade gumman och så lade de sig att sofva och sofvo ända till dess gossen igen kom in och sade: Godmorgon, denna morgon, men de bara stirrade på

tom vakta baru på in' o vist inga om tom sku kuna tró ogonen' sin meir. Ettarst fråga tom lik hyry in hadd syvi tesyn' nattin'. Baru brá, séd göutin', ein gáng baru tykkt je än he rengna sláje, min he jól nu rákt inga.

Ny vist tom inga meir náin levondis råd, når inga vatne helder beit på in'. Tom baru fundeira o fundeira, min inga vild he blí ti náinting för héd. Ja kva ska vi ny järo? séd gobbin'. He no jó, séd tjärndjin, ny veit je kva ví ska järo. Ty ska gá í hebbre titt o öis in säkk fulder mé pengar o senn ska ty gá ti brór tin, som allt jé starkan' som ty o bess åv in' än in jölper de ti tá líve åv garpin'. Ny séd ty he som víli klókt vá, tjärndjin' min, séd trollgobbin', ja héd ska je järo o so šida in åv í hebbre sitt o öist in jerteiken' ti säkk fulder mé pengar o smíta in' på ryddjin' o börja gá ostá o bá göutin' föli mé. Når tom senn jekk o jekk o vá mitt inn í skódjin', börja oskan' bolder. Hør på fár min so in jé gláder i dág so in slår horsona ohóp, séd

honom och visste ej om de skulle kunna tro sina ögon. Slutligen frågade de likväl huru han hade sofvit denna natt. Ganska godt, sade gossen, endast engång tyckte jag att det regnade något litet, men det gjorde nu rakt ingenting.

Nu visste de ej mer något råd, när icke ens vattnet bet på honom. De bara funderade och funderade, men deras funderingar ville ej leda till något resultat. Ja hvad skola vi nu göra? sade gubben. Jo, sade gumman, nu hittade jag på hvad vi skola göra. Du skall gå i ditt magasin och ösa en säck full med penningar och sedan skall du gå till din bror, som ändå är allt starkare än du och bedja honom att han hjelper dig att taga lifvet af slyngeln. Nu sade du det, som var rigtigt förståndigt, gumman min, sade jetten, ja det skall jag göra, och så begaf han sig hastigt till sitt magasin och öste en förskräckligt stor säck full med penningar, och kastade den på ryggen, och begaf sig i väg och bad gossen följa med. När de sedan gingo och gingo och voro midt inne i skogen började åskan bullra. Hör på far min så han är glad i dag så han slår vantarna ihop, sade gossen.

göutin'. Jé han fár din, som låter på hetenn móde? frågade trollgobbin'. Ja héd jé in, séd göutin' min to blei trollgobbin' baru báŋg so in smíta posan' från se o ränndt tén heim náter. Min göutin' som máŋg gáŋgor hadd gatt vall i skódjin', iŋga villadest in bort se, baru heim kåm in o blei in ríker kár o behøvd alder meir gá o hálld reido på fåren'.

Är det din fader, som låter på sådant sätt? frågade jetten. Ja det är han, sade gossen, men då blef jetten så rädd att han kastade påsen ifrån sig och sprang bort och hem. Men gossen, som många gånger hade gått vall i skogen, icke förvillade han sig, utan hem kom han, blef en rik man och behöfde aldrig mer gå och hålla reda på får

---

En, om ock ganska bristfällig, förteckning öfver egendomligare dialektord, meddelas i slutet af boken. Här må endast lemnas plats för en samling orginella uttryckssätt, ordspråk och gåtor, antecknade i Korpo och Houtskär.

1. *Ádam o Éva baka stóra leivor,*
   Når Ádam vá dø,
   Baka Éva minder brø.

2. *All é ílak tå 'n ska gift se,*
   O all é brá tå 'n ha dóe.

3. *Ármber blír fórt vármber.*

4. *Bóndn é iŋga nán vílo ván vé.*

5. *Ett tók kann fråg,*
   So iŋga šjú klók kann svár.

6. *Et tók rósar åv marknan förn han ha statt.*

7. *Fán é fatti, som iŋga nán sjæl hár.*

8. *Gift de, so får tu vit, sá bóndn såg kalven dansa.*

9. *Grannar bíter alder hästar.*

10. *Han blei Herrgåls jórdtorpar*) í várast.*

11. *Han é inga so léng fáger,*
Som annar mans dráger.

12. *Han é värr som en hunn,*
Som int vílar mátn en stunn.

13. *Han hálder på ti kåm í Válbormässkrókin för bitti*).*

14. *Han hár láng náglar* (= långa fingrar, tjufsk).

15. *Han kåm í Ólsmässkrókin för bitti**).*

16. *Han mott sédn föli, helder lánde flý.*

17. *Han sír út, som 'n sku há stuli deig o inga fått baka.*

18. *Han ska allti tá tartinge, når 'n sír e.*

19. *Han ska há myky brø,*
Som ska vänt på han annars dø.

20. *Han ska inga sí han annar so doli, än int 'n kan blí sjölv sæmber.*

21. *Han, som hár ténder, har hénder.*

22. *Han, som ha tagi fán på nakkan,*
Får drá 'n över bakkan.

23. *Han, som int hár sjölv,*
Får gá šöli.

---

*) = Han kom i kyrkogårdens mull.

**) Valborgsmessa, tiden kring den 1:sta maj, likasom Olsmessa, tiden kring den 29:de Juli, äro för landtmannen vigtiga tidpunkter. Vid den förra tryter ofta fodret för boskapen och växtligheten är ej än så framskriden att kreaturen sjelfva kunna söka sin föda. Vid Olsmessa åter står skörden på åkern oskuren, och visthusens sädeslårar ofta toma.

24. *Han, som int sår ärtn på kallan,*
Får int sí 'n í skallan.

25. *Han, som kóen éger, får háld í rompon* *).

26. *Han, som komber mé ett-råd,* **) *får bittala halva skadan.*

27. *Han, som ná fár,*
Blír ná vár (varse).

28. *Han, som sír meir än som Gúd ha skapa,*
Får stá mé munn o gapa.

29. *Han tó tartiŋge, når 'n så e.*

30. *He blåser so int två tjärŋgar kann háld et kalvšinn (nótslarvo) før et navarhål.*

31. *He bær ség åt som leirmajjas uŋgin* ***).

32. *Héd é lätt ti säj, men gá jær e.*

33. *Héd é bäter ti vénd om í farstodörrn, än í stuvudörrn.*

34. *He é iŋga krók før geitn ti slipp í broddåkern.*

35. *He é iŋga vært än kóen mjölkar, om on sparkar sjölv kull e.*

36. *Héd é máŋg leikar í láŋgdansn.*

37. *He får iŋga huggas í júlhalmin.*

38. *He förslår iŋga meir, än som ein næva aŋgnar í vädre.*

39. *He lever so int ærle man vill kør út hunn sin.*

40. *He vá héd ja séd,*
Sá Lassn når 'n tég.

---

*) = hvar och en må stå för sitt kast.
**) = efter-råd, d. ä. gifver råd först sedan allt är ställdt till rätta.
***) = som gökungen i sädesärlans bo.

41. *Hóbersgobbin o jág,*
Ví for út mé drág,
O fikk ein so störer jäddo som jág.

42. *Hon ha fått stymmór o tréfár.*

43. *Hon hønon, som inga ha värft ti posk, ska í grýton sjölv.*

44. *Hús í vár boska, sá haran.*

45. *Hästn o hunn, hár värjon mé se.*

46. *Ílak blír int brá, förr värr komber í ställe.*

47. *Ingen é úsl, om int 'n jölper sjölv ett e.*

48. *Ja é som åkter ti byss o šölfter åv lass.*

49. *Jemt o bistämt, sa mór šikka még ti byss o gáv még 12 šilling för líte.*

50. *Jær inga tjätto för kalvin'.*

51. *Kalás! sá kattn når 'n kåm í vällingsgrýton.*

52. *Kuro, Moro, Poro, Pall,*
Heiter Åvensor holmana all *).

53. *Men ändokk, sá Smissn.*
Komplett, sá Knussn.
Jékeln, sá Koksn.
O he vá he, sá Jessn.
Allt i sin årdning, sá Nápen.
Tu é et tók, sá Ingasn.

54. *Myky vill há meir o helvete blír alder fullt.*

55. *Når he rengna välling, vá min šeid í helvete.*

*) Syftar derpå att nästan alla till Ofvensor by hörande holmar hafva finska, ehuru numera mer eller mindre förvrängda, namn.

56. *Om int man passar på tídn, passar int tídn på man.*

57. *Påval mé lúvon,*
Kor bånen í grívon,
Men Matt mé sitt láŋg skägg,
Lokkar bånen útanför vägg.

58. *Róp iŋga föräm tu ha gista.*

59. *Šikk bárn ti byss o gá sjölv ett e.*

60. *Små fistjar, jé bäter in tóma distjar.*

61. *Stinder iŋga gott vinder,*
Mjúker ofta gott njúter.

62. *Stór í óln, mín lítn på jóln.*

63. *Ståt ska e drás om 'n o ska drás på tjälke.*

64. *Sjú brøn ett kappan,*
O sjú korvar ett takkan.

65. *Takk för i fjól, så tiggarn kåm ijenn andra dágen.*

66. *Tess meir 'n passar för svín, tess meir yrrar 'n på bröstona.*

67. *Tjeþln ska böri kola grýton.*

68. *Tjúgundág Knút*
É Júl út.

69. *To han frúsn sess nider,*
Sess han láter breivider.

Toko fiskar han tár ett, so får 'n.

71. *To 'n ha køft vit, gær 'n iŋga mé e.*

72. *Vann ska sleiven vá, om int í grýton.*

73. *Välis tég grannfár, som får föli mé, sá bóndn, når kværn tó grann í rokken.*

74. *Väni int lúsn í šinn féldn.*

75. *Östan väder o tjärng træta,*
Slútar alder útan væta.

Gåto n:o 1. *Va é he, som ríms í en kudufærdo,*
Men int í et kudubås?

Gåto n:o 2. *He kåm en tunno från främmand länd,*
Útan laggar o útan bánd,
Mé två sorter øl í?

Gåto n:o 3. *Va jé he, som jé minder som in lús,*
Min klær bå fatti o rík,
Í heila konyndjins hús?

Gåto n:o 4. *Rø nakk,*
Sitter í bakk,
Kórn í krävan,
Men kann int hakk?

Gåto n:o 5. *Förr í tjött,*
Ny úr tjött,
Kann järo fríd o kríg,
Í heila konyndjins rítje?

Gåto n:o 6. *Tómt millan' vármt o kált?*

Gåto n:o 7. *Ja jikk en vég,*
He vá inga nán vég,
Ja såg et ting,
He vá inga ting.
Sku ja há sitt e,
Sku ja inga ha tagi öpp e.

Men nu såg ja iŋga e,
O térför tó ja ŏpp e?

Gåto n:o 8. *Tré nytjyl' o vatulås,*
Fåren' slapp, min jégarn fasna.

Gåto n:o 9. *He vá in frú í in lunn*
Hån hadd in hunn.
Han hett som ty, som jég,
Som fisk, som fé, som tré,
Som all kritter, som på jólin' jé.
Kva hett in?

Ehuru redan ganska omfattande samlingar af *Svenska folkvisor* finnas och sålunda de bidrag här kan fogas till dessas komplettering är högst ringa, har jag dock ej tvekat, att i denna uppsats lemna rum för några prof på i Korpo och Houtskär upptecknade folkvisor, då ju äfven folkvisorna, likasom sagorna och gåtorna, på visst sätt utgöra ett uttryck för folkets andeliga lif och verksamhet. Utom de gamla riddarevisorna, som fordom ljödo „från palatset till kojan", och hvilka, efter det de tystnat i kungaborgens salar, förvarats i folkets trogna minne ända till våra dagar, lefver bland allmogen också en mängd andra af nyare datum, mer eller mindre direkt utgångna från folket sjelf, hvilka, så enkla de också mångengång äro, i tydliga och klara drag

---

Uttydning af gåtorna: *N:o 1. Humbelstáŋgin. N:o 2. Ägge. N:o 3. Línfröie, vannfrån líne vekser ŏpp. N:o 4. Nýpone. N:o 5. Fjäderpennan. N:o 6. Fönstergluddjin'. N:o 7. Et halvt o tómt notskál, som når he ligger på jórden kan narr máng menšor ti tá ŏpp se. N:o 8. Móses staka, som ypna Jórdan' för Israels bånen'. N:o 9. Hunn.*

återspegla folkets lynne och åskådningssätt. På efterföljande blad lemnas prof af hvardera slagen hvarjemte i ett bihang vidfogats melodier till de flesta af dem, då melodien i dessa ingalunda är en bisak, utan fullt ut lika vigtig, ja någongång till och med af större värde än orden*). I likhet med all folkpoesi hafva såväl de äldre sångerna som också de af yngre datum ett okonstladt, realistiskt framställningssätt, hvarför måhända i de på efterföljande blad meddelade visorna kan finnas ett och annat uttryck, som vore sårande för särdeles ömtåliga öron. Dock torde personer med så förfinade hörselapparater, nästan måsta räknas till de förbildades klass.

Ur efterföljande lilla samling hafva åtskilliga visor uteslutits, hvilka, då de ännu sjungas temligen allmänt i Korpo och Houtskär, här väl försvarat sin plats, om också icke ibland dem skulle funnits sådana, som måste räknas bland de svenska folkvisornas förnämsta representanter, hvilket likväl nu delvis varit fallet. Sådant har skett, då de redan förut så till ord som melodi finnas upptecknade från andra orter. Sådana äro bland andra: Hertig Fröjdeborg och fröken Adelin, (sjunges här sådan den förekommer bland *Geijer* och *Afzelii* „Svenska folkvisor“ n:o 19 och samlingen „100 svenska folkvisor“ n:o 34). Liten Karin, (se *Geijer* och *Afzelius* n:o 3 och 100 sv. folkv. n:o 55). Skön Anna, (se *Geijer* och *Afzelius* n:o 5 och 100 sv. folkv. n:o 82). Liten Båtsman (se Album utgifvet af Nyländingar VI). Magdalena, (se Album utgifvet af Nyl. VI). Se god afton, se god qväll, (se Album utg. af Nyl. V). Den förtrollade prinsessan, (se *Geijer* och *Afzelius* n:o 41). Visan om S:t Göran, (se *Geijer* och *Afzelius*, n:o 60).

*) Melodierna äro upptecknade af pastorskan *S. Ringbom* samt författarens moder och syster.

Om flickan som trampade på brödet, (historisk visa från Pommern, tryckt i åtskilliga häften dussin visor). Delar af Hönsgummans visa, (se *Geijer* och *Afzelius*, n:o 66, och 100 sv. folkv. n:o 31). Fragmenter af visan om Ramunder den unge, (se *Arwidsons* svenska fornsånger n:o 12), m. fl.

Slutligen må omnämnas att det numera är intet ovanligt att få höra det uppväxande slägtet sjunga visor af *Franzén, Runeberg, Topelius, Tegnér, Lenngren, Sätherberg, v. Beskow, Alstermark* m. fl. Dessa den moderna konstpoesins skapelser vinna dagligen allt större terräng, hvarigenom sker att de gamla åldriga folkvisorna dag för dag mer och mer förstummas.

1. Oväntad bröllopsgäst.

(Mel. se musikbil. n:o 1).

(Denna visa sjunges allmänt i Korpo och Houtskär. Ehuru af Geijer och Afzelius anförd i deras samlingar af „Svenska folkvisor" under n:o 31, från Vestergöthland och under Var. V. del. II pag. 212, från Norrland, har den intagits här såväl för dess rätt egna melodi, som ock för den skull att den särdeles väl visar folkvisans kosmopolitiska art. För jemförelsens skull har derför i en not bifogats verser af tvenne finska folkvisor, hvilka utgöra så att säga tvillingssystrar till denna *). Äfven i Österbotten är af *D:r Rancken* var. af denna visa anträffade.

1. Jungfrun hon gångar på högan berg,
Och skådar i djupan dal,
Der fick hon se ett gångande skepp,
Som fullt med grefvar var.

*) 1. Minä seisoin korkialla vuorella,
Viheriäisessä laksossa;
Näin, näin minä laivan seilaavan,
Kolme kreiviä laivalla.

2. Den allra yngsta herr grefven,
Som uppå det skeppet var,
Han ville den jungfrun trolofva sig,
Så unger som han var.

3. Ungersven drager de gullringar fem,
Och sätter på jungfruns hand,
Så tager han fram de förgyllande band,
Och sätter på jungfruns arm.

4. „Hvad skall jag svara kär moder min,
När jag kommer hem igen?“
— „Ej annat skall du svara än,
Att du hitta't i grönan äng“.

---

2. He laskivat laivan rannalle,
Kävit maallen astumaan;
Ja se nuorempi kreivistä kaikista,
Tuli minua kihlaamaan.

3. Hän otti sormuksen sormestaan,
Ja se oli kultainen:
„Katsos nyt, minun piikani ihana,
Sinä saat tämän sormuksen“.

4. „En ota minä ouoilta sormusta;
Mua kielsi mun äitini“. —
„Ota pois, pane sormus sormeesi,
Sitä ei näe äitisi“.

5. „Mihin panen minä nyt tämän sormuksen,
Ettei minun äitini nää!“
„Sano; laksossa tuolla kun kävelin,
Tämän sormuksen löysin mä“.

6. „Elä neuo sa minua valehtelemaan,
Sen äitini ymmärtää;
Paljo parempi on minun sanoa:
Olin nuoren kreivin sylissä“.

5. „Nej att för min moder så ljuga,
Det går slätt icke an,
Bättre är då att tala sanning:
„Det är ett kärleksband“.

6. När ungersven var bortrester,
Fick jungfrun en annan vän,
Som hon tillförne älskat,
Och älskade honom än.

7. När tre år voro förlidna,
Kom ungersven hem igen;
Då frågar han kär fader sin:
„Hur mår allrakärestan min?“

Härifrån går hvardera visan sin egen väg. I den finska beskrifves huru grefven öfvergifver ungmön, hvaröfver hon utbrister i klagan. I den svenska åter är det jungfrun, som bryter den ingångna trolofningen

Den andra åter, benämnd: „Den bedragna ungersvennen“, lyder:

1. Nuori mies kihlasi morsiamen,
Otti oman kullan,
Meni sitte vieraille maille,
Lupasi pian tulla.

2. Oli hän siellä vuotta kaksi,
Oli kolme vuotta;
Kulta luuli kuolleheksi,
Tainnut ei enää outtaa.

3. Nuori mies tuli vierailta mailta,
Tuli hän kotiansa,
Meni kultansa kartanohon,
Tervehti kultoansa.

4. Nuori mies tuli vierailta mailta,
Meni kultansa luoksi;
Kulta se tuosta valjeni
Ja ve'et silmistä juoksi.

8. „Du varit så länge bortrester;
I dag står din käresta brud;
Hvem som kan blifva kärestan din
Det vet allena Gud“.

9. Ungersven gångar i kammaren in,
Han krusar och kammar sitt hår,
Så gångar han sig till bröllopsgård,
Allt der som bröllopet står.

10. Så tager han bruden i snöhvitan hand
Och dansar golfvet omkring;
Så sakta som han dansade,
Så bleknade hon på kind.

11. „Hvarför är du vorden så bleker,
Som förr varit rosenderöd?“
— „De andra hafva narrat mig
De sagt att du var död“.

---

5. „Miksis kultani valjenit,
Et ole niinkuin muinen?“ —
„Täytyipä minun valjeta,
Kun minull' on kulta toinen“.

6. „Toiseen olen vihittynä,
Kihlat toiselta saanut;
Toinen minua toivotteli,
Toisen kanss' olen maannut“.

7. Kulta se tuosta surkutteli,
Paniin pahoillensa
Erokirjan kirjotti
Ja antoi kullallensa. —

8. „Kirjan nyt minä kirjotin,
Ja annan sinulle tässä;

12. Ungersven gångar åt kammaren in
Slår dörren igen om sig.
Han sätter sig på förgyllande stol
Och skrifver det långa bref.

13. När brefvet var fullskrifvet,
Och timmen var förbi,
Så tager han sin förgyllande knif
Och sticker den genom sitt lif.

14. När blodet börjar rinna,
Som strida strömmar gå,
Då låter han upp sin kammardörr,
„Kom hit min vän se på“.

15. Och sen nu flickor alla,
Hur ynkeligt det är,
Att tala med falsk tunga
Och hålla en annan kär“.

16. „I himmelen, i himmelen,
I himmelens trånga port.
Der får du engång svara för
Hur illa du har gjort“.

Et nyt kauan enempi
Mua näe maalimassa“.

9. Veti hän miekan terävän
Ja painoi itsensä läpi;
Veri lähti vuotamaan,
Kun väkevä virta käypi.

10. Tästä mahtaa jokahinen
Panna mielehensä,
Kuin se tekee pahasti,
Joka pettää ystävänsä.

2. Harpans Kraft.

(Mel. se musikbil. n:o 2.)

(Så till ord som melodi upptecknad i Korpo. Är en af de mest spridda folkvisor i Sverige, ehuru till text och ton något olik den här meddelade; man jemföre blott de af *Arwidsson* i hans sv. fornsånger under n:o 149 meddelade uppteckningarna, densamma. Äfven i Danmark finnes en motsvarande folkvisa).

1. Och jungfrun hon sitter i buren och gråter
Och ungersven frågar: „hvad är det för en låte?“
„Min allra hjertanskära, hvi sörjer hon så?“

2. „Och sörjer du derför att du är för unger?
Och sörjer du derför att gullkronan skall bli dig för tunger?“
„Min allra hjertanskära o. s. v.

3. „Och sörjer du derför att jag är för ringa?
Och sörjer du derför att gullpengarna ej klinga?“
„Min allra o. s. v.

4. „Jag sörjer, jag sörjer, jag sörjer alltså,
Att jag skall måst drunkna på denna vida å“.

5. „Och jag skall låta bygga en bro utaf bräder,
Så att min käresta kan rida derutöfver“.

6. „Och femtio män skola för och efter rida,
Och femtio män skola gå på hvarje sida“.

7. Och jungfrun af sorg sig ned af broen springer,
Och ungersven ej visste hvart jungfrun försvinner.

8. Och ungersven talte till tjenaren sin.
„I gån nu och söken sorgeharpan min“.

9. Och första slaget han på sorgeharpan slog,
Så låg sjelfva Necken på vattnet och log.

10. Och andra slaget, som ur sorgeharpan ljöd,
Så låg der en hafsfru på vattnet och flöt.

11. Och der finnes glädje och der finnes gamman,
Och alla åtta syskonen de dansa tillsamman.
„Min allra hjertanskäre, hvi sörjer han så“.

3. Deielill och Lagerman.

(Mel. se musikbil. n:o 3).

(Denna visa är mig veterligen ej förut uppteckнad hvarken i Sverige eller Finland. Till ord och melodi här anförd sådan den sjunges i Korpo).

1. Deielill och Lagerman de lade om råd:
„Säg vill du mig vänta ett år eller två?
Så månde ju min sorg förgånga“.

2. „Ja väl kan jag vänta ett år eller två,
Ja fast det vore uti tjugu år“.
„Så månde ju min sorg förgånga“.

3. Deielill hon pryddes allt uti brudskrud,
Men ögonen de lekte till sjöastranden ut.
Så månde ju o. s. v.

4. Så dricka de bröllop i dagarne två,
Och bruden vill allsinte veta deråv.

5. Så dricka de bröllop i dagarne tre,
Men bruden vill inte på brudgummen se.

6. Så dricka de bröllop i dagarne fem.
Men bruden vill inte till sängen gå än.

7. Och bruden hon pryddes allt uti brudskrud,
Men ögonen de lekte till sjöastranden ut.

8. „Ack! ack! hvad jag ser, nu ser jag Lagerman
Komma seglande med skeppen i land“.

9. „Bara du ser en liten fiskarebåt,
Straxt tänker du Lagerman seglar derpå“.

10. „Jag ser ju hans flagga båd guler och blå,
Som mina små fingrar har sömmat uppå“.

11. Och bruden hon talte till broderen sin:
„Och vill du nu rida till sjöastranden ned?“

12. „Ja mången har gjort mindre, mången gjort mer,
Ja väl kan jag rida till sjöastranden ned“.

13. Herr Peder han sadlar sin gångare röd,
Så rider han långt hårdare än fågelen flög.

14. „Goddag, goddag, herr Peder, kär svågern min,
Hur står det nu till med Deielill min?“

15. „Och Deielill lefver och hon mår nu bra,
Vi druckit bröllop med Deielill i dag“.

16. Och Lagerman han steg sig allt uppå skeppsstam,
Han bleknade i ögonen, som döder man.

17. Och Lagerman han satte sig allt uppå skeppsbro,
Han svartnade i ögonen, som svartan jord.

18. „I Lagerman! Lagerman! I stillen ert mod,
I finnen Deielill i sin jungfrudom så god“.

19. Och Lagerman han satte sig på sadelen röd,
Han rider långt hårdare än fågelen.

20. Och hela den vägen som fålen ränd,
Så tänkte de att jorden den var uppbränd.

21. Och hela den vägen som fålen for,
Så trodde de att jorden aldrig skull gro.

22. Lagerman stiger åt bröllopssalen in,
Der famntog han Deielill och kysste hennes kind.

23. „Och tacka vill jag Deielill för det hon hållit ord;“
Nu bär det af till sängen med båd strumpor och skor.

24. Och femti tunnor öl, och femti tunnor vin
Gaf han herr Hjorts män för bröllopskostnan sin.
Så månde ju min sorg förgånga.

4. Herr Peders sjöresa.

(Mel. se musikbil. n:o 4.)

(Allmänt sjungen i Korpo och Houtskär. Äfven i Sverige är den allmänt spridd och från flera olika trakter antecknad. Se *Geijer & Afzelius* sv. folkvisor n:o 36 och *Arwidsson* sv. fornsånger n:o 67. Dessa äro dock så till text som melodi något afvikande från den här meddelade).

1. Det var ock den unge herr Peder,
Han krusar och kammar sitt hår.
Han sporde sin fostermor före,
Hvad för en död han skall få.

2. „Och inte så dör du på sotesäng,
Och int blir du slagen i krig.
Men akta dig väl för de böljorna blå
Att de ej förkorta ditt unga lif“.

3. „Och dör jag inte på sotesäng,
Och blir jag ej slagen i krig,
Nog aktar jag mig för de böljorna blå,
Att de ej förkorta mitt unga lif“.

4. Det var ock den unge herr Peder,
Han gångar sig gatan fram;
Der låter han bygga sig ett skepp,
Det bästa som han kan.

5. Och skeppet det var utaf hvalfiskeben,
Och mästerna likaså,
Men flaggan den var utaf rödaste gull,
Som satt der ofvanpå.

6. Det var ock skepparn och styreman.
De skjöto det skeppet från land.
Så glömde de bort Gud fader,
Som var deras rätta styrman.

7. Och sedan de segla i dagarna fler,
De segla i årena två.
Men när som de kommo på villande haf
Så började böljan att slå.

8. Det var ock skepparn och styreman,
De kastade derför lott;
Men lotten den föll på herr Peder,
Att han skulle kastas bort.

9. Det var ock den unge herr Peder,
Han satt uppå hafvet och sang:
„Ack herre Gud fader och Helige and,
Anamma min själ och min and“.

10. „Och kyrkor så hafver jag plundrat,
Och städer hafver jag bränt.
Och mången skön jungfrus ära,
Den hafver jag ofta förkränkt“.

11. „Om Gud han ville mig hjelpa,
Att jag skulle komma till land,
Så skulle jag bygga en kyrka
Uppå den hvita sand“.

12. „Om Gud han ville mig hjelpa,
Att jag skulle komma till by,
Så skulle jag bygga en kyrka,
Och täcka taket med bly“.

5. Ungersvennens dröm.

(Mel. se musikbil. n:o 5.)

(Denna visa sjunges ganska allmänt i Korpo I „Runa för 1845“, meddelar *R. Dybeck* fragmenter af densamma, men för öfrigt ingår den mig veterligen ej i några arbeten innehållande sv. folkv. Melodin till denna visa torde dock hafva utgjort grunden för Dybecks komposition: „Du gamla, du friska, du fjellhöga nord“.)

1. „Gråt inte, sörj inte, kärestan min,
Jag vill Eder ära betala;“
Sjung hopp! sade jag, farallalallala,
Jag vill Eder ära betala.

2. „Jag skall gifva dig min stalldräng så fin,
Och dertill tolftusende dukater“.
Sjung hopp! sade jag, farallalallala,
Och dertill tolftusende dukater.

3. „Behåller nu sjelf er stalldräng så fin,
Och dertill tolftusende dukater“.
Sjung hopp! o. s. v.
Och dertill o. s. v.

4. „Får jag då inte ungersvennen sjelf,
Så reser jag hem till min moder“.
Sjung hopp! o. s. v.
Så reser jag o. s. v.

5. Och när som hon kom till Lisabon fram,
Der mötte hon sin kära moder.

6. „Se goddag! se goddag! dotteren min,
Hvarför är du vorden så bleker?“

7. „Lyster dig vin, eller lyster dig mjöd?
Eller lyster dig ölet det bruna?“

8. „Mig lyster ej vin, mig lyster ej mjöd,
Mig lyster ej ölet det bruna“.

9. „Men om min moder ville bädda mig en säng,
Att jag deruti kan få hvila“.

10. Och ungersven drömde drömmen en natt
Att kärestan dog bort uti sveda.

11. Och ungersven gick sig åt stallet in,
Och klappade blacken på gumpen.

12. Och ungersven satte guldsadeln uppå,
Och selar med silfver beslagne.

13. Och ungersven gick åt kammaren in,
Och klädde sig i finaste kläder.

14. Och ungersven red sju miler en natt,
När andra sofva sötaste sömnen.

15. Men när som han kom till grönskande skog,
Så fick han höra fåglarna sjunga.

16. De sjöngo om jungfru, sjöngo om mö,
Men allra kärestan hon var döder.

17. Och ungersven red ett stycke bättre fram,
Så fick han höra klockorna ringa.

18. „Goddag! goddag! mina ringaremän,
För hvem ringen I denna ringning!“

19. „Vi ringa vår ringning för ungersvens brud,
Som bort ifrån verlden har vandrat“.

20. Och ungersven red ett stycke bättre fram,
Så fick han se de gräfvare gräfva.

21. „Goddag! goddag! mina gräfvaremän,
För hvem gräfven I denna grafven!“

22. „Vi gräfva den grafven för ungersvens brud,
Som här uti jorden skall hvila.“.

23. „Så gräfven den grafven djuper och bred,
Så att två deruti kan få hvila“.

24. Ungersven red ett stycke bättre fram,
Då mötte han bärare, som bära.

25. „Sätt ned! sätt ned! mina bäraremän,
Att jag detta liket får skåda“.

26. Så klappar han henne på blekblåa kind,
Som förr varit rosenderöder.

27. Och fruar och jungfrur, som krusa hennes hår,
De bådo honom annan utvälja.

28. „Hennes like ej finns i hela vårt land,
Ej heller i sju kungariken“.

29. „Den kistan den är både djuper och bred,
Så att två deruti kan få hvila“.

30. Så drager han fram sitt förgyllande svärd
Det trär han igenom sin sida.
Sjung hopp! sade jag, farallarallala,
Det trär han igenom sin sida.

6. Fiskarens dotter.

(Allmänt sjungen i Houtskär. Under denna form torde den förut vara uppteckned hvarken i Sverige eller Finland. Ty värr kan jag ej här bifoga melodien).

1. Det bodde en fiskare vid sjöastrand,
Jag vågar mitt lif.
Han hade tre redeliga döttrar försann,
Jag vågar mitt lif för en skön jungfru.

2. Den ena hon var både hviter och röd,
Jag vågar mitt lif.
Med henne så lyster mig båd lefva och dö,
Jag vågar mitt lif o. s. v.

3. Så gick jag mig ned till fiskarestrand,
Der voro alla båtarna skjutna från land.

4. Der tog jag mig en liten fiskarebåt,
Der voro hvarken roder eller årar åt.

5. Der satte jag min käresta bak uti stam,
Så hjelpte jag mig sjelfver med armarna fram.

6. Men när som vi kommo midt uppå sund,
Jag vågar mitt lif,

Begynte lilla båten att sjunka till grund,
Jag vågar mitt lif för en skön jungfru.

7. Svennens svek.

(Mel. se Album utgifvet af Nyländingar VI.)

(Visan upptecknad i Korpo. I sv. fornsånger 124 B. anför *Arwidson* denna visa enl. en upptecknig från Östergöthland, och *Geijer & Afzelius* i sv. folkv. n:o 76 under titteln „Vedergällningen“ i uppteckning från Vestergöthland och Vermland. Enl. *D:r Rancken* förekommer den äfven i Österbotten och under sist anförda tittel finnes den meddelad i „Album utg. af Nyländingar VI“, från Nyland. Enligt den Nyländska upptecknigen vedergälldes svennen för sitt svek på det sätt, att jungfrun lät hugga hufvudet af honom).

1. „Christ gifve! att allt vatten vore vändt uti vin,
Och stenarna vore bröd,
Och jag finge blifva allrakärestan din
Min hjertelilla mö“.

2. „Och är det nu så att du säger till mig
Min hjertelilla mö.
Så gånge du först för min faders dörr
Att bedja der om lof“.

3. „Och jag har varit för din faders dörr,
Men de svarade mig nej.
Sköna jungfrun tager nu råd af sig sjelf
Och följer ur landet med mej“.

4. „Och om jag tager råd utaf mig sjelf
Och följer ur landet med dig
När du blifver herre och höfvitsman,
Då kan du väl svika mig“.

5. „Sviker jag Christus på korset hängd,
Så sviker jag också dig.
Derför sköna jungfru tag råd af dig sjelf,
Och följ ur landet med mig“.

6. Men när som de kommo till främmande land,
Med fruar och fröknar så fin,
Der blef han herre och höfvitsman,
Och svek allrakärestan sin.

7. — „Christ gifve! jag segrade öfver min sorg,
Som bränner så svåra min barm;
Christ gifve! jag lefde den dag i min borg
Jag såg dig usel och arm“.

8. „Christ gifve! du kom uti hungersnöd,
Eller råkade i sjönöd,
Christ gifve! du kom för min faders dörr,
Att bedja der om bröd“.

9. — „Ja väl skall du skåda den dagens ljus,
Då du segrat öfver din sorg.
Men aldrig så ser du den dagens ljus
Då du ser mig usel och arm“.

10. „Och aldrig jag kommer för din faders dörr,
Att der begära om bröd.
Jag rider gullsadel nu som förr,
På silfverfat hvilar mitt bröd“.

11. Sju runda månader gick som förr,
Sju runda år omkring;
Då kom han inför hennes dörr,
Och var både halter och blind.

12. „Statt upp, statt upp, du liten kind,
Och släpp din fader in.
Grannt minnes jag den dagen än
Han var allrakärestan min“.

13. „Statt upp! statt upp! du liten kind
Och gif din fader mat.
Grannt minnes jag den dagen än
Vi åto på silfverfat.

14. „Jag ställdes af dig på en främmande ort,
Bland okända vänners skar.
Men Gud han hjelpte mig vägen fram,
Fast du otrogen var“.

8. Jungfrun på ängen.

(Mel. se musikbil. n:o 6.)

(*Arwidsson* meddelar denna visa i sv. forns del. III, pag. 229 enl. uppteckning från Östergöthland, Småland och Öland under form af danslek, utan att dock meddela någon melodi. Uppbjudningen sker vid 6:te versen. Äfven i Nyland torde den förekomma; sjunges både i Korpo och Houtskär, dock ej här som danslek.)

1. Och jungfrun gick sig på ängen grön,
Och bäddar sig en säng af löfven.
Så kommer der en riddareman,
Han rider sakta bort till henne.

2. „Goddag! goddag! sköna jungfrun min,
Som bäddar dig en säng af löfven;
Säg får jag vara hos dig i dag
Uppå de ängarna så gröna“.

3. „Och jag skall köpa dig de silkesskor,
Med silfverspännena de dyra.
Om jag får vara hos dig i dag
Uppå de ängarna så gröna“.

4. „Och jag skall köpa dig gerad en kraus,
Af bara gullet det röda.
Om jag får vara hos dig i dag,
Uppå de ängarna så gröna“.

5. — „Och intet skänker jag min ära bort,
För sådna ringa presenter,
Jag hafver redan fått gullringar tolf
Af en af konungens drabanter“.

6. Och riddaren han knäpper upp sin rock,
Och blanka stjernan den lyste;
„Se här är den dig trolofvat har,
Och redligt hjerta för dig hyste“.

7. — „Jag har ej dansat på femton år,
Jag trodde kärestan var döder“.
Och jungfrun hon blef så hjertans glad,
Att tåren rann på bleka kinden.

8. „Och inte hafver jag de bolster blå,
Och ej de silfversydda täcken;
Men jag skall bryta löf och liljor små
Så långt, som mina armar räcker“.

9. Jägarn och jungfrun.

(Mel. se musikbil. n:o 7.)

(En af de i Korpo och Houtskär allmännast sjungna sjömansvisor. Äfven i Sverige torde den vara ganska spridd likasom den också i Österbotten och Nyland utgör en af de mest kända).

1. En jägar gick ut till att jaga,
   En jägar gick ut till att jaga,
   Allt i en skog så grön, ja, ja,
   Allt i en skog så grön. *)

2. Der mötte honom på vägen,
   Der mötte o. s. v.
   En jungfru, som var skön, ja, ja,
   En jungfru, o. s. v.

3. „Hvarthän? hvarthän skön jungfru?
   Hvarthän du stolter mö? ja, ja.

4. „Jag skall gå hem till min fader,
   Som bor i skogen grön, ja, ja“.

5. „Hvad gör du väl hem hos din fader
   Som bor i skogen grön? ja, ja“.

6. „Der skall jag liljorna plocka,
   Att binda kransar af, ja, ja“.

7. „Hvem skall den kransen få ega,
   Som du der binda skall? ja, ja“.

---

*) Ofta slutar versen på detta sätt. Understundom får man dock höra en i roddtakt sjungen sådan refräng: Hajli och hajlå, hajli och hajlå, Till stranden vi segla, till lunden vi ro; Hajli och hajlå, hajli och hajlå, Vi segla och vi ro.

8. „Den skall min fästeman ega,
Som plöjer böljan blå, ja, ja“.

9. Då tog han af sitt finger,
En ring af gull så röd, ja, ja.

10. „Tag mot, tag mot skön jungfru,
Det är min kärlekspant, ja, ja“.

11. „Behåll, behåll din gåfva,
Ty henne mottager jag ej, ja, ja“.

12. „En sjöman han eger mitt hjerta,
Och honom så sviker jag ej, ja, ja“.

13. „Och eger en sjöman ditt hjerta,
Och eger en sjöman ditt hjerta,
Så svik då honom ej, ja, ja,
Så svik då honom ej“.

10. De flickor i rosendelund.

(Mel. se Album utg. af Nyl. II.)

(Sjunges både i Korpo och Houtskär.)

1. Der ståndar två flickor i rosendelund,
De plocka upp de rosorna röda.
Den ena hon var af hjertat så glad,
Den andra hon var sorgsen och bedröfvad.

2. Den rika hon sade till den fattiga så:
„Hvi är du så sorgsen och bedröfvad?
Och sörjer du far eller sörjer du mor,
Eller hafver du förlorat din ära?“

3. „Inte sörjer jag far, inte sörjer jag mor,
Och Gud har nog bevarat min ära

Fast mera sörjer jag den fagra ungersven
Som vi båda hålla så kära“.

4. Och ungersven står ett litet stycke från
Och hörde allt hvad de tala,
„O store Herre Gud, som i höga himlen bor,
Säg hvilkendera skall jag väl taga.

5. „Tager jag den rika och lät den fattiga gå,
Så får hon sorg i all sina dagar.
Och tager jag den fattiga och lät den rika gå
Så kan hon taga sig hvem hon behagar“.

6. Och ungersven han springer från buskarna fram,
Och räcker den fattiga handen.
„Se här är min hand, min ära och min tro
Och dertill mitt redeliga hjerta“.

7. „Du ungersven, du ungersven hvad gjorde du nu,
Som räckte den fattiga handen?
Och inte tager mig, som rikedom har,
Och låter den fattiga bortfara?“

8. „Rikedom det är ju ett lån utaf Gud,
Men fattigdom är en belöning.
Och den som riker är kan också fattig bli,
Och den som fattig är kan blifva riker“.

11. Bonden och kråkan.

(Mel. se musikbil. n:o 8).

(Denna visa är ganska allmänt spridd i Sverige och torde äfven vara känd i de flesta af Finlands svenska byggder. I all sin realism är den, jemte de två nästföljande, en ypperlig profbit på folkets sinne för det humoristiska).

1. Bonden han skulle till timmerskog fara,
Faleri, falero, faralalla lej,
Så fick han höra kråkan gala,
Faleri, falero, faralallalej.

2. Och bonden sprang hem och blef så rädd,
Faleri, o. s. v.
„Aj kråkan ville bita mej“.
Faleri, o. s. v.

3. Och gumman hon svarade med en tand:
„Nej aldrig biter kråkan man“.

4. Och bonden satt bågen emot en rot,
Så pilen for dess hjerta emot.

5. Och bonden satt bågen emot en sten,
Så pilen for till dess hjertegren.

6. Och bonden satt bågen emot sitt knä,
Så sköt han den kråkan från högsta trä.

7. Af hufvud så gjorde han kyrkoknopp,
Af näbben så gjorde han tunnetapp.

8. Med vingarna täckte han all sina hus,
Af talgen så stöpte han tolf pund ljus.

9. Med köttet så fylde han tunnor och kar,
Förutom den surstek som gömdes åt mor.

10. Af skinnet så gjorde han all sina skor,
Förutom de tofflor han skänkte åt mor.

11. Af fötterna gjorde han dyngegrep,
Af tarmarna gjorde han starka rep.

12. Af skråfvet så gjorde han ett stort skepp,
Det största som i Nordsjön gick.

13. Och kråkan var nyttig till månghanda ting,
Faleri, falero, faralallalej.
Af svansen så gjorde han flickorna ring.
Faleri, falero, faralallalej.*)

12. När käringen var kommen från gästabud.

(Uppteckнad i Korpo och lärer äfven sjungas i Nyl.)

1. Käringen skulle till gästabud fara,
Hon hade ej med sig att föra,
Bara en gammal locklös bytta,
Den band hon vid sitt öra.
Hon hade ej mera deruti
Än som de sura sillarna tri.
När käringen var kommen från gästabud.

2. Käringen sade till gubben sin
Gack ut att slipa mina knifvar,

---

*) I bredd med denna visa lefver en annan, till orden i det närmaste öfverensstämmande, men med olika melodi. Utom dessa 13 verser har denna var. ytterligare dessa tvenne:

14. Och kråkan var nyttig till mången god sak,
Tralalla lalla la,
Af resten så gjordes åt länsman kalas,
Tralalla lalla la.

15. Och dit var bjuden båd klockare och prest,
Tralalla lalla la,
Och mången ann förnämer gäst.
Tralalla lalla la.

Jag är bjuden till gästabud
Och får ej hemma blifva.
Och dit står all min håg och lit,
Herrekotrí! så släpp mig nu dit.
När käringen var kommen från gästabud.

3. Och käringen steg sig i salen in,
Såg sig om hvar hon månde sitta.
Ej bryr jag mig om hvar jag sitta får,
Blott jag får äta och dricka.
Så satte hon sig vid en sockenprest,
Der rätterna vanka som allrabäst.
När käringen var kommen från gästabud.

4. Och käringen sade till småsvennen sin
I hemten nu in min julle,
Femton kannor går deruti,
Och då är den öfverstefuller,
Den dricker ut både rätt och slätt,
Dertill skolen i stå med skålarna tätt.
När käringen var kommen från gästabud.

5. Och femton par skinkor åt käringen upp
Och dertill sjutti fat supa.
Och käringen åt och såg stinder ut,
Tills maten stod upp uti strupa.
Och käringen åt och såg stinder ut,
Och buken hon stod som en smedjepust.
När käringen var kommen från gästabud.

6. Och käringen sade till småsvennen sin,
Mig lyster nu till att dansa,
I hemten in fiolerna sju,
Båd engelska och spanska,

Och käringen dansa och folket det log,
Hon hoppa på golfvet långt värr' än en ko.
När käringen var kommen från gästabud.

I de två återstående verserna skildras de vådliga följderna af gummans danslystnad, hennes hemfärd och möte med gubben, men allt detta beskrifves alltför naivt och drastiskt för att här kunna införas.

13. Den elaka bondhustrun.

(Upptecknad i Houtskär och torde enl. *D:r Rancken* äfven förekomma i Österbotten).

1. Det bodde en bonde i granngården vår,
Men märk hur det gick;
Han tog sig en hustru förledet år,
En djefvul han fick.
Hon svor och hon larma,
I huset hon garma,
Med mannen den arma.
Hon gaf honom litet mat,
Men bannor och hat.
Tänk en sådan krabat!

2. En dag det sig så oförmodeligt händ,
Att bon slog af grytan en fot.
Käringen genast till brandstaken ränd,
Lopp mannen emot.
Men han kunde ej lida
Ej heller förbida,
Att ryggen skull svida.
Han tog henne i sitt lopp,

Derpå dugtigt piska opp
En så argsinter kropp.

3. Det hjelpte nu här hvarken hot eller pock.
När ej sådant sig bar,
Så bad han komma djeflar en skock:
„Den kvinnan borttag“.
Straxt som orden voro fällde
Sig satan inställde,
Och orden framställde.
Han påstod med makt,
Att hvad bonden hadd sagt,
Skulle stå i kontrakt.

4. „Det trollet jag hafver det kan du väl få,
Men ett måst jag begära:
I mitt hus hon aldrig mer komma må
Och mig kommendera.
Men tag dig tillvara,
Hon är sådan mara,
Hon skall dig ej spara.
På henne noga håll vakt,
Med hela din magt,
Och minns hvad jag sagt“.

5. Belzebub genast till helvetet for,
Med sig Brita han för.
Aldrig var sådant buller och förstör förr
Inom helvetets dörr.
Hon vill dädan fara,
Hon vill icke vara
I en sådan snara.
Hon bad två gode män,

Att föra henne hem
Till sitt hemvist igen.

6. „Min boning“, sad satan', „för dig är för god;“
Så fick hon besked.
Men bonden, som utanför dörren stod,
Han händerna vred;
Han börjar att gråta,
Och ynkeligt låta,
Då blef sådan gåta:
„Och inte undrar jag,
Att ej bon kan fördra,
Det som fan ej vill ha“.

14. Sjömans visa.

(Mel. se musikb. n:o 9.)

(Såsom varande den allmännast sjungna sjömansvisa har denna fått en plats här. Melodien möjligen importerad från Tyskland).

1. Min längtan står till nordens kalla strand,
Der är min flicka, der mitt fosterland.
Nu vilja vi vända oss hem tillbaka
Från vilda män och Australien.

2. Vårt skepp det flyter lätt på böljans stig,
Hvar dag, hvar natt jag längtar hem till dig,
Men jag är nöjd med hvad oss händer
Blott vi ha vind och det går fram.

3. Det är vår lott att plöja böljan blå,
Att sällan sofva men alltid redo stå.
Vi sjömansgossar ifrån norden
Bör alltid ha ett godt humeur.

4. När vi ha seglat uti år och månader,
Vi se ett land, vårt fosterland det är.
Nu äro vi fria från faror många,
Rättnu så är då vår resa slut.

5. Vårt skepp det styr allt uti en god hamn,
Vi gossar ämna oss att gå i land.
Se der står flickor en hel stor skara,
Som vänta, vinka oss med sin hand.

6. Vi gå i land, vi lemna skeppets tyngd,
Vi helsa dem från vindens vida rymd.
Nu äro vi hemma från fjerran länder,
Att hvila oss i vår flickas famn.

7. „Goddag! nu är jag åter hem igen,
Har du din kärlek inte ändrat än?“
— „Jag har ej hunnit att tänka sådant,
Fast du har varit så länge bort“.

8. „Kom så gå vi då och binder oss en krans,
Och sen så går vi dit der som det hålles dans.
En vals vi taga, vårt glas vi fylla
Och säga: „skål för flickor all“.

15. Michaëlidagen.

(Mel. se 100 svenska folkv. n:o 26.)

(Sjunges allmänt i Korpo och Houtskär. Enl *D:r Rancken* är den känd äfven i Österbotten).

1. Om Michaëlidagen, som faller in i år,
Tänker jag mig till att resa härifrån,

Men ingen hafver jag som sörjer mig ändå.
Ej heller fäller jag någon tår.

2. Och väntat hafver jag efter dig min lilla vän,
Liksom fågeln efter ljusande dag.
För hvar och en gång jag dina ögon ser
Blifver jag så hjerteligen glad.

3. Men huru skall det gå, när som jag tänker på,
Att du skall taga dig en annan till vän?
Först får du glömma mig, sen får jag glömma dig,
Och så är då vänskapen all.

16. Amandas visa.

(Mel. se musikbil. n:o 10.)

(Denna visa har fått sig en plats här hufvudsakligast på den grund, att ingen mera omtyckt och så gerna sjungen som denna torde finnas. Icke blott i Korpo och Houtskär, utan äfven i Nagu, Pargas, Kimito, Åland, Österbotten och sannolikt äfven i Nyland är den en af de mest gouterade).

1. Amanda satt med en krans i håren
Som engeln mild och som ros om våren.
När Herman henne sin trohet svor;
Men falskhet uti hans hjerta bor.

2. Amanda gångar sig ned i parken,
Att plocka blommorna uppå marken.
Och binda krans åt den hon tyckt' om.
Men allt förgäfves ej Herman kom.

3. Amanda gångar sig ned åt porten
Der dignar hon ända ned till jorden.
Der fick hon först sina ögon opp,
Fick Herman se, med en ann gå bort.

4. „Ack! Herman, Herman! vänd om tillbaka
Till din Amanda, den du försakar.
Ack! Herman, Herman! vänd om igen
Till din Amanda, din trogna vän“.

5. „Jag dig Amanda ej mera älskar,
Jag har en ann', som mitt hjerta fängslar.
Ja hon skall blifva min trogna brud,
Gråt ej Amanda, nu är det slut“.

6. „O! Herman, Herman! ditt falska hjerta,
Kan det ej krossas af all min smärta?
Men glömmer du din Amanda bort,
Skall Herren löna dig innan kort“.

7. Amanda gångar sig ned till stranden,
Der vinkar hon med snöhvita handen,
Hon lossar jullen, hon ger sig ut;
På hafvets våg tog Amanda slut.

17. En liten visa.

(Upptecknad i Korpo.)

1. Tro aldrig att jag krusar dig
Fast du så riker är,
Ty rikedom försvinna skall,
Men kärleken blir aldrig all,
Blott den upprigtig är.

2. Nog vet jag att jag felat har,
Men hvem är utan fel?
Ty onda menniskors ord och tal
Nog hinna till åt en och hvar
Jag sjelf nog fått min del.

3. Nog vet jag att du gifter dig,
Men glöm dock ej bort mig.
Hvar och en gång jag dig får se,
Så skall mitt hjerta mot dig le.
Ja det skall du få se.

18.

(Upptecknad i Korpo.)

Alla andra bjuder jag godnatt,
Men jag går hem till min gamla,
Och fyra tänder har hon i sin mun
Den femte sitter der och skramlar.
Hå! hå!
Låt man sorgen gå,
Bryte kvistar små,
Lägga dem på strå,
Och lefva månde jag såsom fågelen,
Då skytten hafver skjutit makan.

Hvarje bidrag till riktande af den skatt af folkmelodier vi redan ega, torde ej kunna helsas annat än välkommet. Af denna orsak vågar jag derför till de redan meddelade tonerna ytterligare foga en samling af melodier till några danslekar och folkdanser från ofta nämnda socknar (se musikbil. n:o 11—19). — De gamla danslekarna och de dem åtföljande mångengång rätt vackra melodierna falla år för år allt mera i glömska. Ett antal kvarlefver dock ännu och dessa komma vanligen jultiden till heders, såsom erbjudande en omvexling mellan slängdanserna. Att här lemna en förteckning öfver dessa torde ej intressera mången. Derför har jag föredragit att såsom prof anföra

endast tvenne af detta slag, af hvilka den första aldrig af mig anträffats i några samlingar af danslekar vare sig från Sverige eller Finland. Den senare åter finnes anförd af *Arwidsson* uppteckнad från Öster- och Vestergöthland, men utan bifogad melodi. Såsom varande en af de egendomligare har jag lemnat äfven den en plats. Begge äro de uppteckнade från Korpo.

Danslek I.

(Se musikbil. n:o 11.)

De dansande uppställa sig i ring på vanligt sätt och dansa omkring sjungande:

Kejsarens dotter var kommen från Rom,
Hon hade en påse med läkedom,
Derinne var peppar och lagerbär,
Gud signe den, som glader är,
Men skam för den som trumpen är.
Så många par hattar, så hafver hon köpt,
Så många stolt jungfrur (herrar) så hafver hon mött.
Der mötte hon jungfru Lovisa (också herr Lasse),
För henne (honom) så skola vi buga,
För henne (honom) så skola vi niga,
För henne (honom) så skola vi slå händerna ihop
Och vända vår dans både in och ut.

Alla klappa nu i händerna och den, som anför leken, vänder sig helt om så att han fortsätter dansen med ryggen vänd inåt ringen. Sången, som går i ganska rask takt, begynner åter från början och vid dess slut vänder sig den följande om på nyss angifvet sätt. Så fortsättes till dess alla kommit att vända ryggen in emot ringen. Då detta uppnåtts börjar man andra reprisen:

Till tinget, till tinget,
Och Lisa (Lasse) är du syster (broder) min,
Så vänd dig om i ringen.

För hvarje gång denna repris upprepas, vänder sig den hvars namn inflickats helt om och dansen upphör då alla åter innehafva samma ställning, som vid lekens början.

Danslek II.

(Se musikbil. n:o 12 och jemför *Arwidson*, sv. forns. del III pag. 243.)

Midt i ringen finnas tvenne stolar uppställda för munken och nunnan. Munken vandrar till en början ensam inom ringen. Under tredje versen sker uppbjudningen. Efter sista versen springer nunnan upp från stolen och ut ur ringen. Munken skyndar efter för att taga henne fatt. För nunnan är vägen fri, men nu gäller det att åter sluta ringen så hastigt att munken finner sin väg spärrad. Lyckas detta begynnes leken från början. Lyckas han deremot komma ut ur ringen och sålunda obehindradt fortsätta sin jagt efter nunnan, får den, genom hvars förvållande detta skedde, sjelf inträda som munk i ringen. Hvardera reprisen sjunges tvenne gånger.

1. Och munken går på ängen en vacker sommardag,
Hvad gör han der så länge! — Och ja! och ja! och ja!

2. Han plockar upp de blommor, han plockar upp de bär,
Det gör han för sin lilla, allt för sin hjertanskär.

3. Och munken han breder ut kappan blå,
„Behagar sköna nunnan att hvila häruppå“?

4. Och munken och nunnan de satte sig ned,
Och bäst som de sutto så taltes de vid.

5. Och munken bad nunnan skull laga sin mat,
„Ack nej!“ sade nunnan, „jag har inga fat“.

6. Och munken bad nunnan skull steka en sill,
„Ack nej!“ sade nunnan, „jag har ingen eld“.

7. Och munken bad nunnan skull bädda sin säng,
„Ack nej!“ sade nunnan, „jag är ingen dräng“.

8. Och munken bad nunnan skull vara sin ros,
„Ack nej!“ sade nunnan, „jag springer min kos“.

Melodierna till de följande danserna äro alla utom den till krusdansen, från Korpo; om sjelfva danserna nu några ord. Gustafs skål, Maskurát och Pater Michel dansas ej numera ehuru de ännu för omkring trettio år sedan voro allmänt på modet. Den förstnämnde, hvilken äfven synes hafva haft sångtext*), dansades på sådant sätt att alla, ordnade partals, bildade en ring. Vända emot sina moitiéer stampa alla tre gånger och klappa i händerna genast derefter tre gånger, allt i takt efter musiken. Härpå göra alla helt om och stampa och klappa på samma sätt emot sin grannes moitié. Derpå upprepas detta ännu engång emot egen moitié, hvarefter hvarje par svänger om några gånger och nu avancera flickorna åt venster, så att hvarje gosse i följande tur har till moitié flickan från paret till höger. Sålunda fortgick man. Midt under dansen uppstämdes ofta melodien till Maskurát och under dess toner fullföljdes dansen. Maskurát skiljde sig från Gustafs skål endast deruti att man i stället för att klappa och stampa figurerade.

*) Den började: Gustafs skål! den bäste kung, som jorden eger,.....

Pater Michel åter påminte något om „väfva vadmal“. Uppställningen var enahanda. De dansande leden skrida så några gånger emot hvarandra. Derefter gör ena ledet höger om det andra venster om och följande dem, som nu befinna sig främst, hoppar det förra ledet omkring i en cirkel åt höger, det senare åt venster. Då alla återkommit till sina platser, figurera de, som bilda det första paret, emot hvarandra. Derpå figurera hvardera af dem emot en moitié efter godtyckligt val och så åter emot hvarandra, hvarefter de återtaga sina platser. Nu upprepades allt åter från början och andra parets tur följde.

De öfriga danserna dansas fortfarande på dessa trakter. De äro alla slängdanser. Härvid håller gossen flickan om lifvet med begge händerna och hon åter låter sina händer hvila på gossens axlar. Hvad dessa danser beträffa, så omnämnes Schulsan af *Hofberg* i „Nerikes gamla minnen“, såsom en i Nerikes bygder numera bortglömd dans. Såsom den dansas i Korpo företer den en blandning af vals och polka.

Krusdansen åter, egen för Houtskär, utmärker sig såsom redan sjelfva namnet antyder, genom ett egendomligt krusande, dervid hvardera af de dansande skiftevis springa baklänges likasom undan för hvarandra, fatta derefter tag och svänga hurtigt omkring några hvarf hvarpå krusandet ånyo följer.

Hvad Smålands bock vidkommer, så promenera paren under den förra, tvenne gånger upprepade, reprisen. Hvardera gången sker vid reprisens slut en ceremoniös bugning, hvilken tillika den senare gången utgör uppbjudning till den nu följande om tvåstegs vals något påminnande slängdansen.

Railidi (enligt all sannolikhet en förvridning af något engelskt ord, ty detta namn skall hafva införts af från Eng-

land hemvändande sjömän), benämnes ock nigarvals och utgör både i Korpo och Houtskär den allmännast dansade valsen. Under den första reprisen hoppar paren i takt efter musiken på samma ställe åt hvardera sidorna och svänga derefter om i en hvirflande vals.

VI. Prester, kyrkor och predikohus.

I hvarje landsort utgör kyrkan vanligen ett centrum, kring hvilket det offentliga lifvet mer eller mindre koncentrerar sig. I synnerhet var detta fallet under flydda tider, men allt ännu samlas man till kyrkan nästan lika ofta för att i helgedomen tacksamt prisa Allfadrens godhet eller söka styrka och tröst under motgång och lidande, som ock för att här afhandla alla vigtigare angelägenheter rörande kyrkan och kommunen. På kyrkbacken sammanträffa dessutom alltid vänner från socknens vidt skiljda delar. Här får man höra den förgångna veckans tilldragelser och dagens små nyheter. Här uppgöras affärer. Här afhandlas om städsel och förhyrande af besättningar till fartygen o. s. v. Ej underligt således om kyrkfärden af en hvar betraktas såsom veckans vigtigaste tilldragelse och mest efterlängtade förströelse.

Houtskär eger endast en liten och obetydlig kyrka af träd; Korpo deremot en vacker och rymlig gråstenskyrka äfvensom tvenne predikohus.

Korpo f. d. moderkyrka.

Helgad åt S:t Michaël, erkeengeln *). Rik på minnen och år, reser den sig hög och vördnadsbjudande, rundtom-

*) Ända till orientaliska krigets utbrott hörde det till saken att socknens skriftskole ungdom admitterades på S:t Michaëls dag.

kring omgifven af Korpogårds frodiga åkrar och grönskande ängsmarker. Tiden för dess uppbyggande låter sig ej med säkerhet bestämmas. Till ledning härvid har man utom sjelfva byggnadsstilen endast att hålla sig till de antydningar härom, som finnas i ett, årtal och namn saknande, „Concept till en wälment påminnelse, som Herr Probsten har nödgats, för några ovettigas skuld, göra denna lofl. Guds försambling“ deri det bland annat heter: „När vår Kyrckia för 25 åhr sedan genom liungeld och brand förolyckades, hjelp Gud! hvad sorg, möda och besvär H:r Probsten icke då fick“, o. s. v. Längre fram heter det: „Nu för tiden felar allenast en Kyrckiotrappa utanför stora Kyrckiodörren, som befinnes vara både nödig och prydelig, men man fruktar huru trögt det vil gå för en del. Det synes för eder (de goda tager man undan) wara besvärligare att giöra en trappa vid Kyrckiodörren, än det war för halffiärde hundrade åhr sedan för edra förfäder til att upbyggia sielfwa Kyrckan“, o. s. v.

Då man känner att kyrkans här nämnda brand inträffade den 23 Maj 1709, skrefs således detta „concept“ 1734 och 350 år härförinnan vore 1384, hvilket sålunda vore att betraktas som kyrkans byggnadsår. Ehuru det dock är ganska vanskligt att endast på ofvananförda osäkra grunder uppgifva något bestämdt år för grundläggningen, torde likväl det nyss anförda ej ligga så alltför långt ifrån det rigtiga, ty också sjelfva byggnadssättet och stilen talar för att den blifvit uppförd antingen under de sista åren af 1300- eller de första af 1400-talet.

Då man ser dess väldiga massiva murar och de ansenliga granitblocken uppstaplade öfver hvarandra till en ansenlig höjd, vore man nästan böjd för att sätta tro till den gängse tradition, som låter den vara ett verk af jettar.

Det skulle nemligen hafva varit tvenne bröder, som beslöto att bygga en kyrka i Korpo. Om platsen der den skulle stå kunde de emellertid ej komma öfverens. Den ena ville hafva den på Norrskatan, den andra på den plats den nu innehar. De blefvo osams och begynte kasta stenar på hvarandra, den ena från prostberget (der ännu ett jettekast utvisas såsom stöd för sägnens trovärdighet), den andra från norrskatan. Länge kastade de utan resultat. Slutligen ansträngde prostbergsjetten alla sina krafter, valde den största sten han närmast fick tag uti och slungade den emot norrskatajetten så att denne stupade knall och fall. Nu aftalade prostbergsjetten med Korpoboarne att de skulle vara honom behjelplige vid byggnadsföretaget. Stora ställningar byggdes derför från bergen i den s. k. klockarhagen, och längs desse transporterades stenarne till kyrkan. Under natten då byggmästaren arbetade alldeles ensam framskred arbetet dock ofantligt mycket hastigare än under allas gemensamma ansträngningar om dagen, hvaröfver Korpoboarne snart begynte känna sig högst ängsliga till mods. Kyrkan nalkades emellertid sin fulländning, men då jetten skulle fästa spiran på tornet, föll han ned och knäckte nacken *).

*) Måhända är det denna historia, som föranledt kanslirådet *Hassel* i: Virmoensis in Finlandia territorii memorabilia pag. 12, till antagandet att kyrkan blifvit flyttad hit ifrån Houtskär. Han säger neml.: „Templum toti parœciæ commune, qvod primum in Houtskiär & qvidem in Halso-rede fundatum fuit, deinde eo loco, ubi hodie exstat ex saxis & lateribus conditum est, prœcipuæ sumptibus antiqvissimæ familiæ Bjelkorum, cui tota fere Korpo ante reductionem subjacuit". Att familjen *Bjelke* skulle bekostat kyrkans uppförande är fullkomligt grundlöst, då denna familj först 1608 kom i besittning af socknen. Lika grundlöst synes påståendet om kyrkans flyttning vara, åtminstone så vidt jag om saken kunnat inhemta.

I alla fall måste man förundra sig öfver att så långt ute i skärgården, fattiga och ringa fiskarefamiljers hemvist, finna en så stor och ståtlig kyrka som denna. Utan tvifvel har närheten af Kökars kloster i icke ringa mån bidragit härtill. Redan har den sett i det närmaste 5 sekler svinna hän, trotsat tusende stormar, utstått plundring och brand, men generation efter generation har inom dess fridlysta hallar och under dess höga hvalf, år efter år samlats till bön och andakt.

Såsom af bifogade teckningar (fig. 5 & 6) synes, höjer sig i vester ett torn något smalare än sjelfva kyrkan och bildande med sin nedra del dess vestligaste ända. Det är till en höjd af 80 fot uppfördt af granit och derpå reser sig en af starka bjelkar timrad 76 fot hög stapel (den 24 fot höga kopparbeslagna tornspiran inberäknad). Sjelfva façaden af tornet, visar nederst i sydvestra hörnet en enstaka murförstärkning och midt på väggen stora ingångsdörren i öfvergångsform. Ofvanför denna synes ett cirkelrundt fenster omkr. 4 fot i diameter. Sedan följer en omkr. 10 tum bred starkt markerad tvärfördjupning, hvilken dock icke sträcker sig ända ut till knutarna, utan upphör ett stycke derifrån och högre upp ser man tre snedt öfver hvarandra ställda smala gluggar samt högst uppe tvenne fyrkantiga, 4 fot höga $2^3/_4$ fot breda, af plåtbeslagna dörrar tillslutna öppningar, de s. k. „tornakkorna“, inom murade, högre spetsbågar. Närmast takbandet äro tre cirkelrunda fördjupningar. På södra sidan finnas tvenne liknande „akkor“ i jemnhöjd med de förra och nedanom dem tre smala gluggar äfven här ställde snedt under hvarandra, sedan den tvära murfördjupningen, under denna ett omkr. 9 fot högt till en del igenmuradt rundbågigt fenster och nederst den redan nämnde murförstärkningens södra del. Norra sidan af tornet eger

jemväl öfverst „tornackorna“, men saknar de tre smalare gluggarne der nedanför. I stället finnes ungefär på midten af tornet något åt ena sidan en af bräder tillstängd 4-kantig, $6^3/_4$ fot hög, $4^1/_2$ fot bred dörröppning, dit sannolikt en trappa fordom ledt utifrån. Lägre ned är en omkr. 9 fot hög, helt och hållet igenmurad, rundbågig fensternisch.

Sjelfva skeppet är på södra sidan i knuten närmast tornet försedt med en murförstärkning och ungefär på midten af denna sida är äfven vapenhuset (våkenhuset) beläget. Emellan detta och den nyssnämnde murförstärkningen är ett omkr. 9 fot högt rundbågigt fenster. Vapenhuset åter har i vester en liten fyrkantig fensternisch och i söder, ofvanom dörren i öfvergångsform, den för denna kyrka vanliga fyrkantiga gluggen inom spetsbåge samt ofvanom denna en inmurad rund fördjupning. Straxt öster om vapenhuset är ett rundbågigt fenster anbragt och derefter vidtager choret, som äfven utvändigt är smalare än sjelfva skeppet. På södra sidan af choret finnes en rundbågig mindre ingång (prestdörren) och straxt intill denna ett 12 fot högt, spetsbågigt fenster. I sydöstra hörnet möter oss åter en murförstärkning.

Östra väggen har öfverst en trekant af tegel ställda så som fig. 7 utvisar*). Följa så trenne band af murfördjupningar nedanför hvarandra, sedan ett stort, 15 fot högt, spetsbågigt fenster, under hvilket ett kalkstenskors med runda sirater i ändarna är inmuradt. (se fig. 8).

Sakristian, som är byggd på kyrkans norra sida i bredd med sjelfva choret har åt öster och norr ett rektangulärt, litet fenster, försedt med jerngaller och tillslutet med luckor af

*) Häri har man velat se ett bevis för kyrkans härstamning från den senare gothiken, hvarpå äfven det i följande rader omnämnda korset skulle häntyda.

trä. Ofvanom det norra fenstret är en bredare och deröfver en något smalare, spetsbågig, grund nisch, den öfre med den egna fyrkantiga gluggen, sedan en murfördjupningslinie och i taktriangeln är en dylik tegelstensväfnad, som på chorväggen. Utvändigt saknar kyrkans norra sida föröfrigt såväl fenster, som allt hvad nischer, murförstärkningar m. m. dl. heter.

Då man inträder genom stora dörren i vester kommer man genast in i kyrkan, som här dock är något låg, bildande ett $16^1/_2$ fot långt och lika bredt rum täckt af ett enkelt korshvalf. Sedan man passerat detta rum, som i sjelfva verket utgör nedersta delen af tornbyggnaden, inträder man under orgelläktaren. Så snart man blir kvitt detta extra tak och fritt kan blicka uppåt emot höjden, ser man att taket är omsorgsfullt hvälft i tre vackra stjernhvalf, skilda från hvarandra genom längs hvalfven löpande spetsbågar. Liknande spetsbågar gå ock längs norra och södra väggen af andra stjernhvalfvet.

Hvalfvet öfver choret är prydt med falskt-götiska ornamenter med 4 cherubhufvuden inom hvar sin oval. Dessa fresko- ornamenter sträcka sig ned på båda sidor om altartaflan i form af trenne pelare på gul marmorerad grund. Målningarne äro utförde 1858 af målaremästaren *Söderstrand* i Åbo.

Altartaflan, som står framför korfenstret, är 9 fot 3 tum hög, $7^1/_2$ fot bred, målad af *Sweidel* i Åbo och föreställer nattvardens instiftelse. Målaren synes hafva tänkt sig ögonblicket efter orden: „en af eder skall förråda mig“; ty oroliga skocka sig apostlarna kring Christus, för att af honom erhålla närmare förklaring af det han yttrat. Judas, som utgör den mest i ögonen fallande, mot åskådaren vända personen, synes med högra handen stöda sig

emot bordet under det han med venstra med en viss förlägenhet håller om sitt skägg. Figurerna äro alla af temligen ruskigt utseende och färgtonen ful.

Altaret är muradt af tegelsten och betäckt framtill med ett antependium af gult siden och utsydt med rödt sammet, silfver- och gulltråd i stilfulla ornamenter. I midten af detta antependium är fäst en förgyld kopparplåt försedd med följande inskription:

För ährt
af
Carl Gustaf Wittfooth,
Catharina Fridelin,
1734.

Nedanför denna plåt är inom en gyllene lagerkrans broderadt ett vapen föreställande en harnesk klädd ryttare på en häst med blått schabrak. Ryttaren bär i venstra handen en sköld försedd med ett dubbelkors i blått fält. Ofvanpå detta antependium hänger ett 1848 förfärdigat annat dylikt af röd sammet med gullgaloner, solögat och hebreisk inskription. På altaret står en präktig, sjuarmad, hög och vacker ljusstake af brons samt tvenne nyare, trearmade sådana af pläter. Golfvet framför altaret och längs gångarne utgöres sedan 1848 af s. k. gottlandssten; ditintills hade det varit af tegel.

Predikstolen står i hörnet af andra kyrkhvalfvet. Byggd 1646 af ek är den en af de mer konstmessigt utförde. Den är 6-kantig och på hvarje sida finnes under en hvalfbåge en skulpterad bild, hvilken dock är groft tillyxad och än mer obehaglig genom sin förgyllning. Bildernas namn äro skrifna på smala fält under dem, *S:t Matheus, S:t Marcus, S:t Lucas, S:t Johannes,* (detta sista fält saknar dock bild). På hvalfbågarne äro upphöjda platta slingor utskurna. Pelarne, som

afskilja sidorna från hvarandra, äro prydde med temligen väl utskurna frukt sirater. Pelarne afsluta upptill i karyatider, som utgöras af bilder föreställande heliga män, af hvilka de flesta bära en bok i handen, men en en nyckel (Petrus). Ofvanom dessa karyatider går rundtomkring predikstolen ett listverk, afskiljande de stora fälten från smalare öfre dylika, hvilka äro rikt utstyrda med förgylda bladsirater på ömse sidor om ett äfvenledes förgylt hufvud, som innehar midten af hvarje fält. Dessa fält skiljas från hvarandra genom masker, hvilka utgöra konsoler till den skifva, som öfverst betäcker predikstolen. Porten är af nyare datum och ofvantill försedd med en enkelt ornerad list. Himmeln, nedhängande på en jernstång är enkel och prydd med listverk. Undertill är den helige andes dufva utskuren i trä och förgyld. Predikstolen är målad i ekfärg och fälten under statyerna och bladsiraterna blå.

Från tvenne sidor af predikstolen utgå armar, som bära hvar sin ljusstake af pläter. På stolens kant står ett fyrdubbelt timglas, fästadt vid en fyrkantig pelare, uppstigande från en bred kvadratisk fot och ofvantill prydd med ett bredt listverk, uppbärande ett förgyldt klot med stjernor. Ställningen är vacker med inlagt arbete i schackbrädsstil. På ena sidan är med hvitt trä infattadt i det svarta:

ÅR
1771
E. R. B. *)

Läktare finnas tre. Längs chorets norra vägg löper en sådan, hvars balustrad utgöres af en kvarlefva af det chorskrank, som fordom skilde skeppet från choret och hvars fäste-

*) Förärad till kyrkan af snickaremästaren i Åbo *Erik Rosenberg* (född i Korpo).

punkter ännu äro synliga i väggen bakom predikstolen. Detta skrank (se fig. 9) består af särledes vackra, i ekfärg målade götiska ornament i 18 fält, hvart och ett i detaljer det andra olikt. Två af dem upptagas af utmärkt sinnrika hjulornamenter; det ena ett s. k. Katharina hjul. En annan läktare är n. v. orgelläktaren. Ända till 1873 sträckte den sig endast inom tornet och den ornerade delen af det nuvarande skranket fyllde då jemnt öppningen i spetsbågen emellan tornet och första stjernhvalfvet. (Den uppbyggdes omkr. 1673.) Förstnämnde år då det nuvarande orgelverket uppsattes måste läktaren emellertid flyttas framåt hvarför dess golf i tornet nedrefs och den erhöll sin nuvarande form. På norra sidan om denna är vidare en, 1858 uppförd läktare belägen.

Orgelläktare-skranket är utvändigt beklädt med duk, målad i ekfärg och på denna duk är upptill fästad en i 16 bågar gående ornamentlist af trä, fint arbetad och i götisk stil. Under de två mellersta bågarna ser man i haut-relief en större grupp i trä föreställande Christi nedtagning från korset. Nedre delen af korset synes. Christi lekamen uppehålles till venster af en helig kvinna i hvitt dok och gyllene, blå fodrad mantel, till höger af en annan helig kvinna i rödt, blåfodradt dok och gyllene med röda fasoner ornerad drägt. Christi lekamen fattas ytterligare af en mindre mansfigur stående framför den sistnämnda kvinnan. Han bär huckle öfver hufvudet, förgyld långdrägt, nedtill kantad med ljusblått. Han har kring lifvet ett bälte med vidhängande svart väska. Längst bakom på denna högra sida ser man ett Johanneshufvud med yfviga lockar och i bredd med detta på venstra sidan Josefs af Arimathia turbanklädda hufvud. Sjelfva hans figur är till största delen undanskymd af den först omtalade kvinnan. Framför henne

knäböjer en liten karlfigur i verldsligare blå drägt med bälte kring lifvet. Gruppen är $2^1/_2$ fot hög och temligen väl utförd. På hvardera sidan om densamma stå två figurer lika stora som hufvudpersonerna i gruppen. Den till höger föreställer en konung med krona, spira i venstra och ett spetsigt ciborium i högra handen. Han bär gyllene tröja och hvitbrämad kjortel, samt gyllene, blåfodrad mantel. Benen röda. Något stel, men ganska väl gjord. Den till venster är en ungdomlig riddaregestalt med obetäckt lockigt hufvud, blå och gyllene rustning, spjut i venstra samt en liten fyrkantig sköld i den högra handen. På sidorna om dessa äro ytterligare 12 smärre endast $1^1/_2$ fot höga figurer. I rigtning inifrån utåt har man placerat på högra sidan:

1. *En konung*, alldeles lik den nyss förut beskrifne konungen.
2. *Petrus*, en munkfigur med tonsur, och i likhet med de tre följande gyllene, blåfodrad drägt; i venstra handen en bok och i högra en nyckel.
3. *Apostel* med en bok i venstra handen, men det attribut den sammanknutna högra handen omfattat, har under tidernas lopp gått förloradt.
4. *Andreas*, hållande sitt kors framför sig.
5. *Apostel* med bok i venstra handen, men högra handens attribut numera förloradt.
6. *En biskop*, med gyllene, röd ornamenterad mitra, biskopsstaf (kräkla) i högra handen och i den venstra en bok. En gyllene blåfodrad mantel omgifver hans skuldror och under denna bär han en röd rock ofvanpå en hvit, nedtill gullbrämad kjortel.

På venstra sidan stå:

7. *Johannes* med kalken i venstra handen och klädd som fig. 2—5.

8. *Barbara* med ett på marken stående, grått torn i venstra handen. Hon bär en gyllene krona och är, likasom de två följande, iklädd en brun kjortel samt gyllene blåfodrad mantel.
9. *Brigitta* (?) med hvitt, gullbrämat dok och hållande framför bröstet en uppslagen bok, på hvars utåt liggande blad hon pekar med högra handens pek- och långfinger.
10. *En krönt prinsessa*, med gyllene gördel kring lifvet. Venstra handen har omslutit ett numera förloradt attribut.
11. *Ung andlig man* med en bok i högra handen och klädd i en gyllene kåpa öfver en hvit långdrägt. Det ser ut som om den venstra handen omslutit ett utstående attribut.
12. *Catharina*, krönt och till drägten lik fig. 8—10. Hon stöder sig med högra handen emot ett på marken stående fragment af ett hjul.

Dessa figurer, som i senare tid blifvit af någon klåpare här och der smetade med blå färg, äro af medelmåttigt arbete och härstamma (enl. *prof. Mandelgren*) sannolikt från 1400-talet. Mycket troligt är att de tillhört något helgonskåp.

Öfriga sniderier, som pryda kyrkan äro följande. I en nisch på södra väggen står *S:t Olof* klädd i en röd långdrägt med en öfver denna kastad gyllene, blåfodrad mantel. Hår och skägg svarta, lockiga. Han bär guldkrona och håller i venstra handen ett gyllene klot prydt med ett rödt kors. Högra handen med dess attribut är afbruten. Han står på ett grönt vidunder, som kryper på fyra fötter försedda med klor. Det har en vågböjd, uppåtstående svans samt en lång, upprät hals, hvarpå sitter ett krönt, skäggigt

karlhufvud. Arbetet är ej illa utfördt, materialet björk och bilden 3 fot hög.

I en nisch midt emot på norra väggen står *S:t Catharina*, äfven den 3 fot hög och i något annan stil än den förra. Hufvudet är sprucket, prydt med guldkrona och omgifvet af omsorgsfullt arbetade lockar hvaraf en något tofvig faller öfver bröstet ända ned till midjan. Helgonet bär nu gulgrön långdrägt, röd mantel med blått foder samt håller i venstra handen en uppslagen bok och i den högra ett grått svärd. Hon står på en liten, liggande, turbanklädd, mörkskäggig karlfigur, vid hvars hufvud ett fragment af ett brunt hjul sticker fram. Båda dessa äro måhända från 1500-talet. I choret finnes en omkr. $3^3/_4$ fot hög sittande staty af den *krönta madonnan*, hållande det en röd kolt iklädda Jesusbarnet på sitt venstra knä. Hon bär en blå klädning med tätt åtsittande ärmar och en grå, blåfodrad mantel. I högra handen håller hon ett fragment af en blomsterkvist. Barnet håller sin högra hand på hennes skuldra och har i den venstra en brun fågel. Från madonnans bröst utgår nu en rundad träskifva afsedd att bära en liten dopskål.

På en konsol på norra väggen står en temligen stor grupp af *S:t Jöran* med draken. Han bär en guldsmidd blå rustning, röd kjortel och rider en hvit häst med svart sadeltäcke. Hållande tyglarne med venstra handen rigtar han med den högra ett spjut emot det hväsande vidundret vid hästens fötter. Den helt och hållet förgylda prinsessan ligger knäböjande i bredd med hästen och har ett hvitt (leke-) lam vid sin sida. På samma konsol står ock en i ek utskuren, svartmålad fågel med röda ben och fötter, tjock, krökt näbb samt rödt hufvelikt hölje rundtomkring hufvudet. (Skall troligen föreställa en korp).

Ofvanom denna grupp hänger ett särdeles väl utfördt *krucifix*, Kristus är framstäld såsom redan död och bär om midjan en gyllene blåfordrad duk. Ändarne af det svarta korset slutar med sexkantiga, plana, blåmålade skifvor med Evangelisternas symboler och namn i guld *).

Slutligen må här omnämnas tvenne pjeser, som ända till de senaste åren funnits i denna kyrka, men numera återfinnas i universitetets historiska museum. Den ena är en ihålig, *sittande madonna* af ek. Kronan saknas numera och endast en ring på det åt hvardera sidan slätt kammade håret antyder dess plats. Händerna äro förlorade, men allt utvisar att tillochmed de varit ihåliga. Draperierna äro mycket stela och allvarliga. (Enl. *prof. Mandelgren* torde den vara från 13:de århundradet.) Det andra är ett *Christi lekamens skrin*, det enda hittills i Finland anträffade. Deruti ligger en ganska väl bibehållen staty af den korsfäste, med skarpt utarbetade refben, händerna korslagda öfver hvarandra på midjeduken. Likuttrycket är afsedt och icke oäfvet funnet. Vid långfre-

*) Vid detta krucifix var ända till 1858 fästad en tafla med följande inskription: „Jesai: Cap.: 43: v. 24. Ja migh haffuer tu arbete giordt uthi thinom Syndom och giordt migh mödhe uthi tinom missgerningom. Jagh, Jagh utstryker tin öffverträdhelse för min skul och kommer tina synder intet ihog. Jesai: 53: v. 5. Men han är sarghat för våra missgerningars skull och slaghen för wåra synders skul. Nepsten ligger oppå honom på thet at wij skulle fridh haffua och genom hans sår äro wij heladhe“.

„Förährat af desse ährlige personer:

Wälb:tt *Peer Krögaren* wid Kårpoström 2 R:dal.
Hindrick Johansson i WästerRitas 2 R:dal.
Jöran Mårtensson i ÖsterRitas 1 R:dal.
Hindrick Mårtensson i ÖsterRitas 1 S:r dal.
Thomas Hansson i Vadkas 1 R:dal.
Oloff Bertilsson i Lempersöö 1 S:r dal.

målatt Anno 1670 in Julij.

dags gudstjensten lärer de katholska presterna hafva öppnat skrinet och visat bilden för menigheten.

Ett dyrbart minne eger kyrkan uti en sliten fana af hvitt siden (se fig. 10). Inom en krans af tvenne gröna, med röda bär försedde lagerkvistar, hvilka upptill och nedtill äro ombundna med ett rödt band, ser man tvenne stående, gula lejon med öppna gap. Emellan framtassarne uppbära de Carl XII:s dubbla namnskiffer, krönt af en gyllene, med hvita perlor besatt, rödfodrad krona. Under detta ses en flygande, svart, med gyllene krona prydd korp, samt nederst början af namnet Korpo. Den del på hvilken man fordom kunde se årtalet 1712, är genom tidens tärande tand numera sönderrifvet och förstördt. (Fig. visar fanan sådan den nu ser ut och tillika finnes genom punktlinier antydt dess ursprungliga utseende). Stången är svartmålad, jernbeslagen och upptill försedd med en bronsspets hvari konungens namnsskiffer är i genombrutet arbete utfördt. Sjelfva fanan är mycket skör och förminskas derigenom år efter år, hvarför detta minne redan långt för detta hade bort erhålla en säkrare förvaringsplats än den om vintrarna helt visst fuktiga kyrkan.

Utom altartaflan finnes numera ej några andra målningar än en gammal, liten, i tornhvalfvet hängande på trä målad sådan, föreställande *Lazarus* utanför den rike mannens hus (se andra noten på pag. 247). På ömse sidor om altartaflan hänga inom förgylda och med kronor försedda ramar *Alexander I:s*, *Nikolai I:s*, *Alexander II:s* religionsförsäkringar äfvensom *Gustaf III:s* tal till rikets ständer på riksdagen i Stockholm den 21 Aug. 1772.

Ljuskronor finnas i kyrkan 6, neml. 2 af messing, två af kristall, två svarfvade af trä. Enskilda lampetter och ljusstakar äro dessutom placerade på särskilda ställen. I

tornhvalfvet hänger en större lykta äfvensom en mindre dylik i sakristian och vapenhuset.

Ett prydligt orgelverk med 8 stämmor och ett pedalkoppel eger kyrkan sedan 1870. Uppbyggt af orgelbyggaren *A. Thulé* enl. ritning af arkitekten *K. F. v. Heideken*, gör det sina mästare all heder. Tonen fyllig och klar, stilen enkel, ornéringen i hvitt och guld. Upptill läses „Låfsjunger Herran“ i gyllene skrift. Den summa af 3,447 m. 96 p:i, som verket kostat, sammanbragtes dels genom frivilliga gåfvor, dels genom uttaxering. Organist och klockare är *Julius Th. Lingonblad* född $18\frac{13}{7}52$, tillträdde tjensten $18\frac{13}{10}69$.

Bänkarne äro målade i ekfärg och klockarbänken sammansatt af fordna, enkelt ornerade panelningar. På ömse sidor om altaret äro två bänkar afsedda för presterna i församlingen. I den ena af dem ser man på undre sidan af sjelfva bänken alldeles väl bibehållit det i fig. 11 afbildade vackra vinrankeornamentet. Såsom redan på pag. 48 anmärktes är första bänken på kvinnosidan i bänkfördelningslängden upptagen såsom herregårdsbänk, tidigare under benämningen „fruebänk“. Bänken bakom denna: „fremmande bänk“ och den tredje bänken var under Bjelkeska tiden upplåten åt Hopmännens fruntimmer. De två första bänkarne på karlsidan åter benämndes „herrebänkar“. Straxt invid herrebänkarna är den s. k. prestdörren och midtemot denna ser man den plåtbeslagna dörren till sakristian.

Sakristian hvars tak utgöres af ett enkelt korshvalf är upplyst af tvenne med galler försedda fenster. I tvenne särskilda skåp och 5 sakrament-nischer förvaras kyrkans kärl, skrud och kollektmedel. Under golfvet, som är belagt med plan tegelsten, finnes en murad vinkällare.

Kyrkans silfverkärl utgöres af:

Kommunionkanna, innantill förgyld, vägande 139¼ lod, förfärdigad af *O. R. Lundgren* i Åbo 1840.

Kommunionkalk, inuti förgyld, vägande 53¼ lod, förf. af *Jankes* i Åbo 1807.

Kommunionpatén, vägande 10¾ lod, förf. af *Jankes* i Åbo 1807.

Oblatask, vägande 2½ lod, märkt: *G. P., M. T. R.* år 1698, (= *Georg Prytz, Maria Törneroos*).

Oblatask, vägande 40 lod och märkt *H. M., B. A. H.* (= *Herman Mjödh, Beata Agatha Hagelberg*).

Vinsil, inuti förgyld, vägande omkr. 2 lod.

Kommunionkalk med dertill hörande patén försedd med inskr. „Korpo Moderkyrka tillhörig". Anskaffad 1832. (Förvaras hos kapellanen och nyttjas vid sockenbud).

Kommunionkalk jemte patén försedd med inskription: „Korpo Moderkyrka tillhörig", vägande tillsamman 6¼ lod och förfärd. af *Brummer* i Åbo 1844. (Förvaras hos kyrkoherden och nyttjas vid sockenbud).

Kyrkans skrud utgöres af:

Messhake af svart sammet med smalt hvitt sidenkors. (1732.)

Messhake af ponso-gyllenduk med breda silfvergaloner till kors. (1732).

Messhake af rödt sammet med kors af guldgaloner och under korset en skalle och tvenne korslagda benknotor, bokstäfverna: *A. L., A. C. S. B.*, samt årtalet 1767. (*Andreas Lund, Anna Charlotta de Smittberg*).

Messhake af svart sammet med kors af silfvergaloner och årtalet 1816 (repar. 1846).

2 st. antependier omnämnda på pag. 227, se denna.

Antependium, af svart sammet med silfvergaloner och en vidfästad silfverplåt, på hvilken inom tvenne palmkvistar Bjelkeska vapnet (se fig. 12) är ingraveradt. Ofvanför vapnet står *Thure Bjelke*, nedanför 1676. (Plåten är tagen från ett äldre af Thure Bjelke nyssnämnda år till kyrkan skänkt antependium och då det tjent ut, flyttades plåten till detta, förfärdigadt 1769).

Kalkduk af rödt sammet med guldbroderier och fransar (1841).

I sakristian förvaras dessutom tvenne collecthåfvar den ena från 1834, den andra från 1862, en kassakista, köpt 1804 äfvensom bland annat bitar af tvenne jernbeslagna väckarestafvar. De användes fordom af „väckaren“ att dermed störa de under predikan sofvande i deras behagliga slummer. Nu äro väl stafvarne i bitar, men „väckaren“ kvarstår dock fortfarande bland kyrkans tjenstemän, ehuru nu med andra funktioner.

I sydvestra delen af andra kyrkohvalfvet är dörren till vapenhuset. Detta är 4-kantigt och täckt af ett enkelt korshvalf. Golfvet af trä. I en rundbågig nisch på östra väggen står en omkr. $3^1/_2$ fot hög figur i blå korkåpa och hvit långdrägt. I högra handen, som är upplyftad öfver hufvudet, håller han ett kort, bart huggande svärd. Attributet från venstra handen är borttappadt. (I senare tider äro i trädskifvor af en klåpare utskurna, nedtill uddade, blåmålade vingar fästade vid skuldrorna). I sydvestra hörnet af vapenhuset är äfven en omkr. 6 fot hög nisch, hvilken fordom utgjort dörröppning. Härifrån ledde en trappa genom muren upp öfver hvalfven till tornet och granskar man tornets innandöme, finner man att de vid beskrifningen af tornets yttre omnämnde, snedt öfver hvarandra stående, smala gluggarne (se pag. 224) i sjelfva verket utgöra fenster till

tre öfver hvarandra belägna celler. Gluggarne vidga sig inåt med terassformiga afsatser. För hvarje cell synas utspång på hvilka golfsparrarne hvilat. I nordvestra hörnet af mellersta cellen synas ännu delar af en eldstad och från detta rum ledde den förut, vid beskrifningen af tornets yttre omnämnda trappan på norra sidan. Sannolikt utgjorde de boningsrum för de vid kyrkan tjenstgörande presterne under katholska tiden. Den nuvarande uppgången till tornet är i nordvestra hörnet af andra hvalfvet och „helt af nyo byggd 1678“.

I tornet hänga två klockor. Den större väger 3 Skﷺ 1 Lﷺ 5 ﷺ och bär följande inskriptioner.

Öfverst rundtomkring:

„GLORIA IN EXCELCIS DEO“.

På ena sidan:

DOCTOR JOHANNES GEZELIUS,
EPISCOPUS ABOENSIS.
PASTOR NICOLAUS FRIDELINUS,
MARIA TÖRNEROOS.

På andra sidan är Sverges vapen samt nederst rnndtomkring:

ME FVCIT AMBROSIUS TERNANT ABOÆ ANNO MDCCIX.

Den mindre klockan väger 1 Skﷺ 10 Lﷺ 9 ﷺ. Den bär följande inskriptioner.

Öfverst rundtomkring:

„SAEPE SONANS POPULOS AD SACRUM CONVOCO TEMPLUM SED DEUS AD COELOS SAEPIUS IPSE VOCAT“.

På ena sidan:

PS: XCV. VENITE INCURVABIMUS NOS ET HUMILIABIMUS NOS ET GENUA FLECTEMUS CORAM JEHOVA FACTORE NOSTRO.

På andra sidan:

D. HERMAN WITTE. EPISC. ET PROCANC. AB.
M. NICOL. FRIDELINUS PRAEP. & PAST. IN KORPO.
ANNO MDCCXXVIII.

Nederst rundtomkring:

DENNA KLOCKA ÄR GIUTEN AF KONGL. STYCK-GIUTAREN GERHARD MEYER. STOCKHOLM A:O 1728.

Länge fortfor bruket att begrafva sina kära aflidna i kyrkan. Denna sedvänja uppehölls dels genom folkets vidskepliga föreställningar att ju närmare altaret den döde hvilade desto lugnare vore hans ro, desto ljufligare hans slummer, dels ock derigenom att kyrkan af lösen för lägerställen hade sin förnämsta inkomst. Visserligen hade redan under prosten *J. Carpelii* tid († 1756) utkommit ett förbud emot begrafningar i kyrkan, men detta verkade föga. På en kyrkostämma 1758 beslöts ytterligare att framdeles all begrafning i kyrkan skulle upphöra. Dock skulle enl. Kongl. förordn. af den 14 Maj 1697 presterskapet allt fortfarande der hafva fri lägerstad för sig och sin familj. Dessutom fingo kyrkovärdarne och sexmännen „emedan desse senare ständigt måste närvara i kyrkorådet och derför ingen lön njuta, för sina personer fri lägerstad i kyrkan“, men hvarje annan person, hvilkens efterlefvande anhöriga nödvändigt ville hafva honom begrafven i kyrkan, skulle erlägga 50 dal. k. mt. utan afseende på stället i kyrkan. Följande år nedsattes denna afgift till 30 dal. i choret och 24 dal. i öfriga delar af kyrkan. Men efter hvilket år grafvar i kyrkan icke ens för penningar kunde erhållas är obekant. Ännu kvarligga några grafstenar i kyrkan. Straxt innanför vestra dörren är en med följande inskription:

DENNA STEEN OCH LA-
GERSTADH HÖRER HINDRICH
BIRGESON OCH HANS ARF-
VINGAR TILL.
A:O 1665.

Nedanför denna inskription ses ett timglas och vidstående anagram .

I choret framför altarkransen finnes en stor grafsten med jernringar i hörnen och denna inskrift:

GRAFSTEN
OCH LÄGERSTADH
PROBSTEN M. GEORG
PRYTZ SAMPT HANS
HUSTRU OCH ARFVINGAR
TILLHÖRIG.
A:O 1697. *)

Straxt invid och norr om denna finnes en annan något mindre hvars inskription numera är utplånad. Längs kanterna är den refflad och inskriptionen synes hafva varit omgifven af en lagerkrans. Om denna grafsten utgjort en minnesvård för prosten *Claudius Alanus*, som afled 1683 och begrofs i kyrkan på det ställe kyrkoherdens bänk nu

*) Utom prosten Prytz och hans maka Maria Törneroos hvila i denna graf:

Hindrich Birgeson † 1665.
Nils Birgeson † 1651 (minderårig).
Prosten Fridelinus * 1668, † 1738.
Anna Laurbeck, född Prytz * 1699, † 1758.
Kapten Johan Laurbeck * 1689, † 1750.
Kapellanen Carl Aron Bange † 1750.
Hedvig Bange f. Fridelin.

är eller om den tillhört den af krögaren och dykeriuppsyningsmannen *Erik Öman* från Korposströms gård år 1759 inredda murgraf, belägen på södra sidan af koret straxt under fenstret, der de små bänkarne nu finnas, är svårt att afgöra då grafstenarne ej fått bibehålla de platser de ursprungligen innehaft. Såsom belysande med huru liten pietet man i allmänhet förfarit vid omflyttning af grafstenar och annektion af grafplatser, må här omnämnas att den först omtalade Birgesonska stenen ursprungligen innehaft den plats den Prytzka nu har. Hopmannen Hindrich Börgesson (såsom namnet äfven skrifves) köpte neml. 1650 denna lägerstad af kyrkan för 50 dal. k. mt. och lät här inreda en murgraf för sig och sin familj. Enligt utslag af den 28 Juli 1697 erhöll emellertid prosten Prytz tillstånd „att intaga en gammal murad graf och den reparera låta för sig och sin Familia i Korpo Moderkyrka i Choren belägen, som framlidne Houpmannen Hindrich Börgesson varit tillhörig och att the Lik, som sedermera utom berörde Börgessons Arfvingar der voro insatta skola sättas i en ny mull graf under Pastoris Bänk“, hvartill äfven häradsrätten genom utslag af den 17 Sept. 1697 biföll, sedan inhemtadt blifvit „att bemälte Börgesson är för omkr. 30 åhr sedan blifwen död och i samma graf begrafwen, men sedermera Ingen af den Slägtten. Ej heller är någon af dess Barn i 16 åhrs tijd förspord wara i lifvet, mycket mindre här på orten wistande, utan äro några fremmande lik här insatta såsom i en allmän graf“.

I vapenhuset ligger straxt innanför dörren en år 1848 från kyrkogården hit inflyttad sten hvarå läses:

HÄR HVILAR
JACOB ROSENBERG.
F. 1723. D. 1787. *)

*) Denne Rosenberg var kronolänsman (kommissarie) och bebodde

Kyrkan är fortfarande obrandförsäkrad, ehuru fråga derom flera gånger varit väckt. Den omgifves af en 9,969 qv. aln mätande kyrkogård *) omhägnad af en $2^1/_4$ aln hög med brädtak försedd gråstensmur. Tvenne portar leda in till kyrkogården. Den ena i vester midt framför torndörren och försedd med af tegel murade portstolpar och port af gjutet jern. Den andra i Söder framför ingången till vapenhuset utgör ett af granit 1681 uppbyggt porthus, 4-kantigt med afskurna hörn, hvarigenom det på sätt och vis får en 8-kantig form. Det är försedt med rundbågiga porthvalf i norr och söder. Det senare hvalfvet tillstängdt med en port af trä **).

Ett stycke vester om detta porthus befinner sig helt och hållet inom kyrkogårdsmuren Korpogårdska familjegrafven. Uppförd af tegel 1784 af Hofrättssekreteraren *Bror Herman Mjödh*, tillhör den numera Stigzelius'ska familjen, med hvilken den Mjödhska på möderne var beslägtad ***).

Midt emot denna graf finnes på norra sidan af kyrkogården en likbod af tegel uppbyggd 1831 och till form och det invid kyrkan belägna Rosenbergska torpet, som ännu bär namn efter honom.

*) Till 1858 utgjorde den endast 7,569 qv. aln, men utvidgades nyssnämnda år med 2,400 qv. aln.

**) Äfven framför vestra kyrkodörren förekom fordom ett dylikt porthus, men det nedrefs 1858 då kyrkogården utvidgades och det kommit att stå isoleradt och utan ändamål på densamma.

***) I denna graf hvila:
Hofrättssekreteraren Bror Herman Mjödh * 1748, † $18^{24}/_{2}27$.
Beata Agatha Mjödh f. Hagelberg * 1757, † $18^{3}/_{3}44$.
Apothekerskan Anna Sofia Stigzelius f. Carlborg * 1803, † $18^{1}/_{4}45$.
Sofia Elisabeth Stigzelius * 1832, † 1833.
Kaptenskan Laura Magdalena Sofia Fagerlund f. Stigzelius * $18^{22}/_{10}24$, † $18^{3}/_{11}52$.

utseende fullkomligt lik den nyssnämnda familjegrafven. Dessförinnan hade vapenhuset användts som likbod.

Följande större grafstenar finnas på kyrkogården:

På tvenne stenar straxt söder om vestra ingångsdörren läses:

MINNESVÅRD
FÖR
F. E. DICKMAN.
$18\frac{27}{7}21.$

MINNESVÅRD
FÖR
C. M. DICKMAM.
$18\frac{13}{9}23.$

Vid sidan af Korpogårdska murgrafven står en omkr. 5 fot hög grafvård af slipad granit med inskription:

H. W.
KAPELLANEN
I KORPO
VICE PASTOR
C. H. LEMBERG.
* $17\frac{24}{1}46.$
† $18\frac{30}{1}09.$

Några famnar utanför prestdörren ligger en större sten med jernringar i hörnen. På denna läses:

HÄR WILAR
C. F. LINDESTRÖMS
I LIFSTIDEN HULDA MAKA
A. E. ESCHOLIN.
DÖD PÅ KORPOSTRÖMS GÅRD
D. 29 DEC. 1796
48 ÅR.

Slutligen i sydvestra hörnet af kyrkogården höjer sig ett mindre marmormonument föreställande en knäböjande engel. På fotstycket läses:

H. W.
PROSTINNAN
ANNA MARIA
FAGERLUND
† $18\frac{7}{5}52$.

Och sydost om choret läses på ett jernkors:

H. W.
SISTE KYRKOHERDEN
ÖFVER
KORPO OCH HOUTSKÄRS ODELADE PASTORAT
PROSTEN
JOHAN FREDRIK LUNDENIUS
* $17\frac{2}{4}\frac{6}{4}95$, † $18\frac{3}{4}67$.

Straxt norr om kyrkogården står sockenstugan uppbyggd af stock 1852 och hufvudsakligast afsedd för obduktioner.

Sedan vi sålunda skärskådat kyrkan sådan den tager sig ut under närvararande tid, må vi kasta en blick på densamma under framfarna tider och de öden den derunder haft. Att börja med lemnas här ett utdrag ur Gyllenii dagbok dateradt $16\frac{2}{9}\frac{2}{9}51$ med ofvanskrift:

„Korpo kyrckiess beskriffningh".

„Hon kallas Sancte Michael, en stoor och ståteligh Steenkyrckia, medh ett högt Stentorn, hon ähr hvälffd mechta artigt. Allenast en klåcka, ett stort Sacristie aff Sten ochså hvelfft. Kyrckian ähr väl beprydd medh beläter och andre gamble Monumenter, altaret står in til väggen, på nörre sijdan ähr först Sanctæ Annæ beläte, jungfru Mariæ Modherss, med tvenne barn i sitt Sköte, nemligen jungfru Mariam sin dotter, och sin dotterson Christum, men Maria räcker en

vijndruffva åth sin Son. Sedan ähr åther J. Mariæ beläte medh sin Son och hon haffver på sigh tvenne kappor, then innerste aff fint tygh, och then andra aff Sammeet medh insömmat gull, om halsen haffver hon en kranss medh kosteligit tygh, hennes Son haffver ock en kappa aff Sammeet på sigh, thär hooss ähr åther J. Mariæ beläte, som haffver uthi sitt Skiöt sin döde Son, medh blodh strijmor öffer heela lekamen. Straxt ther hoos står then änckian som hade en trättebroder, haffvandess en öpen book i handen, och tråder med sina fötter på then Domaren som icke ville skaffa henne rätt och fruchtade hvarcken gudh eller menniskor, the ähre bådhe väl förgylte, han ligger under henness fötter. Nedan för thesse står en Engel hoos S. Andream som hänger på sitt korss. På altare tafflan ähre många beläter, bland hvilka mitt uthi står Nicodemus och Johannes, sampt medh qvinnorna som begroffvo Christum baakom står Longinus then krigzknechten som stack up Christi sijda, han haffver ett långt Spiut i handen. Många andre beläter finness och thär, om hvilka man veet ingen berättelse. På södre sijdan står S. Michael, Archangelus, aff hvilcken kyrckian haffver fått sitt nampn, ganska artigt förgylter, medh ett stort Sverd i sin hand, tillijka medh andra beläter. Thär som Choret begynness ähr en gammal lächter, och mitt i honom en prädistol, ther the tilförende haffva predikat, och mitt i lächteret ähr ett altar, att prästen var nästan tillijka i prädistolen och altaret, allenast han vände sigh lijthet. Öffver thet samma altar står Christi Crucifix, vidh änderna står änglar på höga Spijror, fram på lechteret står S. Oluff Norigess konungh medh en yxe i högre handen, och ett gulläple i then wenstra. Men hanss Broder Harald ligger under hanss fötter, hufvudet på honom ähr i folcka lijknelse, men then andra deelen ähr i drake hampn medh fyra fötter och en lång stiert, både

haffva svart skäggh och Cronor på huffvudet, orsaken hvarföre Harald bleff förvändh i en orm eller drake ähr att han bleff straffat för thet han wille icke anamma och vedertaga then reena religionen och gåå i kyrckian som S. Oluff giorde. Bred vidh på andra sijdan lächtaret står Drotningh Margareta ganska väl uthskuren och förgyllt, medh en Skechta i handen, haffver långt uthslagit krusat håår och en Crona på huffudet. Predikestoolen står söder vidh väggen. På norre väggen ähr en stor taffla och ther sitter S. Jöran på en hvijt häst uthi harnesk och rijder på drakan, medh ett Spiut stinger han honom i halsen så att thet ähr affgångit, hooss honom står en Jungfru medh ett lambh och hooss hans häst en falck. Under Kyrchietacket hänger fyra Skeep, tvenne fahner och tree liusekronor, temmelige stoore. Uthi Sakerstijet ähr ett altar, på hvilcket står en kijsta, och när man låket på henne uplyffter, får man see Christi beläte liggia thär uthi, svept uthi kosteligit tygh, medh henderna på brösted lijka som ett lijk, thär ähr och en stoor Latinsk Bibel medh munka stijl".

Följande anteckningar förekomma i en gammal bok innehållande kyrkans räkenskaper m. m.:

„1661 haffwer Högwälb. herrskapet h:r *Gustaf* och h:r *Nils Bjelke* förährat til kyrckian 100 R:dlr. dertill Socknen lade och sammansköt 10 dal. k. m. ty här var icke förr mer än en liten klocka så att man intet hade att sammanringa medh".

„1665 haffver Hopmannen wälf. *Christian Petzsche* förährat ett lijffärgatt skönt altarkläde af attlask medh en försilfrat plåt och sitt nampn derpå *) sampt en skön stickat

*) Denna plåt finnes än i behåll, förvarad i sakristian och genom kyrkoherden *H. v. Bonsdorff:s* försorg ånyo försilfrad, samt har följande inskription i skrifstil:

silkesduuk på kalken *) och en wäl stickat pung till omgång i församlingen; item: Rött kläde till altardisken, item: ett skönt affconterfeiande inpå kyrkowäggen om den yttersta domen".

„1668 Pådriffvitt att Christi förklarings Historia medh Arons Conterfei är afmolat på Kyrkoväggen det och alt Socknens unge Karlar förärade, som och deras Nampn står der jämpte".

„1669 hvijtlijmades kyrkan inantill och utströkz den fula målningen under hvalfvet".

„1672 förährade Hopmannen *Christian Petzsche* en tafla „Den rike mannen och Lazarus" sampt en sparbössa af koppar" **).

Gudi
till. ett. heeligd. Löffte.
giefwen. detta. aff. then-
na. Frijherskap. hopman
Christian petzsche och
hans k. hustro Bar-
bro. lars. dotter.
A:o 1665.

*) Denna finnes numera bland Universitetets historiskt etnografiska samlingar. Den är rund och af ljusrödt siden med guld och silfverbroderier. I midten ser man kalken, törnekronan, korset, gisslet, svampen, stegen, spjutet, m. m. utsydt och ofvanom detta bland slingorna 5 cherubhufvuden. Nedanför inom lagerkvistar orden: „Gyllende Skatkistan" samt årtalet 1664. Omkring duken går i guldtråd inskriften: „Hjerteliga kär hafwer iagh tigh Herre min Starckheet, Herre min Klipa, min Borg, min Förlossare, min Gudh, min Tröst then jagh migh widh håller: Rosina Petz".

**) Såväl sparbössan som taflan finnas än i behåll. Den förra är fästad vid sista bänken på kvinnosidan, grönmålad med C. P. 1672 samt Elfsjö norrgårds bomärke i svart. Taflan åter är upphängd på väggen i tornet och framställer den sårbetäckte, med en djurhud kring midjan,

„1673 in Maijo hafver pastor (Claudius Alanus) fritt låtit affconterfeia och måla på grått witt lijnwäfvarelärft 3 Hist. på nyia lächtaren widh dörren, nembligen nattvardzens insticktelse; Adam och Evas fall, sampt att Abraham will offra sin son Isaak“.

„1673 in Julio förährade Högvälb. h:r *Carl Oxenstjerna* med sin fru till Kyrkian en vacker Messesärk sampt skönt bandh dertill och en skön lerfttes duuk af dräll medh omdragen knytning till altaret och en andre lerfttes duuk till disken på altaret, ett vackert kyende på altaret och en bleckask till oblater *). 2 st. sköna tennliusstakar på altaret sampt 2 st. sköna conterfei framför deras bänk ock aff bleck förtennat“ *).

„1675 förährade Hopmannen *Christian Petzsche* till kyrkiones prydning Lazarii uppståndelse tafla, **) står bred-

---

på marken liggande Lazarus, hvilken tvenne hundar slicka. Han hopknäpper sina händer och på marken bredvid honom är en staf och en skål. En man med staf i handen synes ingå i ett hus i bakgrunden. Derunder står Syr. 4 „Wendt icke tijn ögon ifrån then torftige på thet han icke skall klaga öfver thig“, v. 13 „Hedre Herranom af thina egodelar och af all tins åhrs wext förstlingen.

Anno C. P. 1672 (med Elfsjö norrgårds bomärke emellan bokstäfverna).

*) Såväl bleckasken som de båda bleckconterfeierna finnas än i behåll. Den förra, som bär årtalet 1673, användes till förvaring af kopparslantar (collektmedel). De andra åter utgöra lampetter hvarpå två pressade menniskohufvuden finnas anbragta.

**) Numera äro duken och ramen skilda. Duken, som förvaras i Sakristian visar oss Christus vid Lazari öppna graf. Christus sträcker venstra handen emot himlen. Lazarus i svepning höjer sig ur grafven, öfver hvilken hans i svart och hvitt klädda syster med näsduk i hand lutar sig. Tio personer, alla kostymerade enl. österländskt mod, visa genom häftiga åtbörder sin häpnad öfver undret. Nederst synes ett C och ett P.

vid altartaflan. Ett positiv på halffierde stämma, som kostar 400 dal. k. mt. *).

„1676 är på Högwälb. h:r *Thure Bjelkes* vägnar, friherre till Korpo, förährat af wälbet. *Christian Petzsche* af det uptagit godz aff siön honom tilkom, som strandade hos hans friherrskaps bönder, en skiön röd dammask ny messehaka, ett skönt altarkläde af samma rött dammask och kappa äfven deromkring med ett stort guldsnöre“.

„1709 den 23 Maij om morgonen bittidag från kl. 2 midnatt förolyckades beklagligen Moderkyrkan effter then Högstes behag och afbrann till tak, torn och 3:ne st. klockor genom liungeld“. — Dels genom frivilliga gåfvor, dels genom lån från Houtskärs och Nagu kyrkokassor kunde kyrkan åter inom kort försättas i brukbart skick. Redan följande året var den under tak, men stod nedrökt och föröfrigt illa medfaren ända till år 1729. Alla tre klockorna smälte af hettan, men af den malm man lyckades uppsamla efter dem, jemte något tillagt nytt gods, gjöts den nuvarande stora klockan.

1714 om sommaren då en stor del af socknens innevånare flydde öfver till Sverige undan fienden, voro alla så upptagna af omsorgen om sig sjelf och sina egodelar att kyrkans alla dyrbarheter blefvo kvarglömda, ehuru begge kyrkvärdarne befunno sig bland de flyendes antal. Till och

---

*) Detta positiv (orgelharmonium) speltes af organisten *Daniel Litton*, bosatt i Kyrkiebyn. Vid kyrkans brand 1709 skadades väl positivet något, men iståndsattes åter af Litton. Emellan åren 1710—1713 spelte han hvar tredje söndag i Nagu, emedan man derstädes saknade en duglig organist. 1714 följde han de andra på flykten till Sverige och blef organist vid Odensala kyrka i Upland, hvilken post han innehade till sin död. 1722 då folket återkom från sin långvariga flykt var positivet söndradt och förstördt.

med kassakistan kvarblef och måste sedan längre fram tillika med kyrkans öfriga saker skaffas undan fienden. Från 1714—1721 stod den insatt i Storkyrkan i Stockholm, men togs sistnämnde år ut och fördes ned ombord på en jakt för att bringas öfver till Korpo. Under det man väntade på gynnsam vind, utkom emellertid ett påbud af innehåll „att ingen Kyrkoskrud, klockor m. m. skulle så sent på hösten bortföras", hvarför kassakistan åter bragtes i land och insattes nu i S:t Jakobs kyrka till våren.

1731—36 uppsamlades kollecter för Korpo Moderkyrka i alla landets kyrkor.

1763 natten emellan den 14 och 15 Januari skedde inbrott i kyrkan af kronobåtsmannen *Sjöfågel.* Angifven af sin hustru hann han ej göra af med mer än 9 dal. innan han blef af kronobetjeningen fasttagen.

1834 slog åskan ned, dock utan annan följd än att torntaket antändes och uppbrann *). Efter denna tilldragelse försågs kyrkan med åskledare.

1848 upprefs det förra golfvet af tegel och gångarne belades med gottlandssten.

1858 undergick kyrkan stor reparation och målning.

1872 rappades och fogströks kyrkan.

1878 belades tornet med tak af galvaniserad jernplåt. Dittills hade det likasom den öfriga kyrkan varit försedt med spåntak.

Kyrkoherdebolet om 1 förmedl. mantal beläget omkr. 1 verst från kyrkan är ganska väl byggt. Kapellansbolet, Kejsars hemman i Hväsby, $^3/_8$ förm. mantal af socken till

*) I sammanhang härmed må anföras den ännu hos allmogen gängse föreställningen att eld uppkommen af blixten ej kan släckas af vatten i ock för sig, utan bör det nödvändigt vara blandadt med kvinnomjölk om det någon verkan skall komma åstad.

bonings- och uthus nybyggt 1870 med skyldighet för kapellanen att bolet underhålla. (Har stått obebodt allt sedan nyssnämnda år). Pastors inkomsten belöper sig till omkr. 2,435 f. m. ehuru stadgad tionde för sälfångst och torskfiske ej under de senare åren erlagts. Kapellanens aflöning utgör 60 tunnor råg.

Pastorsarkivet, som förvaras på prestgården innehåller bland annat följande:

En skriftbok, Korpo församling och Houtskärs kapell tillhörig för åren 1686—1697.

Kommunionböcker för Korpo Moderkyrka för åren 1697—1732, 1747—69, 1790— till närv. tid.

Ett pergamentsband innehållande:

1. Förteckning öfver vigde 1693—1789.
2. „ „ döpte 1693—1758.
3. „ „ begrafne 1693—1789.

Ett pergamentsband in folio, murknadt, illa medfaret och utplundradt, numera innehållande endast kyrkoräkenskaperna för åren 1731—1760 och en förteckning öfver omkostnaderna vid kyrkans reparation efter branden 1709. Men vinsäds räkenskaperna, kyrko- och prestgårds inventarieförteckningar, bänklängdsinstrument m. m. som fordom blifvit i detta band införde äro (ovisst när och af hvem) från bandet utslitne och förkomne.

Ett pergamentsband in 4:o innehållande:

1. Tillgången vid samt register öfver biskops- och prostevisitationer.
2. Kyrko- och vinsädsräkenskaper 1634—1784 samt uppgift å minnesskänker till kyrkan.
3. Beskrifning öfver prestgården 1757.
4. Förteckning öfver Kyrkoherdar och kapellaner från 1593—1788.

5. Bänkfördelningslängd uppgjord 1709.

Ett pergamentsband in folio innehållande:

1. Jurmo kapells räkenskaper 1756—1804.
2. Björkö kapells räkenskaper 1756—1804.
3. Aspö kapells räkenskaper 1756—1837.

Mortalitets och folkmängdstabeller 1749—n. v. t.

Utom f. d. moderkyrkan finnas i Korpo några predikohus, hvilka presterne vid moderkyrkan äro skyldige att vissa gånger under året besöka *). Det närmaste är predikohuset på Aspö (se fig. 13) uppbyggt af bilad stock 1850 sedan det förra 1728 härstädes uppförda blifvit obrukbart **). Helgadt åt Abraham är det i allo så torftigt och enkelt, som möjligt. Omåladt såväl utvändigt, som invändigt, 18 fot bredt, 16 fot långt saknar det helt och hållet mellantak. Fenster finnas i söder och öster och framför detta senare står ett litet altarbord af trä omgifvet af ett skrank endast så stort att tre personer i sender kunna kommunieras. Predikstolen står i sydöstra hörnet. Ingången är i vester genom en liten förstuga uti hvars tak en liten klocka hänger. Här står ock vidfästad en af dörrposterna en omkr. 5 fot lång i trä skuren bild, ej olik en sådan från en skeppsgallion. Predikohusets samtliga mobilia utgöras af: en messhake af gult sidentyg, en gammal kyrkohåf och en kalk jemte patén af tenn. — Det omgifves af en liten stenmur omslutande en liten kyrkogård. Få hafva här blifvit jordade men bland andra en *Bollfras*, kapten vid ryska flottan.

På Björkö stod till 1846 äfven ett predikohus, men det var 1804 så förfallet att man vid väckt fråga om upprättande af ett nytt, beslöt att öfverlemna predikohusets kassa och skrud (en chorkåpa af groft blått lärft) åt Jurmo predikо-

*) Förr fingo äfven kapellanerne i Houtskär göra turer hitut.
**) Redan år 1696 omtalas här ett förfallet sådant.

hus. Klockan skänktes till moderkyrkan och finnes nu upphängd utanför dörren till sakristian. Ännu finnas väggarne till detta predikohus delvis kvar, hvaraf synes att det varit till storlek och form något så när öfverensstämmande med det på Aspö. En rönn har uppspirat på det ställe der predikstolen haft sin plats och öfverskuggar spillrorna af den förfallna helgedomen med sina grenar. Nedanför vid stranden synas talrika stenbryggor för de kyrkobesökandes båtar. Icke så få af dessa bryggor befinna sig numera ett godt stycke uppe på backsluttningen.

Jurmo predikohus, (se fig. 14) helgadt åt den heliga trefaldigheten; det nuvarande är uppbyggt 1846, 26 fot långt 22 fot bredt, 10 fot högt (vid röstet 17 fot) *). Utvändigt brädfordradt och rödmåladt, invändigt ljusa väggar af bilad stock. I vester är en liten förstuga i hvars tak tvenne små klockor utan inskriptioner hänga. Kyrkan upplyses genom icke färre än 5 fenster, hvaraf två äro åt söder, ett i öster och två åt norr. Mellantaket är brutet så att det i midten är plant, men på hvardera sidan sluttande. Framför fenstret i öster står ett litet altarbord af trä; ofvanför fenstret en 4 fot bred 2 f. 3 t. hög altartafla föreställande nattvardens instiftelse; ett tarfligt arbete. Predikstolen, som befinner sig i sydöstra hörnet, är af äldre datum, 6-kantig och målad grön med listverk i blått, rödt, gult och hvitt med svart marmorering. Midten af hvarje sida upptages af en blå oval, i hvilken på tvenne sidor finnas målade bilder af Markus och Johannes. Namnen äro för säkerhetens skull skrifna derinunder. På undre sidan af den i grönt, blått och rödt målade himmeln, ses afbildad en skepnad omgifven af en röd slöja. I högra handen håller han en palmkvist och i

*) Det som stod här före detta var uppfört 1703 och mätte i längd 20 fot och i bredd 17 fot.

den andra en basun. Ofvanför läses på ett fladdrande band Helga trefaldighet. Straxt till höger om fenstret i öster är en omkr. $2^1/_2$ fot hög i ek skulpterad bild af S:t Anna fastad vid väggen. Predikohusets skrud utgöres, utom den redan nämnda från Björkö hit förärade blå chorkåpan, af tvenne messhakar, den ena af grönt halfsiden med kors af rödt sidentyg; den andra af ljusgult plysch med kors af rödt fasoneradt siden *). En collecthåf, jemte en kalk och patén af tenn äro kyrkans mobilia och dess bibliothek består af en Passionalpostilla, tryckt af akademiska boktryckaren *Peter Hansson* i Åbo år 1661.

Dessutom göra presterne predikoturer till Utö der en kyrka är inredd i fyrbåken. Altartaflan utgöres af en enkel litografie af Leonardo da Vincis nattvard.

På alla dessa ställen hålles gudstjensten på svenska. Dock hålles vid moderkyrkan en gång om året finsk gudstjenst, hvarvid äfven kommunion förrättas med de till socknen inflyttade 87 personer, hvilkas modersmål är finskan.

Houtskärs kyrka.

Sedan den förra kyrkan blifvit murken och lutade så mot sitt fall att den måste nedrifvas, upptimrades den nuvarande 1703 och blef likasom den förra vid invigningen den 10 Juli 1704 helgad åt S:t Maria. Byggd i korsform, med ena korsgången 80 fot och den andra 70 fot lång, företer den såväl till det yttre som det inre föga egendomligt. Utvändigt är den rödmålad och försedd med en smal 18 fot hög spira. I norr, söder och öster finnas förstugor och stentrappor af en viss pittorisk form. I vester

*) Denna sistnämnda förfärdigades 1758 till Korpo moderkyrka, men blef snart derefter skänkt till Jurmo. Den ofvannämnda bilden af S:t Anna torde då hafva gjort messhaken sällskap hitut.

är sakristian tillbyggd, gifvande kyrkan en osymmetrisk form. Invändigt är kyrkan omålad, brädfodrad samt med på sidorna hvälft, upptill plant tak. Emellan takhvalfven gå några fot höga och en fot breda balkar, bildande korsets mellankvadrat. Fenster finnas 8. Altaret befinner sig vid knuten af vestra och norra korsarmen och öfver detsamma ses en $4^1/_2$ fot hög $4^3/_4$ fot bred altartafla af simplaste slag föreställande nattvardens instiftelse. Straxt vester om altaret har predikstolen sin plats. Den är af ek, omålad och särdeles smakfullt utarbetad med ornamenter och sniderier (se fig. 17). Från listen emellan altaret och predikstolen utgår en enkel träarm uppbärande timglas. På vestra väggen är ingången till sakristian och ofvanför denna dörr hänger en gammal $7^1/_2$ fot hög $4^1/_2$ f. bred altartafla föreställande Kristus på korset vid hvars fot Maria och Johannes stå. Arbetet, ett dåligt kluddverk, bär nedtill följande inskription:

Esai. 53. Sannerliga han baar wåra krankheet och lade uppå sig wår Sweda. Han är sargat för wåra Missgerningars skuld och slagen för wåra synders skuld, Han hafwer gifwit sitt Lijff till sküldoffer: Näpsten ligger uppå honom, på thet wij skulle Fridh hafva och genom hans Sååår äro wij helade.

målatt anno 1670.

Till höger om sakristidörren hänger ett gammalt Mariaskåp (se fig. 15). Öfverst i kanten synas några utskurna ornamenter och i sjelfva skåpet står en staty af trä afbildande jungfru Maria, krönt, målad och rikt förgyld. Alla attributer saknas numera, men det ser ut som om hon ursprungligen hållit christusbarnet på högra armen. Skåpets

begge dörrar äro på hvardera sidan målade och ganska väl bibehållna.

På inre sidan af venstra dörren synes:

Erkeengeln Michaël vägande dygden och lasten, den förra i skepnad af ett naket knäböjande barn, den senare såsom djefvulen, hvilken engeln med sin korsprydda staf stöter ned från vågskålen. Himmelen är förgyld, fonden röd och engelns drägt hvit. Djefvulen håller en hvit liten kvarnsten i vågskålen. På dörrens nedre afdelning ser man på likadan fond: Biskop Henrik, med hvit, ganska enkel mitra, rikt utskuren staf och grön mantel. Högra handen är höjd och i den venstra håller han stafven, med hvilken han berör hufvudet af den vid hans fötter liggande Lalli. Lalli är en mindre figur, som bär en turbanlik mössa, gul drägt med hvita kraguppslag. Den högra armen höjer han från marken och i den venstra håller han en bila med kort skaft.

På inre sidan af högra dörren synes:

Ursula med 8 jungfrur alla krönta, några med kors ytterligare på kronan. De äro små figurer och fördelade 4 på hvardera sidan tätt omkring henne. Hon bär en rikt ornerad gul drägt och grön mantel; i venstra handen håller hon en stor pil och omkring hufvudet strålar helgonglorian. Nedre afdelningen framställer en verldslig scen. Ute på det böljande hafvet befinner sig ett gammalmodigt fartyg med tvenne svällande segel. Af besättningen synas sex män. En står vid rodret, en klättrar upp i taklaget till mellersta masten, på hvars topp en står på utkik; en håller i ett tåg och tvenne äro sysselsatta med att emottaga varor från en fartygets sida anlupen mindre båt, i hvilken tre personer befinna sig. Af dessa är en sysselsatt med att klättra ombord på fartyget, en sysslar med varorna och den tredje och mellersta upplyfter just en kista, (måhända detta helgon-

skåp) som emottages af en man ombord. Till höger läses på hafsfonden „Oloff Andersson in Korpe soken“. Längre bort ser man ett afseglande fartyg och nederst synes hafsbottnet med sina stenar och klippor framlysande ur hafsvattnet.

På venstra dörrens yttre sida (se fig. 16) synes:

S:t Laurentius i tonsur, gloria, hvit långdrägt och röd kåpa; han håller en bok under venstra armen och i den högra bär han halstret. Fonden är på alla 4 yttre bilderna nedtill rödgul, sedan grågrön, derpå i smala ränder brun och grå. I nedre afdelningen framställes S:t Görans strid med draken. Helgonet bär en röd kjortel, men är för öfrigt klädd i pansar. Stående på den slingrande draken håller han ett draget svärd i den upplyftade högra handen och den venstra stöder han emot sin hvita, med rödt kors prydda sköld, i hvilken odjuret biter. Hans långa, gula lockar omgifvas af en gloria och fasthållas af ett gyllene band.

På högra dörrens yttre sida (se fig. 16) synes:

Den krönta jungfru Maria (himladrottningen) med Jesusbarnet på armen. Hon är iklädd en röd långdrägt och grön mantel. Begge figurernas hufvuden omgifvas af en gloria, men madonnans hela gestalt omstrålas ytterligare af en gul strålgloria. I nedre afdelningen ser man den krönta, med gloria försedda Helena i grön drägt och röd mantel. På venstra armen bär hon en rödmålad, med tornspira försedd korskyrka.

Läktare finnes i kyrkan endast en, på ena sidan af östra väggen, dit en ytterst obekväm, brant trappstege leder upp. Väl är att ej flere dylika läktare förekomma, ty redan denna misspryder kyrkan tillräckligt. Ljuskronor finnas nio, neml.: en af kristall, två af messing, en af glas, en af gips med förgyllningar och tre af trä.

Sakristian, i ändan af östra korsarmen, är ett aflångt, högt rum, med ett fenster på södra väggen. Här förvaras kyrkans kärl, skrud och arkiv. De förra utgöras af:

En förgyld silfverkalk med patén, förfärdigad i Åbo.

En stor, invändigt förgyld, silfver oblatask, skänkt af Korpo prestgård 1703.

En mindre silfverkalk med patén.

En messhake af rödt siden med hvitt siden kors.

En d:o af svart siden med silfvergaloner, förfärdigad 1760.

En d:o af gredlin sammet med förgylda galoner, köpt 1815 för 200 R:b b:co ass.

En kalkduk af svart sammet med silfverpaijetter, köpt i Åbo 1822.

Två gamla altardukar af svart och hvitt taft.

Ett gammalt för hand virkadt och knyppladt antependium med ganska vackra och egendomliga ornamenter.

Arkivet innehåller bland annat:

En kladd öfver födde, vigde och döde från 1686—n. v. t.

Communionböcker från 1752—n. v. t.

Räkenskapsbok från 1731—n. v. t.

Nattbohls anteckningar från 1804—n. v. t.

Mortalitets- och folkmängdstabeller från 1749—n. v. t.

Kyrkan omgifves af en omkr. 4,400 qv. aln mätande kyrkogård, kringhägnad af en låg stenmur. Genom denna leder tvenne portar med porthus af bräder (steigbukkar). Bland en mängd grafvårdar af trä finnes här tvenne på marken liggande flata grafstenar. Den ena bär årtalet 1826. Den större inskription kan ej numera läsas. — Framför vestra trappan står en solvisare af sten med årtalet 1780.

Ett stycke utanför ringmuren är den 28 fot höga klockstapeln uppförd af bjelkar och korsvirke. Den innesluter tvenne klockor, af hvilka den större, vägande 1 Sk℔ 12 ℔, bär följande inskriptioner:

På ena sidan:

Ps. 95. v. 6. KOMMER LÅTER OSS TILLBEDJA OCH
KNÄBÖJA OCH NEDERFALLA INFÖR
HERREN VÅR FÖRLOSSARE.
MAG. NICOL. FRIDELINUS.
PRAEP. ET PAST. IN KORPO.

På andra sidan:

SAEPE SONANS POPULOS AD SACRUM
CONVOCO TEMPLUM SAPIUS AD
COELOS SED DEUS IPSE VOCAT.

Nederst rundtomkring:

GUTEN AF KL. STYCKGIUTAR GERH. MEIJER I STOCKHOLM A:o 1729.

Den mindre klockan väger 6 L℔ 17 ℔ och bär följande inskriptioner:

På ena sidan:

Esa. 2. v. 3.
KOMMER OCH
LÅTER OS GÅ TIL GUDS
HUS AT HAN LÄRER OS
SINA VÄGAR.

På andra sidan:

DN. JOH. CARPELIUS
PAST. IN KORPO
DN. PETR. FONSELIUS
SACELL. IN HOUTSKIÄER.

Nederst rundtomkring:

ME PAUCAS ANTE ANNOS RUPTAM PRISTINAE FORMAE PERSTITUIT G. MEIJER. HOLMIAE 1746 *).

Följande anteckningar hemtade ur Houtskär kyrkas räkenskapsbok må här anföras:

1746 skänktes af Capellanen *P. Fonselius* och hans maka *Catharina Bauer* en håf af svart satin med messingsklocka och rödt skaft.

1748 skänktes ett timglas i 4 afdelnlngar med förgylda ramar af handelsmännen i Stockholm *Wilhelmsson* och *Hans Sandwijk.*

1751 insamlades collecter för Houtskärs kyrka i åtskilliga af landets socknar.

1812 skänktes en kristall ljuskrona med sex pipor af sexman *Erik Thomasson* och dess hustru *Anna Mattsdotter* från Knuts hemman i Mussala by.

1839 någon natt emellan 1—7 April skedde inbrott i kyrkan. — Tjufven, hvars fångst bestod i en god samling collectmedel, kunde aldrig ertappas.

Omkr. 200 aln från kyrkan ligger prestgården, *Andreas* benämnd, om $^5/_8$ förmedlade mantal. Nybyggd 1870. Pastors inkomst uppgår till omkr. 2,800 F.m.

Äfven i Houtskär hålles engång om året finsk gudstjenst för de få inflyttade finnar här finnas. Ända till 1871 utgjorde Houtskär kapell under Korpo. Genom Kejs. resk. af den 9 Oct. 1865 förordnades dock att Houtskär vid dåvarande pastors i Korpo död skulle bilda ett eget imperielt

---

*) Den, af hvilken denna klocka göts, var redan 1729 så sprucken att den ej mer kunde begagnas. Då inköptes den nyssnämnda stora klockan, hvilken dock ända till 1746 ensam fick „sammankalla folket till helgedomen“.

pastorat af tredje klassen. (Äfven Korpo utgör ett imperielt pastorat af tredje klassen).

Begge pastoraten höra under Åbo domprosteri och till Åbo Erkestift *).

De vid dessa församlingar tjenstgörande lärare hafva under tidernas lopp varit följande:

Kyrkoherdar vid Korpo Moderkyrka:

1. Redan under den tid katholicismen herrskade i våra byggder egde Korpo sin „Kirckieprest“ *Petrus Olavi* 1434. Han donerade 1448 ett gods i Masku till Åbo Domkyrkas Helga Lekamachor. Var då „Kirckieprest in Naw“ (Nagu). År 1434 gifver han sig följande anmärkningsvärda tittel: „Presbitercuratus in Corpo, CLERICUS DYOCESIS VPSALENSIS, Publicus Imperiali auktoritate Notarius“ **).
2. Den förste Lutherske kyrkoherde i Korpo man känner är en *Henric*, efter hvilken konung Gustaf I år 1545 erhöll en silfversked i testamente.
3. *Simon* var här redan 1558 och omtalas ännu 1578; hans far hette *Sigfrid*.
4. *Georgius Jonæ* förekommer omnämnd som kyrkoherde härstädes 1580 och 1585.
5. *Ericus Beronis*, var pastor till 1593. (Ett qvitto utfärdadt af honom den 11 Maj 1593 finnes än i behåll) ***).

---

*) Dem, hvilka önska erhålla en närmare kännedom om sättet för presternes aflöning och prestgårdarnes storlek och afkastning, hänvisa vi till: *J. Tengström*, Afhandl. om presterlig. tjenstg. och aflön. i Åbo stift, Del. II pag. 184—194, samt *Hornborg*, Matrikel öfver presters. i Finl. pag. 13—15.

**) *G. W. Lagus*, Handl. och upps. rörande Finl. kyrkohist. del. 4, pag. 143.

***) ibidem.

6. *Andreas Thomæ Petræus*, undertecknade 1593 Upsala mötes beslut. Han var då endast vicepastor i Korpo. Under hans tid anslogs, enl. en af hertig Karl och riksens råd den 27 Aug. 1595 för presterskapet i Åbo utfärdad stat, Korpo, jemte Pargas, Lundo, Uskela, Hvittis och Loimijoki till lön åt biskopen och domprosten. Icke desto mindre gaf hertig Karl tvenne år derefter Korpo åt Andreas Petreus och bifogade dervid följande egendomliga yttrande i bref af den 27 Oct. 1597: „Endock att Biskopen i Åbo hafwer godt underhåll af Cronan för sin tjenst, så ock eljest annan inkomst, at han sig dermed väl och redeligen kan underhålla, så förnimme vi likväl att han sig detmed icke benöge låter utan derutöfver tillegnar sig Korpo Prestagäld“ *). Han lefde ännu 1612 och var troligen gift med *Eltza Knutsdotter*, hvilken, prestmanne hustru kallad, enl. konung Gustaf II Adolfs bref af den 20 Oct. 1614, skulle

*) *G. W. Lagus*, Handl. och upps. rör. Finl. kyrkohist. del. 4, pag. 143. Fortsättningen af brefvet lyder: „Så aldenstund bönderna i samma gäld hafva sig i underdånighet beklagat, at de utaf dem som Biskopen dit förordnat hafver att hålla tjensten oppe, intet bistånd hafva med Gestning och annan tunga, Desslikes blifver och med Tidegärderne mycket försummat, och de likväl måste utgöra honom deras rättigheter mera än som dem bör och de tilförene vane äro, hafve fördenskull ödmjukeligen anhållit at de en god Prestman till Kyrkoherde bekomma måtte. Så hafve vi deras ödmjuka begäran nådeligen ansett, och efterlåtit att de en egen Kyrkoherde bekomma skole, och derföre nådeligen befalt at i viljen tillsäga Biskopen att han sig med samma Gäld härefter intet befattar, utan der hädan en god prestman som dertill tjenlig och beqväm är förordner, Såsom och förtänkt vare at göra besked för de Kongliga sakören som han der uti mång år af hela Landet upburit hafver och hans embete intet vederkommer, så framt han vill göra det oss är til behag hvilket vi nådeligen icke hafve Jder velat förhålla. Gud anbefallandes. Den 27 Oct. 1597“. Brefvet är skrifvet till Clas Fleming. Biskop var då Ericus Erici.

så länge hon var enka, åtnjuta frihet å det hemman i Korpo kyrkoby, som hon af öde upptagit.

7. *Johannes Laurentii Ringinus* född i Gestrikland i Sverige. Var kyrkoherde i Korpo redan 1613. Dessförinnan hade han varit predikant hos riksmarsken Clas Fleming och derefter 1605—1610 slottspredikant i Åbo. Genom ett af Gustaf II Adolf på Åbo slott den 2 April 1614 utfärdadt bref, erhöll han, „emedan han vdi een stoor fharwägh sither och warder alle tijder åm åhrett betungett och besvärett medh stoor gestningh så wäll aff Krigzfolckett såm andre såsom aff och ahn förrese, bådhe till Finland, Rysslandh och Lijflandh, till åhrligidt wnderhåld att beholle den Tijende Span[nemå]ll, såm wdi för[bemäl]tte Socken åhrligen falle kan oss till; haffue wij och derhoss Nådigest eftherlåthit honom Ett ödhes hemman liggiandis tillhopa medh Prästeägone, Koponby benembdt, att wptaga och dett i lijka motto frijtt för alle wttlagor oss till behagelig tijdh att bruke och behålle“ *). 1635 öfverlemnade han på biskop *Isak Rothovii* förordnande pastoratet och hälften af inkomsterna åt sin måg och efterträdare. När han dog är ovisst.

8. *Nicolaus Magni Ringius*, blef, efter vid Upsala universitet slutförda studier, ordinerad i Åbo och förordnad ofvannämnde Johannes Ringius till biträde. 1635 tog han, såsom redan nämndes, helt och hållet pastoralvården om händer och erhöll 1641 fullmakt på pastoratet. I följd af ett af drottning Christina utfärdadt påbud om kyrkornas prydande och förskönande förmådde han 1646 församlingsboarna att uppbygga den ganska vackra ek predikstol som ännu pryder Korpo kyrka. Med sin hustru *Susanna Jöns-*

*) *G. W. Lagus*, Handlingar och upps. rörande Finl. kyrkohist. del. 4, pag. 145.

dotter hade han många barn, hvilka vid fadrens död 1649 af friherre Gustaf Bjelke såsom lifgeding erhöllo Norrgårds hemman i Näsby *).

9. *Claudius Alanus*, son till kyrkoherden i Jomala, *Christofer Alanus* och *Elisabeth Georgii*, dotter till prosten i Virmo *Göran Oloffsson*. Från Åbo skola inskrefs han som student vid Upsala universitet. Efter slutförda akademiska studier förordnades han till Sacellanus Episcopi och derefter till consistorii notarie och sysslоman vid Åbo domkyrka. Från denna tjenst befordrades han till kyrkoherde i Korpo, och tillträdde detta pastorat den 1 Maj 1651. Här verkade han uti samfälta 32 år. Såsom consistorii notarie höll han å biskop Isak Rothovii vägnar visitation i Lappmarken och var förrest ända upp till Enare. Om denna förrättning har han författat en berättelse, hvilken förvaras ibland handskrifterna på Skoklosters bibliothek upptagen under den origtiga titteln: „Berättelse om Korpo sockens antiqviteter“. 1664 riksdags fullmägtig. „Mätt af ålder och i Gudi förnöjd“ afled han 1683, „följd till grafven af en bedröfvad församling och 7 sörjande söner“ **).

10. M. *Georgius Prytz*, född 1642 i Björneborg der hans fader, sedermera kyrkoherden i Karku, *Georg Prytz*, då var kapellan. Student vid Åbo universitet 1659, Satac. Försvarade 1662 under Svenonius, Collegii Theologici P. VII de homine in statu integritatis, och disputerade pro Gradu 1668

---

*) Denna by heter numera Bonäs. Det var såsom informator för Magnus och Petrus Ringius, som den i det föregående omnämnde vermländske studenten Gyllenius vistades i Korpo. Petrus Ringius blef 1674 kyrkoherde i Lemland der han dog 1689 eller 1690.

**) Af desse blef *Anders*, kapellan i Korpo, *Henrik*, kyrkoherde först i Ingå sedan i Spånga i Upland. *Abraham*, Theol. Professor i Åbo, *Carl*, vice-häradshöfding, *Samuel*, kyrkoherde i Nykarleby, *Christoffer*, pastor i Ijo, *Salomon*, kontraktsprost och kyrkoherde först i Sund sedermera i Jomala.

under Miltopæus, de affectibus in genere. Innehade vid magisterpromotionen i Åbo den 26 Maj 1668 första hedersrummet. Året derpå blef han prestvigd och erhöll 1670 Saltviks pastorat. Härifrån flyttades han med kunglig fullmagt till Korpo 1685. Vid Synodi Aboensi den 16 Jan. 1688 innehade han partes oppositorias; predikade vid en annan synod 1693 och erhöll samma år proste tittel. Riksdagsfullmägtig för Björneborgs, Kangasala, Tyrvis och Ålands prosterier på riksdagen i Stockholm 1693. Vice-contraktsprost öfver Korpo och Nagu 1694. Han dog den 9 Dec. 1699 och blef den 3 Juni 1700 jordfäst i sin murgraf i Korpo kyrka af biskop Johannes Gezelius. Vid hans död författades 15 särskilda grafskrifter på hvarjehanda språk. En af dem är ännu upphängd i kyrkan *). Han var gift 1:o med Prostens i Saltvik Boëtii Murenii dotter *Elisabeth*, 2:o 1689 med *Maria Törneros*, enka efter kyrkoherden i Finström, *Christian Sundenius*.

*) Innesluten inom en enkel svart ram hänger den på väggen vid prestdörren. Bättre än de vanliga af detta slag bär den till öfverskrift:

„Hodie Mihi, Cras Tibi".

Graf-Wård
öfver
Den i lifvet
Hög-Ehrewördige och Höglärde HERREN
Mag. GEORGIUS PRYTZ.

För detta Wälförtjent Kyrkioherde uti Corpo, samt berömlig Probst deruthöfwer och angräntzande district. Hvilken effter en Christelig och Ehrbar Lefnad, igenom en långsam dock tåligen utstånden Siukdom hädankallad, sin Siäl Gudi igen lefwererade den 9 December Åhr 1669 hvars Lekamen sedermehra den 3 Juni 1700 i förnembt Folks bijwistande tillhörligen jordsattes i Corpo Sochne Kyrkia, der att förwänta sin Frälsares nådiga tillkommelse. Till skyldig åminnelse och yttersta Åhre-tiänst uprättat af J. Törneroos.

11. M. *Nicolaus Fridelinus* född i Småland 1668 af bonde föräldrar. Hans fader hette *Magnus*. Med betyg från Wexiö Gymnasium inskrefs han 1691 som student vid Åbo universitet. Vid magisterpromotionen den 19 Jan. 1697 inne-hade han första hedersrummet. Ehuru tvenne gånger kallad till Lector vid Gymnasium i Wexiö undanbad han sig hvardera gången denna syssla. Ordinerades $17\frac{3}{5}01$ och erhöll samma år af Konung Carl XII fullmagt på kyrkoherdetjensten i Korpo. Opponens vid prestmötet i Åbo 1703 och predikade vid ett annat dylikt 1708 „om en gudomlig regel uti tro och lefverne att vandra efter, Esai 8: 20.“ Då kyrkan den 23 Maj 1709 af blixten antändes, var det hufvudsakligen genom hans driftighet och välbetänkta åtgärder densamma inom kort tid åter iståndsattes. 1713 flydde han undan fienden till Sverige och bosatte sig på Löfsta gård i Upland, men icke ens här kunde han undgå olyckan. Den 17 Mars 1721 utbröt neml. vådeld och lade hela Löfsta gård i aska. Den förlust, som härigenom drabbade honom var ingalunda ringa. Icke blott allt det, som utgjort prostinnans arf nemligen: 500 lod arbetadt silfver värderadt till 600 dal. s:mt, linkläder för 300 dal. s:mt och sängkläder för 100 dal. s:mt, utan derjemte ett på den tiden stort bibliothek, värdt 400 dal. s:mt, blefvo lågornas rof. Hemma åter hade Ryssarne i grund härjat såväl prestgården som den i Fridelinii ego äfven varande Korpogård, så att han vid sin återkomst 1722 knappt egde tak öfver hufvudet. Ehuru sjelf i ytterst knappa omständigheter sökte han efter återkomsten på allt sätt hjelpa det genom kriget i grund utarmade folket att det åter kunde begynna sitt åkerbruk och sitt fiske, hvilket under ofreden nästan helt och hållet afstannat. Under flykten bivistade han såsom riks-

dagsman riksdagen i Stockholm 1719. Knappt återkommen utnämndes han till prost 1722 och skref 1726 en synodal disputation „de Filio Dei“, hvilken väl blef tryckt i Åbo samma år, men ej under hans presidium ventilerad. Såväl genom sin kännedom af engelska och andra europeiska språk, som isynnerhet genom sina grundliga studier af de orientaliska språken, sattes han i stånd att under 18 års tid på ett särdeles verksamt sätt biträda biskop Gezelius (i hvars hus han under sin studenttid hade vistats såsom informator) vid arbetet med det stora exegetiska bibelverket. Åtskilliga både tryckta och otryckta poëmer (de flesta på grekiska) skall han hafva efterlemnat. Några år före sin död träffades han af ett slaganfall, hvilket småningom mattade hans kraft och gjorde slut på hans verksamma lif den 1 Juni 1738. Begrofs i kyrkan bredvid sin företrädare och i dennes murgraf. Han öfverlefdes af sin maka *Maria Törneros*, som afled först den 14 September 1741, 77 år gammal*).

*) I sitt första gifte med Sundenius († 1695) hade hon en dotter, *Maria*, gift med Theol. Prof. vid Åbo univ. Johan Haartman; i sitt andra gifte med *Prytz* en dotter *Anna*, gift med kaptenen vid Hans Kejserl. Maj:ts armé Johan Laurbeck, och i sitt tredje gifte med *Fridelinus* hade hon tre döttrar neml.: *Christina*, gift 1:o med kyrkoherden i Ingå Gabriel Haartman, 2:o med biskopen i Borgå Gabriel Fortelius; *Hedvig*, gift med Aron Bange, kapellan i Houtskär; *Catharina*, gift med Carl Gustaf Wittfoot, handlande i Åbo.

Under Fridelinii flykt och sålänge det ryska öfvervåldet varade, d. ä. från 1713 till fredsslutet i Nystad den 10 Aug. 1721, voro här följande lärare:

1. M. *Albert Spensenius*, född i Åbo 1683 och promoverad dersammastädes 1707. Pastorssubstitut i Lämpelä 1708. Kapellan i Reso 1712. På ryska öfverhetens förordnande kyrkoherde i Korpo 1713. Dog 1717. Gift med *Elisabeth Mæxmontan*, dotter till kyrkoherden i Lämpälä Gabriel Johannes Mæxmontan och hans hustru Anna Enckell.

12. *Johannes Carpelius*, född i Åbo 1692. Son till borgaren i Åbo *Michaël Oloffsson* och hans hustru *Helena Clementsdotter*. Efter genomgången kurs vid Åbo cathedralskola blef han 1705 student vid Åbo universitet. Erhöll den 31 Maj 1709 anställning som adjunct vid Åbo domkyrkas finska församling, hvilken syssla han under 3 års tid förestod. Ifrån 1711 var han derjemte vice collega vid cathedralskolan och erhöll den 30 Juni 1712 fullmagt på collegatet vid samma skola. 1713 måste äfven han begifva sig på flykten till Stockholm och lifnärde sig der hufvudsakligast genom ungdomens undervisning, för det mesta privatim, men 1715 äfven

---

2. *Johan Braxer*, hemma från Österbotten. Efter Spensenii död anhöllo Korpoboarne hos dåvarande domprosten och præses consistorii ecclesiastici Aboensis Jakob Ritz att få sig en ny lärare. Dåvarande generalguvernören öfver Finland furst Galitzin frigaf då denne Braxer ur fångenskapen på Åbo slott och förordnade honom att förestå Korpo pastorat. Efter det han varit här ungefär en vecka praktiserade han sig hemligen undan till Sverige.

3. Efter honom kom en till namnet obekant theologiæ studiosus, hvilken på Korpoboarnes anhållan slapp ur sin arrest på Åbo slott och af ryska öfverheten förordnades att förestå Korpo församling. Så snart han kom hit, reste han straxt „med de svenske kunskapskarlarne“ öfver til! Sverige, lemnande sin befattning åt prestmannen

4. *Caspar Grön*, som under 1 års tid hade trogen vård om församlingen och under stor förföljelse af ryssarne förrättade gudstjensten. „När han icke mer tillfyllest kunde giöma sig undan här ibland hafsklipporna“ måste han såsom de föregående begifva sig öfver till Sverige.

5. *Johan Bergbom* blef nu af ryska myndigheterna förordnad att vara pastor i Korpo och detta kall innehade han ända till Fridelii återkomst. Han var mägtig det ryska språket och dertill klok och frimodig hvarigenom han gjorde församlingen mycken tjenst „under det elliest wåld- och bullersamma samt odrägliga ryska regementet“. Vid Fridelinii återkomst blef han flyttad till Säkylä, der han slutade sina dagar.

publicæ såsom collega. Då han straxt efter fredsslutet återvände, utnämndes han $17\frac{10}{11}21$ till conrektor vid cathedralskolan. 1730 orerede han vid prestmötet i Åbo, „de triplici officio Jesu Christi“. Curam gerens vid slottsförsamlingen 1735. Erhöll $17\frac{9}{12}39$ Fredrik I:s fullmagt på Korpo pastorat. Prostetittel 1746. Här slutade han i frid och ro sina dagar $17\frac{3}{9}56$ och jordfästes af Prosten i Nagu Abraham Mjödh. Han var gift med *Walborg Kriandra* och efterträddes af sin son.

13. M. *Henric Carpelius*, född i Åbo $17\frac{9}{12}11$. Sedan han hemma åtnjutit undervisning dels af fadren, dels af sina stjufbröder Gregorius och Michaël Steenman, inskrefs han i Åbo cathedralskola $17\frac{4}{10}28$ och blef efter derstädes genomgången kurs student vid Åbo universitet $17\frac{4}{6}31$. Promoverad filosofie magister 1741 den 18 Juni. (Promotor var då D:r Johan Brovallus). Dessförinnan hade han dock 1736—1737 förestått collegatjensten i andra klassen af Åbo cathedralskola. Under frihetstidens krig erhöll han $17\frac{2}{2}\frac{3}{3}43$ på de kvarblefne professorernas förslag af Landshöfdingen Balthasars v. Champenhausen fullmagt på philosofie adjuncturs plats vid universitetet. 1744 vald till kyrkoherde i Hattula, men då han samtidigt af biskop Falenius blef kallad till viceconrektor vid Åbo skola föredrog han denna senare tjenst. Collega superior dersammastädes 1745 och förestod dessutom med Ephori Scholæ goda minne rektoratet 1747. Ordinerad 1753. Blef 1756 med af grefve Tessin undertecknad fullmagt extra ordin. adjunct i theologin vid universitetet, men förordnades samma år på hösten att biträda sin fader vid handhafvande af Korpo församling och blef följande år på församlingens enhälliga kallelse kyrkoherde derstädes. Erhöll 1760 proste namn, heder och värdighet. Utgaf 1773 en

synodal disputation, „de rebus civilibus“, hvilken under hans presidium ventilerades. Död 1788. Gift med *Anna Christina Öhman* f. 1722 d. 1784.

14. M. *Carl Bergman*, född i Ekenäs $17\frac{9}{10}34$. Student 1753 och inskrifven i Nyländska nation. Filosofie magister 1760. Pædagog i Ekenäs samma år och 1771 brukspredikant på Fagervik. Ehuru 1776 utnämnd till kapellan i Ingå, ingick han som extra ordinarie bataljonspredikant vid Åbo infanteri regemente. Erhöll 1789 Korpo pastorat. Innehade partes oppositorias vid prestmötet i Åbo 1773. Död $18\frac{1}{2}04$ i lungsot. Gift med *Susanna Helena Ullner* f. 1755 † 1795. Deras son mag. *Carl Bergman* var bataljonspredikant vid Åbo eskader af kongl. arméns flotta. † 1802, 47 år gammal.

15. M. *Fredrik Dickman*, född $17\frac{1}{9}50$ i Bromarf. Student 1768. Ordinerad 1771. Filosofie magister 1775. Kapellan i Hiitis 1795. Pastor i Korpo 1805. Död 1817. Gift med *Engla Christina Sirelia* *).

16. *Anders Wilhelm Fagerlund* född i Kökar på Åland 1774. Föräldrar: Kapellanen i Kökar *Andreas Fagerlund* och *Catharina Helena Forsman*. Student 1793. Ordinerad 1800 den 26 Juli. Utnämnd till predikant i Degerby $18\frac{7}{4}02$; kapellan i Ekenäs 1812. Undergick pastoral examen 1818. Utnämnd till vice-pastor s. å. Kyrkoherde i Korpo $18\frac{2}{4}19$. Predikade vid prestmötet i Åbo 1825 och hans då hållna predikan finnes tryckt i berörde mötes handlingar pag. 281. Prost 1833. Död $18\frac{1}{2}42$

---

*) Deras barn: *Fredrik Emanuel*, kapellan i Korpo, *Johan*, hofrättsassessor och gift med Henriette Elisabeth Eleonora Tamlander, *Anna Maria*, gift med prosten i Korpo Fagerlund, *Carolina Fredrika* gift med handelsmannen i Åbo Otto Aspelund.

i Åbo och derstädes begrafven. Gift med *Anna Maria Dickman* född $17\frac{9}{1}79$, död $18\frac{7}{5}52$ *).

17. *Johan Fredrik Lundenius*, född i Houtskär $17\frac{2}{4}\frac{6}{9}5$ der hans fader *Anders Lundenius* då var kapellan. Student $18\frac{5}{4}14$. Prestvigd $18\frac{1}{1}\frac{1}{2}16$. Utnämnd till kapellan i Kumlinge och Brändö $18\frac{2}{4}\frac{9}{2}9$. Kapellan i Houtskär $18\frac{1}{1}\frac{5}{2}30$. För att följa sin sjuklige broder kyrkoherden i Kumlinge till Stockholm innehade han under året 1833, $2^1/_2$ månaders tjenstledighet. Vice-pastor $18\frac{1}{1}\frac{5}{2}38$ och efter $18\frac{7}{1}\frac{}{0}42$ undergången pastoralexamen kyrkoherde i Korpo $18\frac{2}{1}\frac{8}{2}43$. Prost 1860. Vid hans död $18\frac{3}{4}67$ afskildes Houtskär som eget pastorat. Gift med *Gustava Adolfina Fogelholm* † $18\frac{6}{4}76$, 65 år gammal **).

18. *Herman Gabriel v. Bonsdorff*, född i Åbo $18\frac{2}{1}\frac{5}{2}30$. Stud. $18\frac{1}{1}\frac{0}{2}50$. Prestvigd $18\frac{2}{3}\frac{9}{}54$. Bestridt predikantstjenst vid Åbo indelta skarpskytte bataljon $18\frac{2}{5}\frac{3}{}55$—$18\frac{2}{1}\frac{5}{0}67$. Vice-pastor $18\frac{1}{1}\frac{2}{2}60$. Predikant och pedagog vid Tykö bruk $18\frac{6}{8}56$. Pastor 1860. Vald till kyrkoherde i Korpo $18\frac{8}{1}69$ tillträdde lönen $18\frac{1}{5}70$, men bestridt såväl pastors- som

---

*) Prosten Fagerlund efterlemnade 5 döttrar och en son neml.: *Amalia Maria Christina*, död ogift; *Augusta Natalia Fredrika* gift med kapellanen i Wårdö Henrik Råstedt; *Clara Gustava Wilhelmina*, gift med handelsmannen i Åbo J. J. Riedell; *Carolina Josepha*, gift med stadsfiskalen i Åbo, K. O. Achrén; *Charlotta Costantia*, död ogift; *Herman Anders Fredrik Wilhelm*, kofferdiekapten f. $18\frac{2}{8}\frac{8}{}21$, † $18\frac{2}{1}\frac{5}{}76$. Gift, 1:o med Laura Magdalena Sofia Stigzelius, † 1852; 2:o Beata Maria Gustava Stigzelius.

**) Prosten Lundenii barn äro: *Hilda Adolfina Olivia*, gift med sysslomannen vid Abo domkyrka, pastor F. G. Stenström; *Rosa*, gift med postmästaren Ernst Lundenius; *Alfred*, kronobefallningsman i Nagu; *Emil*, e. o. kammarskrifvare vid tullkammaren i Åbo; *Fredrik Albert Ossian*, Fil. mag. Rektor för realskolan i Wasa, gift med Naëma Schauman; *August Olivier*, kapellan i Gamla Karleby, gift med Emilia Bergmark.

kapellanstjensten från 18$\frac{1}{5}$69 ända till närvarande tid. Tjenstledig för utrikes resa 6 veckor under sommaren 1863. Deltog i förhandlingarne vid prestmötet i Åbo 1875. Utgifvit från trycket: „Strödda anmärkningar emot H. M. Melins 1864 utgifna bibelöfversättning såvidt densamma rör en del af de apokryfiska brefven. Åbo 1867“. Gift med *Wilhelmina Sallmén* och har med henne sönerne *Walter, Eliel, Filip* och döttrarna *Emilia, Naima*.

Kapellaner vid Moderkyrkan.

1. *Matthias Olai*, erhöll 1571 en kungl. donation af 6 pund Spannmål.
2. *Georgius Æschilli* omtalas 1586 och var kapellan i Korpo ännu 1593, då han undertecknade Upsala mötes beslut. Bodde först vid moderkyrkan, men uppå kapellboarnes enträgna begäran flyttades han sedermera af domkapitlet till Houtskär „att ständigt bo derstädes“.
3. *Clemens Severini* omnämnes som kapellan i Korpo 1610.
4. *Martinus Sigfridi*, erhöll genom ett bref dateradt „Korpoström den 1 Nov. 1614“ af Gustaf II Adolf ett ödes torp, Keelö benämndt, „qvitt och frijtt att niuta, bruka och behålla för alla åhrlige wisse wthlagor i tree åhr och sedan när den frijheten ähr wthe skall han beholle till en behageligh tijd“ *).
5. *Henricus Georgii* omnämnes 1625, blef sedan pastor i Nyby 1634. Lefde ännu 1645.
6. *Johannes Arvidi* omnämnd 1635.
7. *Petrus Svennonis* tillsatt före 1642 och
8. *Laurentius Johannis* tillsatt 1642, voro samtidigt kapel-

*) *G. W. Lagus*, Handl. och upps. rör. Finl. kyrkohist. del. 4, pag. 147.

laner och delade lönen. Den förre tog Houtskärs kapellförsamling om hand under det den senare vistades vid moderkyrkan. Laurentius Johannis var sannolikt född i Orivesi och blef stud. 1640 *).

9. *Andreas Claudii Alanus*, son till kyrkoherden *Claudius Alanus* i Korpo. Student 1668. Kapellan i Korpo 1679. Död 1685.

10. *Jonas Wrigstadius*, broder till kyrkoherden i Eura, Nils Wrigstadius. Deras fader hette *Jonas*. Student, Satakundens 1679. Opponens vid prestmötet i Åbo 1691. Gift med *Christina Tolpo*, köpmansdotter från Åbo, som efter hans död 1692, gifte sig med kapellanen i Houtskär Samuel Hornæus.

Efter Wrigstadii död blef på församlingens begäran och prosten Fridelinii derom gjorda anhållan, capellanstjensten delad sålunda, att en kapellan tillsattes vid moderkyrkan och en annan vid kapellet, hvilka hädanefter fingo dela sig emellan den från hela socknen utgående räntan. För kapellanen i Houtskär anslogs, genom kongl. bref af den 26 Nov. 1683, ett af hemmanen i Näsby till kapellansbol.

Kapellaner vid moderkyrkan efter tjenstens delning voro:

11. *Henrik Asp*, Sat. Stud. 1682. Sockneadjunct vid moderkyrkan 1687 då Wrigstadius bodde vid kapellet. Ka-

*) I consistorii eccles. protocoll för den 3 April 1642 omnämnes att „consistorium beslöt att en finsk Caplan skall sändas till Korpo med alra första, efter där finnes mycket tjenstefolk Finske och behöfva hvar söndag tjenst; Pastor, som svensk är, hafver absolverat en Finsk genom Tolk, som var Klockaren; Blifwe så denna gångh". — Den 23 April: „Blef talat och afsagt, at D:n Laurentius Johannis skall blifva Caplan i Korpo och får halfparten Caplans lön med herr Peer. Skall hålla Finsk Predikan hvar helgedag i Moderkyrkan och Sakerstijgan".

pellan i Korpo 1692. Opponens vid prestmötet i Åbo 1701. Dog 1710 och efterträddes af sin son:

12. *Georg Asp*, stud. 1705, Aboens. Ordinerad i riddarholms kyrkan i Stockholm $17\frac{7}{6}11$. Kapellan i Korpo s. å. Disputerade i Åbo 1709 „de eversione Sodomæ et Gomorræ". Han dog under flykten till Sverige 1721. Gift med *Anna Orræa.*

13. *Abraham Finnonius*, kapellan i Korpo 1721; trasporterad till Karis sacellani 1722 efter att en kort tid hafva förestått Ulfsby sockneadjunctur. Död 1758.

14. *Gustaf Aron Bange*, Aboens. Kapellan i Korpo 1724. Respondens vid prestmötet i Åbo $17\frac{2}{2}35$. Död 1750. Gift med *Hedvig Fridelin.*

15. *Carl Fredrik Mollerus*, född i Tavastland, 1717. Filosofie Magister 1745. Magister docens i Åbo och vicepastor 1749. Kapellan i Korpo 1751. Död 1787. Gift med *Anna Elisabeth Edner.* Utgifvit från trycket: „Suomalaisten Riemu Runo, Ruhtinas Carlen corkian Syndämän ylitse 1748 edustuotu, Carl Fredrik Molleruxelda" (Se Keckm. Catal. n:o 125).

16. *Carl Henrik Lemberg*, född $17\frac{2}{1}45$. Student och inskrifven vid Borealiska afdelningen 1761. Ordinerad 1767. Predikant vid Sjählö hospital s. å. Kapellan i Korpo 1789. Vice-past. 1800. Erhöll för det nit och den framgång hvarmed han förrättat koppympning af kejserliga finska hushållningssällskapet dess skådepenning i silfver 1800. Curamgerens 1804. Död $18\frac{3}{1}09$. Gift med *Sara Elisabeth Örbom* som dog 1814 i sitt 78:de ålders år.

17. *Carl Gustaf Broman*, Austr. född 1770. Student 1787. Filosofie Magister 1792. Ordinerad 1795 till kapellan i Lemo och Willnäs. Transporterad till Korpo Sacellanie 1810. Död 1811. Gift med *Helena Maria Krämer.*

18. *Fredrik Emanuel Dickman*, född 1782. Son till kyrkoherden i Korpo *F. Dickman*. Stud. 1799 och ordinerad 1808. Kapellan i Korpo 1812. Död 18$\frac{27}{7}$21. Gift med *Catharina Magdalena Escholin* född 1783 † 18$\frac{13}{9}$23 *).

19. *Michaël Björkqvist*, Nyl. född 1786. Student 1809. Prestvigd 18$\frac{20}{7}$14 med omdömet „admittitur cum admonitione“. Kapellan i Korpo 1822. Död 1836.

20. *Gustaf Henrik Sjödahl*, Nyl. född 1805. Student 1828. Prestvigd 18$\frac{8}{6}$31. Kapellans substitut i Eckerö 18$\frac{12}{6}$37. Kapellan i Korpo $\frac{27}{7}$ s. å. Dog 1855. Gift med *Eugenia Lagus* född 1812.

21. *Gustaf Ferdinand Stenström*, född 1826 i Lojo. Student 18$\frac{10}{12}$47. Prestvigd 18$\frac{15}{11}$54. Kapellan i Korpo 18$\frac{3}{9}$56. Lärare vid flickskolan i Åbo 18$\frac{16}{7}$62. Syssloman vid Åbo domkyrka och tillika Ministerii adjunkt 1868. Gift 1:o med *Carolina Söderstrand*, dotter till målareåldermannen i Åbo Söderstrand. 2:o med *Hilda Adolfina Olivia Lundenius*, dotter till kyrkoherden i Korpo J. F. Lundenius. — Allt sedan Stenströms flyttning till Åbo 1862 har kapellanstjensten i Korpo ej varit ordinariter besatt.

Kapellaner vid Houtskärs kyrka efter 1692.

1. *Samuel Hornæus*, född i Åbo. Ordinerad 1692 och genast derefter anställd som nådårspredikant i Houtskär. Kapellan dersammastädes 1694. Opponent vid prestmötet i Åbo s. å. Befordrad 1705 till pastor i Nystad. Under stora ofreden flydde han undan fienden till Sverige, hvarest han 1716 blef pastor vid Holm och Kulla församlingar i

*) Kapellans Dickman hade en son *Johan*, död vid 12 års ålder och en dotter *Magdalena*, gift med kapellanen i Karuna F. Juselius.

Uppland. Återkommen 1721 erhöll han collectors befattningen vid Åbo cathedralskola och året derpå Eura Åminnepastorat, hvilket han sedan innehade till sin död 1740. Han var gift 1:o med kapellan Wrigstadii enka, *Christina Tolpo*. 2:o med en af biskop Petræi döttrar; hon dog under flykten, 3:o med *Maria Burman* *).

2. *Paulus Mansnerus*, född 1673 på Åland. Efter att en tid hafva varit adjunct i Föglö blef han kapellan i Houtskär 1705. Innehade partes oppositorias vid prestmötet i Åbo 1709. Transporterades sedan 1710 till kapellan i Getha hvarifrån han 1713 flydde öfver till Sverige; under flykten utnämndes han 1719 till pastor i Lemland, hvilken tjenst han efter återkomsten från Sverige omhändertog 1721 och slutade der i frid och ro sina dagar $17\frac{5}{8}38$.

3. *Jacob Favorinus*, student 1686, Boreal. Förestod skolmästaretjensten på Åland 1692—1697. Kapellan i Saltvik sistnämnde år. Härifrån erhöll han 1709 transport till Houtskär. Flydde jemte de andra 1714 och nedsatte sig i svenska skärgården. Här blef han 1720 utplundrad och undgick sålunda ej den fara för hvars skull han lemnat fosterlandet och sin församling. Död som vice-pastor 1724 och begrafven i Houtskärs kyrka.

4. *Andreas Sylvanus*, född 1695 i Reso der hans fader var länsman. Efter det han någon tid varit adjunct hos ofvannämnda Favorinus, med hvars dotter *Helena* han gifte sig, efterträdde han svärfadren i sacellanatet 1724. Härifrån befordrades han till kyrkoherde i Kumlinge 1738 och afled dersammastädes 1745 efterlemnande 11 barn.

---

*) Af hans döttrar var *Hedvig*, gift med prosten i G:la Karleby Jakob Chydenius; *Christina*, med kyrkoherden i Somero Gabriel Welin; *Maria*, med kapellanen i Töfsala Johan Fabrell; *Elisabeth*, med sockenadjuncten i Eura-Åminne Johan Rickström.

5. *Lars Lennstedt*, bondeson från Södermanland. Sedan han 4 år studerat i Upsala, kom han till Åbo, der han efter 3 års studier 1733 ordinerades till adjunct hos prosten Fridelinus i Korpo. Kapellan i Houtskär 1737 och innehade tjensten ända till sin död 1744.

6. *Pehr Pehrsson Fonselius*, född 1708 i Vehmo. Son till kyrkoherden i Sääksmäki *Johan Fonselius* och *Elsa Hasselberg*. Sedan han under 4 års tid idkat studier vid Upsala universitet inskrefs han som student i Borealiska afdelningen vid Åbo universitet. Ordinerades 1733 till „klockare-prest". Sockneadjunct och pedagog i Kimito 1734. Kapellan i Houtskär 1746. Pastor i Rimito 1773, der han dog 1775. Gift med *Catharina Bauer*.

7. M. *Johan Vasander*, född 1734, rusthållarson från Vasarla i Lojo. Filosofie magister 1763 och s. å. adjunct vid Korpo moderkyrka. Kapellan i Houtskär $17\frac{3}{4}74$, och derpå pastor i Loppis 1786. Dog straxt efter det han tillträdt pastoratet 1787. Gift med *Cornelia Classon* född 1758, död i Rimito 1831 och hade med henne trenne döttrar.

8. *Anders Lundenius*, född 1746. Student 1770, Boreal. Ordin. $17\frac{22}{5}76$. Curam gerens i Finström 1784—1786. Kapellan i Houtskär 1787. Död 1830 och begrofs i Houtskärs kyrka framför altaret. Gift med *Rosina Silvan*, kapellans dotter från Jomala *).

---

*) Af deras barn blef äldste sonen *Carl Gustaf*, filosofie magister, rektor vid Tavastehus trivialskola och derefter kyrkoherde i Kumlinge, *Adolf Magnus*, kapellan i Kökar; *Anders Michaël*, filosofie magister, collega vid Åbo cathedralskola, hvarifrån han befordrades till kyrkoherde i Föglö, och *Johan Fredrik*, kapellan i Houtskär, sedan kyrkoherde i Korpo.

9. *Johan Fredrik Lundenius*, kapellan i Houtskär 1830–1843. Valdes sistnämnde år till kyrkoherde vid Korpo moderkyrkoförsamling (se pag. 271).
10. *Erik Gustaf Fogelholm*, född i Saltvik $18\frac{20}{11}06$, student 1825; prestvigd $18\frac{6}{6}29$. Kapellan i Kimito $18\frac{3}{7}33$. Kapellan i Houtskär $18\frac{19}{3}45$, vice-pastor $18\frac{19}{12}42$. Aflagt pastoralexamen $18\frac{20}{12}50$. Då Houtskär efter kyrkoherden i Korpo J. F. Lundenii död 1867 afskildes till ett eget pastorat utsågs till förste

Kyrkoherde vid Houtskärs nybildade pastorat:

1. *Erik Gustaf Fogelholm*, som fortfarande handhar vården om församlingen. Gift 1:o med *Lovisa Klingstedt*, 2:o med *Mathilda Ekqvist*.

VII. Vägar och farleder.

På ordentliga körvägar lider Houtskär så godt som total brist. Emellan de skilda byarne slingra sig endast smala gångstigar genom skog och äng, öfver berg och backar. Äfven inom byarne finnes på sina ställen ej mer af körväg, än att man nätt och jemt kan få säden hemkörd från åkern. Korpo deremot har en god, bred landsväg löpande tvärs igenom kyrklandet. Den begynner vid Korposström går tätt förbi kyrkan och slutar vid Mårvik i Vester-Retais by, der den möter det $\frac{1}{2}$ mil breda Vandrock sund. Någon färja öfver till Nagu finnes ej. För skjutsningen finnas gästgifverier inrättade i Galtby och Jervsor. Hvarje hemman måste vid dessa upprätthålla hållskjutsen under den tid isarne ligga. Hemman till och med $\frac{1}{4}$ mantal äro här-

vid skyldiga att ombesörja densamma under 1 dygn, hemman till och med ½ mantal 2 dygn, ¾ mantalshemman 3 dygn och hemman till och med 1 helt mantal 4 dygn. Ehuru Houtskär saknar landsväg finnes dock för samfärdselns underlättande ett gästgifveri inrättadt i Näsby, der Houtskärboarne äro förpligtigade till skjutsningsskyldighet så länge isen ligger.

Hvad landsvägen i **Korpo** beträffar kan det anföras att ehuru önskvärdheten af en allmän hufvudväg midtigenom socknens största och mest betydande ö redan tidigt påpekats, den landsväg, som nu finnes, uppstått så att säga mera genom omständigheternas tvång än i följd af ett allmänt erkändt behof. Redan Gustaf III påbjöd 1780 att till förbättrande af kommunikationerna en körväg skulle rödjas ifrån Korpoström upp till kyrkan. Detta skedde och hade denna väg i det närmaste samma sträckning, som den nuvarande, men var så smal att tvenne kärror näppeligen kunde passera förbi hvarandra. Ehuru på intet sätt underhållen tillfredsställde den en lång tid socknens ringa anspråk på körbar väg. Då Korpoboarne således på intet sätt voro betungade af landsvägaarbete, blefvo, då Wirmoboarne på 1830-talet klagade öfver de dryga kostnader, som drabbade dem i och för underhållet af de uti deras socken befindtliga allmänna vägar, vägalotter, hvilka Korpoboarne förständigades att underhålla, utmätta på den till Nådendal ledande vägen. Aflägsna, som dessa voro, anförtroddes deras underhåll åt entreprenörer. Entreprenadsummorna stego dock årligen allt högre och högre, hvarföre Korpoboarne 1849, för att åtminstone till någon del minska dessa utgifter och till eget gagn använda de summor, som nu åtgingo för Nådendals vägens underhåll, ansökte om tillstånd att inom egen socken få anlägga en ordentlig landsväg och här få sina vägalotter

utmätte. Deras ansökan afslogs. Först efter en 1855 förnyad ansökan kom den nuvarande vägen till stånd. Ännu var ändamålet dock ej vunnet. Korpoboarne, som hade hoppats att nu befrias från underhållet af Nådendalsvägen hade missräknat sig. I stället för en fingo de nu två vägar att underhålla. En långvarig process uppstod i följd häraf, hvilken först 1867 afgjordes i enlighet med Korpoboarnes önskan. Äfven Houtskärs hemmansegare deltaga nu i underhållet af Korpo landsväg, men hafva på senare tider, då de äfven nu årligen få betala allt högre och högre entreprenadsummor, begynt fundera på att anlägga en egen landsväg äfven inom sin socken.

Äro socknarna fattiga på större vägar till lands hafva de dock så många fler på de vatten, som omgifva deras stränder. På dem finnas öfverallt öppna vägar, icke allenast för båtar, skärkarlens vanligaste fordon, utan farleder nog äfven för större och mera djupgående fartyg. Hvarje från söder till Åbo ankommande fartyg inlöper från hafvet vid Utö, der det förses med lots och behörig tullbevakning. Härifrån går farleden öfver Vidskärs- Aspö- och Ormskärsfjärden till Fagerholms tullstation der fartyget får lof att ankra och uppvisa sina papper. Här sker äfven lotsombyte *) och resan fortsättes genom Vandrock sund öfver Ominaisfjärden och Estan till Åbo eller genom Norrskata och Ofvensör holmarna norrut. Till Åland och Stockholm leda tvenne vägar. En öfver Norrfjärden och Finnö djupet förbi Berghamns lotsstation och en annan genom Vandrocksund förbi Korpoström **). Den senare var fordom den

*) Lotsstationen, som förut var på Loom, är numera flyttad till Killingholm.

**) Utö vägen och denna dela sig vid Fagerholm. Numera förses äfven dessa fartyg med lots från Killingholm, men ända till 1876 fanns

mest trafikerade, den förra åter har i ock med ångbåtstrafiken kommit i flor. För lotsningens upprätthållande finnas särskilda s. k. kronolotshemman, hvilkas innehafvare äro skyldige att för hemmanet uppställa en lots. Sådana hemman finnas i Korpo, i Utö, Loom, Vester- & Öster-Kalax och Rumar byar. I Houtskär, i Berghamn, Hönsnäs och Hyppis.

Utmärkta hamnplatser finnas flera. Ute emot Skiftet innesluta öarna Jungfruskär, Hamnö och Nölstö emellan sig en särdeles god hamn. Denna hamnplats är ock sedan uråldriga tider bekant. *L. O. Hallborg* säger om den i sin 1735 utgifna dissertation „De Alandia“, § 10, pag. 78: „In primis memorabilis ille portus est, qvi sinum maris Vattuskiftet terminat, post seculi decursum in publicis judiciorum actis Hyndskiär, hodie vero venusta nominis mutatione Jungfruskiär cognominatus“. Om erkebiskopen i Åbo *Laurentius Suurpää* förmäles att han 1507 stadd på återresa från en kyrkovisitationstur på Åland, kommen till hamnen vid Jungfruskär här afled. Jungfruskär och Hamnö bebos nu af tillsamman 13 torpare lydande under hemman i Hyppis by i Houtskär. Vidare bildas vid Berghamn en af branta och höga klippväggar omgifven god och säker ankarplats. — Hvarken hamnen vid Jungfruskär eller Berghamn har dock varit så anlitade, som den vid Korposström. Mången gång har till och med den svenska flottan legat här förankrad och många vigtiga bref och förordningar af regenter och tromän äro här skrifne. Utan att gå alltför långt tillbaka i tiden, nämna vi några sådana fall, hvilka erbjuda

---

invid Korposström en skild lotsplats, *Skorvlot* benämnd, hvilka lotsade de till och från Sverige resande fartygen. Likaså lotsade de fartyg till Jungfrusund i Kimito. Äfven denna skyldighet är numera anförtrodd åt lotsarne vid Killingholm.

ett visst intresse. Våren 1593 låg riksmarsken Klas Fleming med hela den svenska flottan för ankar på Korpoström och emottog här de af hertig Karl utskickade sändebuden. 1597 då hertig Karl hotade Klas Fleming, kallade Fleming flottan, rustad och i stridsfärdigt skick, från Viborg, och denna ankrade kort derpå under amiral Bengt Severinssons befäl på Korpoström. 1614 låg Gustaf II Adolf med sina fartyg här till ankars. 1711—1712 öfvervintrade kronoskeppet fregatten Wolgast här och 1778 reste Gustaf III härigenom med sina galeior. Att trafiken genom Korpoström redan tidigt varit ganska betydlig framgår af Korpoboarnes ständigt upprepade klagomål öfver den tunga, som åsamkas dem genom de fram- och återresande. Redan Gustaf II Adolf utfärdade den 30 juni 1621 ett bref hvari det heter: „Undersåther ifrån Korpo Sochn hafva genom sina wtskikade haft sitt budh hijt till oss och wnderdånligen gifvit tillkänna att de sitta i en stoor stråkwäg och skola altijd wara redo att föra våra och kronans förszlor ..... hafve vij deras begäran gunsteligen efterlåthit att de för wthskrifningar så länge kriget står måge wara frij och förskonade“. På Korpoströms gård fanns dessutom ända till början af detta århundradet inrättad en „krog“ der de resande kunde förse sig med hvarjehanda förnödenheter och ännu på 1830-talet benämndes gården af allmogen ofta „Krogars“.

Hamnplatser af mindre betydenhet äro de vid Aspö och Myshamn.

Slutligen finnes vid inloppet från Östersjön sedan urminnes tider en båk på Utö. I en bok från 1644 om „siöfarten på Östersjön“ af Joh. Månszon, omnämnes Uthön som „itt Fiskie läger, hvarpå står ett båk nu halff nedherfallit; ther är en Hampn för Små Skip .... Aff siön kommande moste taga Lotzman i Uthön eller i en Byy öster före

Jurmo widh Nampn". Gyllenius anför 1651 härom: „Uthöijen består aff trenne Skäär, först ähr Eneskär, på hvilket ganska månghe fiskiare Maijor och Bodar bygde ähre. Sedhan giusskär eller Mååsskär, thär på ähr bygdt ett stort och högt torn, som syness många mijl i haaffvet, thär efter Skeppen sigh rätta, uthi huilcket torn iagh ock var. Straxt thär vidh ligger öören" o. s. v. och 1674 berättar pastor C. Alanus såsom svar på en 1667 utfärdad kongl. befallning om Monumenters och Antiqviteters Vpspanande och Conservation:*) „Ett stort steenkumbel är i forna tijder, af siöfarande folck i hopa burit på en holme Giuskär benemdt hwilket är belägit 6 Mijhl i söder ifrå Korpo Sochens Moder Kyrckia, ytters widh hafbredden och Öster Siöön, hwilket gambla Steenkumbel**) sädan i pass 40 åhr, är förbättrat af stadzens inwånare uthj Åbo stadh, och i fyrkant der om timbrat höga wäggiar medh een tämelig hög toorn och spidz där offwan uppå, så att heela högden är ifrå berget, kan wara i pass 40 famnar medh en stoor flagga öffwerst i spidzen hvilket torn nu synes när klart wäder är några mijhl uth i hafwet och Östersiön, hwilket alt är giort till den ända, at dee wijtfarande och fremmande skepp, och skutor, kunna sigh dher effter inledsaga, ty emel-

*) Suomi för år 1858 pag. 123.

**) Sin berättelse om Kemi Lappmarks tillstånd begynner Alanus med följande ord: „Alldenstundh Hans Kongl. Maij:tt wår Allernådigste Konungz Ny uthgångne befalningh fordrar at man skall gifwa Vnderrättelsse om dhee Antiqviteter som kunne finnas i Rijket så hafwer iag af Corpo Sochn det effterkommit och Skrifftеligen nu i denna Sommar 1674 lefwererat berättelsse om itt stoort gamalt Steenkumbel på Uth Öijen strax widh Öster-Siöön belägit Sex Mijlh i Söder ifrå Corpo Moderkyrckia, hvilket sedermehra för migh icke (!) berättadt skull vara af Sanct Hindrick och hans folck sammanburit när han först anländhe hijt till Finlandh".

lan samma Öijar, är en pladz temeligh godh ankarbottn och rijdandhes hampn för 20 st. skepp: På 1½ Mijhl ifrå denne toorn och hampn i Öster ligger en by benemndh Söder Jurmå, om 1½ mantal, ringa 4 åkerlösse Män på blåtta Skeru klipp 1 Mijhl smalt långerfwigt landh, straxt långzmädh hafwet och Östersiön belägit, hwilka af ålder hafwa legat Vnder Kårpo Kyrkogäldh och ähro öfvade att antaga fram för andra, dhe Skep och farkåstar som anlända i åfwan bem:te hampn, som är deras egen och bästa, ringa skärigårdh, och dem wäll ledsaga genom Klipporna till landssijdan åth Korpo Ström och Åbo Stadh".

Den nuvarande fyrbåken är ett omkring 120 fot högt af gråsten 1814 uppfört 4-kantigt torn från hvars öfversta del 9 lampor utstråla det ljus, som i mörker och storm skall vägleda seglaren och visa honom inloppet till den säkra hamn, som utbreder sig bakom Utöns holmar.

Slutligen må här anföras att i en vägvisare från slutet af 1200-talet anföres att segelleden från Danmark till Revel var genom Finlands skärgård, Korpo passerades härvid. Man lemnade neml. svenska skärgården vid Arholma och for öfver Ålands haf till Lynaböte (Lemböte i Lemland) derifrån genom Fyghelde (Föglö) till Thiyckekarl (Kökar), och dädan till Aspæsund, förbi Aspö, Refholm, Malmö och Uchrima (Jurmo ?) hvilken ligger ytterst mot söder och närmast öppna hafvet. Från Aspö till Örsund och derifrån till Hangethe (Hangöudd*).

VIII. Flora och Fauna.

Så angenämt det än hade varit, att få egna några blad åt dem af Floras älskliga barn, som frodas på ifrågavarande

*) *J. Langebeck*, Scriptores rerum Danicarum medii ævi. Tom. V.

socknars torftiga jord och antingen genom sin fägring och vällukt tjusa, genom sin reslighet imponera, eller blygt gömma sina behag undan spejande blickar, måste vi dock afstå derifrån, då h:rr *A. J. Zetterman* och *A. E. Brander* i deras uppsats: „Bidrag till Sydvestra Finlands Flora“ införd uti Notiser ur Sällskapets Pro Fauna et Flora Fennica förhandlingar, häftet VII, egnat tillbörlig uppmärksamhet äfven åt ifrågavarande trakters flora. I dessa „bidrag“ utmärkes Korpo rätt ofta såsom flera sällsyntare växters fyndort, hvarföre vi hänvisa dem, som önska erhålla en noggrannare kännedom om växtlifvet på oftanämnde ögrupper, dels till nyssanförde uppsats, dels till Universitets samling af finska växter, hvilken samling genom numera aflidne stadsläkarens i Raumo *D:r L. H. Stigzelii* försorg innehåller en icke ringa mängd af kärlväxter samlade just i Korpo och Houtskär.

Äfven hvad faunan vidkommer vilja vi fatta oss i största korthet. Bland vilda däggande djur äro på dessa trakter att märkas:

Varg (Canis lupus, L).
Skogsräf (Canis vulpes, L).
Korsräf (Canis vulpes crucígera, Nilss.)
Lo (Felis lynx, L).
Flädermus (Vespertilio murinus, L).
Mullvad (Talpa europæa, L).
Näbbmöss (Sorex vulgaris, L).
Hermelin (Mustela ermínea, L).
Skogsmård (Martes sylvestris, Gesn).
Utter (Lutra vulgaris, Erxl.).
Gräfsvin (Meles taxus, Boddart).
Spräcklig skäl (Phoca vitulina, L).
Ringlad skäl (Phoca annellata, Nilss).

Grå skäl (Halichoerus grypus, Nilss).
Ekorre (Sciurus vulgaris, L).
Husråtta (Mus musculus, L).
Brunråtta (Mus decumánus, Pall).
Skogsråtta (Mus sylvaticus, L).
Åkersork (Arvicola agrestis, L).
Hare (Lepus borealis).

Björn har aldrig visat sig på dessa trakter. Till rofdjurens utrotande finnes en välordnad skallgång. Skall bedrifves hvarje vår så snart något rofdjur efter islossningen visat sig i dessa trakter. Vargnäten, af hvilka hvarje hemman är skyldigt att underhålla en del *), uppställas i Korpo vanligen vid Retais strandvägen, i Houtskär på Roslax eller Jervis bergen. I dessa nät drifvas skadedjuren och aflifvas sedan genom klubbslag. Skallgången bedrifves på dessa orter med så mycket större framgång, som rofdjuren genom de omgifvande vattnen äro hindrade att taga till retträtten. För varg skjuten på andra tider än under skallgång betalas i skottpenningar 25, och för lo 20 F.m. Genom dessa anordningar kunna boskapen hela sommaren igenom gå på bet utan vallhjons uppsigt.

Hvad fåglarna beträffa anföra vi endast att roffåglar af alla slag äro särdeles talrika och härja skogsfågelns ungar måhända mer än skyttarnes ganska säkra lod. Äfven korpar äro särdeles allmänna. I skog och lund drilla tusende små sångare sina enkla, melodiska toner, men att närmare i detalj omnämna alla de otaliga arter, som häcka i skog, på äng och fält eller de brokiga skaror, af hvilka fjärdarne vårtid hvimla, skulle måhända leda oss alltför långt. Icke heller vilja vi, ehuru till fullo uppskattande deras stora

*) Hvarje helt oförmedlat mantal är förpligtigadt att underhålla 4 famnar och hemman under ett mantal i proportion derefter.

betydelse i naturens visa hushållning, spilla många ord på de myriader af insekter, som af sommarens sol väckas till ett kort, men glänsande lif. Af reptilier äro ormar särdeles talrika, hvilket ej är att undra öfver, då många holmar finnas, hvilka sällan beträdas af menniskofot, och på hvilka de derför kunna ostörda frodas och förökas. Intet ovanligt är att under en het sommardag vid en kort promenadtur se 3 à 4 ormar slingra sig undan ens fötter. Ofta kan man råka ut för 2 à 3 samtidigt, och mångengång möter man dem simmande långt ute på fjärden. Den talrikast förekommande arten är dock den icke giftiga snoken (Coluber natrix, L), eller rättare en varietet deraf, som ofvan är grön-grå, med 2 rader små svarta fläckar. Den af Linné såsom hufvudart uppställda, ofvan svarta, undertill blåsvarta, anträffas endast i förhållande af 1 på 7 af varieteten. Huggormen (Vipera berus, L), ehuru temligen allmän, förekommer dock ej så rikligt, som snokarne. Allmogen som ej gör så noggrann skilnad emellan giftig och icke giftig orm, döda alla utan undantag. Af 13 dödade är vanligen 1 huggorm. Ganska ofta händer det att såväl menniskor som djur blifva bitne af ormar. Såsom motgift användes både in- och utvärtes ett afkok på blad och bark af aspen (Populus tremula). Öfriga amphibier äro: Skogsödlan (Lacerta vivípara), Kopparormen (Anguis fragilis, L), Vanlig groda (Rana temporaria, L), Padda (Bufo vulgaris, Laur.), Vattenödla (Triton punctatus).

Då fisket utgör en af folkets hufvudnäringar må vi egna de i de omgifvande vattnen förekommande fiskarterna en närmare uppmärksamhet. De af oss observerade arterna äro följande:

Aborre (Perca fluviatilis, L). Talrikt och allmänt förekom.
Gös (Lucioperca sandra, Cuv.) Förekommer i enstaka exemplar.

Gers (Acerina vulgaris, Cuv.),
Storspigg (Gasterosteus aculeatus, L),
Småspigg („ pungitius, L),
Hornsimpa (Cottus qvadricornis, L), Periodisk; förekom ända till omkr. 1856 så ymnigt att man i hvilken nättrasa som helst fick mer än önskligt. Derpå försvunno de totalt, så att man under många år ej i något slag af fiskbragder fick ett enda exemplar. Sedan 1873 äro de stadde på återväg och finnas nu åter ganska ymnigt.
Rötsimpa (här Ulka benämnd), (Cottus scorpius). Den förre följaktig.
Smörbult (Gobius minutus, L),
Sjurygg (Cyclopterus lumpus, L),
Lax (Salmo salar, L). Ett och annat exemplar förvillar sig då och då i noten.
Nors (Osmerus eperlanus, L). Föga talrik.
Sik (Coregonus lavaretus, L),
Mujka (Coregonus albula, L) *),
Ruda (Cyprinus Carassius, L),
Sutare (här än skomakare, än sotare benämnd, Tinca vulgaris, Cuv.).
Id (Leuciscus idus, L),
Sarf (Leuciscus erythrophthalmus, L),
Mört (Leuciscus rutilus, L),
Elritsa (pamplöja benämnd), (Leuciscus phoxinus, L). Användes såsom agn på långrefskrokarne.
Braxen (Abramis brama, L),
Braxenpanka (bliku benämnd), (Abramis blicca, Bl.),
Löja (Abramis alburnus, L),

---

*) Af mig ej anträffad, men skall förekomma enligt uppgift af numera aflidne provinciallläkaren i Tammerfors *D:r Willebrandt* och lyceisten *W. v. Bonsdorff*.

Gädda (Esox lucius, L),

Strömming (Clupea harengus, L, var.). Här kan det förtjena omnämnas, att utom den i hafvet och fjärdarne förekommande strömmingsarten en varietet deraf förekommer i ett träsk på Björkö i Korpo yttre skärgård. Sannolikt har träsket fordom stått i förbindelse med hafvet, men gör det ej numera. Omgifvet på de flesta sidor af höga, brantstupade klippväggar, skiljes det från hafvet på ett ställe i Nordvest af en landtunga, så pass låg och smal, att vid högt vattenstånd, stark blåst och ovanligt hög sjögång något skum från vågornas toppar möjligen kan stänka in i träsket. Detta är omkring 10 famnar djupt och för strömmingens fångande utläggas skötar i detsamma. Också allmogen förklarar den i träsket förekommande strömmingsarten för väsendtligt olika hafsströmmingen. Äfven andra fiskarter finnas i träsket.

Hvassbuk (Clupea sprattus, L).

Torsk (Gadus morrhua, L).

Lake (Lota vulgaris, Cuv.).

Flundra (Pleuronectes flesus, L).

Pigghvar (skabbflundra benämnd) (Rombus maximus, L).

Sandål (Ammodytes tobianus, L).

Ål (Murena anguilla, L).

Kantnål (Sygnathus typhle, L.

Hafsnål (Scyphius ophidion, L).

Slutligen kan det anföras såsom en egendomlighet att 1839 fångades i Korpo äfven en Stör (Accipenser sturio, L). Den skall hafva varit omkring 6 fot lång.

IX. Fasta fornlemningar och minnesmärken.

De i dessa socknar förekommande fornlemningar kunna föras under rubrikerna: ryssugnar, jettekast, inskrifter inhuggna i släta berghällar, stensättningar, grafplatser o. s. v. *).

Ryssugnar finnas på många ställen, dock så att Norrskatan, Ofvensor och nordöstra delen af Houtskär synes vara mera fattig derpå, men vestra delen af Houtskär, Korpo kyrklandet och de detsamma närmast omgifvande holmarna äro i stället så mycket rikare på dylika. De äro uppförde ett stycke ifrån stränderna, vanligen på uddar, och saknas helt och hållet längre upp åt landet. Ymnigast förekomma de på de till Korpogård hörande landtungorna Pakaston och Näset, på prestgårdens egor, på Finnö, längs stränderna af Bonäs, Öster- och Vester-Kalax, Korpoströms gård och några derunder lydande holmar, Rumar, Hyppis, o. s. v. Öfverhufvudtaget synas de uppträda på de orter der ryssar under stora ofredens tid varit lägrade. Ehuru de fleste redan äro mer eller mindre igenfallne, finnas likväl ännu några, hvilka tiden ej förmått rasera. Bottnet är temligen jemnt och nästan alltid betäckt af kol och aska.

Jettekast förekomma utom de redan tidigare omnämnde på Prostberget och Norrskatan äfven på Hjortö, på Bonäs kasaberg äfvensom ett litet på Råklinten i hakenkorp skogen.

Inskrifter inhuggna i släta berghällar förekomma på flera ställen. I synnerhet vid notvarp har folket roat sig med att i klippan hugga sina initialer med ankaren och

*) Lösa fornfynd såsom stenredskap, vapen, antika brons- eller silfver prydnader, m. m. hafva ej af mig kunnat uppspåras. I Korpo anses dock den, som i sin ego har en s. k. „åskvigg“, kunna skydda sin boning emot åskslag, om han hänger stenen under takåsen. I Houtskär gå dessa forntida stenverktyg under benämningen „thorshagel“.

dylika emblemer derinunder. Vid hamnplatser anträffar man äfven dylika. Fig. 18 visar oss bland annat några sådana inhuggna i berget på norra udden af Hamnö invid Jungfruskär. Större intresse erbjuda endast tvenne sådana klippinskriptioner, båda invid Korpoström. Den ena, belägen på en udde benämnd Rumarnäs, visar oss Gustaf III namnskiffer och derunder ristadt v. H. M A. 1788 (se fig. 19). Enligt sägen skall Gustaf III på detta ställe hafva intagit sin middag. Den andra, belägen midt emot den förra på andra sidan af strömmen vid Skorvlots f. d. lotsplats, består af tvenne vapensköldar från äldre tid (se fig. 20). Den större är 2 fot hög och af atmosferidiernas inverkan temligen medtagen. Den mindre, $1^1/_2$ fot högt, är bättre bibehållet och den i skölden inhuggna figuren påminner något om en fläkterörn. Vapenskölden omgifves af bokstäfverna C. P. S. Under begge vapnen löper en numera till en del utplånad inskription. Den går i tvenne böjda, genom en remna i berget från hvarandra skilda rader. I bifogade teckning är den så troget som möjligt återgifven. — Möjligt är att dessa vapensköldar stå i samband med hertig Karls resor till Finland och måhända har det numera utplånade årtalet ursprungligen varit 1599.

Stensättningar finner man här af trenne slag, neml. en i form af ett skepp, några s. k. jungfrudanser och munkringar. Skeppssättningen (se fig. 21) finnes på nordvestra udden af den under Korposträms gård hörande Hjortö. Den är 20 fot lång och belägen ungefär 10 famnar från stranden af den här inträngande „ryssviken“. Redan skeppsättningens form äfvensom dess stora närhet till stranden visa att den ej kan vara af någon särdeles hög ålder. Måhända är den satt till minne af det under frihetstidens krig 1743 här utkämpade sjöslaget. — Jungfrudanserna åter äro labyrint-

artade stensättningar, hvilkas betydelse ännu är högst osäker. Den bäst bibehållna anträffas på norra sidan af Utön och är i fig. 22 afbildad. Enligt sägen skall en förnäm ungmö låtit lägga den. Sedan hon, utsatt för en häftig storm, med sina skepp lyckats uppnå Utö säkra hamn, anställde hon med sina tärnor och svenner lekar på stranden. I ock för dessa utlades denna jungfrudans. En liknande, ehuru af större stenar ihopfogad förekom ända till sommaren 1875 på Jungfruskär. En söndagseftermiddag nämnda sommar företog sig dock soldatesken från de för farvattnets uppmätning och kartläggning här stationerade, ryska marinen tillhörande kanonbåtarne, att totalt rasera densamma, ka-stande hvarje sten utför den sluttande bergbranten, på hvilken jungfrudansen var uppförd *). Äfven på den straxt invid Jungfruskär belägna Hamnön anträffas fragmenter af en särdeles åldrig jungfrudans hvars stenar nästan helt och hållet äro insjunkna i marken. — Munkringarne omtalar redan kanslirådet *Hassel* i sin dissertation Virm. in Finl. terr. memorab. pag. 9 not h med följande ord: „In Söder Jurmo insula qvinqve aut sex circula ex congestes lapidibus a cœnobitio Kökarensibus, ut ajunt, olim confecti inveniuntur, qvi octoaginta pedes præcise a se invicem distant“. Dessa stensättningar äro belägna på östra sidan af ön och på den högsta sandåsen. 5 af dem hafva en mer eller mindre rund

---

*) Efter denna såsom modell skall omkr. 1820 en annan jungfrudans blifvit uppförd på en under Hyppis by belägen holme Hellskärsöran benämnd. Lotsålderman Öhman på Utö omtalade derjemte att han tillika med öfverfyrmästaren Gyllenfors, då de vid uppförande af Enskärs båk utanför Nystad voro ditreste att biträda vid fyrapparatens uppsättning, för att förkorta dagarna under förväntan på apparatens ankomst roat sig med att ett stycke från båken utlägga en jungfrudans liknande den på Utö förekommande.

form den 6:te deremot är fyrkantig. Den första munkringen (se fig. 23), belägen i sydsydvestlig rigtning från predikohuset mäter i N. och. S 40 fot, och består af dubbla stenringar med ett stenkummel i midten af den inre ringen. Den inre ringen, som i O. och V. har en 16 fots, i N. och S. en 18 fots diameter är helt och hållet sluten. Den yttre deremot har en ingång i vester och öster. Emellan denna och följande munkring är 560 aln, härifrån till den tredje 70 aln och från denna till den fjerde 280 aln. Dessa tre (se fig. 24), äro alla cirkelrunda och mäta 30 fot i diameter. De bestå af en i Ö. och V. öppen ring med några i krets lagda stenar i midten. Den femte åter, på ett afstånd af 390 aln från den föregående, liknar den förste, men är nästan cirkelrund och den yttre ringens diameter, mäter här 30 fot. Den sjette åter (se fig. 25), består af tvenne inom hvarandra lagda fyrkanter hvaraf den inre måhända är en lemning af en stenfot till något forntida kapell. Den yttre fyrkanten mäter 68 fot i längd och bredd. Alla sex ligga de i en sträcka rakt i öster och vester, den sista dock icke mer på åsen utan straxt på södra sidan om densamma. Hvad de må hafva gemensamt med munkarne från Kökars kloster är och torde äfven förblifva en olöst gåta.

I skogen ofvanför Hyppis by förekomma dessutom en mängd egendomliga oftast fyrkantiga stenrös, hvilka enligt uppgift skall hafva utgjort grundvalar till kojor bebodda af befolkningen under stora ofredens tid. Uti midten af ett af dem står en för omkring 30 år sedan upprest 7 fot hög, temligen smal sten.

På den under Ofvensor by hörande holmen Hevonkak, förekomma en mängd mindre stenrös, med hvilka folkfantasin har mycket att skaffa. Somliga af dessa rös hafva en fyrkantig, andra en rund, några en mera aflång form, men

numera äro de så öfvervuxna af reslig skog och täta buskar snår att det är svårt att afgöra huru vidsträckt område de upptaga. Traditionen berättar att här fordomtima skall hafva stått en kyrka och bland stenhoparne utvisas särskildt en såsom varande den vid kyrkan tjenstgörande prestens graf. Ön, hvilken är ungefär så stor som fjerdedelen af Runsala, visar ännu tydliga spår af odling, ehuru redan 1793 då storskiftet genomfördes i Ofvensor, ingen af de då lefvande kunde erinra sig att ön någonsin skulle hafva varit bebodd *). Många af de emellan bergen förekommande ängslapparne bära tydliga spår af tegindelning, häntydande på fordne åkrar. Ädla trädslag, såsom uråldriga ekar, lönnar, askar och äppelträd med röda, skimrande, men ettersura frukter förekomma, hvilket allt vittnar om fordomtima odling. Måhända kan här under förgångna tider hafva varit upprättad ett „hospitium“ eller något liknande, förestått af någon munk eller eremit. Stället vore åtminstone ganska lämpligt härför, ty från Korpo, Houtskärs, Nagu och Iniö kyrkor räknas hit 2 mil. Från Rimito kyrka 3 mil, från Åbo 5 och från Kökars kloster 8 mil.

Grafplatser med vigd jord förekomma, utom de kyrkorna och kapellan omgifvande kyrkogårdarne, på några ställen. På Utö ett stycke öster om båken, är en dylik, der några af vågorna uppkastade skeppsbrutna fått en hvilo-plats långt från fosterjorden. På Killingholm förekommer en annan sådan och slutligen på Korposströms gård en tredje dylik. Denna sistnämnde, äfven upptagen på kartan öfver Korposströms gård, ligger straxt söder om det vester på gården befintliga stenmagasinet och sträcker sig ett stycke in i åkern. På dess östra ända är nu ett vedlider upp-

*) Sedan några år hafva tvenne torpare slagit sig ned på östra ändan af ön. Stenhoparne ligga deremot på den vestra ändan.

fördt. Grafplatsen skall hafva uppstått under frihetstidens krig i följd af den då rådande fältsjukan. Efter affären vid Lemo skall, enligt sägen, Svenskarne dragit sig hit och här jordat sine ombord varande döde. — Under digerdödens härjningar skall äfven en under prestgården hörande, vid Kuggvik belägen mindre holme, än i dag känd under namnet Likholm, utgjort grafplats.

Slutligen må ock de s. k. jettegrytorna, i hvilka folktron ser jettars verk, omnämnas. Sådana förekomma på Alunskär ($^1/_2$ mil utanför Utö), Söder Jurmo, Vidskär och Bonäs kasaberg i Korpo samt på Ramsö i Houtskär.

Samling af i Korpo allmogemål förekommande egendomligare ord och uttryckssätt.

Abborgräs, pl.=,*) subst. neut. Abbornate (Potamogeton perfoliatum).
Ábrodd, utan pl. subst. neut. (Artemisia abrobatum).
Áder, pron. indef. Annan, andra.
Ádolt, nom. propr. Adolf.
Águst, nom. propr. August.
Akko, pl. *-or*, subst. fem. Glugg, litet fenster.
Aksul, pl. *-ar*, subst. masc. Kärraxel.
Alder, adv. 1). Aldrig, 2). Nej, icke.
All, pron. indef. 1). All, 2). Allra.
Allo, pl. *-or*, subst. fem. Alfågel (Fuligula glacialis).
Allställ, adv. Allestädes.
Alvare, användes i uttryck sådana som t. ex. „*Tom fikk riktit mé alvare fisk*“ = De fingo rigtigt mycket fisk.
Alvarsdjúr pl.=, subst. neut. Trögtänkt menniska, odjur, fähund (glåpord).
Álvigg pl. *-ar*, subst. masc. Strandskata (Hematopus ostralegus).
Amper öpp se, præt. *ampra*, sup. *ampra*, verb. refl. Fatta mod, blifva ond.
Anatoko adv. Dubbelt bättre.
Anderstáŋg pl. *anderstéŋger*, subst. masc. Tjock träskoning under medarne på arbetslådar.
Andsvikko, pl. *-or*. subst. fem. Tappen till lufthålet på en tunna.
Andra, prt. *-a*, sup. *-a*. vrb. tr. Förse slädmedar med „anderstáŋg.“
Aŋgerbytt adj. Ångerköpt.
Anna, pron. indf. Annat.
Annar, pron. indef. Annan.
Ansøls adv. Motsols.
Antokka v. tr. Anfäkta, annamma (i svordom t. ex. „*antokka tég*“).
Argas, prt. *-st*, sup. *-st*. vrb. dep. 1). Retas 2). Förvärras, blifva sämre (t. ex. om sår).
Ármber, neut. *-bt*, adj. Arm, fattig, usel.
Ármling pl. *-ar*, subst. masc. Usling, stackare.
Armmókin, neut. *-it*, adj. Trött eller svag i armarna.
Armódo, neut *-ot*, adj. Fattig.
Áron, 1). pron. indef. Annan, 2). nom. numeral. Den andra.
Áronstuvu l. *áronstúu*, pl. *-ur*, subst. fem. Gästrum, rummet på andra sidan farstun midtemot „sitistuvun“.
Arstarm, pl. *-ar*, subst. masc. Ändtarm.
Árstu utan pl. subst. fem. När-

*) pl.=, betyder: pluralis är lika med singularis.

maste grannstuga eller grannгård i en by.

Árstufár, utan pl. subst. masc. Far i grannstugan.

Árvég, utan pl. subst. masc. Andra plöjningen i trädesåkern.

Bákett o. *bakétt* adv. och prep. Bakom, efter. T. ex. *Bákett hästen* = efter (bakom) hästen, *bákett Johanne* = efter midsommar.

Bakkłd, pl. *-ar*, subst. masc. Skogbeväxt backsluttning.

Báksvé o. *báksveder*, brukliga i uttryck sådana som: „*Tala bákveder*“ = Baktala.

Balg, prt. *-a*, sup. *-a*, vrb. intr Yra ned blid snöslagg.

Balgväder, pl.=, subst. neut. Yrväder med blid snöslagg.

Baŋk, prt. *-a*, sup. *-a*, vrb. tr. & int. Klappa på, bulta, slå.

Bárskli, neut. *-it*, adj. Barnslig.

Bás, pl.=, subst. neut. Hvarf, lag, gång.

Basa, prt. *-a*, sup. *-a*, vrb. tr. & intr. 1). Slå, aga (barn), 2). Värma, vid sakta eld upphetta (t. ex. gärdsgårds vidjar för att få dem böjliga och mjuka) 3). Kasta vatten på badstuguugnens heta stenar och derigenom åstadkomma s. k. bad.

Behändli, neut. *-it*, adj. Behändig.

Beinlägg, pl. *-ar*, subst. masc. 1). i sing. i betydelsen: lårstycke, lägg, 2). i pl.: skridskor af hästben (tibian).

Beinmókin, neut. *-it*, adj. Trött eller svag i benen.

Bein på, ptr. *-a*, sup. *-a*, v. intr. Nyttja benen, gå raskt.

Beito, pl. -or, subst. fem. Barklag hvari hudar garfvas.

Bénd, prt. *-a*, sup. *-a*, vrb. intr. Krångla, disputera, tvista, processa.

Béso, utan pl. subst. fem. Ölsupa.

Bess, præs. *bess*, prt. *beddist*, sup. *beddist*, v. tr. Begära, tigga.

Beta, pl. -ar, subst. masc. Sittplats i en båt.

Bidi, pres, *beder*, ptr. *bá*, sup. *bidi*, v. tr. Bedja, befalla.

Bindantjúvo, pl. *-or*, subst. fem. En vid fot fästad tugrenad stör, vid hvilken näten hängas medan de knytas.

Bjoffo, l. *-oger*, neut. *-ot*, adj. Dum, tölpaktig.

Bitsil, pl. *-ar*, subst. masc. Stor hackelse yxa.

Blada, ptr. *-a*, sup. *-a*, v. intr. Bläddra i en bok.

Blagárn, pl.=, subst. neut. 1). blångarn, 2). Grof väf af blångarn.

Blanddrikk, utan pl. En blandning af kärnmjölk eller surmjölk och vatten.

Blando, utan pl. subst. fem. 1). Se „*blanddrikk*“ 2). Den i jäsning bragta maltblandningen vid brännvins bränning.

Bliku, pl. -ur, subst. fem 1). Braxenpanka (Abramis blicca), 2). Klippa, som nätt och jemnt når upp till vattenbrynet.

Bliso, pl. *-or*, subst. fem. Väderkåra, vindkast.

Blister, ptr. *-tra*, sup. *-tra*, v. intr. & tr. Hvissla.

Bloffo, o. *bloffoger*, neut. *bloffot* adj. Dum, tölpaktig, tymplig.

Bløka, ptr. *-a*, sup. *-a*, vrb. intr. & tr. 1). Titta, 2). Slå till.

Bläda, ptr. *-a*, sup. *-a*, v. intr. — se „*blada*“.

Bländo, utan pl. subst. fem. 1). se „*blanddrikk*“. 2). Färgblandning.

Bløt, neut. *blött*, adj. Mjuk, len, (t. ex. om ejderdun.)

Bod, pl.=, subst. neut. 1). Budskap, 2). Anbud.

Boda, pl. *-a*, sup. *-a*, vrb. tr. & intr. 1). Bjuda, gifva bud, invitera. 2). Hägra. 3). *boda før* = båda, förebåda. 4). *boda öpp* = uppbåda.

Boda, pl. *-ar*, subst. neut. En liten bergig holme.

Bodda, *-a*, *-a*, v. intr. Vårdslöst nedtrycka (t. ex. en nyss ihopbäddad säng), hopgyttra.

Boga pl. *-ar*, subst. masc. Båge, användes dessutom i talesättet: „*vá í boga*“ = vara i trångmål.

Bogen, adj. Böjd.

Bokkhórn pl.=, subst. neut. Vallhorn, oftast förfärdigadt af hornet från en bock.

Bóndo, adj, Bondaktig.

Bondo, pl. *-or*, subst. fem. Mindre sädeskärfve, hopbunden höeller halmknippa.

Bót, *-a*, *-a*, vrb. tr. Bota, kurera.

Bót, utan pl. subst. fem. Botemedel, råd.

Brá, oböjl. adj. Bra, god, beskedlig.

Brama, *-a*, *-a*, vrb. tr. & intr. Skryta, skräfla, berömma.

Brass, utan pl. Hop, mängd.

Breid, *-a*, *-a*, v. tr. Utbreda.

Beid o. *breider*, adj. Bred.

Breivé o. *Breivider* adv. & prep. Bredvid.

Breividersfolk, pl.=, subst. neut. 1). Inhysesfolk och sytningstagare. 2). Löst-, kringstrykande folk.

Brill bort, ptr. *-lla*, sup. *-lla*, v. tr. Förbrylla, narra.

Briskin, neut. *-it*, adj. Syrlig (om mjölk).

Briskn, *-a*, *-a*, v. intr. Surna (om mjölk).

Brits, pl. *-ar*, subst. masc. Tältsäng, säng.

Brodd, pl. *-ar*, subst. masc. 1). Sädesbrodd 2). Is sko.

Brokoger, neut. *-kot*, adj. Brokig.

Broma, pl. *-ar*, subst. masc. Handtag på en bytta.

Brona, *-a*, *-a*, v. intr. Rodna glöda (t. ex. af feber; på himmelen).

Brona, utan pl. subst. masc. Brand, brånad.

Brota, utan pl. subst. masc. 1). Snufva, 2). Svår hosta (katarrh).

Brotasjúk, adj. Hemsökt af hosta och snufva.

Brúdföljar, pl. *-rer*, subst. masc. Den person, som följer bruden på hennes „brúdstuvu“ vandring.

Brúdpiga, pl. *-or*, subst. fem. Brudtärna.

Brúdstuvu, i uttrycket „*gá í b-*“ sades om bruden då hon efter första lysningen begynte gå omkring i socknen och uppsamla gåfvor för bosättningen.

Bryni, *-ja*, *-ja*, v. intr. t. ex. „*He brynja so på vatne*“ = Det hvirflade på vattnet för väderilen.

Bryst-lapp, pl. *-ar*, subst. masc. En af männen fordom brukad, stoppad, brokig lapp, som fästes ofvan på skjortbröstet.

Brystås, pl. *-ar*, subst. fem. 1). Ryggås på hus, 2). Bröstbom i väfstol.

Brýtniŋg, pl. *-ar*, subst. fem. Skarp väderil, stormby.

Brökk se, *-kka*, *-kka*, vrb. refl. Vid fall med utbredda ben taga skada i ljumsken.

Brofodo, utan pl. s. fem. Bröd.

Bubbo, pl. *-or*, subst. fem. Lus.

Buff, *-a*, *-a*, v. tr. Stöta till, stånga.

Burr, *-a*, *-a*, v. tr. Ostäda, bringa i oordning.

Burro o. *burroger*, neut. *burrot*, adj. Ostädad, ruggig.

Bÿa, pl. *-arer*, subst. masc. Främmande, främling.

Bÿa o. *bÿo*, adj. Blyg, (om barn).

Bÿfita, subst. fem. Eg. byfetma d. ä. gödselvatnet från en by, som kan flyta ned öfver ett fält, åker eller äng.

Bygg, *-a*, *-a*, v. tr. 1). Bygga (t. ex. en båt, ett hus), 2). Lappa nät.

Byggan-knív, pl. *-ar*, subst. masc. En liten knif, hvilken är försedd med en ögla som trädes på långfingret vid nätens lappning.

Byllo, pl. *-or*, subst. fem. Bunt, bylte.

Byllo, adj. neut. *-t*, Ond, vresig (användes oftast om barn).

Bysk, *-a*, *-a*, vrb. intr. Rödja genom nedhuggning af buskar.

Byššo-, pl. *-or*, subst. fem. 1). Sämre halm strödd under kreatur, synnerligen svin. 2). Oordnad bädd.

Båldo, pl. *-or*, subst. fem. Böld.

Bån, pl.=, subst. neut. Barn.

Bånoger, neut. *bånot*, adj. Barnslig.

Båsgolv, pl.=, subst. neut. Sista laget halm vid tröskningen.

Bäklar, utan sing. Ben, (extremitates) isynnerhet långa.

Bäklo, l. *-oger*, neut. *-ot*, adj. Ostadig på benen, stapplande.

Bäkäl, *-kla*, *-kla*, v. intr. 1). Ligga med vidt utsträckta ben. 2). *bäkäl åv* = begifva sig af, taga till fötters.

Bäŋkbeito, pl. *-or*, subst. fem. Egendomligt betningssätt vid beredning af fårskinn.

Bäriskóg pl. *-ar*, subst. masc. Skog der det växer ymnigt bär. „*Gá í bäriskóg*“ = plocka bär.

Bäss pl. *-ar*, subst. masc. Gumse.

Böglo, pl. *-or*, subst. fem. Bygel.

Böisk o. *böiskoger*, adj. Framfusig.

Böiska, *-a*, *-a*, vrb. intr. 1). Rusa åstad, 2). Bära sig opassande åt.

Börst öpp se, *-a*, *-a*, v. refl. 1). Resa håren eller börsten på ryggen (om djur). 2). Blifva förargad (om djur & menniskor).

Bötn, *-a*, *-a*, v. intr. Nå botten.

Böuo, pl. *or*, subs. fem. 1). Insekt, 2) lus.

Dabb, o. *dabber*, pl. *dabbar*, subst. masc. En som beter sig oskickligt, ohöviskt; tölp.

Dabboger, adj. Tölpaktig.

Dalla, *-a*, *-a*, v, intr. Drifva sysslolös omkring, slå dank.

Dámb, *-a*, *-a*, v. intr. 1). Damma 2). Ånga, ryka.

Dámb åv, *-a*, *-a*, v. intr. Skynda i väg.

Dámbhyvil, pl. *-ilar*, subst. masc.

1). Stor egendomlig hyfvel, 2). vedernamn för en trög och overksam person.

Dáŋgel -gla, -gla, vrb. intr. 1). Svinga hit och dit, 2). Gå sysslolös.

Deigholk, pl. *-ar,* subst. masc. Större tråg, i hvilket degen knådas.

Dimp, ptr. *dámp,* sup. *dumpi,* v. intr. Falla tungt.

Dimpdåne, i uttryck: „*Hon fikk dimpdåne*“ = hon svimnade.

Díso, pl, *-or,* subst. fem. Dimma.

Doma, -a, -a, v, intr. Lukta.

Dón, pl.= s. neut. Redskap, verktyg.

Dona åv, -a, -a, v. intr. Falla i vanmagt.

Draka-bó, pl.= subst. neut. Fördold skatt.

Draka-ljo, pl. *-or,* subst. fem. Fördold skatt.

Dra tél, ptr. *dró,* sup. *dragi* v. tr. Slå till.

Drív tél, ptr. *dreiv,* sup. *drivi,* v. tr. Slå till.

Dromahugg, pl.=, subst. neut. Dödshugg.

Drypi, -pja, -pja, v. intr. Idisla.

Drypjo, pl. *-or,* subst. fem. Foderboll, som idislas.

Drøg, pl. *-ar,* subst. masc. Ett slags kälka, arbetssläda.

Drøm, -d, -t, v. tr. Drömma.

Dúra, -a, -a, v. intr. Hålla ut.

Dänsk, -a, -a, vrb. intr. Bjuda till att tala herrskapslikt.

Døm, -d, -t, v. tr. Dömma.

Dörrgrepa, pl. *-ar,* subst. masc. Handtag på en dörr.

E, pron. pers. Det.

Edan, eran o. *edran,* pron. poss. Eder.

Effsing pl. *-ar,* s. m. De afklippta sluttrådarna på en väf.

Eindeir, pron. indf. Endera.

Eiselstáŋg pl, *-stéŋger,* subst. fem. Fimmelstång.

Eiter, utan pl. Etter, ormgift.

Ett adv. & prep. & conj. Efter, bakom, brukas i många sammansättningar s.s. *ett som* = eftersom, *ett åt* = efteråt, *bák ett* = bakom, efter, *førett* = framför, *öppett* = uppför *nérett* = utför, nedåt.

Ettarst, superl. af „*ett*“, Sist, slutligen; *han ettarst* = den sista.

Evjo, utan pl, subst. fem. Gyttja, dy.

Faggor, subst. fem. t. ex. „*Ja hár frosan í faggona*“ = Jag har känning af frossan. „*Han vá í faggona på on*“ = Han var i hack och häl efter henne.

Falér, -a, -a, v. intr. 1). Fela, fattas. 2). Slå fel, taga miste.

Fall, ptr. *-full,* sup. *falli,* l. *fulli,* v. intr. Falla.

Faŋg, coll. subst. Råvara, råämne (användes om t. ex. rudmaterierna för beredning af tvål och såpa; virket till båtbyggnad m. m.)

Fatan pl. *-ner,* subst. neut. Handtag (t. ex. på en gryta, bytta o. s. v.)

Fjetur, pl. *fjettrar,* subst. masc. De stolpar och tvärträn, genom hvilka slädan är fäst vid medarna.

Fjøa, -a, -a, v. intr. Hvina.

Fjobba, -a, -a, v. intr. se „*böska*“.

Fjobbo, adj. comp. *-ogan*. superl. *-ogast*, se „*böisk*“ (pag. 299).

Fiskrémo, utan pl. Slemmet på fiskar.

Fjäderhálda, pl. *-dor*, subst. fem. Fjäril.

Fjägg, *-a*. *-a*, vrb. intr. Gå med små steg och derigenom rörande fötterna temligen kvickt.

Fjäggo, pl. *-or*, subst. fem. Likbetydande med „*faggor*“ (se ofvan.

Flada, pl. *-ar*, subst. masc. Vik af en fjärd, innan fjärd.

Flaga, pl. *-or*, subst. fem. Tunn flisa, som lossnar och affaller t. ex. från jernet då det smides.

Flasa, pl. *-ar*, subst. masc. 1). Skal, skorpa, bark. 2). Flisa, 3). Utbredd yta.

Flein pl. *-ar*, subst. masc. 1). Isskorpa på marken, på gator eller vägar. 2). Cardialgi.

Flog, utan pl. Mjeltbrand.

Flók, oftare dock i best. form *flókin* utan pl. subst. masc. Enfaldig eller lättsinnig menniska, narr.

Fluksta, *-a*, *-a*, vb. intr. fjeska och fnaska, (t. ex. *Flókin flukstar* = Narren fjeskar omkring).

Fláso, pl. *-or*, subst. fem. 1). Vedernamn för andtrutna ifriga kvinnor. 2). Vatten bubbla. 3). Blemma.

Fólor, pl. tant, subst. fem. Åtbörd, skick, beteende, t. ex. „*Folkafólor*“ = Uppförande, som anstår en anständig menniska.

Forus, pl. =, subst. neut. Fårhus.

Fótspán, *fótspjén*, *fotspjærn*, Stöd för foten (t. ex. i en båt vid rodd).

Frasmo, pl. *-or*, s. fem. Hudutslag på menniskor, ref orm.

Frasmo, l. *-oger*, neut. *-ot*, adj. Angripen af hudutslag.

Frass, pl. *-ar*, subst. masc. Hankatt. (Måhända är det detta ord, som återfinnes i *Fil-frass* (Gulo borealis), som då skulle betyda fjällkatt, hvilket är vida rimligare än att härleda det från tyska *viel* och *fressen*. *Fres* betyder dessutom i Isl. björn, och likheten imellan filfrassen och björnen är i naturalhistoriskt afseende påtaglig.

Freis, ptr. *frést*, sup. *freisi*, vrb. tr. Snyta (verbet nyttjas oftast i sammanställningen: „*freis näson*“).

Freist, *-a*, *-a*, vrb. tr. & intr. Försöka.

Frosabót & *frosagräs*, Fetknopp (Sedum acre).

Fubbel, *-bla*, *-bla*, vrb. intr. Bära sig oskickligt åt.

Fukter, utan sing. Pojkstreck.

Full, adv. 1). Förmodligen 2). Likväl.

Fús, *-a*, *-a*, vrb. intr. Slinta ned, åka utför.

Färdéra, *-a*, *-a*, vrb. intr. Göra färdig.

Færdo, pl. *-or*, subst. fem. Spår, fjät.

Før, subst. neut. Före, t. ex. slädföre.

För héd, = Det oaktadt, likväl.

Förrykt, = På tok, galigt.

Førstuubró, pl. *-ar*, subst. Farstugutrappa.

Förö, adv. praep. & conj. För, framför, förut.

Föul, pl. *-ar*, subst. masc. Fågel.

Föus, pl.=, subst. neut. Fähus.

Gámbäl, *-lt*, adj. Gammal.
Gámlan, comp. af föreg. Äldre.
Garp, pl. *-ar*, subst. masc. Barnunge (vanligen i föraktlig bemärkelse).
Gelaks, pl. *-ar*, subst. masc. Tvärträden i ändarna af noten.
Gemák, pl.=, subst. neut. Afträde, hemligit hus.
Gesbo, pl. *gesbåd*, subst. neut. Gästabud. Ofta äfven i sammansättningarne: *gesbo-kalás*, *präst-gesbo*, *pära-gesbo* o. s. v. se dessa.
Getur, pl. tant, neut. 1). Fiskben. 2). *„prát getur“* = pladdra.
Gista, *-a*, *-a*, vrb. intr. Gillra, lägga ut snaror för fåglar.
Gista, *-a*, *-a*, vb. intr. Glest och på fusk hopfoga eller förfärdiga något. (t. ex. om en glest och illa stickad strumpa säges ofta: *„Inga é on stikka, on é bara hópgista“*)
Glemavitt, utan pl. Fåfängt vett, kunskap hvarmed man väl kan skryta, men sällan rätt använda.
Gliddja, *-a*, *-a*, vb. intr. Glimma.
Gloffo, pl. *-or*, subst. fem. Padda (Bufo.)
Glópin, *-it*, adj. Glåmig, afmagrad.
Glupa, *-a*, *-a*, vb. intr. Vara glupsk.
Glupin, *-it*, adj. Glupsk.
Glúpiŋg, pl. *-ar*, subst. masc. En glupsk menniska.
Glúpsk o. *-oger*, adj. Glupsk.
Gläfs, *-a*, *-a*, vb. intr. 1). Småskälla, 2). Förebrå.

Glöit, *-a*, *-a*, v. intr. Söka ut de bästa bitarne (t. ex. ur en gryta, skål o. s. v.)
Glöumo, adj. Glåmig.
Gníþl, *-a*, *-a*, v. intr. 1). Gnissla knarra. 2). Gnistra.
Gnó, *-dd*, *-tt*, v. intr. 1). Mumla, 2). Gnola.
Gor, utan pl. Smuts, orenlighet, träck, (feces).
Gora í se, *-a*, *-a*, vb. refl. Äta glupskt.
Gora úr se, *-a*, *-a*, vb. refl. Vräka ur sig. (Cacare.)
Gorstaffan, Binamn för en, som ej gör annat än *„gorar í se* och *úr se.“*
Gosa, *-a*, *-a*, v. intr. Jäsa, pösa, koka öfver.
Grein, pl. *-ar*, s. m. Gren.
Greinjús, pl.=, subst. neut. Grenigt juleljus. Brändes endast om julaftonen under det *„jullampon“* (se detta ord) brändes under hela helgen.
Gríhlo, *-or*, subst. fem. Brödspade med långt skaft.
Grívo, pl. *-or*, subst. fem. Den del af spiseln der elden flammar.
Gråstara, pl. *-ar*, subst. masc. Björkstrast (Turdus pilaris).
Grän, pl. *-ar*, s. masc. Gran (Pinus abies).
Gränsegäl, pl.=, s. neut. Skämtsam benämning för åra.
Grøpjærn, pl.=, subst. neut. Verktyg hvarmed skedar, slefvar m. m. d. urgröpes.
Gröumo, *-ot*, adj. Grumlig.
Gudunŋg, pl. *-ar*, subst. masc. Ejderhane (Fuligula mollisima).
Gymbro, pl. *-or*, subst. fem. Ett år gammalt tacklam.
Gål, neut. *-t*, adj. Gul.

Gålbeint, adv. Gulbent, säges om en hvars namnsdag det är
Gåld, neut. *-lt*, adj. Gall, ofruktsam.
Gård, pl. *-ar*, subst. masc. 1). Gård, hemman, 2). Gärdesgård.
Gårdstaru, pl. *-ur*, subst. fem. Gärdsgårdsstör.
Göljas, *-jdist*, *-jdist*, v. intr. kasta upp, kräkas.
Göut, *-ar*, subst. masc. Gosse, pojke.

Häglo, neut. *-ot*, adj. Prickig.
Hâld, ptr. *huld*, sup. *háldi*, vb. tr. & intr. Hålla; *„háld fréd“* = lemna en i fred, i ro.
Hálda, *-a*, *-a*, vb. intr. Stamma.
Hâld-haka, pl. *-ar*, subst. masc. En jern hake af hvilken timmermännen begagna sig (t. ex. vid tät sammanfogning af spåntade bräder).
Halskléd, pl. *-der*, s. neut. Kvinnoduk, shawlett.
Han grå, 1). Smeknamn för vargen; 2). Kraftuttryck, svordom.
Han kråkon, Hin onde; svordom.
Hanses, gen. af pron. pers. Hans.
Han tenn, *hon tenn*, och *he tenn*, pron. dem. Den der.
Han tesun, *hon tesun*, *he tesun*, pron. dem. Denna.
Han tett, *hon tett*, *he tett*, pron. dem. Den här.
Han värr, Hin onde; svordom.
Haraull, utan pl. subst. fem. Starrgräs (Erioforum).
Hård, neut. *-rt*, comp. *-dan*, sup. *-dast*, adj. Hård.
Harot, adj. användes endast i neut. sing. 1). Bistert (om vädret, kölden), 2). Torr, oläudig (om åkern vid plöjning).

Hastot, adv. Skyndsamt.
He, pron. pers. Det.
Héd, pron. pers. Det.
Heito, utan pl. subst. fem. Stund, tid.
Hélder, comp. af *„jærna“*. Hellre.
Helder, 1). Hellre, 2). Eller.
Hélst, superl. af *„jærna“*. Helst.
Hent, *-a*, *-a*, v. intr. Hinna.
Henars, gen. af pron. pers. Hennes.
Hima, *-a*, *-a*, v. intr. Draga djupt efter andan, få svindel, t. ex. *„Ja smíta 'n so 'n híma en gó heito“* = Jag kastade om kull honom så han en lång stund drog djupt efter andan.
Hepin, adj. Häpen, förbluffad.
Hév, komp. *-an*, superl. *-ast*, adj. God, bättre, bäst, dugtig, duglig.
Hid, adv. Hit.
Hígsta, *-a*, *-a*, vrb. intr. Skria, skrika öfverljudt.
Hittoger, adj. Fyndig.
Hiva, *-a*, *-a*, v. intr. Hissa.
Hoga, utan pl. subst. fem. Håg, lust, benägenhet, fallenhet.
Hoga, comp. *hogogan*, superl. *hogogast*, adj. Hågad, intresserad t. ex. *„Han vá hoga mé e“* = Han var hågad derför.
Hoko, pron. interrog. & relv. Hvem, hvilken.
Holabärg, pl. =, subst. neut. Berg försedd med en håla, grotta.
Hóp, *-a*, *-a*, v. intr. Ro i en farkost så, att roddaren framför sig ser målet emot hvilket båten stäfvar samt skjuter dervid årarne ifrån sig och ej såsom vid vanlig rodd dragande dem till sig.

Hovéra, *-a*, *-a*, intr. Föra sig väl, prydligt, stoltsera.

Humbäl-kuppo,, pl. *-or*, subst. fem. hummel klasen, som skördas för öl- och dricks-bryggd.

Hysko, pl. *-or*, subst. fem. Märla, t. ex. „*haka* o *hysko*“, = hake och märla.

Hålstramn, pl. *-strénder*, subst. fem. Strand försedd med stora stenar.

Hålstein, pl. *-ar*, subst. masc. Stor sten på sjöstränder.

Hä, fråge partikel. Hvad.

Hærdo, pl. *-or*, subst. fem. Axel, skuldra.

Hæv, pres. *-er*, ptr. *hóv*, l. *hævd*, sup. *hövi* v. tr. Häfva.

Høgsäng, pl. *-ar*, subst. masc. Öfre afdelningen af en tvåvåningssäng.

Höuter, pl. tant. Strandtång (Fucus vesiculosus.)

Í*das*, pr. *ís*, pt. *iddist*, sup. *iddist*, vrb. dep. Idas; brukas sällan, om ens någonsin utan nekande partikel.

Í*gt*, utan pl. subst. fem. Flít.

Í*gtas*, *-st*, *-st*, vrb. dep. Vara flitig.

Í*gtisløs*, neut. *-st*, adj. Lat.

Í*gto*, l. *-oger*. neut. *-ot*, adj. Flitig.

Ilskas, *-st*, *-st*, v. tr. & intr. 1). Reta, 2). Vara elakartad, värka häftigt, (om sår, bulnader o. s. v.)

Iŋga, 1). pron. Ingen, 2). Nej, icke.

Iníandis, förstärkande adverb.

Inmáro, l. *-oger*, adj. 1). Invecklad, konstig, förunderlig. 2). Slug, utstuderad, fiffig, fintlig.

Í*srévo*, pl. *-or*, subst. fem., Isstycke, isbit, (i sjön då isen stryker).

Í*sspjéno*, pl. *-or*, subst. fem. Sädes ärla (Motacilla alba).

Í*sød*, utan pl. subst. neut. Afredning, potatis, kött, russin och sveskon m. m. d. i soppor.

Jakko, pl. *-or*, subst. fem. Rock, tröja.

Ján, adv. Bort, hädan, härifrån.

Jéklot, Svordom.

Jenn o. *Jennan*, adv. Här.

Jennfrån o. *jennanfrån*, adv. Härifrån.

Jenntél o. *jennantél* adv. hittills.

Jér, adv. Här.

Jerteiken, pl. *-knar*, subs. masc. Ett till obehaglighet stort föremål, t. ex. „*He va ein rikti jerteiken*“. = Det var en riktigt stor huggare. „*He vá ein j— ti va long*“ o. s. v.

Jild, *-a*, *-a*, vrb. intr. Gilla.

Jír, utan pl. subst. masc. Kurs, kosa, sväng, vändning (sjöterm).

Jír, *-a*, *-a*, v. intr. Skrinna, slinta eller vända på sned.

Jitt, pt. *jitta*, sup. *jitta*, vrb. intr. Kunna, förmå.

Joka, *-a*, *-a*, vb. intr. Skräfla, pladdra.

Jórdpæron, pl.=, subst. neut. Potatis (Solanum tuberosum).

Júg, pt. *løg*, sup. *lugi* l. *lögi* vb. intr. & tr. Ljuga.

Júl-kors, pl.=, subst. neut. Ett kors af trä rundtomkring så tälgdt att spånor kvarsitta och bilda ett slags löfverk. Det uppspikas annandag jul på gafveln af stugutaket.

Júl-lampo, pl. *-or*, subst. fem. ett

stort juleljus förfärdigadt af talg stöpt i „*veneldn*“ d. ä. matstrupen från ett nötkreatur.

Jul-leivo, pl. *-or*, subst. fem. Flera slag af finare enkom för högtiden bakade bröd ss. limpa, svartbröd, hvetebröd och sötbröd (d. ä. osyradt bröd af skrädt rågmjöl).

Jumfru Marie sänghalm, Måra, (Galium verum).

Junga, *-a*, *-a*, vb. intr. Blixtra.

Jùspurr, pl. *-ar*, subs. masc. Liten ljusbit, ljusstump.

Jùstanga, pl. *-ar*, subst. masc. Ljusveke.

Jæv, pl. *jävar*, subst. masc. En viss mängd torrt foder, som gifves till ett mål åt kreaturen.

Jöus, *-a*, *-a*, vrb. tr. Förfara slösande med ngt., slösa, (dock ej om penningar).

Kalla, utan pl. subst. masc. Käla i jorden.

Kalvbær, pl. =, subst. neut. Degbär. (Ribes alpinum.)

Kámb, *-a*, *-a*, vb. tr. Kamma.

Kámba, pl. *-ar*, subst. masc. Kam.

Kanu, pl. *-ur*, subst. fem. En flat spån efter kniv eller yxa.

Kasa, pl. *-ar*, subst. masc. 1). Hög, hop, 2). Kasse.

Klanu, pl. *-ur*, subst. Gammal och ynklig häst, klen och usel karl, m. m. d.

Kleiv, pl. *-ar*, subst. masc. 1). Dal. 2). Vik, 3). Skogsdunge, eller ängslapp.

Klint, pl. *-ar*, subst. masc. 1). Berghäll. 2). Backe.

Klit, *-a*, *-a*, vrb. tr. Krita, hvitlimma.

Klíto, pl. *-or*, subst, fem. Krita.

Klobb, pl. *-ar*, subst. masc. En liten bergig klippa i hafvet eller i en vid och öppen fjärd.

Klona, *-a*, *-a*, vrb. tr. Krama, fingrera.

Kløfita, subs. fem. Klövfett, ett af instrumentmakare användt smörjningsmedel beredt ur fettet i boskaps klövar.

Klöia, praes. *klåar*, pt. *klöia*, sup. *klöia*, verb. intr. Klå, skrapa.

Klöias, *-st*, *-st*, vrb. dep. Klia.

Klövesteig, pl. =, subst. neut. Stätta, klifsteg.

Knáp, pl. *-ar*, subst. masc. Klinka.

Knapulstein, pl. *-ar*, subst. masc. Rullsten.

Knékordaböksor, utan sing. subst. fem. Knäbyxor.

Knævlot, Svordom.

Knöulo, pl. *-or*, Tapp i det hål, som ofta finnes i bottnet af båtarne, genom hvilket de vid uppdragning på land lätt kunna göras fria från vatten.

Kobb, pl. *-ar*, subs. masc. se „*klobb*“.

Kobb, pl. *-ar*, subst. masc. Ett stort träflöte, som fästes i ändan af skötarna.

Kola, *-a*, *-a*, vr. tr. Sota ned.

Kollknút, pl. *-ar*, subst. masc. Stadigt bunden knut (smällknut).

Komblo, l. *kombloger*, adj. Trög, klumsig.

Kontant, försäkrande och förstärkande adv.

Konsto l. *konstoger*, adj. 1). Underlig, invecklad. 2). Nyckfull.

Kori, -rja, -rja, v. tr. Föra undan, bringa ur vägen.

Korvšærar, pl. *-rer*, subst. masc. Benämning på brudparets unga slägtingar, som gingo i bröllopståget näst efter spelmännen.

Kova, pl. *-ar*, subs. masc. En mindre, på höga fötter stående säng.

Kovil, pl. *-ar*, subst. masc. Örfil.

Kríþlo, pl. *-or*, subst. fem. Körtel.

Krubbitar, pl. *-rer*, subs. masc. Häst, som har ovanan att bita i krubban.

Kräka, pt. *kråk*, sup. *kräki,* vb. intr. Krypa, kräla.

Kukkubrodd, utan pl. (Polytrichum commune).

Kukkupío, pl. *-or*, subst. fem. Göktyta. (Iynx troqvilla).

Kút, pl. *-ar*, s. m. Sälunge.

Kvéld, pl. *-ar*, s. m. Kväll.

Kvéldsvård, pl. *-ar*, subst. masc. Kvällsvard, aftonmåltid.

Kværn, pl. *-ar*, subst. masc. Kvarn.

Kåk, -a, -a, v. tr. Gräfta, hacka upp svedjeland.

Kåkländ, pl. *-lénder*, subst. neut. Uppgräftadt svedjeland.

Kåko, pl. *-or*, subst. fem. Större gräfta, hvarmed svedjeland upphackas.

Kål, pl. *-ar*, subst. masc. Karl, hanne, förekommer oftast i sammansättningar t. ex. *prakkiskål, svärtis-kål, all-kål,* o. s. v. d. ä. prack-hanne all-hanne o. s. v.

Lág, pl.=, subst. neut. 1). Infusion, urkokad vätska. 2). Hvarf, lager. 3). Sätt, skick. 4). „*He tár inga lág*“ = Det duger icke. 5). *Ti lágs* = till viljes, till nöjes.

Lamin, adj. Trött, utmattad.

Láŋg l. *láŋger*, neut *láŋgt*, adj. Lång.

Láŋgsamt, adv. 1). Långsamt. 2). Tråkigt, ledsamt.

Leider o. *leir*, utan pl. subst. Lera.

Leiderälla, pl. *-or*, subst. fem. Sädes ärla (Motacilla alba).

Leivo, pl. *-or*, subst. fem. Bröd, brödkaka.

Lek o. *lik,* adv. Likväl, icke dessmindre, oaktadt.

Lekko, collect. Allehanda alger, som växa på stenar i sjön.

Leks, oböjl. vrb. Lägga sig; „*gá leks,*“ = lägg dig att sofva, „*ja gár o leks*“, = jag går att lägga mig, „*tom gár o leks*“ = de gå att lägga sig.

Lés, lést, lesi, vb. tr. Läsa (ett lås).

Let, pl. *-er*, subs. neut. Stort flöte fästadt vid skötarna.

Let, pr. *leter*, pt. *lét,* sup. *leti.* Låta, tillåta (facere, permittere).

Lét, comp. *létan,* superl. *létast,* adj. Lätt.

Lét, utan pl. En dekokt på aska och björkbark, hvari fiskbragderna doppas för att färgas och skyddas mot krabbar.

Léta, -a, -a, v. tr. behandla fiskbragderna med „*lét*“.

Leva, ptr. *lévd,* sup. *-vt,* v. intr. 1). Lefva. 2). Nyttjas impers t. ex. om stormen, „*he lever*“, då den hviner och bringar allt i rörelse.

Líd, pl. *-ar*, subst. masc. 1). Sida kant. 2). Strand. 3). Backslutning. 4). Stad på tyg d. är de väfda kanterne på tyget.

Lika, „*héd é líka*“ = det är detsamma.
Líkast, adj.. Bäst.
Lindo, pl. *-or*, subst. fem. Gräsplan.
Livstykk, pl.=, subst. neut. Lifstycke, väst.
Liárv, pl. *-ar*, subst. masc. Skaftet till lian.
Lobbo, *-ot*, adj. Klumsig, tafatt.
Loftiskova, pl. *-ar*, subst. masc. Den öfverbyggda gången längs yttre sidan af loftet.
Lúka, *-a*, *-a*, o. tr. Draga, vinda noten i land.
Lukk, pl. *-ar*, subst. masc. Spindel.
Lukknæt, pl. *-näter*, subst. neut. Spindelväf.
Lúno, subst. fem. Lugn, vindstilla, lä.
Lúwo, pl. *-or*, subst. fem. Mössa.
Lykk-knút, pl. *-ar*, subst. masc. Ögelknut.
Lysk, *-a*, *-a*, v. tr. Söka efter ohyra i hufvudet på ngn.
Lýso, pl. *-or*. subst. fem. Ljusning emellan molnen.
Lägg vá, = Låt bli.
Läsa, *lás*, *läsi*, v. tr. Läsa (en bok).
Löjas, *-st*, *-st*. v. dep. Bada sig, två sig, simma.
Løn, pl. *löner*, subst. neut. Block i en väfstol.

Mák, pl. =, subst. neutr. Afträde, hemligit hus.
Máŋg pron. indf. Många.
Masko, pl. *-or*, subst. fem. Ögla, eller lycka i nät eller not.
Me, prep. Med.
Mert, pl. *-ar*, subst. masc. 1). Mört. (Cyprinus) 2). Myrten (Myrtus).
Minderst, adv. Med mindre att,
Mód, pl.=, subst. neut. Sed, sätt.
Morosvård, utan pl. Frukost.
Morska öpp se, *-a*, *-a*, v. intr. 1). Krya till, 2). Reta upp sig. 3). Blifva ond.
Mott, pr. *mott*, pt. *motta*, vrb. Måsta.
Murvälueŋg, pl. *-ar*, subst. masc. Öknamn för ostyriga barnungar (Murmeldjur?)
Mås-pínar, pl. *-rer*, subst. fem. Labb. (Lestris parasitica).
Mänt, *-a*, *-a*, vrb. tr. Hvitgarfva läder.
Mänt-bråko, pl. *-or*, subst. fem. Redskap hvarmed läder hvitgarfvas.
Mänt-léder, utan pl. Hvitt läder af hästhud.
Mänt-riŋg, pl. *-ar*. subs. masc. En i en vägg fästad ring af vridet jern, genom hvilken hudarne dragas vid „mäntningen.“
Möuro, pl. *-or*, s. fem. Myra (Formica).

'N, pron. pers. Han, honom.
Ná, pron. indf. Något.
Nabba, pl. *-ar*, subst. masc. Näbb udde. Ingår äfven i sammansättning af ortsnamn, t. ex. „*Donanabba.*“
Nager, pron. indef. Några.
Nagäl-argo; *han hár nagäl-argo* = Han har svårt att afhålla sig från att vidröra och tillegna sig hvarjehanda saker.
Nagäl-ertn, Stickning och sveda under naglarne, som kännes då man fått kalt om fingrarne.
Nagäl-skräkko, se „*nagel-ertn.*“
Nán, pron. indef. Någon.

Nándeir, pron. indef. Någondera.
Narp, pl. *-ar*, subst. masc. Eka, ekstock.
Nasa, *-a*, *-a*, vb. intr. lukta på.
Nata, utan pl. subst. m. Stjernört (Stellaria media).
Nattšidar, pl. *-er*, subst. masc. Nattlapp (Vespertilio).
Nava, pl. *-ar*, s. m. Näfve.
Navar, pl. *-vrar*, subst. masc. Bårr.
Néman, comp. Närmare.
Nokk, Ludd på rya.
Norriŋg, pl. *-ar*, subst. masc. En liten compass.
Noss, ptr. *noddist*, sup. *noddist*, vrb. dep. Räckas, räcka upp eller ned till.
Nót út, *-a*, *-a*. v. tr. Söka ut de bästa bitarna ur grytan.
Nót-forkäl, pl. *-klar*, subst. masc. En stång, på hvars ända ett genomborradt bräde eller ock flera oxhorn äro fästade; användes vid stötnot.
Nót-pära, pl. *-päror*, subst. fem. Den bugt af noten der fisken vid notens upptagning slutligen befinner sig.
Nót-stiku, pl. *-ur*, subst. fem. Störar nedstuckna i bottnet af en vik, på hvilka noten hänges.
Nót-tjívo, pl. *-or*, subst. fem. se „*bindantjívo*“ pag. 297.
Núnan, adv. Nu.
Nysi, pt. *nyša*, sup. *nyša*, vb. tr. Lugga.
Nysiluggo, pl. *-or*, t. ex. „*ja gáv 'n en nysiluggo*“ = jag luggade honom.
Når, adv. När, då.
Næt, pl. *-näter*, subst. neut. nät.
Nätikokko, pl. *-or*, fem. Större flöte fästadt vid ändan af näten.

Ófärdéra, neut. *-at*, adj. Ej afslutad, ej färdig gjord.
Ófør, neut. *-rt*, adj. Vanför, lytt.
Ógrúta, neut. =, adj. Fastande, som ej ätit.
Ójín, neut. *-t*, adj. Krånglig, ohjelpsam.
Ójínas, *-st -st* vb, dep. Krångla.
Ökshyvil, pl. *-ilar*, subst. masc. En större hyfvel med 4 utstående handtag. Den erfordrar 2 man vid hyfling.
Ólík, neut. *-t*, adj. Dålig.
Ólsmäss-króken, subst. masc. Slutet af Juli och början af Augusti då skörden står oskuren på åkern och visthusets lårar oftast toma.
On, pron pers. Hon henne.
Öppvatn, utan pl. Uppsjö, högt vatten stånd.
Órd, pl. *-der*, subst. nuet. 1). Ord, 2). bokstäfver.
Óskápli, neut. *-t*, adj. Utomordentlig utan like.
Óstståmal, pl. =, subst. neut. Form i hvilken osten formas och pressas.
Óvíli, neut. *-t*, adj. Orätt, bakvändt.
Óvitja, adj. Ovittjad (om fiskbragder).
Óvåli, *-t*, adj. Ovarsam.

Pasa, pl. *-ar*, subst. masc. Barnkolt.
Pasa, *-a*, *-a*, vb. intr. Susa i löfven.
Parso, pl. *-or*, subst. fem. Stock i rian på hvilken halmen hvilar vid torkningen.
Parso, adj. Olustig för mat, utan aptit.

Pass på, -a, -a, vb. tr. & intr. 1). Passa på. 2). Bry sig om.
Pikkil, pl. *-ar,* subst. masc. Strandskata (Hematopus ostralegus).
Pin úr, -a, -a, vb. tr. Krama ur, pressa ur.
Pitt åt tég, = Rätt åt dig, håll till godo.
Pjoka, -a, -a, vrb. intr. Gå ostadigt och med små steg, (oftast om barn).
Pjukko, -ot, adj. Oval, aflång.
Poskleivo, pl. *-or,* se *„júlleivo“.*
Prevét, pl.=, subst. neutr. Afträde, hemligit hus.
Prästhálld, pl. =, subst. neut. Läsförhör.
Präst-gesbo, subs. neut. Läsförhörskalas.
Purmo, pl. *-or,* s. fem. Grop i jorden i hvilken potatisen förvaras öfver vintern.
Purr, pl. *-ar,* subst. masc. En liten stackare (vanligen om pojkar), men äfven om annat t. ex. *brøpurr, júspurr,* o. s. v.)
Påval, nom. propr. Paulus.
Pära, pl. *-or,* subst. fem. 1). Vik, 2). Bugt i noten der fisken samlas.
Pära-gesbo, subst. neutr. Kalas, som hålles vid fisktidens början, då alla notägare samlas för att sammanfoga notens skilda stycken.
Päronland, -lénder, subst. neut. Potatisland.

Raku, adj. Dålig.
Rám, neut. *-t,* adj. Hemsk, spökande. *„Héd é rámt“,* = Det spökar.
Rám, -a, -a, v. intr. Spöka.
Rámen, masc. def. Spöke.
Rámunder, Jette, mytisk personlighet.
Raflo, pl. *-or,* subst. fem. Panelning.
Rás, -a, -a, vb. intr. Roa sig, leka stoja.
Rata, -a, -a, vb. intr. Frysa till. *„He ratar nu“* = Isen lägger sig nu.
Ráta, -a, -a, v. tr., Klema bort, (t. ex. *„ráta kattn“,* = för mycket smeka om katten så den blir för maklig att fånga rottor).
Regált, adv. 1). Dugtigt. 2). Rätt rigtigt.
Repa, -a, -a, vb. tr. Rycka, rifva.
Résor, utan sing. s. fem. Affallet vid fiskrensningen.
Reva, pl. *-ar,* subst. masc. Bom i väfstol, på hvilken den färdiga väfven upprullas.
Rigta, -a, -a, vb. intr. Rapa.
Rigumma, pl. *-or,* subst. fem. Padda (Bufo).
Ríma, pl. *-ar,* subst. masc. Garnering på en kyrksläde.
Risgräs, pl.=, Lummer, (Lycopodioum selago), anses välgörande vid sjukdomen risen.
Rita, -a, -a, vb. tr. Resa upp.
Rokäl, -kla, -kla, vb. intr. Hosta och spotta.
Ró, pl. *-nar,* subst. masc. Höft, länd.
Rúm, neut. *-t.* adj. Gles.
Rydi, praes. *rydjar,* pt. *rydja,* sup. *rydja* vb. tr. Rödja.
Rygghálld, pl.=, subst. neut. Gikt.
Rým, prs. *rýmber* ptr. *røm,* l. *rymd,* sup. *rymi,* vb. intr. 1). Rymma undan, 2). Rymma (om kärl).

Rå, prs. *rår*, ptr. *rodd*, sup. *rott*, vb. int. Rå med, förmå, orka, få bugt på, t. ex. *„ja rodd int mé 'n.“* = jag fick ej bugt på honom.

Rågblomo, pl. *-or*. subst. fem. Blåklint (Centaureus cyanus).

Råk, *-a*, *-a*, vb. tr. Finna, hitta, träffa.

Råk, pl. *ar*, subst. masc. Af strömmen gjord öppen fåra i isen.

Räfsvrídar, pl. *-er*. subst. fem. Ängsknarr (Gallinula crex).

Räka, pt. *rák*, sup. *räki*, v. intr. 1). Drifva vind för våg. 2). Pladdra, 3). Fantisera.

Räkin, *-kna*, *-kna*, vb. tr. Räkna.

Räkknagäl, pl. *-glar*. subst. masc. Ett verktyg vid läderberedning hvarmed håret skafvas af budarne.

Ränn, pt. *-nd*, sup. *-nt*, vb. intr. Springa, löpa.

Röi, coll. Rö, vass.

Rättsøls, adv. Medsols.

Røšóro, *-or*, subst. fem. Nötskrika. (Garullus glandarius.)

Röul, *-a*, *-a*, vb. tr. 1). Tala högt och skrytsamt. 2). Skråla, föra oljud.

Röun, pl. *-ar*, subst. masc. Rönn. (Sorbus aucuparia).

Sakk, *-a*, *-a*, vb. tr. Blanda kort.

Sams, i utr. *„bli sams“* = blifva ense, komma öfverens.

Samsa, *-a*, *-a*, vb. tr. Vid flerskifviga block draga i de olika bugterna af repet, så att blocken komma på längre afstånd från hvarandra; jemna bugterna i en talja (sjöterm).

Sán, adv. & conj. Sedan.

Sannsago, pl. *-or*, subst. fem. Saga, berättelse.

Sess, pt. *seddist*, sup. *seddist*. vb. refl. Sätta sig.

Šeidklova, pl. *-ar*, subst. masc. Det trä på väfstolen i hvilket väfskeden fogas.

Šeima, *-a*, *-a*, vb. int. *„He Seimar“* då när moln samla sig på en förut klar himmel.

Šeimo, neut. *-t*, adj. Nyttjas som uttryck om himmelen då den är mer eller mindre moln betäckt, dock ej fullt motsvarande mulen; ordet kan äfven användas om luften då den är uppfylld af s. k. solrök.

Seinfærdo, adj. Senfärdig långsam, trög.

Síar, pl. *-arer*, subst. masc. Åskådare.

Šíd, pl. *-der*, subst. neut. Skifbord på en båt.

Šida åv, *-a*, *-a*, v. intr. Sätta sig i rörelse, begifva sig i väg.

Sigäl o. *segäl*, pl. =, subst. neut. Segel.

Sigäl o. *segäl*, *-a*, *-a*, vb. intr. Segla.

Siku, utan pl. Bränvinslank.

Silk, pl. =, subst. neut. 1). Silke 2). Sidenduk.

Sinder, utan pl. Sandaktig materia, t. ex. den sand. som bildas på slipstenen vid slipning.

Sinder-slippo, pl. *-or*, subst. fem. En flat sticka som användes att bryna liar. Den bestrykes med tjära och i tjäran strös fin stött tegelsten.

Sinder-tjéldo, pl. *-or*, subst. fem. Källa med jernhaltigt vatten, hvilket en fällning afsätter sig då vattnet en tid får stå i öppet kärl.

Sinder-vatn, pl.=, subst. neut. vatten ur en „*sindertjéldo*“.
Sinkadús, pl. *-ar*, subst. masc. Örfil.
Sirka, pl. *-ar*, subst. masc. Liten kruka, mugg eller dylika kärl med blott ett handtag.
Siti, prs. *siter*, ptr. *sát*, sup. *siti*, vb. intr. Sitta.
Siti-stúu, l. *siti-stuvu* pl. *-ur*, subst. fem. Hvardagsstuga.
Sjölv, l. *sjölver* pron. ind. Sjelf.
Skaldergräs, pl.=, subst. neut. Penninggräs. (Rinanthus).
Skápli, neut. *-it*, adj. Temligen god, icke oäfven.
Skata, pl. *-ar*, subst. masc. Ända, topp, spets.
Skogsbokk, pl. *-ar*, subst. masc. Tofsmes. (Parus cristatus).
Skogskleiv, pl. *-ar*, subst. masc. Skogsdunge.
Skogslid, pl. *-ar*, subst. masc. Skogbeväxt backsluttning.
Skóknarr, utan pl. En i skosulan infogad näfverbit, hvilken åstadkom ett knarrande ljud då skorna nyttjades. Det var förr ganska vanligt att flickorna gåfvo skomakarene någon liten dryckspenning på det de måtte laga god knarr i skorna.
Skorsteins-fliso, pl. *-or*, subst. fem. Ärilen i spiseln.
Skorsteins-grúvo, pl. *-or*, subst. fem. Den del af en öppen spis der elden brinner.
Skorsteins-nokka, pl. *-ar*, subst. masc. Rökfång.
Skrona på, *-a*, *-a*, vb. intr. Lindrigt tillfrysa.
Skrifthåld, pl.=, subst. neut. Husförhör, läsmöte.
Skrýo, pl. *-or*, subst. fem. Åda, d. ä. ejder, som är utan hanne, eller hvars hanne blifvit skjuten.
Skräkko, *-or*, subst. fem. Pracka (Mergus serrator).
Skuldlöst, adv. Temligen rikligt, så man ej har skäl att klaga, t. ex. om fisk i notvarpet.
Skulla, pl. *-ar*, subst. masc. Vind, hölada öfver stallet.
Skulla, *-a*, *-a*. vb. intr. 1). Skymma, 2). Hägra, 3). Synas grann.
Slabbo, pl. *-or*, subst. fem. Mun.
Sláje, adv. Något litet, (t. ex. „*Inga sláje helder*“. = icke det minsta, ej en grand.
Slasko, adj. Våt, fuktig.
Slint, i uttrycket „*slå slint*“, ej gå enligt beräkning.
Slippo, pl. *-or*, subst. fem. 1). Brynsticka för liar, 2). Tunn omogen ärtskida.
Smít, *-a*, *-a*, v. tr. Kasta, — „*Smít tjärng*“, en lek motsvarande det i Åbo under namnet „kasta nopo“ bekanta spelet.
Småld, pl.=, subst. neut. 1). Råsk, orenlighet, 2). osämja.
Smäkjo, adj. Våt, genomblött.
Smäkker, neut. *-t*. adj. Tunn, klen, smal och prydlig (sjöterm).
Smälter, pl. *-trer*, subst. neut. Stöfvelstropp.
Smør-blómo, pl. *-or*, Maskros (Taraxacum officinale).
Smöri, *smør*, *smård*, *smårt*, v. tr. Smörja.
Sneglo, adj. Våt och hal.
Snepa, pl. *-ar*, s. m. Snibb af en duk.
Snerla, *-a*, *-a*, vb. intr. Snäsa.
Snó, pt. *snödd*, sup. *snött*, v. tr. & intr. 1). Vända, vända om, 2). flå, 3). Skynda, hasta. — „*Snó*

katt", en gymnastisk rörelse på stege.

Snorp, pl. *-ar*. subst. masc. Aftuggad, brödbit.

Snúshuggar, pl. *-er*, subst. masc. Den som fått den yttersta (lägsta) platsen vid gästabudsbordet.

Snÿ l. *snøg*, *-a*, *-a*, vb. tr. Snöga.

Snÿvdis, *-vdist*, *-vdist*, vb. dep. Skämmas.

Snåld, pl. *-ar*, subst. masc. Den kant af rullen, öfver hvilken bandet från spinnrocks hjulet löper vid tvinning.

Sólgáŋg, utan pl. subst. fem. Solens uppgång eller nedgång.

Sommarfita, subst. fem. Den fetma boskapen förvärfvat sig under sommaren.

Šóro, pl. *-or*, subst. fem. Skata (Pica, caudata).

Sota tél, *-a*, *-a*, vb. tr. Slå till.

Sotenn o. *sotett*, adv. Såder, såhär, på det sättet.

Spela, *-a*, *-a*, vb. tr. & intr. 1). Spela, 2). Väsnas, bullra, stoja, 3). Krångla.

Spéna l. *spjéna*, *-a*, *-a*, vb. tr. & int. Sparka.

Spiki, adj. Saltade och ej urlakade, okokta matvaror, t. ex. *spiki-tjött*, *spiki-fläsk*, *spiki-strömmiŋg*.

Spillkorp, pl. *-ar*, subst. masc. Spillkråka. (Picus martius).

Sprita, *-a*, *-a*, vb. intr. Vara trång och illa gjord (om klädesplagg) så att de draga sig i rynkor i sömmarne.

Stå, ptr. *stó*, sup. *statt*, v. intr. Stå.

Stabba, pl. *-ar*, subst. masc. Stubbe.

Staka, pl. *-ar*, subst. masc. Käpp, stör.

Stakko, *-ot*, adj. Kort.

Stámbkraga, pl. -or, subst. fem. Det träd på en båt, som befinner sig på inre kanten af förstäfven och fasthåller de öfversta bräden från hvardera sidan.

Stikk, *stakk*, *stukki*, 1). Sticka, 2). Fira d. ä. släppa efter på ett rep.

Stikksøm, pl. -ar, subst. masc. Stickning, stickstrumpa.

Stím, *-a*, *-a*, vb. tr. Uträtta, bestyra, rusta med, med buller och brådska uträtta sina sysslor.

Stima, *-a*, *-a*, vb. intr. Imma, ånga.

Stimandis-mörkne = Kolmörkret.

Stinder, adj. 1). Styf, 2). Fet, 3). Drägtig, 4). Fullpråppad.

Stjúlo, pl. *-or*, subst. fem. Stäfva.

Stjölp, prs. *-er*, pt. *stalp*, l. *stjölft* sup. *stulpi* l. *stjölft*, vb. tr. & intr. Stjelpa.

Stoi, *-a*, *-a*, vb. intr. 1). Stoja, 2), Bullersamt och med brådska uträtta sina sysslor.

Storkn, *-a*, *-a*, vb. intr. 1). Storkna 2). Dö sotdöd (om djur).

Storm, förstärkande prefix t. ex. *storm böul*, = gråta öfverljudt.

Stota, *-a*, *-a*, vb. intr. Tala otydligt, stamma.

Strándsprykyl, pl. -ar, subst. masc. Drillsnäppa.

Strita, -a, -a, vb. intr. 1). Streta. 2). se „*sprita*".

Stydi, *-ja*, *-ja*, vb. tr. Ljustra.

Ståt, pl. *-ar*, Grå säl.

Ståt kalv, pl. *-ar*, subst. masc. Sälunge.

Stärk, *-a*, *-a*, vb. tr. & intr. 1). Stypa. 2). Dränka.

Stæv, *-a*, *-a*, vb. intr. Styra kosan, hafva förstäfven rigtad.

Süd, pl. *-er*, s. m. Sida, kant på en båt.

Šül, pl. *-er*, subst. neut. brätten på en hatt.

Sunder, adj. Sönder, söndrig.

Svala, *-ar*, subst. masc. Den yttre öppna, men dock med tak öfverbyggda delen framför en bod, badstuga, fähus o. s. v.

Svalu, pl. *-ur*, subst. fem. Svala (Hirundo).

Svart-stara, pl. *-or*, subst. fem. Stare (Sturnus vulgaris).

Svavelblómo, pl. *-or*, subst. masc. Ranunkel (arter af slägtet Ranunculus).

Svedi, *-der*, *-dja*, *-dja*, v. tr. Svedja, bränna sved.

Svema, vb. intr. brukas i uttrycken: „*Héd é so hett* (om temperaturen i ett rum) *so he svemar kriŋg ørona*“, och *svemandis svetto*.“

Svemo, pl. *-or*, subst. fem. Vindflägt, väderkåra.

Svetto, l. *svettoger*, neut. *-tot* adj. Svettig.

Svinbäriris, pl. =, subst. neutr. Mjölonbuske. (Arbutus uva ursi).

Svinliŋgon, pl. =, subst. neut. Bären af Arbutus uva ursi.

Sýd, *sýder*, *sydd*, *sýdi*, vb. tr. & intr. Luta.

Sýd, *søder*, *södd*, *södi*, vb. tr. Späda på.

Šýhlo, pl. *-or*, subst. fem. De stänger, som tillsluta ett led och hvilka uttagas då man skall passera genom ledet.

Såto, pl. *-or*, subst. fem. Såta. *mosa såto*, = väggsåta emellan tvenne stockar fylld med mossa; *hø såto*, o. s. v.

Šägga, *-a*, *-a*, vb. intr. Gå på sned eller bredvid, hoppa, ur spåret, ej gå som sig bör (om hvarjehanda saker) t. ex. repet i ett block då det kommer emellan skifvan och blocket, (sjöterm.)

Šäggo, l. *-oger*, adj. Skäggig.

Šäll, prs. *šälder*, pt. *šäld*, sup. *šält*. vb. tr. & intr. Vara ovettig, förevita, förebrå.

Šällo, pl. *-or*, subst. fem. 1). Klocka som hänges om halsen på kreaturen, 2). Blemma, blåsa.

Sältiŋg utan pl. (Triglochin maritima & palustre).

Sændo, pl. *-or*, s. fem Brynsten.

Särk, pl. *-ar*, subst. fem. Lintyg, linneskjorta.

Särkfáldar, nyttjas som binamn för gamla segel.

Säti, pr. *säter*, pt. *sätt*, sup. *sätt* vb. tr. Sätta; „*han kåm sättandes*“ = han kom springande.

Særskota, *-a*, *-a*, vb. intr. Urskulda.

Šöli, prs. *šøl*, *skåld*, *skåll*, v. tr. Skölja.

Šölj, s. m. utan pl. Vide. (Salix).

Šöljo, pl. -or, subst. fem. Ring, vidja, rem.

Šøro, pl. *-or*, subst. fem. Utstående kant på hvalfvet öfver spiseln; afsats på kakelugn.

Søtbrø, pl. =, subst. neut. Osyradt bröd af skrädt rågmjöl.

Šøt-kobbo, pl. *-or* s. fem. Ett vid skötarne fästadt större flöte.

Šøllet, pl.=, subst. neut. Sköt flöte.

Tagisløs, adj. Tafatt.

Talutrast, pl. *-ar*, subst. masc. Taltrast. (Turdus musicus).

Tamp, pl. *-ar*, subst. masc. Stropp.

Tán, adv. Bort derifrån.

Tanga, pl. *-or*, subst. fem. Handtag på en åra. 2). Ljusveke.

Tarting, best. form. *tartinge*, öfriga former saknas, s. neut. Något som man anser sig vara i behof af eller har lust till.

Tasn, *-a*, *-a*, vb. intr. 1). Svalna t. ex. om ugnen; säges ock om en, som somnat in, en som dött att „*han ha tasna*“.

Teiras, pr. pers. Deras.

Tél, præp. Till.

Téld, pl. *-er*, subst. neut. Inre garneringen i en båt.

Tenn o. *tennan*, adv. Der.

Tér, adv. Der.

Tert, adv. Till dess att.

Tess, adv. Desto.

Tesun, pron. dem. Denne.

Tesun jenn, adv. Här.

Ti, præp. Till.

Ti, conj. Att (framför infinitivus).

Tid, adv. Dit.

Timro, pl. *-or*, subst. fem. Halffärdig byggnad.

Tistron, pl. =, subst. neut. Svarta vinbär.

Tíþl, pl. *-ar*, s. m. Tistel (carduus).

Tjílskó, *-ar*, subst. masc. Kvinnoskor utan klackar, men med en trädkil emellan sulorna; brukliga på 1820 talet.

Tjúrtré, utan pl. Säges om den till utseendet masur liknande veden af krokig och nödvuxen, med utväxter försedd tall eller gran.

Tjýlbeina, pl. *-ar*, subst. masc. Strandskata (Hemotopus ostralegus).

Tjäderröjo, pl. *-or*, subst. fem. Tjäder höna.

Tjäkäl, *-kla*, *-kla*, vb. intr. Vara rankig.

Tjäkäl-värk, pl.=, subst. neut. Alla rankiga ting; saker, som ej hafva stadga.

Tjäklo, adj. Rankig.

Tjærl, adv. Nära, t. ex. „*för tjærl*“, för nära, för noga.

Tjølskó, pl. *-ar*, subst. masc. Den urhålkning i köln på en båt, i hvilken masten hvilar.

Tjölvo, pl. *-or*, subst. fem. Pik som nyttjas då man går på skridskor.

Tokka, *-a*, *-a*, vb. tr. Stoppa in, trycka ned, tillpacka.

Toko, *tokotenn*, *tokotell*, pron. indef. Sådan.

Tom, pron. pers. De, dem.

Tomtenn o. *tomtess*; De der.

Tórdas, pr. *tors*, pt. *tórdist*, sup. *tórdast*, vb. dep. Töras.

Tórnakko, pl. *-or*, subst. fem. Tornglugg.

Torsto, adj. Törstig.

Tréng, *-a*, *-a*, vb. intr. Nödgas, behöfva, vara af nöden.

Trenjon, pl.=, subst. neut. Tranbär (Occicoccus palustris).

Troda, -a, -a, vb. intr. 1). Trampa i lös och hög snö, i dy, o. s. v. 2). Tåga fram utan att bry sig om vägalaget.

Tródo, pl. *-or*, subst. fem. Gärdsel, klufvet virke till gärdes-

gårdar, de lutande stafvarne i en gärdsgård.

Trombo, pl. *-or*, subst. fem. Trumma.

Trotn, *-a*, *-a*, vb. intr. Tröttna.

Tryst, *-a*, *-a*, vb. tr. Knåda, krama, trycka.

Trå tég, = ve dig, Gud nåde dig.

Träkk, *-t*, *-t*, vb. intr. 1). Styra högt upp mot vinden, 2). Skjuta god fart (om en båt).

Tränu, pl. *-ur*, subst. fem. Trana (Grus cinerca).

Träsa, *-a*, *-a*, vb. intr. Träla, förrätta tungt arbete.

Tu, pron. pers. Du.

Tugu, pl. *-ur*, subst. fem. Dragvidja i en kälke eller arbetssläde. Den skakelredet vidfästade kroken får aldrig efter slutadt dagsarbete lemnas i „tugun“, emedan då „maran“ kommer och kör med hästarne under natten. Maran förmår likväl ej sjelf lyfta kroken i tugun och kan ej heller köra med hästarne då släden är skild från redet. I sammanhang härmed må anmärkas bruket att ofvanför stallsdörrarne uppspika roffåglar, hvilka äfven anses afhålla maran från hästarne. Maran sjelf beskrifves såsom en hvitklädd, kvinlig skepnad.

Tükjærn, pl. =, subst. neut. Den jernstolpe, som uppbär det öfver spiseln murade hvalfvet (rökfånget).

Tull rodd, utan pl. Underlaget emellan tullarne, det på hvilket åren hvilar.

Tümgrepa, utan pl. subst. masc. Rummet emellan tummen och pekfingret.

Tunder, pl. =, subst. Fnöske.

Tvárt, adv. Tvär, tvärbrant, tvärs.

Tví vale, = fy, fyskam.

Tvätt, pl. *-ar*, subst. masc. Träklots, en vid timring afhuggen stockända, kort, tjock spån.

Tyrild, pl. *-ilar*, subst. masc. Den stång hvarmed man kernar smör.

Tämi, pr. *tæmber*, pt. *tæmd*, sup. *tæmt*, vb. tr. Tämja.

Tärjo, pl. *-or*, subst. fem. Svaga och försåtliga ställen på is.

Undi, adv. Under.

Únsgrívo, pl. *-or*, subst. fem. Stället framför ungsmynningen, dit kolen falla då ugnen sopas.

Únsknapul, coll. Stenarne i badstugu ugnen, hvilka upphettas och på hvilka sedan vatten kastas för åstadkommande af bad.

Únsstanda-brø, pl. =, subst. neut. Bröd, som en gång till sättes in i ugnen sedan den största hettan förgått och lemnas der att stå till och med öfver natten.

Úr, 1). Fint regn, 2). Yrväder.

Urrvéno, pl. *-or*, subst. fem. Orrhöna.

Úrspeil, pl. =, subst. neut. Öfverdådig sälle, lättfärdigt styckе.

Útanförö, adv. Utanför, utantill.

Útvatn, utan pl. Lågt vattenstånd i sjön.

Vá, é, vá, sup. *vari*, vb. Vara *lägg vá* = låt bli.

Va o. *vah*, adv. Hvad?
Vakkert, adj. Lungt.
Vakt, *-a*, *-a*, vb. intr. Titta, se.
Vålbormässkrókin. Tiden omkring 1:sta Maj då fodret lider mot slutet och växtligheten ej än är så långt framskriden att kreaturen kunna släppas ut på bete. En vändning häruti är dock vid denna tid att emot se.
Valen, neut. *-et*, adj. Frusen, styfnad af köld (om menniskor och djur).
Vann, adv. Hvar.
Vana, pl. *-ar*, subst. masc. En genom isen öppnad fåra t. ex. för en båt, fartyg o. s. v. ränna der isen blifvit sönderbråkad.
Vannfrån, adv. Hvarifrån.
Varáder, pron rel. Hvarandra.
Varp, utan pl. Inslag i väf.
Vars, pron. intr. Hvems.
Vatubulgin, adj. Vattendränkt.
Vatuflåso, pl. *-or*, subst. fem. Vatten bubbla.
Vatugräs, pl.=, s. neut. (Stellaria palustris).
Vaturåna, utan pl. Halsbränna, uppstötning af surt vatten.
Vatuslúko, pl. *-or*, subst. fem. Den vattenpelare, som bildas vid skydrag.
Vedalødo, pl. *-or*, subst. fem. Vedlast, vedjakt, vedskuta.
Veípo, pl. *-or*, subs. fem. Lakan af ylletyg.
Vesa, *-a*, *-a*, vb. tr. Beklaga, hysa medömkan.
Vesal, pl.=, s. neut. Ett spädt barn för hvilket man hyser medömkan; säges äfven om späda träd och telningar.
Veneld, pl. *-ar*, s. m. Matstrupe.
Veta l. *Vita*, pl. *-ar*, subst. masc. Bulvan för sjöfågelsskytte.
Veta-skål, pl. *-ar*, subst. masc. Skjut koja af stenar uppförd på en strand och i hvilken skytten håller sig dold, lurande på de fåglar, som af vettarne lockas till honom.
Vetji, *-ja*, *-ja*, vb. tr. Bryna, hvässa med brynsten.
Vetjo, pl. *-or*, subst. fem. Brynsten
Viand, pl. *-änder*, subst. fem. Stjertand (Anas acuta).
Vikar l. *vikarnaht*, Ringlad säl.
Vídlöfto, neut. *-ot*, adj. Vidlyftig, invecklad, konstig.
Viku, pl. *-ur*, subst. fem. Vecka.
Víli, neut. *it*, comp. *välkare*, superl. *välkast*, adj. Rätt, rigtig, bra, god, bättre, bäst, dugtig. „*Han vá iŋga víli visser*“ = han var ej rigtigt klok.
Vilsas, *-st*, *-st*, vb. intr. Gå vilse, förvilla sig.
Vitløs, adj. Barnslig, fjeskig.
Vitløso, pl. *-or*, subst. fem. En som är barnslig eller fjeskig.
Vombäl, pl. *-bar*, subst. masc. Vommen (en af idislarnes fyra magar).
Von, pron. poss. Vår.
Vonda om, *-a*, *-a*, vb. tr. Bry sig om.
Vormi, adj. Oredig, bortblandad i hufvudet.
Vrika, *-a*, *-a*, vb. intr. Fortskaffa sig med en åre genom dess vändande och vridande fram och tillbaka i vattnet bakom båtens akter.
Vrinska, *-a*, *-a*, vb. intr. Gnägga.
Vrinskas, *-st*, *-st*, vb. intr. Göra invändningar.

Vånvára, adv. I förvar, „*lägg på vånvára*“ = lägga i förvar, lägga att sparas.
Väda, *-a*, *-a*, vb. intr. Vada.
Väft, utan pl. Ränningen i en väf.
Välis, interj, Hell, lycklig. t. ex. „*välis tég*“ = lycklig du.
Vævrompo, pl. *-or*, subst. fem. Då en väf tages ned från refstolen, flätas den vanligen tillsamman. Då den sedan lägges upp på väfbommen bredes den åter ut. Den sammanflätade delen, som ännu ej blifvit på bommen upprullad utan hänger ned från densamma, benämnes *væfrompo*.
Vorda, *-a*, *-a*, vb. tr. Bry sig om (alltid i förening med en negation).

Vrra, *-a*, *-a*, vb. tr. Resa börsten på ryggen.
Vrro, adj. Burrig.
Vrsk l. *yrsken*, adj. Yster.

Åd l. *ådo*, pl. *-or*, subst. fem. Eider hona.
Åder, pl. *ådrar*, subst. masc. Plog.
Åderbild, pl. *-ar*, subst. masc. Plogbill.
Ådro, *-or*, subst. fem. Blodåder, källåder.

Årtré, pl. *-r*, subst. neut. Plogstocken vid hvilket redet är fästadt.
Åväders på, adv. Icke i lä, utsatt för vinden och vågorna (om orter).

Æl, pl. *-ar*, subst. masc. Al (Alnus glutinosa).
Ælkleiv, pl. *-ar*, subst. masc. aldunge.
Älskanblómo, pl. *-or*, subst. fem. Prestkrage (Crysanthemum leucantemum).
Än, konj. Att.
Ärga, *-a*, *-a*, vb. intr. Ärja, (om koppar).
Äri, prs. *ær*, pt. *ård*, sup. *årt*, vb. tr. Plöja.
Ærild, pl. *-lar*, subst. masc. Ungsbotten, äril.
Ärkléd, pl. *-éder*, subst. neut. Förkläde.
Ärta, *-a*, *-a*, vb. tr. Reta, förarga, uppreta.
Ärv, pl. *-ar*, subst. masc. Lieskaft.

Öi, pl. *öiar*, s. m. Ö.
Öpö, adj. Öppen, t. ex. „*tá öpö dörrin*“ = öppna dörren.
Överfærd = Huller om buller, då diverse saker blifvit vräkta hit och dit.

Samling af i Houtskärs allmogemål förekommande egendomligare ord och uttryckssätt.

Abborgräs (se pag. 296).
Ábrodd, (se pag. 296).
Áder, pron. indef. Andra, plur. af „*anin'*“.
Águst, (se pag. 296).
Akko, (se pag. 296).
Álder, saknar neut. adj. Uttröttad, utmattad, kraftlös; användes nästan endast i uttr. „*Je jé so álder*“.
Alder, (se pag. 296).
All, (se pag. 296).
Allmovég, pl. *-ar*, s. m. Allmänna, stora vägen genom byn.
Allo, (se pag. 296).
Allställ, (se pag. 296).
Alvare, (se pag. 296).
An, pron. pers. Han.
An' pron. pers. acc. Honom.
Anna, pron. indef. Annat, neut. af *anin'*.
Ander, ordningstal, Den andra.
Anin' & anen' pron. indef. Annan, den förra masc., den senare fem. form.
Ansölös, adv. Motsols.
Antokka, (se pag. 296).
Apuld, pl. *-ar*, s, m. Äppelträd.
Argas, (se pag. 296).
Ármber, (se pag. 296).
Armmóljin, neut. *-it*, adj. Trött l. svag i armarne.
Armódo, (se pag. 296).
Áron, (se pag. 296).
Áronstuvu o. *áronstúu*, (se pag. 296).
Árstu, (se pag. 296).
Árstufár, (se pag. 297).
Árstumór, (se pag. 297).

Bákett o. *bakett*, (se pag. 297).
Bakklíd, (se pag. 297).
Bako, pt. *bako*, sup. *bako*, vb. tr. Baka.
Baŋger, adj. Rädd.
Baŋk, (se pag. 297).
Baŋk, pl. *-ar*, s. m. De störar, som stå i hvart hörn af en *bjørslädo*.
Baru, adv. Blott, endast, bara.
Bás, subst. (se pag. 297).
Baso, *-o*, *-o*, vt. tr. & intr. (se *basa* pag. 297).
Beinlägg, (se pag. 297).
Beinmóljin, neut. *-it*, adj. trött eller svag i benen.
Beilo, (se pag. 297).
Bénd, (se pag. 297).
Béndar, pl. *-er*, subst. masc. Krångelmakare, processmakare.
Bess, (se pag. 297).
Beta, (se pag. 297).
Bíd, *-a*, *-a*, vb. int. Vänta. *Bíd*

ett me = vänta på mig.
Eidi, (se pag. 297).
Eindantjúvo, (se pag. 297).
Eistämt, adv. Mycket, dugtigt.
Eittel, pl.=, s. n. Betsel.
Ejäro, pr. *bjær*, pt. *bár*, sup. *byri*, vb. tr. Bära.
Ejorslädo, pl. *-or*, s. fem. Släde för forsling af granris och kvistar från skogen. Den är försedd med en upprättstående stör i hvarje hörn.
Elako, *blékt*, *blékt*, v. tr. Bleka.
Elako, *-o*, *-o*, vb. tr. & int. 1). Vädra; 2). Flägta.
Eliku, (se pag. 297).
Elister, (se pag. 297).
Eloka, (se pag. 298).
Elädа, (se pag. 298).
Eländjo, (se „*eländo*“ pag. 298).
Elot, (se pag. 298).
Eod, (se pag. 298).
Eoda, vrb. (se pag. 298).
Eoda, subst. (se pag. 298).
Eokkhórn, (se pag. 298).
Eolder, *-dra*, *-dra*, vb. int. Bullra, föra oljud.
Eondo, (se pag. 298).
Eót, vrb. (se pag. 298).
Eót, subst. (se pag. 298).
Erá, (se pag. 298).
Eramo, *-o*, *-o*, vb. intr. (se *brama* pag. 298).
Ereid, vrb. (se pag. 298).
Ereid, adj. (se pag. 298).
Ereivé, adv. Bredvid.
Eríko, pl. *-or*, subst. fem. Den breda spets, hvarmed den af de gifta kvinnorna i Houts. fordom nyttjade lärft „hatten“ framtill var kantad.
Erinjk, *-ntjar*, s. m. Kulle, brink.
Erits, (se pag. 298).

Erodd, (se pag. 298).
Erotasjúk, (se pag. 298).
Erúdframmo, pl. *-or*, subst. fem. Den kvinna som klär bruden.
Erúdföljar, (se pag. 298).
Erúdpíga, (se pag. 298).
Erúdstuvu, (se pag. 298).
Erystlapp, (se pag. 298).
Erystås, (se pag. 299).
Eubbo, (se pag. 299).
Eýa, subst. (se pag. 299).
Eýa & eýo, adj. (se pag. 299).
Eygg, (se pag. 299).
Eyggaknív, (se pag. 299).
Eyššo, (se pag. 299).
Eysk, (se pag. 299).
Elåldo, (se pag. 299).
Eån, (se pag. 299).
Eånakto, (se „*ånoger*“ pag. 299).
Elåsgolv, se pag. 299).
Eäriskóg, (se pag. 299).
Eäss, (se pag. 299).
Elölin, adj. Drägtig (isynnerhet om suggor).
Elöllo, pl. *-or*, subst. fem. 1). Bunt, bylte. 2). Getingbo.
Elöln, -a, -a, v. intr. (se pag. 299).
Eöuo, (se pag. 299).

Dámb, (se pag. 299).
Dáŋgäl, (se pag. 300).
Deigholk, (se pag. 300).
Dimp, (se pag. 300).
Dimpdåne, (se pag. 300).
Díso, (se pag. 300).
Dobber, pl. *-bbrar*, s. m. Flöte vid skötarne.
Dogo, pr. *-ger*, pt. *dågd*, sup. *dydji*, vb. int. Duga.
Dono, *-o*, *-o*, vb. intr. Dåna, skramla.
Draka-bó, (se pag. 300).

Dramo, *-o*, *-o*. vb. tr. Slå kraftigt.
Drív tél, (se pag. 300).
Dromahugg, (se pag. 300).
Drøg, (se pag. 300).
Drøm, (se pag. 300).
Dänsk, (se pag. 300).
Döi, pr. *döir*, pt. *dó* l. *dödd*, sup. *dött* Dö.
Døm, (se pag. 300).
Dömbäl vikyn' = Dymmelveckan.

E, obest. artik. Ett.
E, pron. pers. Det.
Eder, pron. poss. Edra, pl. af „*edyn*.“
Edyn & *edyrt*, pron. poss. Eder & edert.
Ein, nom. numeral. En.
Eindeir, (se pag. 300).
Eisor, utan sing. s. fem. Fimmelstänger.
Eiter. (se pag. 300).
Éld, *-a*, *-a*, vb. intr. Blixtra.
Éldverkspulg, pl. *-djar*, s. m. Eldon, en oftast af läder förfärdigad liten påse med vidfästadt eldstål, i hvilken flintstyckena och fnösket förvarades.
En, obest. artik. En.
Ett, (se pag. 300).
Ettarst, (se pag. 300).
Evjo, (se pag. 300).

Faggor, (se pag. 300).
Falér, (se pag. 300).
Fall, (se pag. 300).
Farisluŋg, adj. Beslägtad på fäderne.
Farsmor, pl. *-móror*, subst. fem. Farmor.
Farr, pl. *-ar*, s. m. Outskuren galt.
Fatan', (se pag. 300).
Fiskhálld, pl.=, s. n. Rummet i en sump deri fisken förvaras.
Fjelur, (se pag. 300).
Flado, pl. *-or*, s. fem. (se *flada* pag. 301).
Flaso, pl. *-or*, s. fem. (se *flasa* pag. 301).
Flein, (se pag. 301).
Flåso, (se pag. 301).
Fnöusko, adj. Bortblandad, mindre vetande.
Fóla, *-a*, *-a*, v. tr. Fordra.
Fóla, *-a*, *-a*, v. tr. Skjutsa, kuska, befordra en fram på åkdon eller i båt, transportera.
Fólor, (se pag. 301).
Forgo, pl. *-or*, subst. fem. Fåra, ränna.
Frass, (se pag. 301).
Freis, (se pag. 301).
Freist, (se pag. 301).
Fulltuŋgäl, def. subst. neut. Fullmåne.
Fús. (se pag. 301).
Fyl', adv. 1). Förmodligen, 2). Likväl.
Fälas, *-st*, *-st*, vb dep. Färdas, resa.
Fælo, pl. *-or*, s. fem. Fotspår.
Før, (se pag. 301).
För héd, (se pag. 301).
Försttuŋgäl def. subst. neut. Första kvarteret (om månen).
Förö, (se pag. 301).
Föul, (se pag. 301).
Föus, (se pag. 302).

Gali, adv. Orätt, på tok.
Galo, *-o*, *-o*, vb. intr. Gala.
Gamol', *-lt*, adj. Gammal.
Garp, (se pag. 302).
Gli, *-a*, *-a*, v. intr. Glimma, skimra.
Gliabánd, pl.=, l. *-der*, s. neut. Guld eller silfver galoner.

Gloffo, (se pag. 302).
Glöil, (se pag. 302).
Glöumo, (se pag. 302).
Gnogo, pt. *gnóv*, sup. *gnidji*, vb tr. Gnaga.
Gor, (se pag. 302).
Goro -o, -o, vb. intr. (se *gora* pag. 302).
Grein, (se pag. 302).
Greinjús, (se pag. 302).
Grivo, (se pag. 302).
Grän, (se pag. 302).
Gränsegäl, (se pag. 302).
Grävo, pt. *gróv*, sup. *grivi*, vb. tr. & intr. Gräfva.
Gropjærn, (se pag. 302).
Gröumo, (se pag. 302).
Gydoŋg, (se *gudumg* pag. 302).
Gål, pl. *-ar*, s. m. Gård.
Gål, adj. (se pag. 302).
Gålbeint, (se pag. 303).
Gåld, (se pag. 303).
Göut, (se pag. 303).

Hál, l. *háler*, neut. *hált*, adj. Hård, comp. *hålan'* sup. *hålast*.
Háld, (se pag. 303).
Hálo, -o, -o, v. tr. & intr. Draga.
Halskléd, (se pag. 303).
Halvtuŋgäl, def. s. n. Halfmåne.
Hanses
Han tett
Han tenn
Han tesyn'
(se pag. 303).
Han värr, (se pag. 303).
Haraull, (se pag. 303).
Hastot, (se pag. 303).
Hato, -o, -o, vb. tr. Hata.
Hebber, pl. =, l. *-rer*, s. n. Boda visthus.
Héd o. *he*, (se pag. 303).
Hennan, adv. Bort.
Helder, (se pag. 303).
Henars, (se pag. 303).
Hent, (se pag. 303).
Hév, (se pag. 303).
Híd, adv. Hit.
Hogjælsdýno, pl. *-or*, s. fem. Dynan som användes till hufvudgärd.
Holin & holi, pron. inter. Hvem, hvadfören, hvilken.
Holobärg, (se *holabärg* pag. 303).
Horso, pl. *-or*, s. fem. Vante.
Hysko, se pag. 304).
Hålan', comp. af „*hál*“, Hårdare.
Hån, pr. pers. Hon.
Hålstein, (se pag. 304).
Hålstrann, (se pag. 304).
Hä, (se pag. 304).
Hälgomäss, = Allhelgone.
Hæla, pl. *-or*, s. fem. Skuldra, axel.
Häst-råto, pl. *-or*, s. fem. Hästas.
Høgsäŋg, (se pag. 304).
Hövöärnkléd, pl. *-éder*, s. n. Hufvudduk.
Höuter, (se pag. 304).

Ídas, (se pag. 304).
Ilskas, (se pag. 304).
In obest. artik. En.
In, pron. pers. Han.
In, conj. Än.
In', pron. pers. acc. Honom.
Iŋga, (se pag. 304).
Injto, adv. Ändå.
Inmáro, (se pag. 304).

Jeiväl, -vla, -vla, v. int. Svära, förbanna.
Jéklot, (se pag. 304).
Jelaks, pl. *-ar*, s. m. (se *gelaks* pag. 302).
Jén, adv. Bort, hädan, härifrån.

Jenn, jennan,
Jennfrån, jennanfrån,
Jenntell, jennantell, } (se pag. 304).

Jér, adv. här.

Jét l. *jeto*, pt. *åt*, sup. *jeti*, vb. tr. Äta.

Jevo l. *jé*, pt. *gáv*, sup. *jivi*, v. tr. Gifva.

Jild, (se pag. 304).

Jír, subst.
Jír, vrb. } se pag. 304).

Jitl, (se pag. 304).

Joko, nom. pr. Jakob.

Joko, *-o*, *-o*, vb. intr. Skräfla, pladdra.

Jól, pl. *-ar*, s. m. Jord.

Jólkván, Mullvad (Talpa Europea).

Jólpæron', pl.=, s. neut. Potatis (Solanum tuberosum).

Jomo, *-o*, *-o*, vb. intr. Skräfla, pladdra.

Júg, pt. *løg*, sup. *lydji*, v. intr. Ljuga.

Júl-kors, (se pag. 304).

Júl-lampo, (se pag. 304).

Júl-leivo, (se pag. 305).

Juŋg, *-a*, *-a*, v. intr. Blixtra.

Jús-tándá', pl. *-ar*, s. m. Ljusveke.

Jynym, præp. Genom.

Jæl, *-o*, *-o*, v. int. Gärda.

Jælisgål, pl. *-ar*, s. m. Gärdsgård.

Jælistródo, pl. *-or*, s. fem. Gärdsel, klufvet virke till gärdsgårdar, de lutande stafvarne i en gärdsgård.

Jælo, pl. *-or*, s. fem. Gärda.

Järo, pr. *jær*, pt. *jól*, sup. *jórt*, v. tr. Göra.

Jäso, pt. *jæst*, sup. *jisi*, v. intr. Jäsa.

Jæv, pl. *jävor*, s. fem. (se pag. 305).

Jöus, (se pag. 305).

Kantšäl, pl. *-ar*, s. m. Predikstol.

Kárbyssjo, pl. *-or*, s. fem. Liten låda i bösskolfven.

Karhyllo, pl. *-or*, s. fem. Matskåp.

Kaso, pl. *-or*, s. fem. (se *kasa* pag. 305).

Kito, *-o*, *-o*, vb. tr. & intr. Kittla.

Kleiv, (se pag. 305).

Klint, (se pag. 305).

Klít,
Klíto, } (se pag. 305).

Klobb, (se pag. 305).

Klomna, (se pag. 305).

Klöia, (se *klöia* pag. 305).

Knapulstein, (se pag. 305).

Knékordaböksor, (se pag. 307).

Knerr, *-a*, *-a*, v. int. Gå på ett sprättaktigt sätt utstyrd och med högmodiga later.

Kobb, (se pag. 305).

Kobb, *-a*, *-a*. v. int. Sticka med spetsen nätt och jemt öfver vattnet, flyta, t. ex. om ägg som äro så legade att de ej mera sjunka då de läggas i vatten.

Kody, pl. *-yr*, s. fem. Ko.

Kolo, *-o*, *-o*, v. tr. Sota ned.

Kokko, pl. *-or*, s. fem. Flöte fästadt vid not, nät, och skötar.

Komblo, (se pag. 305).

Komo, *kåm*, *kymi*, v. int. Komma.

Komo håg = Komma ihåg, erinra sig.

Kontant, (se pag. 305).

Kroko, neut. *-ot*, adj. Krokig.

Kräko, pt. *kråk*, sup. *kritji*, v. intr. Krypa, kräla.

Krävo, pt. *kráv*, sup. *krävi*, v. tr. Kräfva.
Kuno, pr. *kann*, pt. *kund*, sup. *kund*, vb. tr. Kunna.
Kút, (se pag. 306).
Kva, pron. inter. Hvad?
Kvalés, adv. Huru, på hvad sätt.
Kvaŕ, pron. ind. Hvarje, hvar och en.
Kvandeir, pron. ind. Hvardera.
Kvann, adv. Hvar? hvarest?
Kvar, adv. Hvart? hvarthän?
Kvaráder, pron. recip. Hvarandra.
Kvars, pron. intr. Hvems.
Kvaråv, adv. hvaraf.
Kvasser l. *kvass*, *-sst*, adj. Hvass.
Kvatell, adv. Hvartill.
Kváv, *-a*, *-a*, v. int. Dyka (om sjöfåglar) äfven „*slå í kváv*“ = dyka.
Kveim, pr. inter. Hvem?
Kvéld, (se pag. 306).
Kvéldsvål, utan pl. Kvällsvard, aftonmåltid.
Kvello, pl. *-or*, s. fem. Klinka på en dörr.
Kvil, *-a*, *-a*, v. int. Hvila.
Kvilo, utan pl. s. fem. Hvila.
Kviter, neut. *kvitt*, adj. Hvit.
Kværn, (se pag 306.).
Kväss, *-st*, *-st*, vb. tr. Hvässa.
Kvätt, pl. *-ar*, s. m. Trädklots, en vid timring afhuggen stockända, kort och tjock spån.
Kvävo, pt. *kváv*, sup. *kvävi*, v. tr. Kväfva.
Kåk, *Kåkländ*, *Kåko* } (se pag. 306).
Kål, (se pag. 306).
Köli, adj. Kulen.

Laitjo, pl. *-or*, s. fem. Låg släda.
Lág, (se pag. 306).
Laik släda, En mindre släda.
Láng, (se pag. 306).
Lángbótjiń, Katekesen.
Lángsamt, (se pag. 306).
Larm, *-a*, *-a*, v. intr. Föra oljud, skämtsamt nyttjas ordet äfven i bet. skjuta t. ex. „*Han sku stjút stjóroń från kværn akkoń o so larma in tell í liplstymoras hogjælsdýnoń som än hengt út o blakos* = Han skulle skjuta skatan från kvarngluggen och så skjöt han i lillstugumors hufvudgärds dyna, som hon hängt ut att vädras.
Latein, pl. *-ar*, s. m. Laddstock.
Leder, o. *leir & leider*, utan pl. subst. Lera.
Lederällo, (se „*leiderälla*“ pag. 306).
Leit, *-a*, *-a*, v. tr. Leta efter, söka.
Leivo, (se pag. 306).
Lerkepinna, *-ar*, s. m. Tryckpinnan i bösslåset.
Leks, (se pag. 306).
Lés, *lést*, *lisi*, v. tr. Läsa (ett lås).
Let, subst. (se pag. 306).
Let, vrb. (se pag. 306).
Lét, adj. } (se pag. 306).
Lét, subst. }
Léto, *-o*, *-o*, vb. tr. }
Levo, *lever*, *lévd*, *livi*, vb. intr. 1). Lefva, 2). Nyttjas impers. om stormen: „*he lever*“, då den hviner och bringar allt i rörelse.
Líd, (se pag. 306).
Lik o. *lek*, (se pag. 306).
Líka, *Líkast* } (se pag. 307).

Lindo, (se pag. 307).
Lívstykk, (se pag. 307).
Líärv, (se pag. 307).
Loftiskova, (se pag. 307).
Lomo, pl. *-or*, s. fem. Wedklabb af trädgren.
Lúk, (se *lúka* pag. 307).
Lukk, *-a*, *-a*, v. tr. Locka.
Lukk, (se pag 307).
Lukkvæv, pl. *-ar*. s. m. Spindelnät.
Lúno, (se pag. 307).
Lúvo, (se pag 307).
Lysk, (se pag. 307).
Lägg vá = Låt bli.
Lägo, *-o*, *-o*, v. tr. 1). Laga, 2). t. ex. „*lägo dég jén*“, = förfoga dig härifrån.
Läko, *lák*, *litji*, v. int. Läka (om kärl).
Läso, *lás*, *lisi*, v. tr. Läsa, (i en bok).
Läro, *lærd*, *liri*. vb. tr. Lära.

Makan', oböjl. subst. Din like, något liknande t. ex. „*alder så ja makan'*“, aldrig såg jag något förträffligare.
Maljo, pl. *-or*, s. fem. Bröstspänne, brisk.
Malo, *mól*, *mali*, v. tr. Mala.
Máŋg, (se pag. 307).
Masko, (se pag. 307).
Matt, gen. *matjes*, nom. pr. Matts.
Meir, adv. Mera.
Me samo, = Genast, direkt.
Millan', prep. Emellan.
Min, konj. Men.
Minderst, (se pag. 307),
Mitjimäss, Michaëli (Tiden kring den 1:sta Oct.).
Mjælo, pl. *-or*, s. fem. Mjärda.
Mód, (se pag. 307).
*Mŏrislu*ŋ*g*, adj. Beslägtad på mödderne.
Morosvål, utan pl. Frukost.
Mŏrsmŏr, Mormor.
Mott, (se pag 307).
Muvérli, *-it*, Ståtlig, prydlig, grannt utstyrd (om personer).
Måk, *-a*, *-a*, vb. tr. Slå kraftigt.
Mänt, *Mänt-bråko*, *Mänt-läder*, *Mänt-ring* } (se pag. 307).
Märr, pl. *-ar*, s. fem. Sto.
Möli, adj. Mulen. Dymmelveckans dagar benämnes skämtsamt: *Möli-monda*, *köli-tísda*, *ask-ónsda*, *stjær-tórsda*, *láŋg-frída*, *posk-lørda*.
Möuro, (se pag. 307).

Ná, pr. indf. Något.
Nabba, (se pag. 307).
Nager, pr. indf. Några.
Náin, pron. indf. Någon.
Náindeir, pr. indf. någondera.
Naso, *-o*, *-o*, vb. intr. Lukta på.
Nava, (se pag. 308).
Navar, (se pag. 308).
Néman', adj. comp. Närmare.
Nisk, adj. Noga, snål.
Niss, pl. *-ar*, s. m. Hanne (om fåglar).
Nŏ l. *nóv*, adv. Nog.
Nokk, pl. *-ar*, s. m. Ludd på rya.
Nólan', oböj. Norr, nordan.
Nólan' på, På norra sidan.
Nólan' väder, pl.= s. n. Nordan väder.
Noss, (se pag. 803).
Nót-päro, *Nót-stiku*, *Nót-tjúvo* } (se pag. 308).

Nóv, adv. Nog.
Nínaŋ', adv. Nu.
Nysi, (se pag. 308).
Nysiluggo, (se pag. 308).
Nytjyl', pl. *-ar*, s. m. Nyckel.
Nýtuŋgäl, Nymåne.
Når, adv. När, då.
Nåter, adv. Åter.
Næt, (se pag. 308).
Nätikokko, (se pag. 308).
Næv, pl.=, s. neut. Näbb.

Óförmódelit, adv. Oförmodadt.
Ógrúta, (se pag. 308).
Ohóp, adv. Tillsamman, tillhopa.
Ójín, *Ójínas* } (se pag. 308).
Ól, pl.=, s. neut. 1). Ord, 2). Bokstäfver.
Ólsmässkrótjiń, se „*ólsmässkróken*“ pag. 308).
Ŏpvatn, (se pag. 308).
Ósams, i utr. „*blí ó-*“ = komma i delo, i fiendskap, ej komma öfverens.
Óskápli, (se pag. 308).
Óstståmal, (se pag. 308).
Óvíli, (se pag. 308).
Óvitjo, (se pag. 308).
Óvåli, (se pag. 308).

Parso, subst. (se pag. 308).
Pass på, (se pag. 309).
Pin úr, (se pag. 309).
Piti åt tég, (se pag. 309).
Poskleivo, (se pag. 309).
Prästas, adj. Prestgården tillhörig t. ex. *prästas åkern, p. Érik* o. s. v.
Präst-háld, (se pag. 309).
Purr, (se pag. 309).
Påval, (se pag. 309).

Päro, pl. *-or*, s. fem. 1) Vik 2) Bugt i noten der fisken samlas.
Päroń-lánd, (se pag. 309).
Päroń-möiso, pl. *-or*, s. fem. Den trädstöt hvarmed potatissen krossas vid beredning af „*päroń grøt*“.

Rám, *Rámen*, *Rámunder* } (se pag. 309).
Ráväl, *-vla*, *-vla*, vb. intr. Skräfla, pladdra.
Rejér, *-a*, *-a*, v. intr. Bullra, stoja.
Repo, *-o*, *-o*, vb. tr. Rycka, rifva.
Résor, (se pag. 309).
Rift, *-a*, *-a*, v. intr. Hicka.
Rít, (se pag. 309).
Ró, (se pag. 309).
Rúm, (se pag. 309).
Rydi, (se pag. 309).
Rýk, *røk*, *rytji*, v. int. 1). Ryka. 2). Röka.
Rým, *rymber*, *røm*, *rymy*, v. intr. Rymma.
Råd, *når*, *rodd*, *rott*, v. tr. Rå med, förmå, orka, få bugt på.
Rågblómo, (se pag. 310).
Rågål, pl. *-ar*, s. m. Gränsmärke.
Råk, vb. tr., *Råk*, subst. } (se pag. 310).
Råmbäl, *-bla*, *-bla*, v. intr. Bullra, föra oljud.
Råto, pl. *-or*, s. fem. Sjelfdödt kreatur, as.
Räko, *rätjer*, *rák*, *ritji*, 1). Drifva vind för våg. 2). Pladdra.
Rännn, (se pag. 310).
Rätjin, (se *räkin* pag. 310).
Röi, (se pag. 310).
Röiso, pl. *-or*, s. fem. Ljumske.

Röun, (se pag. 310).

Sakk, (se pag. 310).
Sams, (se pag. 310).
Sannsagu, (se pag. 310).
Senn, adv. Sedan.
Seinfælo, (se *seinfærdo* pag. 310).
Sess, (se pag. 310).
Šida åv, (se pag. 110).
Síar, (se pag. 310).
Sigäl, subst. } (se pag. 311).
Sigäl, vb. }
Silk, (se pag. 311).
Siti, } (se pag. 311).
Sitistíu, }
Skaffskål, pl. *-ar*, s. m. Skål, svarfvad spilkum af trä.
Skápli, (se pag. 311).
Skata, (se pag. 311).
Skogskleiv } (se pag. 311).
Skogslíd }
Skrifthåld, (se pag. 311).
Skrättjis-niss, pl. *-ar*, s. m. Prackhane (Mergus serrator).
Skuldløst, (se pag. 311).
Skrättjo, pl. *-or*, s. fem. Hona af prackan (Mergus serrator).
Skull, vb. } (se pag. 311).
Skulla, subst. }
Sláje, (se pag. 311).
Slasko, (se pag. 311).
Slettar-dalko, pl. *-or*, s. fem. Slottertalko, slotteröl.
Sliŋgar, pl. *-arer*, s. m. Ett slags notkafvel.
Slippo, pl. *-or*, s. fem. Strigel, brynsten för lior.
Slotjin, *-na*, *-na*, v. int. Slockna.
Sluŋg, adj. Slägt, befryndad.
Sluŋger om sluŋg = slägt med slägten.
Smít, (se pag. 311).

Smättjer, (se *smäkker* pag. 311).
Smørblomo, (se pag. 311).
Smöri, *smør*, *smål*, *smårt*, v. tr. Smörja.
Snó, (se pag. 311).
Snúshuggar, (se pag. 312).
Snýj, l. *snøg* (se pag. 312).
Snýjvdis, (se pag. 312).
Snäri, *snær*, *snål*, *sniri*, v. int. Snärja, snöra.
Snärto, pl. *-or*, s. fem. Visp.
Sólgáŋg, (se pag. 312).
Sonaŋ' adv. Så, sålunda, på det sätt.
Sotenn o. *sotett*, (se pag. 312).
Spelo, *-o*, *-o*, v. tr. & intr. 1). Spela. 2). Bullra, stoja. 3). Krångla.
Spitji, (se *„spiki“* pag. 312).
Stá, *stó*, *staji* l. *statt*, vb. int. Stå.
Stabba, (se pag. 312).
Staka, (se pag. 312).
Stakka, pl. *-ar*, s. n. Spis, spiselmur.
Stakkstein, pl. *-ar*, s. m. Ärilen i spiseln.
Stavu, pl. *-ur*, s. fem. Gärdsgårdstör, (de upprättstående störarne i gärdsgården).
Stígar, pl. *-arer*, s. m. Passare.
Stikk, *stakk*, *stuttji*, v. tr. & intr. Sticka.
Stikksøm, (se pag. 312).
Stjeid, pl. *-ar*, s. m. Sked.
Stjín, *stjein*, *stjíni* v. intr. Skina.
Stimo, *-o*, *-o*, vb. intr. Imma, ånga.
Stinder, (se pag. 312).
Stjóro, pl. *-or*, s. fem. Skata (Pica caudata).
Stjúlo, (se pag. 312).
Stjút, *stjøt*, *stjyti*, vb. Skjuta.
Stjutúto, pl. *-or*, s. fem. Spillkråka. (Picus martius).

Stjynd, *-a*, *-a*, v. intr. Skynda.
Stjyll *-a*, *-a*, v. intr. Beskylla.
Stjälo, *stjæl*, *stál*, *styly*, vb. tr. Stjäla.
Stjäro, *stjær*, *skár*, *skyry*, v. tr. Skära.
Stjölp, *stalp*, *stulpi*, v.tr. & int. Stjälpa.
Stjölv, pron. indf. Sjelf.
Storm, (se pag. 312).
Stortjin, *-na*, *-na*, vb. intr. 1). Storkna, 2). Dö sotdöd (om djur).
Stoto, *-o*, *-o*, v. intr. Stamma.
Stríd, l. *stríder*, l. *stridi*, adj. Sträf.
Stydi, (se pag. 312).
Styttiŋg, pl. *-ar*, s. m. Släda tillforsling af stock, hvarvid stocken vanligen hvilar på tvenne sådana slädar.
Stärk, (se pag. 312).
Stärtoń, intr, *„ha åv sterton'"* = Läspa.
Stæv, (se pag. 313).
Śúl, (se pag. 313).
Sunder, (se pag. 313).
Súrsmäss, ungefär motsvarande: „I nästa år i näver mån."
Svala, (se pag. 313).
Svalu, (se pag. 313).
Sveiplädy, pl. *-yr*, s. fem. Fähuslada.
Svemno, *-ot*, adj. Sömnig.
Svetto, (se pag. 313).
Svevi, *-va*, *-va*, v. tr.; (se *„Hóp"* pag. 313) *svävi åv*, skyndsamt gifva sig i väg.
Svidi, *sveider*, *svedd* l. *svidja*, *svedd* l. *svidja*, v. tr. Svedja, bränna sved.
Svärtisbult, pt. *-ar*, s. m. Ägg af svärtan (Fuligula fusca).
Svärtiskål, pl. *-ar*, s. m. Hane af svärtan. (Fuligula fusca).
Sýd, *sydd*, *sydd*, vb. & intr. Luta.
Sýp, *søp*, *sypi*, v. tr. Supa dricka.
Såto, (se pag. 313).
Sägo, *séd* l. *sá*, *sakt*, v. tr. Säga.
Šäggo, (se pag. 313).
Šäll, (se pag. 313).
Sältiŋg, (se pag. 313).
Särk, (se pag. 313).
Säti, (se pag. 313).
Šöli, (se pag. 313).
Sölj, (se pag. 313).
Söljo, (se pag. 313).
Šøro, (se pag. 313).
Šøtkobba / *Šøtlet* } (se pag. 313).
Søtbrø, (se pag. 314).

Talo, *-o*, *-o*, v. tr. Tala.
Teiras, (se pag. 314).
Tell, præp. Till.
Tén, adv. Bort.
Tenn & *tennan*, adv. Der.
Tér, adv. Der.
Tert, adv. Till dess att.
Tervis-mjúlo, pl. *-or*, s. fem. Tordmul. (Alca torda).
Tess, adv. Desto.
Tesyń pr. dem. Denne.
Tesyń jenn, adv. Här.
Ti, præp. Till.
Tí, conj. Att (framf. infinit.).
Tíd, adv. Dit.
Tjekslo, pl. *-or*, s. fem. Krokig tunnbindar yxa.
Tjivo, *-o*, *-o*, v. int. Kifva, tvista, processa.
Tímber, *-a*, *-a*, vb. Timra.
Tisamoins, adv. Tillsamman.

Tístron', (se pag. 314).
Típl, (se pag. 314).
Tjýlhatt, pl. *-ar*, s. m. Skämtsam benämning på den af de gifta kvinnorna fordom brukade hatten af hvitt lärft.
Tjært, (se pag. 314).
Tjølskó, (se pag. 314).
Tjölvo, (se pag. 314).
Tolin', *tolen' tole*, pr. dem. Sådan.
Tolin' tenn pr. dem. Sådan.
Tolin' tett „ „ Sådan.
Tole tess „ „ Sådana.
Tom, pr. pers. De, dem.
Tom tess, *Tom tenn*, } De der.
Tórnakko, pl. *-or*, s. fem. Tornglugg.
Tórshágäl, pl. =, s. neut. Antikt stenredskap.
Torsto, (se pag. 314).
Trenjon', (se pag. 314).
Tródo, s. (se pag. 314).
Trombo, (se pag. 315).
Tryst, (se pag. 315).
Trå tég, (se pag. 315).
Tréŋg, (se pag. 315).
Träny, pl. *-yr*, s. fem. Trana, (Grus Cinerea).
Tuŋgäl, best. form: *tuŋgle*, öfriga former saknas, s. neut. Måne
Tuŋgälbýt utan pl. s. neut. Månskifte.
Tuŋgäljús, utan pl. s. n. Månsken. „*He skulla tuŋgäljúst før in'*“ = Han bar sig åt som om han ej vore rigtigt klok“.
Tvárt, (se pag. 315).
Tví vale, (se pag. 315).
Tæl, pl. *-ar*, s. m. De rep hvarmed noten på öfre och undre sidan är kantad.

Tämi, (se pag. 315).
Tärjo, (se pag. 315).
Tærnisbult, pl. *-ar*, s. m. Ägg af fisktärna (Sterna hirundo).

Undi, (se pag. 315).
Únsgrívo, (se pag. 315).
Úr, (se pag. 315).
Útanförö, (se pag. 315).
Útvatn, (se pag. 315).

Vá, jé, vá, vare, vb. Vara „*lägg vá*“ = låt bli.
Vakkert, (se pag. 316).
Vakt, (se pag. 316).
Válbormäss, (se pag. 316).
Vano, pl. *-or*, s. fem. (se *vana* pag. 316) Fåra i is.
Varp, (se pag 316).
Vatugräs, (se pag. 316).
Veipo, (se pag. 316).
Vídlöfto, (se pag. 316).
Viku, (se pag. 316).
Vilder om valder, = Huller om buller.
Víli, (se pag. 316).
Vilsas, (se pag. 316).
Veto., *Veto-skål*, } se „*Veta*“ pag. 316).
Vitløs, (se pag. 316).
Von, (se pag. 316).
Vridi, pl. *-dor*, s. fem. En med lärft öfverdragen båge, som dels genom hårets omflätning, dels genom band fästes vid hufvudet och tjente som stöd åt den af de gifta kvinnorna brukade hvita lärftshatten.
Vrinsk, (se pag. 316).
Vädo, *-o*, *-o*, v. int. Vada.
Väft, (se pag. 317).
Væl, pl. *-ar*, s. m. Verld.
Væl, pl. *-ar*, s. m. Värd.

Væl, neut. *vært*. adj. Värd.
Vävo, vóv, vävi, vb. Väfva.
Völa, -a, -a, vb. intr. Bry sig om (alltid i förening med en negation).

Ådo, (se pag 317.).
Ål, pl. *åldrar* s. masc. Plog.
Ålbild pl. *-ar*, s. m. Plogbill.
Ådro, (se pag. 317).
Åltré, (se „*årtré*“ pag. 317).
Åväders på, (se pag. 317).

Æl, (se pag. 317).
Ælkleiv, (se pag. 317).

Älskanblómo, (se pag. 317).
Än, konj. Att.
Än, pr. pers. Hon.
Än', pron. pers. acc. Henne.
Äri, ær, ål, årt, v. tr. Plöja.
Äri, ärja, ärja, v. int. Ärga (om koppar). Äfven: *he sló ärg på tjeþlin.*
Ärkléd, (se pag. 317).
Ärv, (se pag. 317).

Öi, pl. *-ar*, s. masc. Ö.
Öitjo, pl. *-or*, s. fem. Ekstock, eka.
Öpö, (se pag. 317).

Tillägg och rättelser.

Pag. 14. Tillägges att i Korpo kyrkby ännu i början af 1600-talet var 7 hemman, genom hvilkas förening Korpogård uppstod.

„ 32 rad. 26 uppifr. står: den läs: dem

„ 37 „ 18 „ „ stillket „ stillhet

„ „ „ 20 „ „ det „ den

„ 42 „ 5 „ „ hafvs „ hafva

„ 45 „ 10, 12, 14, 20 uppifr. står: hon läs: han

„ 47 „ 25 uppifr. står: lockade läs: lockande

„ 57 „ 25 „ „ eller en dörr „ eller der en dörr

„ 60. Tillägges som not: I consistorii eccles. protokoll för den 23 Aug. 1657 finnes följande historia: Bertil Hansson i Korpo och Medelby hade brukat vidskepelse, i det han A. 1657 om Wåren hade i första notvarpet en Julkaka i Kilen, till den ändan att han skulle få rikeligen strömming det året. Så många som voro om samma noth, åto den Kakan up sedan. Nekade til i förstone, men bekende sedan sig sådant af owittighet gjort, bad om förlåtelse, låfwade bättra sig. — *Sent.* Bertil skal stå en söndag i Wåkenhuset och Pastor af Predikstolen afkunnar hans owittighet och afbeder Församlingen, förmanar dem akta sig för slik galenskap och Bertil böter 2 dal. k. mt. till Moderkyrkan och 2 dal. till Capellet.

„ 68 rad. 5 uppifr. står: Sverge läs: Sverige

„ 72 „ 17 „ tillägges: Ehuru Korpo (jemte Houtskär) sockenbor, såsom „boende vid Sipzled och fast utharmede blifne af den store tunge och gästning, som the i thesse förlidne åhr hafva haft af krigzfolket och andre“, enligt ett bref af hertig Karl dat. den 1 Maj 1593 erhöllo frihet från „borgläger och omlagzgästning“, verkade detta föga. Gästning och utpressning fortfor.

„ 72 rad. 18 uppifr. står: Sverge läs: Sverige

„ 75 tillägges: Redan på 1500-talet var Korpo & Houtskär i afseende å förvaltning indelad i 4 bool och denna indelning fortfor äfven under friherreskapets tid. *Norre Booll* omfattade byarne: Saffuerkeit, Biörköö, Mustsala, Kifuimoo, Hyppeis, Jerisari, Hautsar (nuvarande Houtsala), Offuensår. *Söder Booll* byarne: Rodzelax, Jerffuis, Träsk, Näss, Hönsnäss, Medellby, Kitus, Pensår, Kerfuois, Enckis Hattresk. *Öster*

Booll byarne: Watkast, Öster Rittas, Wäster Rittas, Rosklas, Loom, Böole, Siffuelax, Jänekorpi, Rumar, Österkalax, Wästerkalax. *Wäster Booll* byarne: Kölingby, Skogfatt, Kaarby, Markomby, Bendeby, Huessby, Bondenäss, Kopois, Ström, Galltby, Kirckeby, Innamöö, Finnöö, Elefzöö, Lempersöö, Gylltöö, Biörcköö, Aspöö, Brunskär, Keelöö. — 1657 inbragte friherrskapet sina innehafvare 2,369 dal. S. mt. från 139 hemman.

Pag.	75	rad.	15	uppifr.	står:	riksstallmästare	läs: riksskattmästare
„	„	„	21	„	„	Märtka	„ Märtha
„	„	„	35	„	„	Skadebo	„ Skedebo
„	76	„	26	„	„	förläningar	„ förläningen
„	80	„	6	„	„	Saueskeit	„ Sauerkeit
„	102,103	„	16	„	„	i medeltal	„ i medeltal årligen
„	102	„	30	„	„	1650	„ 1850.

„ 104 tillägges att folktätheten i Korpo och Houtskär 1870 utgjorde 17,24 pers. på qv. verst och 1875 19,14.

„ 114 tillägges att medellifslängden för Finland utgör 35,53 år, för Sverige 39,3 år, i Norge 41,5 år.

„	121	rad.	31	uppifr.	står:	egentlige	läs: egentliga
„	123	„	19	„	„	*van*	„ *vann*
„	„	„	22	„	„	*trodd*	„ *trödd*
„	125	„	7	„	„	*júl*	„ *júl*
„	„	„	22	„	„	*ærild*	„ *ærild*
„	126	„	10	„	„	*var*	„ *vart*
„	„	„	17	„	„	*van* (hvar), *kvan*	„ *vann* (hvar), *kvann.*
„	127	„	11	„	„	*hulld*	„ *huld*
„	130	„	12	„	„	*åderbild*	„ *åderbild*
„	„	„	13	„	„	*ærild*	„ *ærild*
„	133	„	3	„	„	*hån* hon, *än* hon, henne	„ *än* hon,
„	134	„	8	„	„	*van* (hvarest), kvan.	„ *vann* (hvarest), *kvann.*
„	135	„	12	„	„	*hvad*	„ *va*
„	139	„	22	„	„	*dró*	„ *dró, dróv*
„	140	„	23	„	„	*Smält, smalt,*	„ *Smält, smalt*
„	141	„	9	„	„	*tóv*	„ *tó, tóv*
„	„	„	23	„	„	*Smält, smalt*	„ *Smält, smalt*
„	150	„	12	„	„	*Vila, vild*	„ *vila, vild*
„	154	„	19	„	„	*brudin'*	„ *brúdin'*
„	„	„	28	„	„	*huse, husen*	„ *húse, húsen'*
„	156	„	9	„	„	*halt*	„ *hált*
„	157	„	8	„	„	*gambäl*	„ *gámbäl*
„	158	„	15	„	„	*nýan*	„ *nýan'*
„	159	„	8	„	„	*je* l. *jég.*	„ *ja, je* l. *jég.*
		„	20, 29	„	„	*he.*	„ *he, e.*

Pag. 160	rad.	25	uppifr.	står:	*ten*	läs:	*tenn*
„ „	„	27	„	„	*tokon ten; tolin' ten*	„	*tokon tenn; tolin' tenn*
„ 162	„	11	„	„	*ingandeir,*	„	*iŋgandeir,*
„ 164	„	7	„	„	*mot*	„	*mót*
„ 174	„	18	„	„	*dromahuddje*	„	*dromohuddje*
„ 207	„	22	„	„	mor.	„	far.
„ 243	„	27	„	„	sydvestra	„	sydöstra
„ 254	„	27	„	„	söder och öster	„	vester och söder
„ „	„	28	„	„	vester	„	öster
„ 255	„	6	„	„	vestra och norra	„	östra och södra
„ „	„	8	„	„	vester	„	öster
„ „	„	12	„	„	vestra	„	östra
„ 282	„	9	„	„	1778	„	1788 och 1790
„ 296	„	21	„	„	*Ármling*	„	*Ármliŋg*
„ 300	„	3	„	„	*Effsing*	„	*Effsiŋg*
„ 304	„	19	„	„	*Høgsäng*	„	*Høgsäŋg*
„ „	„	23	„	„	*ti va long*	„	*ti vá láŋg*

Bilagor.

Pl. I. Brudpar från Houtskär i de gamla drägterna. (Se pag. 52).
Pl. II. Gumma från Houtskär på väg till kyrkan. (Se pag. 61—63).
a) Brudens hufvudklädsel. (Se pag. 52).
b) Ungmors hufvudbonad. (Se pag. 53).
c) Ung flickas hårklädsel. (Se pag. 62).
d) Gift kvinnas hufvudbonad. (Se pag. 63).
Pl. III. Fig. 1. Planritning till den äldsta formen på stugan i Korpo och Houtskär. A = spis, S = väggfast säng, b = eldstad. (Se pag. 57).
„ 2. Planritning till en nyare Houtskärsstuga. (Se pag. 57).
„ 3. Planritning till en nyare Korpostuga. (Se pag. 57).
„ 4. Planritning till en nyare Korpostuga. (Se pag. 58).
„ 5. Planritning till Korpo kyrka. (Se pag. 224 o. f.)
„ 6. Teckning af Korpo kyrka från sydost. (Se pag. 224 o. f.)
„ 7. Tegelväfnad i kyrkans östra vägg. (Se pag. 225).
„ 8. Sandstenskors inmuradt i kyrkans östra vägg. (Se pag. 225).
„ 9. Läktareskrank från Korpo kyrka. (Se pag. 229).
„ 10. Fana gifven af Carl XII åt Korpo sockens manskap. (Se pag. 234).
„ 11. Ornament skuret i en bänk i Korpo kyrka. (Se pag. 235).
„ 12. Thure Bjelkes vapensköld. (Se pag. 237).
Pl. IV. Fig. 13. Aspö predikohus. (Se pag. 252).
„ 14. Söder Jurmo predikohus. (Se pag. 253).
„ 15. Teckning af ett helgonskåp i Houtskärs kyrka. (Se pag. 255—257).
„ 16. Teckningarne på yttre sidan af dörrarne till nämnda helgonskåp. (Se pag. 257).
„ 17. En sida af predikstolen i Houtskärs kyrka. (Se pag. 255).
Pl. V. Fig. 18. Inskrifter huggna i berget på Hamnö. (Se pag. 291).
„ 19. Inskrift huggen i berget på Rumarnäs. (Se pag. 291).
„ 20. Vapensköldar jemte inskrift huggna i berget på Skorvlot. (Se pag. 291).
Pl. VI. Fig. 21. Teckning af en s. k. skeppssättning på Hjortö. (Se pag. 291).
„ 22. Teckning af en s. k. jungfrudans på Utö. (Se pag. 292).
„ 23.
„ 24. } S. k. munkringar på SöderJurmo. (Se pag. 292 & 293).
„ 25.
Musikbilaga med 19 melodier. (Se pag. 186—221).
Karta öfver Korpo och Houtskärs socknar, uppgjord å general-landtmäterikontoret.

Allegretto

Ico l.

Och

p

jung–frun hon gån--gar på hö ---gan berg--och

cresc

skå ----dar i dju---pan dal Der

dim

cresc
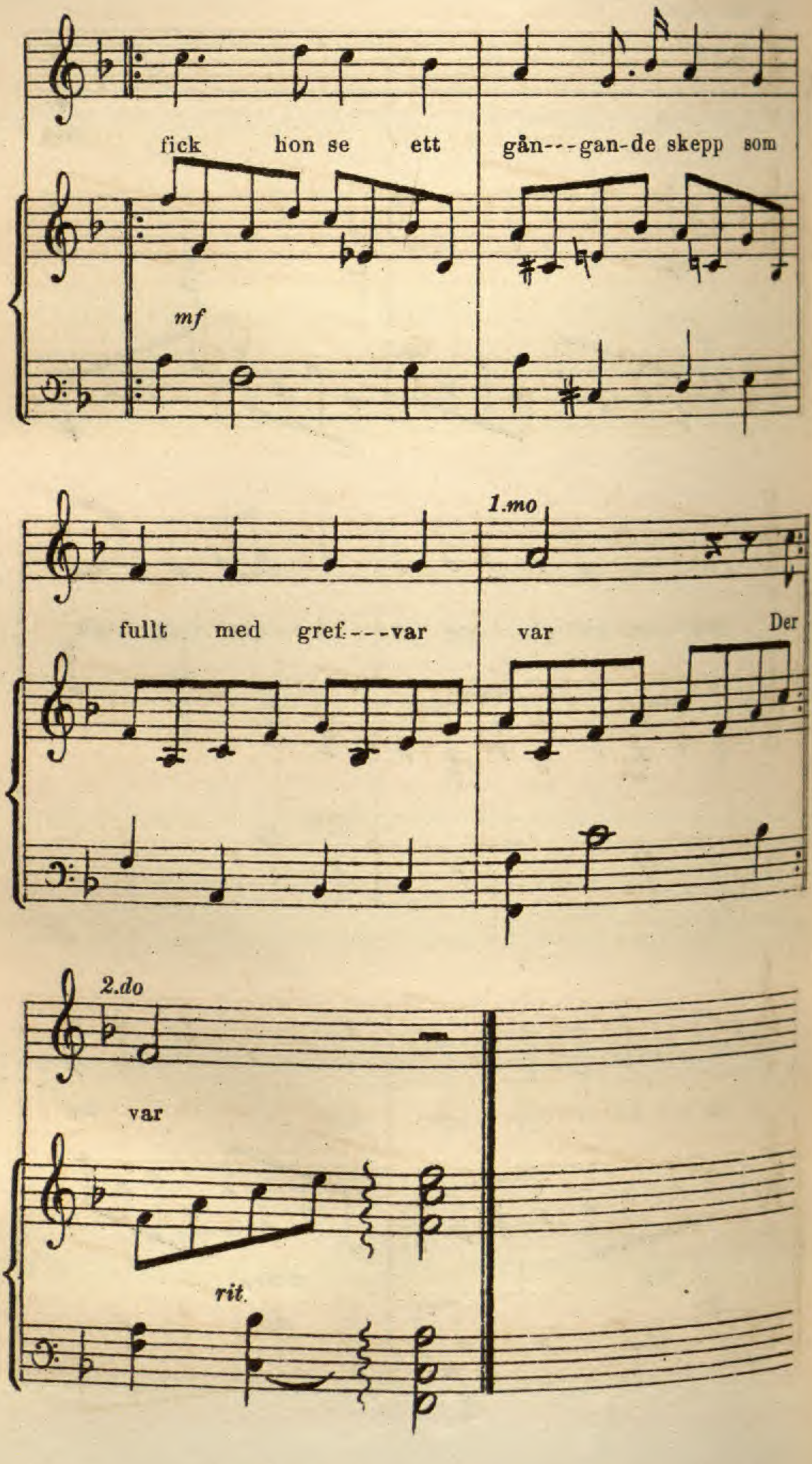
fick hon se ett gån---gan-de skepp som
mf
fullt med gref---var
1.mo
var
Der
2.do
var
rit.

Andante

No 2.

p

Och jung--frun hon sit---ter i bu----ren och

p

cresc

grå---ter och un------ger sven frå------gar hvad

cresc

är för en lå---te? min all ra hjer tans

f

f

dim

kä- -ra, hvi sör- -- -ger hon så?

dim

p

N:o 3.

Andante

mf

Dei- - e- - -lill och La - -ger - - -man de

mf

cresc.

la de om råd, säg vill du mig

vän- - - -ta ett år el- - -ler två så

dim *p*

mån--de ju min sorg för gån- - - -ge

dim

N:o 4.

Allegretto

p

mf *cresc* *f*

var ock den un--ge herr Pe-------der han

mf *cresc.*

Det

dim *1.mo*

kru--sar och kam-mar sitt hår

Det

dim

2.do

mf

Han spor--de sin fo--ster--mor

fö----------re, hvad för en död

han skall få

Ped *rit*

N:o 5.

Allegretto *mf*

Och un----ger sven red sju

mf

dim

mi--ler en natt, när an-dra sof-va sö---ta ste

dim *p*

söm---nen, sjung hopp, sa-de jag fa--ra-la-la-la-la-la när

cresc *f*

cresc.

an-dra sof-va sö – – – ta-ste söm – – – – – – – nen

f

Allegretto

No 6.

Och jung-frun gick sig på än – gen grön och

mf

bäd-dar sig en säng af löf – ven – – Och löf-ven – – – Så

1mo.

2do.

p *pp*

kom-mer der en rid-da-re man, han ri-der sak-ta bort till

p *pp*

hen-ne.

N:o 8.

Vivace

Och

f

f

bon-den han skul-le till tim-mer – – skog

fa – ra, fa – – ri, fa – – – le – – – – ro fa –

ra – la – la – lej, så fick han hö-

ra krå-kan ga – – la, fa – – ri, fa – – – le-

ro, fa – – – – – – ra – – – la – – – la-

lej.

Ped *rit.* * *p*

Moderato

No 7.

En jä-gar gick ut till att ja-ga, en jä-gar gick ut till att

ja-ga, allt i en lund så grön ja, ja, allt i en lund så

grön. Haj--li och haj-lå, haj--li och haj-lå, till

stran den vi seg-la till lun-den vi ro, haj--li och haj-lå, haj-

li och haj-lå vi seg-la och vi ro.

Moderato

No 9.

Min längtan står till nordens kalla strand. Der är min flic ka,

der mitt fo ster --land, Så vil ja vi vän da oss

hem till--ba--ka, Från vil-da män och Au-stra-li --en.

Moderato

No 10.

A-man-da satt med en krans i hå--ren, som en-geln

mild och som ros om vå-ren, när Her man hen-ne

sin tro-het svor, men falskhet u--ti hans hjer ta bor.

N:o 11.

Allegretto

Kej-sa rens dot ter var kommen från Rom hon ha-de en

på-se med lä-ke dom, der in-ne var pep-par och

la-ger-bär, Gud sig--ne den, som gla-der är, men

skam för den som trumpen är, så mån-ga par hat--tar så

haf-va vi köpt, så mån-ga stolts jungfrur så haf-va vi

mött, der möt-te vi jung fru Lø-vi-sa, för hen-ne så

sko-la vi bu--ga, för hen--ne så sko--la vi ni--ga, för

hen-ne så sko-la vi slå hän-der-na i hop och vän-da vår

dans bå-de in och ut. Till tin-get, till tin-get, och

Li-sa är du sy-ster min så vänd dig om i rin-gen.

No 12.

Allegro Scerzando

Och Mun – – ken gick på

Stacc.

än – – – – – – – – – gen en vac – – – ker som – – mar-

Stacc.

dag

1mo. Och
2do. Hvad

gör han der så

Stacc.

läu- - - - - - ge? och ja, och ja, och

ja!

Gustafs skål.

Allegro. non troppo.

mf marcato.

f. *cresc.*

ff

p. *cresc.*

mf

f.

Maskurat.

N:o 14.

Vivace

mf.

f.

Sista gången.

dim.

Pater Mickel.

Allegro con brio.

No 15.

f.

p.

cresc.

f.

Schulza.

:o 16.

con brio.

mf.

Fine.

f.

3 3 3

p.

D. C. al Fine.

D. C. al Fine.

Krusdans.

Allegro.

f.

1mo. *Fine*

2do.

p.

1mo. *2do.* *D. C.*

D. C. al Fine.

Smålandsbock.

:o 18.

Allegretto.

f.

1mo.

2do.

rit.

rit.

Nigarvals, *äfven benämnd* Railidi.

Allegro moderato.

mf.

Tempo di Valze

f.

o

o

o

d
c
a
b

Fig. 1.

Fig. 2.

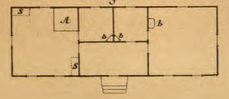

Fig. 3.

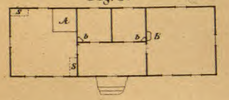

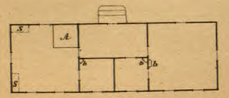

Fig. 4.

Fig. 11.

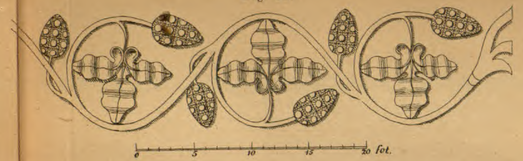

Fig. 5.

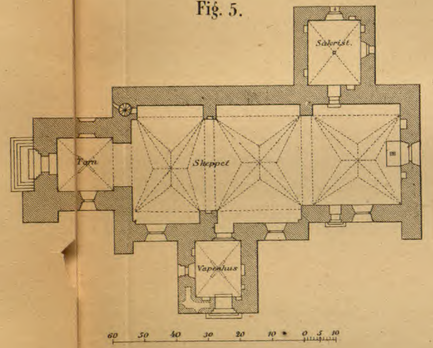

Fig. 12.

Fig. 6.

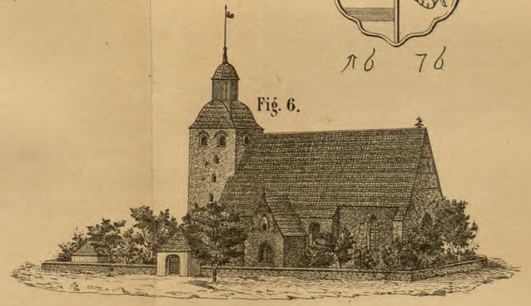

Fig. 7.

Fig. 8.

Fig. 10.

Fig. 9.

Fig. 16.

Fig. 15.

Fig. 17.

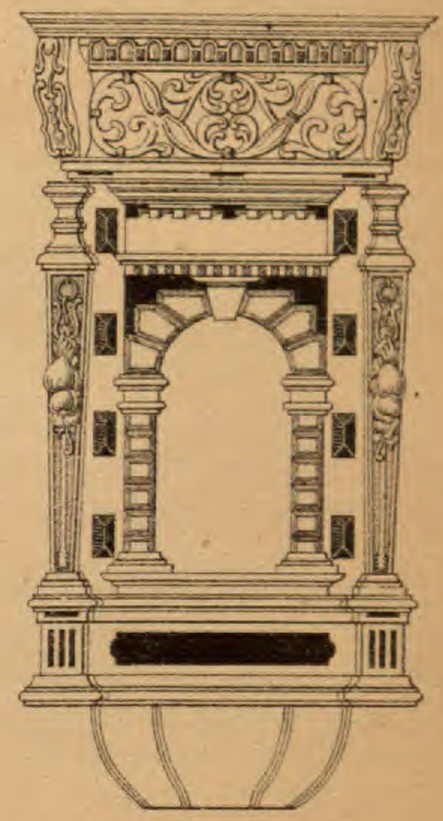

Fig. 13.

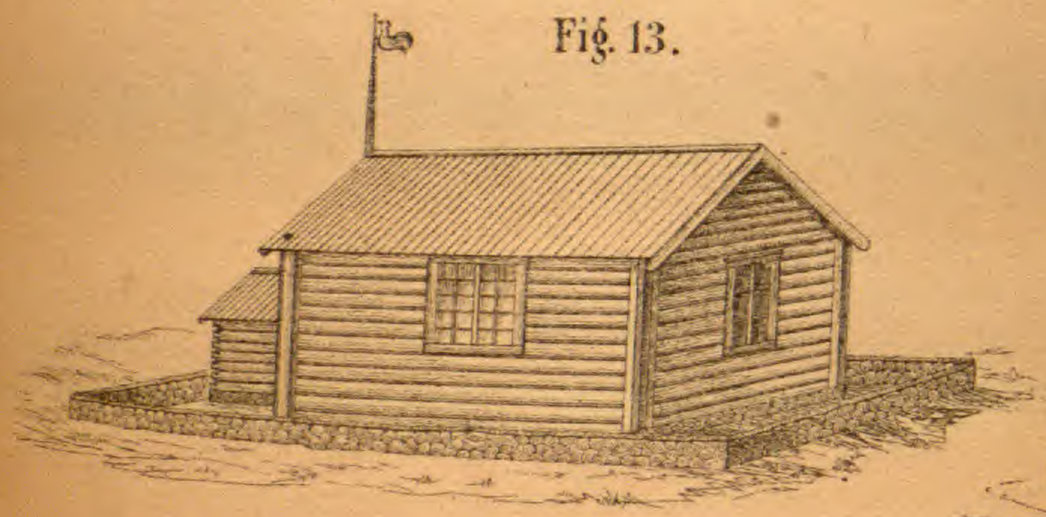

Fig. 14.

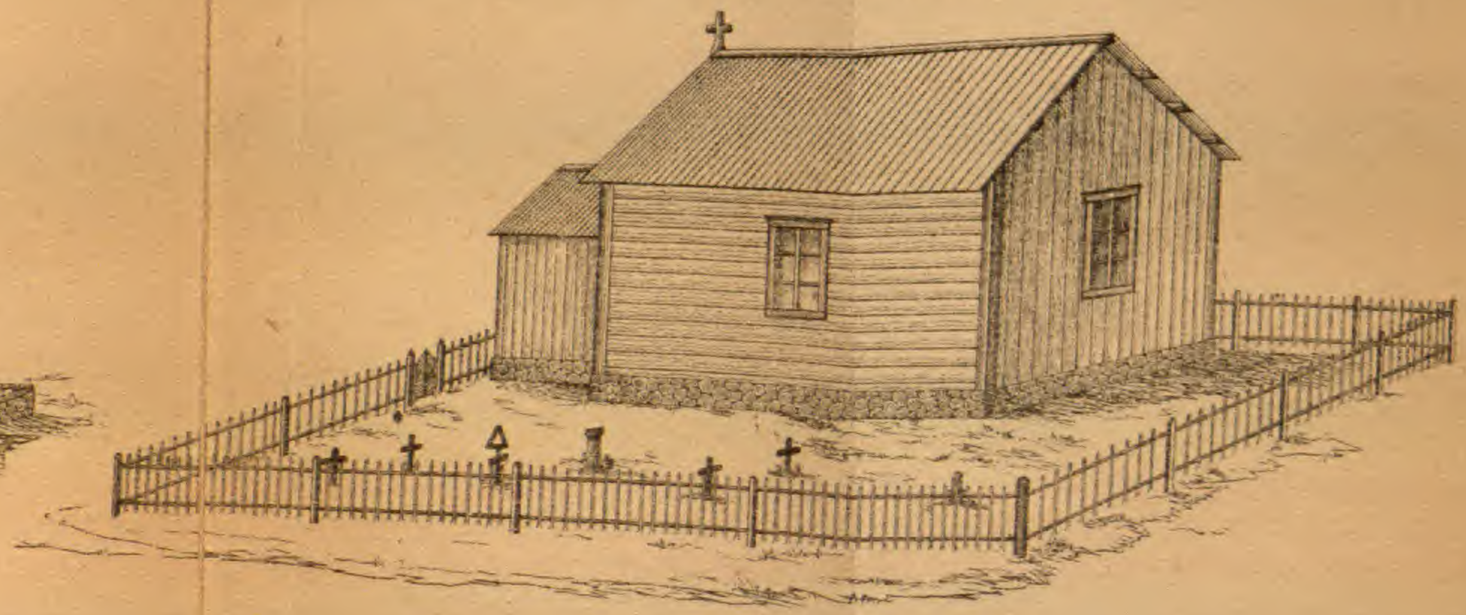

Fig. 18.

Fig. 19.

Fig. 20.

Fig. 21.

Fig. 22.

Fig. 23.

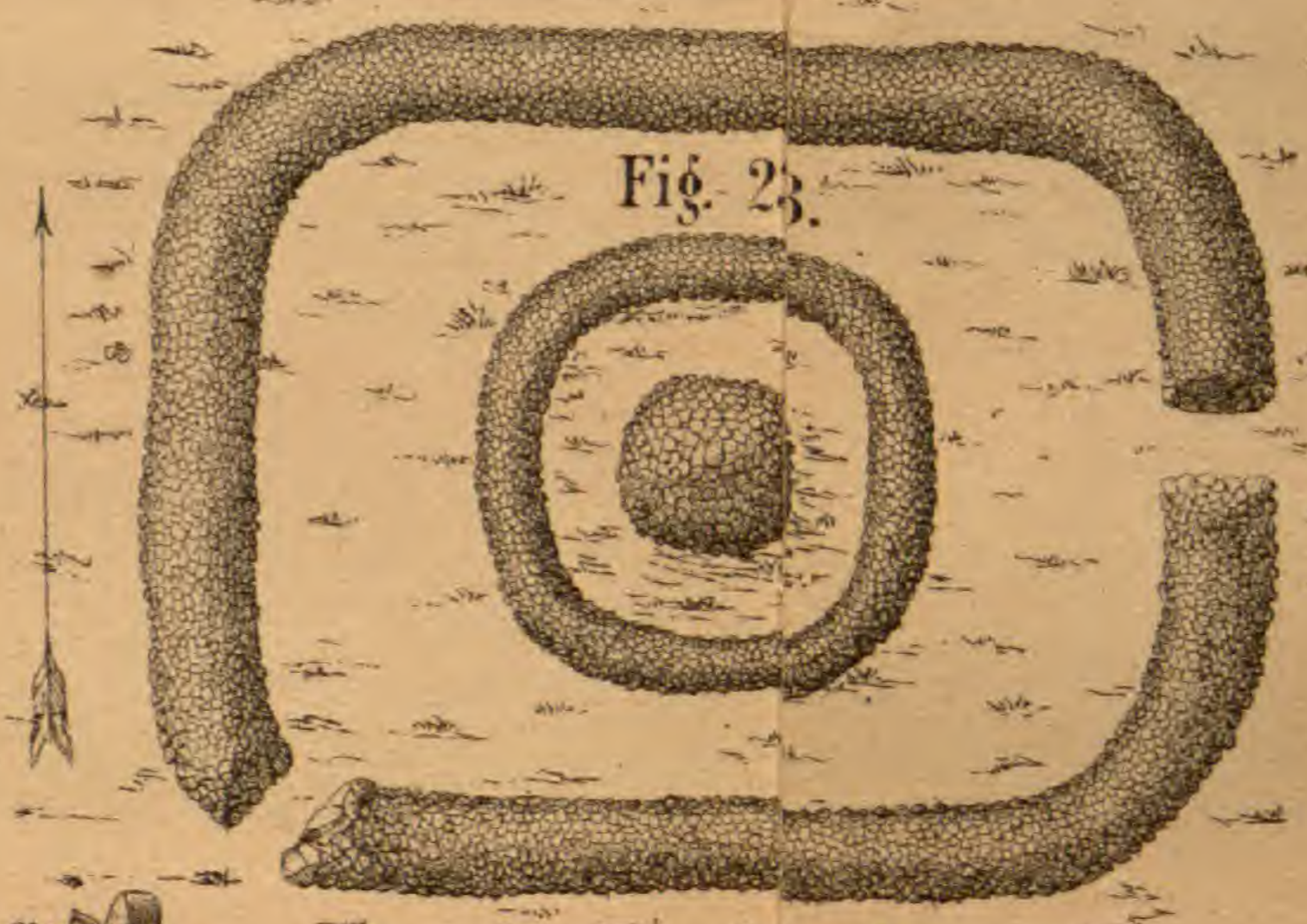

Fig. 25.

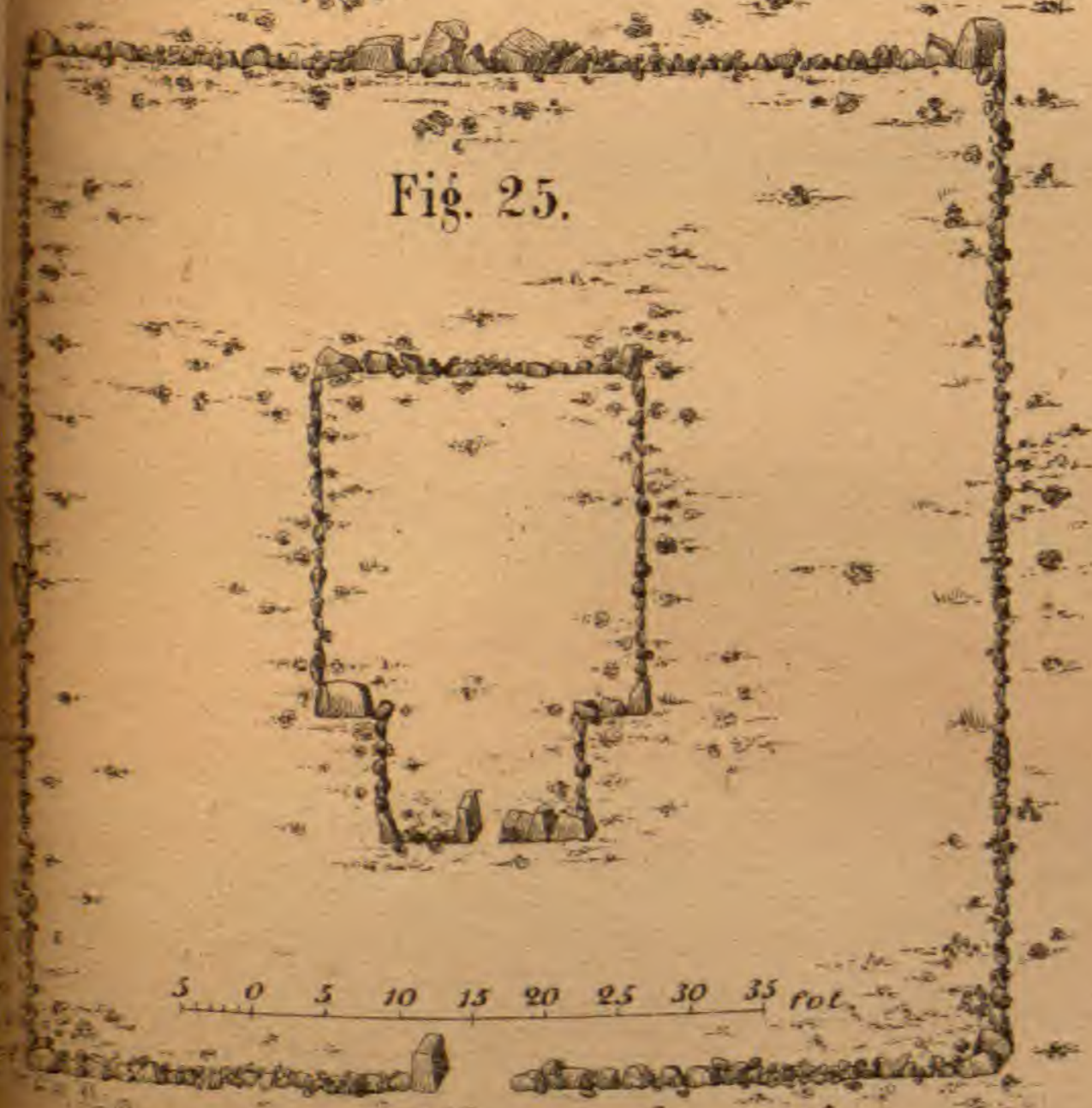

Fig. 24.

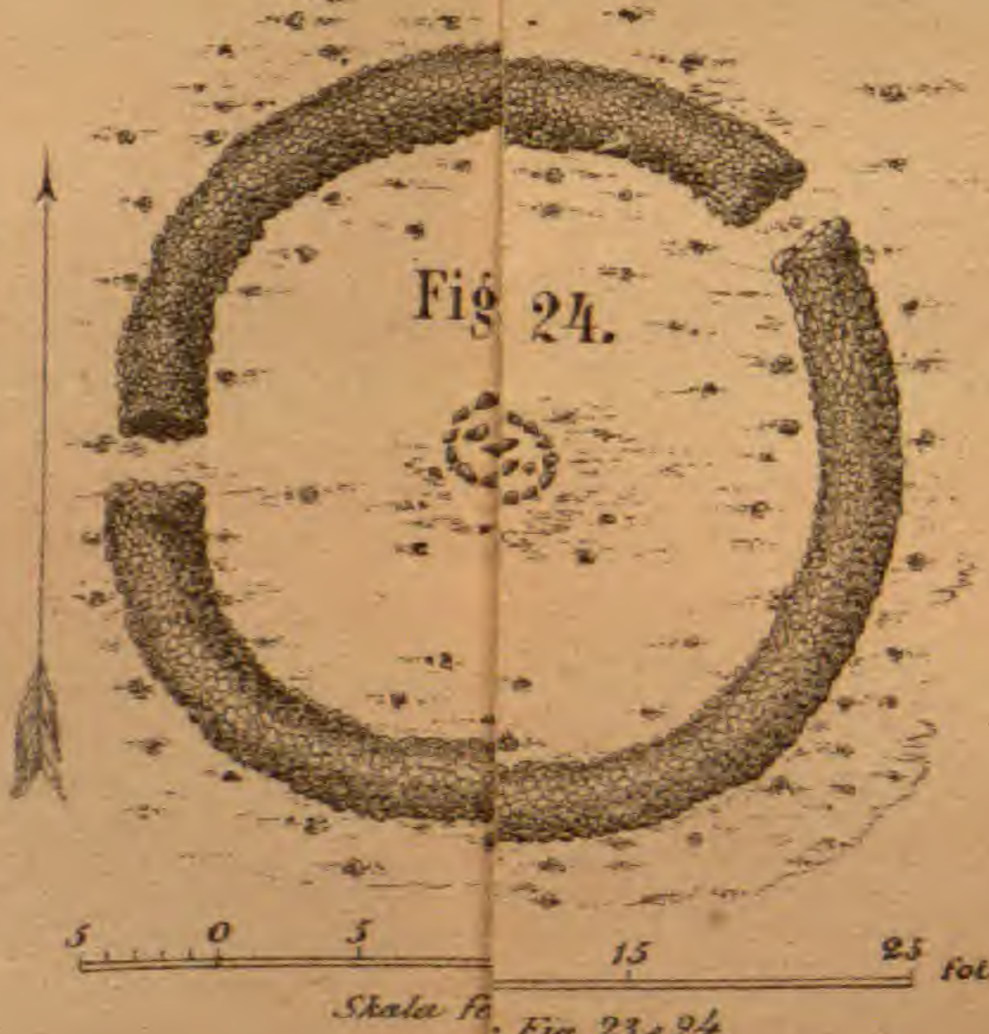

Skala fö. Fig. 23 u. 24.

KARTA

öfver

KORPO och HOUTSKÄRS SOCKNAR

i ÅBO LÄN.

Töfsala socken

Rimito socken

Kumlinge socken

Föglö socken

Nagu socken

Houtskär

Korpo

Aspö

Jurmo

Utö fyr

Vestra Skärgården

Östra Skärgården

Kyrkfjärden

Farled från Åbo

Finnö djupet

Löfskärs fjärd

Berghamn fjärd

Kalgarholms fjärd

Tjuvklobbs fjärd

Barskärs fjärd

Vesterfjärd

Österskärs fjärd

Qvigharu fjärd

Vidskärs fjärd

Jurmo fjärd

Hamnskärs fjärd

Ormskärs fjärd

Nortskären

Sydskären

Vestra Skärgårdsfjärden

Odden

Benken

Krassen

Bryggskär

Sundskär

Råskär

Gäsharu

Sandvikharu

Skeernäsrn

Ormskär

Hummelskär

Röskär

Ångskär

Stockskär

Mörtgharu

Hästharu

Flatö

Ramsö

Sommarö

Gråharu

Vidskär

Hvitharu

Luoton

Tvanskär

Ytterskär

Kältskär

Mässkär

Norpaskär

Stor Örskär

Lill Örskär

Österlandet

Enharu

Sandören

Örskär

Gaddarne

Stor hamnskär

Långsand

Stor Mässkär

Fjälskär

Lillhamnskär

Mellansten

Flötan

Grimsö

Sunkblekarne

Jurmo

Söder Jurmo by

Hufvudskär

Bokulls kär

Vester gaddarne

Tornharu

Söder Egglandskär

Sandören

Gråharu

Lökharu

Sandören

Örskär

Sandvikharu

Gäsharu

Vattkasby

Gattby

Vester Retasby

Öster Retasby

Retas Storträsk

Korpogård

Storträsket

Rosklaksby

Hedsby

Bendtby

Böhleby

Markomby

Rumarby

Vester Kalaksby

Öster Kalaksby

Kölingby

Korpoström

Lohmby

Vessel

Stor Killingholm

Kalfholm

Grälsholm

Värkholm

Lasigrund

Lågbärskär

Rämskär

Barskär

Tvanholm

Dyssö

Näslandet

Östra Rönnharu

Skälskär

Södra Fjällskär

Storstackelskär

Gräsidan

Häkanskär

Storlandet

Röskär

Hummelskär

Ormskär

Ånginkar

Stockskär

Gråharu

Sommarö

Flatö

Ramsö

Hästharu

Mörtgharu

Snökobb

Källskär

Hvitharu

Luoton

Mässkär

Norpaskär

Källskär

Tvanskär

Ytterskär

Bryggskär

Jurmo

Stor Örskär

Lill Örskär

Österlanden

Enharu

Gäsharu

Sandvikharu

Sundskär

Råskär

Hamnskärs fjärd

Gaddarne

Stor hamnskär

Långsand

Stor Mässkär

Fjälskär

Lillhamnskär

Odden

Benken

Kalkskär

Krassen

Mellansten

Flötan

Grimsö

Sunkblekarne

Vestra Sundskär

Hamnskär

Vestra Skärgården

Mälbjuda

Grapskär

Allonskär

Östra Skärgården

Utö fyr

Ornskär

Ormmansskär

Sundskär

Kärharu

Övingen

Pottskär

Vidskärsklippar

Snökobb

Vidskär

Hvitharu

Luoton

Mässkär

Norpaskär

Källskär

Tvanskär

Ytterskär

Bryggskär

Vidskärs fjärd

Jurmo fjärd

Hamnskärs fjärd

Ormskärs fjärd

Nortskären

Sydskären

Vestra Skärgårdsfjärden

Odden

Benken

Krassen

Mellansten

Flötan

Grimsö

Sunkblekarne

Vestergaddarne

Tornharu

Söder Egglandskär

Sandören

Gråharu

Örskär

Sandvikharu

Gäsharu

Sundskär

Råskär

Gaddarne

Stor hamnskär

Långsand

Stor Mässkär

Fjälskär

Lillhamnskär

Kalkskär

Mälbjuda

Grapskär

Allonskär

Ytterskär

Bryggskär

Källtskär

Tvanskär

Mässkär

Norpaskär

Luoton

Hvitharu

Vidskär

Vidskärsklippar

Snökobb

Vestra Sundskär

Pottskär

Övingen

Sundskär

Ormskär

Ormmansskär

Kärharu

Utö fyr

Vestra Skärgården

Östra Skärgården

Vestra Skärgårdsfjärden

Ormskärs fjärd

Nortskären

Sydskären

Jurmo fjärd

Hamnskärs fjärd

Vidskärs fjärd

Kyrkfjärden

Farled från Åbo

Finnö djupet

Löfskärs fjärd

Berghamn fjärd

Kalgarholms fjärd

Tjuvklobbs fjärd

Barskärs fjärd

Vesterfjärd

Österskärs fjärd

Qvigharu fjärd

Vesterö fjärd

Kalfholm

Grälsholm

Värkholm

Lasigrund

Lågbärskär

Rämskär

Barskär

Tvanholm

Dyssö

Näslandet

Östra Rönnharu

Skälskär

Södra Fjällskär

Storstackelskär

Gräsidan

Häkanskär

Storlandet

Röskär

Hummelskär

Ormskär

Ånginkar

Stockskär

Gråharu

Sommarö

Flatö

Ramsö

Hästharu

Mörtgharu

Snökobb

Källskär

Hvitharu

Luoton

Mässkär

Norpaskär

Källskär

Tvanskär

Ytterskär

Bryggskär

Jurmo

Stor Örskär

Lill Örskär

Österlanden

Enharu

Gäsharu

Sandvikharu

Sundskär

Råskär

Hamnskärs fjärd

Gaddarne

Stor hamnskär

Långsand

Stor Mässkär

Fjälskär

Lillhamnskär

Odden

Benken

Kalkskär

Krassen

Mellansten

Flötan

Grimsö

Sunkblekarne

Vestergaddarne

Tornharu

Söder Egglandskär

Sandören

Gråharu

Örskär

Sandvikharu

Gäsharu

Sundskär

Råskär

Gaddarne

Stor hamnskär

Långsand

Stor Mässkär

Fjälskär

Lillhamnskär

Kalkskär

Mälbjuda

Grapskär

Allonskär

Ytterskär

Bryggskär

Källtskär

Tvanskär

Mässkär

Norpaskär

Luoton

Hvitharu

Vidskär

Vidskärsklippar

Snökobb

Vestra Sundskär

Pottskär

Övingen

Sundskär

Ormskär

Ormmansskär

Kärharu

Utö fyr

Vestra Skärgården

Östra Skärgården

Vestra Skärgårdsfjärden

Ormskärs fjärd

Nortskären

Sydskären

Jurmo fjärd

Hamnskärs fjärd

Vidskärs fjärd

Kyrkfjärden

Farled från Åbo

Finnö djupet

Löfskärs fjärd

Berghamn fjärd

Kalgarholms fjärd

Tjuvklobbs fjärd

Barskärs fjärd

Vesterfjärd

Österskärs fjärd

Qvigharu fjärd

Vesterö fjärd

Kalfholm

Grälsholm

Värkholm

Lasigrund

Lågbärskär

Rämskär

Barskär

Tvanholm

Dyssö

Näslandet

Östra Rönnharu

Skälskär

Södra Fjällskär

Storstackelskär

Gräsidan

Häkanskär

Storlandet

Röskär

Hummelskär

Ormskär

Ånginkar

Stockskär

Gråharu

Sommarö

Flatö

Ramsö

Hästharu

Mörtgharu

Snökobb

Källskär

Hvitharu

Luoton

Mässkär

Norpaskär

Källskär

Tvanskär

Ytterskär

Bryggskär

Jurmo

Stor Örskär

Lill Örskär

Österlanden

Enharu

Gäsharu

Sandvikharu

Sundskär

Råskär

Hamnskärs fjärd

Gaddarne

Stor hamnskär

Långsand

Stor Mässkär

Fjälskär

Lillhamnskär

Odden

Benken

Kalkskär

Krassen

Mellansten

Flötan

Grimsö

Sunkblekarne

10 9 8 7 6 5 4 3 2 1 0 5 10 15 verst.

Litogr. Tryckeribolaget Hfors.

Prie: 4 Mark.